ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

Yıl : 51 Kasım - Aralık 1960 Sayı : 11 - 12

İ Ç İ N D E K İ L E R

İncelemeler — Sayfa

Prof. Dr. Faruk EREM : Bayrağa Hakaret 917

Dr. Semih ÖZMERT : Patronaj 972

Dr. Turhan Tufan YÜCE : Alman - Türk Ceza Muhakemeleri Usulünde Savunma Hakkı 1017

Dr. Erdoğan GÖĞER : Navlun Mukavelelerinde Kanunlar İhtilâfı 1029

Dr. Şükrü KURŞUN : Sinema ve Çocuk Suçluluğu 1044

Kemalettin KAZUK : İçtimaî Müdafaa ve Belçika'daki Tatbikatı 1051

İçtihatlar

I — Yargıtay Hukuk Kararları 1085

II — Yargıtay Ceza Kararları 1102

III — Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları 1123

HUKUK FAKÜLTESİ KİTAPHANESİ 1946

ADALET DERGİSİNE GÖNDERİLECEK YAZILAR

Adalet Dergisinde yayınlanan telif veya tercüme yazıların bir sayfasına 15 lira ödenir.

Sayın yazar ve mütercimlerin Adalet Dergisinde yayınlanmasını istedikleri yazılarını bir mektupla Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne göndermeleri gerekir.

Gönderilecek yazıların kâğıdın bir yüzüne makine ile seyrek satırlarla, yeni terimlerle yazılması ve yazının baş tarafında bir plân ile umumî bibliyografya notlarının bulunması lâzımdır.

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmıyacağı sahiplerine bildirilmez ve yazılar geri verilmez.

ABONE VE SATINALMA

Adalet Dergisinin bir sayısı 2,50 lira, yıllık abonesi 30 liradır.

Dergiye abone olmak ve Bakanlığımızın diğer yayınlarından satın almak isteyenler, yayın bedellerini bulundukları yer maliyesine yatırabilecekleri gibi, doğrudan doğruya Bakanlık Yayın Müdürlüğüne yatırmak veya posta ile göndermek suretiyle de temin edebilirler. Para posta ile gönderildiği takdirde, makbuz pulu için ayrıca 6 kuruş ilâvesi gerekir. İstenilen dergi ve kitaplar, posta ücreti aranmaksızın bildirilen adrese postalanır.

Satışta bulunan yayınlarımız derginin arka kapak içyüzünde fiyatlariyle gösterilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevlerinde de Bakanlığımız yayınları satışa arzedilmiştir.

21 ŞUBAT 1961

Devlet Nüsh

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

Yıl: 51 Kasım - Aralık 1960 Sayı: 11-12

İ Ç İ N D E K İ L E R

İncelemeler — Sayfa

Prof. Dr. Faruk EREM: Bayrağa Hakaret 967

Dr. Semih ÖZMERT: Patronaj 972

Dr. Turhan Tufan YÜCE: Alman - Türk Ceza Muhakemeleri Usulünde Savunma Hakkı 1017

Dr. Erdoğan GÖĞER: Navlun Mukavelelerinde Kanunlar İhtilâfı 1029

Dr. Şükrü KURŞUN: Sinema ve Çocuk Suçluluğu 1044

Kemalettin KAZUK: İçtimaî Müdafaa ve Belçika'daki Tatbikatı 1051

İçtihatlar

I — Yargıtay Hukuk Kararları 1085

II — Yargıtay Ceza Kararları 1102

III — Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları 1123

6026 sayılı kanuna göre idare etmekle vazifeli olan :
Rıdvan Bülent Erciyeş

BAYRAĞA HAKARET

Yazan : Prof. Dr. Faruk EREM

TCK. nun 145 inci maddesine göre : «Türk Bayrağını veya Devletin diğer bir hâkimiyet alâmetini tahkir kastiyle bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden kimse» ile «bayraktan başka her hangi bir şey üzerinde bulunan millî renkleri tahkir kastiyle bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden» kimse cezalandırılır.

1- **Suçun mahiyeti :** Bayrağa hakaretin müstakil bir hükümle cezalandırılması isabetli olmuştur. Böyle bir hükmün bulunmadığı memleketlerde bazı hâdiselerde meselâ bayrak yırtmada «nâsı izrar» maddesi tatbik edilmekle garip bir tatbikat husule gelmiş oluyordu (1). Eşyanın, hakaret kastiyle tahribinin, «nâsı izrar» dan gayri hükümlerle ve eşyanın temsil ettiği mâna esas tutularak cezalandırılmasına kanunumuzun başka hükümlerinde de rastlanır, dine hakaret maksadiyle mâbetlerdeki eşyayı tahrip cürmü gibi (TCK. 176). Esasen bayrağa hakaretin müstakil bir hükümle suç sayılmadığı memleketlerde dinî eşyaya hakaretin suç sayılmasından hareket edilerek, aynı şekilde hürmete şâyan diğer inanışlara kanunî himayenin teşmil edilmemiş bulunması tenkit edilmiştir (2). Bu suçu Garafalo'nun «tabiî suç» telâkkisi ile de izah eden müellifler vardır (3).

Bu madde hükmü «Devletin arsıulusal şahsiyetine karşı cürümler» faslında yer almaktadır. 1889 mehaz İtalyan Kanununda da hüküm benzeri bir fasılda «vatan aleyhine cürümler» faslında idi. 3038 sayılı kanunla yapılan TCK. nun birinci kitabının birinci faslının tadiline mehaz olan yeni İtalyan Kanununda ise bu hüküm Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler faslındadır. «Türklüğe hakaret» in (TCK. 159) Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler faslında yer alan bir suç olarak kabu-

(1) De Ryckere (R.), La lacération du drapeau national (Revue de droit pénal et de criminologie, 1922, 4161).

(2) Bk. De Ryckere (R.), s. g. makale, s. 520; N. De l'outrage aux objets ou symboles d'un culte, Revue de droit belge, I, ss. 353 (De Ryckere'den naklen, Rev. de dr. pé. et de crim. 1922, s. 520).

(3) Bu hususta bk. De Ryckere (R.), s. g. makale, s. 526.

lüne mukabil «bayrağa hakaret» in «Devletin arsıulusal (Devletlerarası) şahsiyetine karşı cürümler» den sayılmasını izah güçtür. Bayrağa hakaret eden kimse memleketin emniyetini ihlâl etmiş veya her hangi bir suretle Devletin milletlerarası şahsiyetine taarruz etmiş değildir (4). Hâkim kanaat de bu yoldadır (5). Bu suçta «millî hisler» i himaye vasfı da vardır (6). Zira bu hisler, bayrağa saygı gösterilmesini ister (7).

2. **Suçun faili :** Bu suçu her hangi bir «kimse» işleyebilir. Failin yabancı oluşu ve dolayısilye Türk Bayrağına hususî bir saygı vazifesiyle bağlı olmayışı suçu kaldırmaz. Zira esas olan millî hislerin rencide edilmemesidir. Kanun yabancının Türkiye'de bulunmasını bazı suçlarda zarurî görmüştür. Fakat bu suç hakkında böyle bir şart dahi aranmamıştır.

3. **Suçun mevzuu :** Bayrağa hakaret, neticede Devlete hakaret olduğuna göre aynı neticeyi veren «hâkimiyet alâmetleri» ve «millî renkler» de himaye altına alınmıştır.

a) **Türk bayrağı :** TCK. Türk bayrağını şöylece tarif etmiştir : «Ceza Kanununun tatbikatın Türk bayrağından maksat Devletin resmî bayrağı ile millî renkleri taşıyan her hangi bir bayraktır» (TCK. 145, f. 2). «Resmî bayrak» ın, Türk Bayrağı Kanununda (8) şekli tâyin ve tesbit edilmiştir. Fakat hakaret mevzuu bayrağın kanunî şekle uygun olmaması suçu kaldırmaz (9). Esasen Ceza Kanununda «millî renkleri taşıyan her hangi bir bayrak» şeklinde tâbir genişletilmiştir. Cezaî himayenin «millî renkleri taşıyan her bayrak» a teşmili, fiilin suç sayılması sebebine de uygundur. Zira himaye edilen menfaate verilen zarar hakaret mevzuunun şekline değil, mânasına tâbidir (10).

Bununla beraber her halde bir «bayrak» bahis konusu olmalıdır. Sadece renkleri taşıyan bir şeye «bayrak» denemez, bayrakta mutlaka

(4) Bk. yeni İtalyan CK. 292; Gerekçe : Manzini, IV, s. 534 nt. 1.
(5) Outrages envers le drapeau, Liouville (Félix), Revue pénitentiaire et de droit pénal, 1922, s. 266; bu hususta bk. De Ryckere (s. g. makale), s. 418.
(6) Bk. Florian, s. 290.
(7) Logoz m. 270, n. 1; Bayrağa saygı mefhumu için bk. Türk Bayrağı Kanunu Hükûmet Gerekçesi (29/2/1936, Tutanak Derg. devre V, cilt 11, ilâve n. 170).
(8) 2994 sayılı K. (RG. 5 Haziran 1936, n. 3322); bk. Türk Bayrağı Nizamnamesi n. 7175 (RG. 17/9/1937, n. 3611).
(9) Aynı mahiyette, Crivellari, m. 115, n. 116.
(10) Manzini, IV, n. 1138.

ay-yıldız bulunmalıdır. Kanun «millî renkleri» ayrıca himaye etmiştir. «Kanunun tarif ettiği şekilde alâmetleri ihtiva etmeyen okul alay sancağı» nda bayrak vasfı görülmemiştir (11).

b) **Devletin hâkimiyet alâmeti:** Kanun bayrakta «hâkimiyet alâmeti» olmak vasfını da görmüş ve bayraktan gayri hâkimiyet alâmetlerini de himaye etmiştir. «Hâkimiyet alâmeti» tâbirini açıklayacak bir kanun hükmü mevcut değildir. Türk Devleti fikrini ifade eden her şeyde bu vasıf görülebilir. Türkiye Cumhuriyeti kısaltması (= T. C.) hâkimiyet alâmetidir.

«Sembol» ile «alâmet» aynı mânaya alınmamalıdır. Türk Devleti fikrini maddî surette temsil ve ifade eden şeylerde alâmet vasfı vardır. Maddî varlığı olmayan şeyler de Türk Devletini ifade edebilir. Fakat onlara hakaret doğrudan doğruya değil, dolayısiyle başka suçlara vücut verebilir. Meselâ «İstiklâl Marşı» Türk Devleti fikrini ifade ederse de hâkimiyet alâmeti değildir, bu itibarla meselâ İstiklâl Marşını, hakaret saiki ile gülünç hale sokmak 145 inci maddeye giren bir suç sayılamazsa da Türklüğe veya Cumhuriyete hakaret (TCK. 159) sayılması kabildir.

c) **Millî renkler:** Bunlar beyaz ve al (12) renklerdir. Bu renkler «bayraktan başka her hangi bir şey» üzerinde de bulunabilirler. Kanun «millî renkler» den bahsetmektedir, bu itibarla yalnız başına beyaz veya al bu tâbire dâhil değildir. Fakat aynı şey üzerinde olmasalar bile beyaz ve al rengin yan yana konulmuş olması (beyaz ve al kurdeleler gibi) kâfidir.

ç) **Aidiyet işaretleri:** Bayrak, alâmet ve renk Türk Devleti fikrini temsil ettikleri için himaye edilmişlerdir. Bu itibarla Devlete veya muayyen bir idareye aidiyeti ifade eden renk veya işaretlerde bu vasıf görülemez. «Tren vagonları üzerindeki ay-yıldız» hâkimiyet alâmeti sayılmamıştır (13). Buna mukabil suçun husulü için bayrağın âmme müesseselerine ait olması şart değildir (14). Bayrağın hâkimiyet alâmeti veya renklerin resmen çekilmesi ile hususî şahıslar tarafından asılması arasında fark yoktur. Fakat cezaî himayeyi, resmî makamlarca çekilmiş bayraklara, hâkimiyet alâmetlerine hasreden yabancı kanunlar

(11) 1CD. 25/4/1950 E. 1502, K. 1082; Alay sancakları için bk. Türk Bayrağı K. 7.
(12) Türk Bayrağı K. 1.
(13) 4CD. 29/5/1956, E. 1881, K. 7728.
(14) Bk. Florian, s. 291; Crivellari m. 115, n. 116.

da vardır. Bu kanunlara nazaran hususî şahısların, her hangi şahsî bir sebeple (meselâ düğün, toplantı vesaire) astıkları bayrak ve alâmetlere vâki tecavüzler himayeden hariç bırakılmıştır (15). Fakat bu fiilin suç sayılması «millî hisler» i rencide eden hareketleri önlemek maksadından ileri geldiğine göre böyle bir tefrikte isabet olamaz. Kanunumuz dost devlet bayraklarına hakarette bayrağın «resmen çekilmiş olmak» şartını aramaktadır (TCK. 165). Bu kabili izah bir şarttır.

4. **Suçun maddî unsuru :** Türk bayrağını, Devletin hâkimiyet alâmetlerini veya millî renkleri «söküp kaldırmak, yırtmak, bozmak, her hangi bir suretle tezlil etmek» suçun maddî unsurudur.

Kanun tezlil edici her hangi bir hareketi kâfi saymıştır. Bu itibarla kaldırmak, yırtmak, bozmak tâbirleri misal kabilindendir. «Her hangi bir suretle tezlil» ibaresi «genişletici yorum» u gerektirir. Bu itibarla fiil, söz ile de işlenmiş olabilir. Bu suçun sözle de işlenebileceği mehaz kanunun gerekçesinde işaret olunmuştur (16). Kaldı ki kanunumuz «her hangi bir suretle tezlil» den bahsetmektedir. Bazı yabancı kanunlarda ve eski İtalyan Ceza Kanununda ise suçun mutlaka terzil edici bir fiille işlenebileceği kabul olunmuştur (17). Yargıtay bu suçun sözle de işleneceği içtihadındadır (18). Yazı, muayyen mânaya gelebilen işaret, el hareketi maddî unsuru teşkil edebilir.

Fiilin işlendiği anda, maddî mânada bayrağın mevcudiyeti dahi şart değildir. «Sanığın Türk bayrağını kastederek esasen o bayrak kalkacak, yerine hacı bayrağı kabul edilecek tarzdaki sözlerinde bayrağa hakaret suçu unsurlarının bulunmadığı gözetilmeden mahkûmiyet kararı verilmesini yolsuz bulan» tebliğnameyi Temyiz Mahkemesi reddetmiştir (19). Suçun «selbi fiil» ile de işlenmesi mümkündür (20). Yeter ki bu fiil hakaret kasdından ileri gelsin.

3038 sayılı kanunla tadilden evvel fiilin «herkesin görebileceği bir yerde» işlenmesi şart idi. Diğer bir deyimle suç «aleniyet şartı» na bağlanmıştı. Bu şartın aranmaması tatbikatı ifrata götürebilir. Kaldı ki Türklüğe hakarette aleniyetin şart olarak kanunda (TCK. 59) tasrih edildiği görülmektedir. Diğer taraftan şu fikirde isabet vardır : Bu suç için aleniyet şart olmalıdır. Zira aleniyet olmaksızın millî hislerin

(15) Bk. İsviçre CK. 270; Logoz, m. 270, n. 2.
(16) Bk. Manzini, IV, s. 544, nt. 4.
(17) İsviçre CK. 270; bk. Logoz, m. 270, n. 3; eski İtalyan CK. 115; bk. Majno, m. 115, n. 670; Crivellari, m. 115.
(18) 4CD. 11/3/1953, E. 1401, K. 2603.
(19) 4CD. 11/3/1953, E. 1401, K. 2603.
(20) Brasiello, s. 50.

1000

rencide edildiği iddia edilemez (21). Eğer aleniyet mevcut değil ise, ceza takibinde sosyal fayda yoktur (22).

5. **Suçun manevî unsuru:** Bu suç için «umumî kast» kâfi değildir. «Hususî kast» ta da ihtiyaç vardır (23). Fiilin, neticelerinin bilerek ve istenerek işlenmiş olması, yani 45 inci maddedeki umumî kast kâfi görülmemiştir (24) ve «hakaret saiki» nin de aranması lâzımdır. Kanunun hususî kast araması doğrudur. Zira bayrağa hakaret niyeti olmayınca millî hislerin rencide edilmesi de bahis konusu değildir (25).

Çalmak maksadiyle «söküp kaldırmak» bayrağa hakaret sayılmaz. Tahsis ciheti değiştirilerek bez olarak kullanmada «bayrağı tezlil kasdı» görülmemiştir (26). Türk bayrağının örneğini ihtiva eden her hangi bir eşya veya maddenin oturulacak veya basılacak yerlere serilmesi, konması, yayılması, bayrağın şerefi muhil bir tarzda örtü, perde ve bunlara benzer alelâde ihtiyaçlar karşılığı olarak kullanılması memnudur (27). Fakat bu yasağa riayetsizlik, bayrağa hakaret saiki sabit olmadıkça 145 inci maddeye göre cezalandırılamaz.

Hakaret saikinin sübuta ermesi şarttır. Bazı hallerde maddî fiilin veya sarfedilen sözlerin bu saiki pek açıkça ortaya koyması mümkündür. Fakat her halde sanığın böyle bir saikle hareket etmediğini ispata hakkı vardır (28). Fiilin «başka bir kasta makrun olmayıp da bayrağı tezlil kastına mâtuf bulunduğu hakkındaki kesin delilleri gösterilip etrafiyle izah ve münakaşa edilmeden» mahkûmiyet kararı verilmesi (29) usulsüzdür.

6. **Suçun şiddet sebebi:** Bu suçun «Türkiye» de işlenmesi şart değildir. Fakat bu «cürüm yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse» ceza arttırılır (TCK. 145, f. 4). Kanunun bu suça verdiği cezaya «âmme hizmetlerinden memnuiyet» cezası da ilâvesi doğru olurdu. Zira suçun mahiyeti ve bilhassa faildeki «saik» böyle bir neticeyi haklı kılar (30).

---

(21) Crivellari, m. 115; Majno, m. 115, n. 670; bk. Brasiello, s. 50; kşz. Pessina, II, s. 99.
(22) De Ryckere (R.), s. g. makale, s. 524.
(23) Majno, m. 115, n. 670.
(24) Bk. Crivellari, m. 115, n. 119.
(25) Florian, s. 292; De Ryckere (R.), s. g. makale, s. 527.
(26) 4CD. 30/12/1952, E. 10389, K. 12856.
(27) Türk Bayrağı Nizamnamesi, 26, 27.
(28) Bk. Crivellari, m. 115, n. 119.
(29) 4CD. 17/3/1956, E. 3515, K. 3357.
(30) Bk. De Ryckere (R.), s. g. makale, s. 524.

1021

PATRONAJ

(Mahkûmların Himayesi)

Yazan: Dr. Semih ÖZMERT

Plân:

Giriş
Patronajın vazettiği problemler
Yabancı memleketlerdeki patronaj sistemleri
— Fransa
— İtalya
— İsviçre
— İngiltere
Netice

Bibliyografya: P. Amor: Le système pénitentiaire de la France (Les grandes systèmes pénitentiaires actuels). — La probation et les mesures analogues (Birleşmiş Milletler) — Bouzat: Traité théorique de droit pénal. — F. Clerc: Le patronage en droit pénal suisse (Revue de Science Criminelle et de Droit Pénal Comparé). — Dondieu de Vabres: Traité elementaire de droit criminel de législation pènal comparê — Edouard Wauter: Le droit pénal des jeunes délinquants — Garaud Traité théorique et pratique du droit pénal Français. — G. Vidal: Cours de droit criminel et de science pénitentiaire. — Jean Pinatel: Traité élementaire de science pénitentiaire de défence sociale. — Logoz: Commentaire du code pénal suisse. — Nurullah Kunter: Ceza ve ceza infazı 12 nci kongresi. — P. Cannat: La réforme pénetentiaire. — Pierre de Casabiance: Code pénal du Royaume d'Italie. — S. Dönmezer ve S. Erman: Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku. — Tahir Taner: Ceza Hukuku.

GİRİŞ:

I — Hususî önleme tedbiri olarak (1) hapis ve ağır hapis gibi hürriyeti bağlayıcı cezanın tertibi suretiyle elde edilmek istenen gaye, suçlunun uslanması ve tekerrürle mücadele etmektir. Bu gayenin temini için kanun ve nizamnamelerin tesbit ettiği sistemin tatbiki suretiyle cezanın infazı lâzım gelmektedir. Modern ceza infaz sistemlerinin istihdaf ettiği ıslah gayesi mahkûmun yalnız hürriyetini tahdit ve yaptığı hare-

(1) Tahir Taner: Ceza Hukuku, S. 568.

1001

ketin ve işlediği suçun cemiyet için zararlı olduğunun izah edilmesiyle mümkün olmadığı hususunda infaz meseleleriyle iştigal eden müellifler ittifak etmektedirler. Pierre Cannat'ın (2) veciz bir tarzda ifade ettiği üzere: ateşin yakıcı olduğunu göstermek suretiyle çocuğu ateşten uzaklaştırmak gibi yalnız suçun ne demek olduğunu izah etmekle bir şahsın suç işlemesine mani olunamaz. Onun içindeki başka tellere dokunmak vicdanı ve iradesi üzerine tesir etmek lâzımdır. Binnetice tekerrürü bertaraf etmek isteniyorsa, suçluya geçilmemesi lâzımgelen kanunî hudutları tasrih ve kanunî müdahalenin sebeplerini izah etmek kâfi gelmemektedir; haddizatında suçlu bu hudutları tanımakta ve sebeblerini de bilmektedir.

2 — Suçluyu yaşama tarzı üzerinde düşünmeye sevketmek ve sükûtu hayalleri ve muvaffakiyetsizliğinin kaynağının başka yerde değil, bu yaşayış tarzından geldiği isbat edilmeli, anlatılmalıdır. Şüphesiz bu vazife güç ve zahmetli olacaktır;hatalarla ve sabit fikirlerle dolu bir geçmişle karşılaşılacaktır. Bununla beraber bu iş, azap çeken insan için, sükûn ve sempati havası içinde imkânsız da değildir. Suçlu, en mağrurların terkedilmiş olduklarını, en karanlık olanların vuzuhun parıltılarını hissetiği, sağ duyunun insanı doğrulttuğu saatlerdedir.

Suçluda başka bir hayat fikrini meydana getirmek için derununda sağlam kalmış bütün şeylere istinad edilmelidir. İnsanın içindeki her şey gangren olmaz; suçluların yarısının annesi, karısı ve çocukları vardır. Resimleri hücrelerin duvarlarını süslemektedir. Bir mahkûmun verebileceği en iyi ahlâki hayatiyet ailesi için izhar ettiği endişedir. Bazıları bir mesleği veya tarlaları veyahut denizi sever; zira hiç bir şeyin bağlamadığı ve cezbetmediği yaratık nadirdir. Ekseriya suçlunun etrafını çeviren zımnî ve umumî hor görme ile bu hayatiyet alâmetleri söndürülmektedir.

3 — Böylece, ıslah; suçluda yaşayış tarzını değiştirmek arzusunun hafif olsa bile uyanmasıdır. Bunu doğuran sebep vidandan, idrakten, insiyakten ve hatta menfaten gelse bile haizi ehemmiyet değildir.

Suçlunun düşüncesini ve hayat felsefesini değiştirmeyi istihdaf eden infazın yetiştirilmiş mütehassıs memular tarafından yürütülmesi zaruri olmakla beraber alâka ve şefkate ihtiyacı bulunan ve umuiyetle herkes tarafından terkedilmiş olan mahkûmun ziyaret edilmesi ve kendisine gelecek günler için ümit verilmesi ve insanlık vekarının kabul edildiğinin hissettirilmesi de lâzımdır. Cezanın infazında mesuliyet almış olan me-

(2) Pierre Cannat: La reforme Penitentiaire, S. 255-mü.

1003

murlar ne kadar iyi yetiştirilmiş bulunursa bulunsun, mahkûmun karşısında, infaz müessesesinin mümessilleri olarak bulunmaktadırlar. Mahkûm hiç bir menfaati ve infaz müessesesini temsil sıfatı bulunmayan ziyaretçisine karşı bir minnet ve itimat hissi taşımaktadır, ziyaretçinin yaşı, şahsiyeti, kültürü ve insan ruhiyatını anlamak kabiliyetinin yüksekliği derecesinde mahkûm üzerinde nafiz olmakta ve infazın gaye ittihaz ettiği moral kıymetleri telkin edebilmektedir.

1885 tarihinde Roma'da aktedilen ceza infazı Milletler Arası Kongresi şu arzuyu izhar etmiştir:

«Kongre hapishane idaresine tamamiyle yabancı cemiyetlerin veya hayır müessese azalarının mahkûmları ziyaret etmesi ve bu ziyaretlere müsaade edilerek teşvik edilmesi lüzumuna kanidir. Fakat hapishane nizamına riayet edilerek idareyle bu müesseselerin mesaisi arasında bir rekabet ve zıddiyete meydan verilmemesine dikkat olunması icabeder. Ziyaretçinin mahkûm ile yapacağı konuşmanın mümkün olduğu kadar serbest ve gardiyan mevcut olmaksızın ceryan etmesi şayanı arzudur.» (3)

Suçluya yapılan bu ziyaretler esnasında dertleri dinlenilecek ve istikbal hakkında düşünceleri öğrenilerek kötümser olanlara tahliyeden sonra dürüst bir insana lâyık bir hayat kurabileceği ümidi verilecektir.

Cezanın infaz ve suçlunun ıslahında insan şuurunun telkine müsait olduğu göz önünde tutulmalıdır.

4 — Ailesinden uzak ve ailesinin içinde bulunduğu durumdan habersiz suçluya ziyaretler esnasında malûmat verilmesi ve aileleriyle irtibat kurulması ve mahkûmiyet dolayısiyle ailenin uğrayabileceği maddi sıkıntıyı azaltmak ve himayesiz kalan kadın ve çocukların sevk ve idaresini temin etmek ve bu suretle vatandaşlarının kendisi ve ailesiyle alâkadar olduğunu ve içinde yaşamış olduğu topluluk tarafından terk edilmediğini hissettirmek ve göstermek suçlunun ıslahı için mühim bir unsurdur.

1890 tarihinde Petersburg'da aktedilen ceza infazı Milletler Arası Kongresi şu tavsiyede bulunmaktadır:

«I — Patronaj Cemiyetleri hürriyete kavuşmadan önce mahkûmların ailelerinin durumları ile meşgul olabilmesi şayanı arzudur:

1 — Mümkün olduğu kadar aile bağlarının devamını temin etmek gayesiyle;

2 — Şayet cezanın infazı küçüklere, ihtiyarlara veya sakatlara ağır bir zarara sebebiyet vermişse istisnai olarak yardım etmek maksadiyle;

(3) F. Eren: Patronaj, Adliye ceridesi, S. 663-664

II — Bu neticeye vasıl olmak için, patronaj cemiyetleri nizamnamelerinde bu hususu sarih olarak tasrih etmeli ve bütün mahallî, idarî ve dinî otoritelerle münasebet tesis etmelidir.» (4)

5 — Mahkûmu ıslah etmek için hapishanede alınan bütün tedbir ve gösterilen bütün gayretler kendisini, infaz sonrasında, içtimaî hayata intibakını ve namuslu bir insan olarak hayatını kazanmasını temin etmek içindir. İşaret etmek lâzımdır ki cezanın infazı neticesinde mahkûmun tam ıslahı, hapishaneyi topluluk için tehlikeli olmadan namuslu yaşamak azmiyle terk ettiği nadir görülen hadisedir. Ahlâkın değişmesi istisna teşkil edip, umumiyetle bir nev'i ıslah kabul edilen mahkûmda samimi olarak uyanan iyi yaşamak arzusiyle iktifa edilmektedir. «Suçlu ekseri ahvalde fena olmaktan ziyade zayftır; tekerrürden onu korumanın en iyi şekli muayyen bir müddet nezdine tenvir ve yardım etmekte ihtiyatlı, mahir bir vasi tayin etmektir.» (5)

6 — Mahkûmun tahliyesinden sonra kendisine bir iş bulunması, yatacak yer gösterilmesi, toplumun bir uzvu olabilmesi için, infaz müessesesinde sarf edilen gayretlerin tahakkukuna en mühim vasıtadır. Lord Hawart of Bury'nin dediği gibi «hapisin nihayete ermesiyle cemiyetin onlar hakkında ifa edeceği bir vazifenin kalmadığını düşünmek garip ve manâsız olacaktır. İş, bu zaman hakikî olarak başlamaktadır. Hakikî cezalarının tahliye günü başladığını bu mahkûmların, erkek veya kadınlar, bazılarının müteaddit defa söylediklerini işitmedim mi,..» (6)

«Tahliye edilmiş mahkûmun, hapishanenin eşiğinden itibaren, ayrı kaldığı zamanda dünya ile kendisi arasında yükselmiş sert adeta geçilmez olan bir şeye çarpmaktadır. Yalnız patron değil iş arkadaşı da kendisinden sakınmaktadırlar.» (7)

« Mhkûm bilhassa sabır göstermek mecburiyetinde olduğu bir sırada büyük bir hassasiyet buhranı geçirir; herkesin onun kusur ve hatasını bildiğini ve kendisini hakir gördüklerini zanneder; bu hal ise kendisinde hiddetlenme kompleksi yaratır. Suçlunun cemiyete karşı borcunu ödemiş bulunmasını hisseylemesine mukabil karşılaştığı mukavemetlerde nazara alınacak olursa, cemiyetin hiç bir şey kazanmadığı bu ihtilâ-

(4) Actes de Congres Penitenti-aire İnternational de Saintpetersbourg 1890.
(5) Pierre Cannat: Zik. S. 274
(6) Jean Pinatel: Traité élementaire de Seience Penitentaires et de defence-Sociale, S. 347.
(7) P. Cannat: Zik. S. 274.

1005

fın farkına varmak kolay olur» (8). Joly'nin dediği gibi «suçlunun ceza evine girdiği an kendisi için buhranlı bir andır; fakat ceza evinden çıktığı an kendisi ve toplum için buhranlı andır» (9).

Şüphesiz suçlunun irade serbestisine sahip ve hareketlerinde mes'ul olduğu söylenebilirse de irsiyet, muhit ve şartların suçun işlenmesinde mühim faktörler teşkil ettiği ve bunların ehemmiyeti nazardan uzak tutulmamalıdır.

7 — Binnetice ceza evinden tahliye edilen mahkûmun cemiyet hayatında karşılaşacağı güçlükleri izale ve cemiyete intibakını temin için moral ve maddî bakımdan, tahliye edilmeden önce başlayıp tahliyeden sonra bir müddet devam eden, yardım etmek maksadiyle yapılan faaliyetlere «patronaj» adı verilmektedir.

Patronaj, bir bakımdan, mahkûmu yeni bir düşüşe sevk edecek hareketlere karşı muhafaza ve diğer bakımdan, eğer namuslu bir insan olmak niyetindeyse, iş vermemek suretiyle kaçınılmaz bir şekilde tekerrüre sevk eden cemiyetin itimatsızlığına karşı mahkûmu himaye ve müdafaa etmektedir (10).

1937 senesinde Paris'te toplanan Milletler Arası Patronaj ve çocuk suçlular kongresinin mahkûmların patronajı hakkındaki temennisi, patronajın lüzum ve gayesini veciz bir şekilde ifade etmektedir.

«I — Kongre, her bir infaz müessesesi bölgesinde - hem sosyal müdafaa hem de salıverilmiş mahkûmların ahlâki ve sosyal bakımdan yükselmeleri ve cemiyete intibakları gayesiyle - hapishaneden çıktıkları zaman sığınacakları bir yeri bulunmıyan bütün reşit şahısları muvakkaten misafir etmek, namuslu bir iş aramasında yardım, tasarruf akçesini veya kendisine ait meblâğı ücretsiz olarak idare, kendisine bulunacak işin icabı olan teçhizatın teminine yardım etmek maksadiyle bir patronaj komitesi tesisi arzusunu izhar eder.

---

(8) Berggraw : L'âme du detenu : (P. Cannat zikretmiştir).
(9) P. Cannat: Zik. eserden alınmıştır.
(10) Tahir Taner: Ceza Hukuku S. 607-Mü.
S. Dönmezer ve S. Erman: Nazarî ve tatbikî Ceza Hukuku, Cilt 2 S. 621-Mü.
Faruk Eren: Patronaj, Adliye ceridesi 1940 S. 659-671
Bouzat: Traité théorique et pratique de Droit pénal S. 301-303.
Garaud : Traité theorique et pratique D'instruction criminelle et de procedure pénal cilt II S. 190-211.
Georges Vidal: Cours de Droit Crımınel et de Science pententiaire Cilt. 1 S. 729-732.
Dondieu de Vabres: Traité Elemnetaire de droit criminel et de legislation Pénal comparee S. 548-Mü.

II — Maddî yardım, serbest bırakılan mahkûmun tekerrürüne mani olacak, arzularına ve fenalığa sevkeden tesirlere ve isteklerine karşı koruyacak ve haysiyetli insan olmayı mucip her türlü arzuları uyandıracak vicdanı ve ruhu üzerine müessir olan bir manevî yardımla tamamlanmalıdır.

III — Hususî teşebbüsün teşvikiyle evvelce tesis edilmiş patronaj komiteleri âmme otoritesi tarafından müessir teşvik ve yardım görmeleri şâyanı temennidir (10 M.).

Patronajın vazettiği problemler

Patronaj müesseseleri dolayısiyle ortaya çıkan ve münakaşa mevzuu olan hukukî problemler şunlardır·

8 — Tahliye edilen mahkûmlar patronajın nezaret ve himayesine mecburen tevdi edilmeli midir?..

Doktrin prensip itibariyle patronajın ihtiyarî olması tezini savunmaktadır. Cezalandırmak âmme hukuku sahasına ait bir mesele ise de patronaj hususî bir faaliyet olmalıdır (11). Ferdî hürriyet infaz sonrasında, cezasını çekmiş olan mahkûma patronajın mecburî olarak tahmiline müsaade etmemektedir (12). Tatbikatta, patronaj cemiyetlerinin âzaları infaz sırasında mahkûm üzerinde öyle bir tesir bırakmaktadırlar ki mahkûmlar hapishaneyi terk ettikten sonra da kendileri ile münasebeti muhafaza etmek istemektedir. Şayet, mahkûm hapishaneden çıktığı zaman patronajı reddederse kendisini hissettirmeden takip ederek bir tehlike ânında yardım teklif etmekten başka bir şey yapılamaz.

9 — Bununla beraber bazı katagori mahkûmlar vardır ki bunların infaz sonrasında mecburen patronajın nezaret ve murakabesine tevdi edilmek lüzumu hususunda müellifler arasında fikir birliği müşahade edildiği gibi ecnebi memleketler mevzuatında patronajın mecburiyeti kabul edilmiştir.

Şarta bağlı tahliyelerde patronaj mecburî olması hususunda ittifak vardır. Doktrin şarta bağlı tahliyelerde patronaj müesseselerinin tahliye edilen mahkûm üzerinde geniş bir vesayet hakkının tanınmasının muvafık alacağı fikrindedir. Bu hakka müsteniden patronaj cemiyeti hususî vaziyete göre değişmek üzere, tahliye edilen maznun için vazedil-

(10 M.) Revue de droit pénal et de ciriminologie, 1937.
(11) Jean Pinatel, Zik. eser, S. 359.
(12) Bouzat, Zik. eser, S. 302.

1007

miş bir takım memnuiyetlerin tatbikını konutrol edebilecektir. Meselâ bazı mahallerde ikamet etmek, bazı şahıslarla, bilhassa sabıkalılarla, münasebet tesis etmek, ciddi olmıyan hafif meşrep kadınlarla yaşamak, isteyerek boş gezmek gibi...

10 — Tahliyenin ve patronaj müesseselerinin vazettiği şartlara riayetsizlik maznunun tekrar hapishaneye dönmesini mucip olacaktır. Patronaj müessesesi yalnız şartlara riayet edilip edilmediğini kontrol etmiyecek aynı zamanda mahkûmun tahliye şartlarına riayet etmesi için elinden gelen her türlü yardımı da yapacaktır (13).

Ceza ve Ceza İnfazı Milletlerarası 1950 Lahey Kongresinde şu temenni izhar edilmiştir :

«Muvaffakiyeti muhtemel kılan aşağıdaki âmiller mevcut olduğu «zaman şartla salıverme, ferdileşmiş bir şekilde mümkün olmalıdır :

«a) Mahkûmun yardımı (iyi hali ve liyakatı),

«b) Kendisine arzedilen ferdî durumların her cephesi hakkında «tamamen tenevvür etmiş tarafsız ve mütehassıs bir makama tevdi edi«len şartları seçme ve salıverme salâhiyeti;

«c) Münasip şekilde teçhiz edilmiş, tamamen tecrübeli bir vesa«yet teşkilâtının uyanık yardımı;

«d) Halkın salıverilen kimseye hayatını yeniden kazanmak şansını «vermesi için anlayış ve alâka göstermesi» (14).

11 — Keza aynı kongre itiyadî suçlular hakkındaki kararının 7 nci maddesinde :

«İtiyadî suçluların katî surette salıverilmeleri, umumiyetle iyi işle«yen bir patronaj müessesesi ile birlikte tatbik edilen şartla salıverme«yi takip etmelidir.»

İsviçre Ceza Kanununun 47 nci maddesi, ilerde teferruatı ile izah edileceği üzere, mecburî patronaj sistemini kabul etmiştir (15).

12 — Patronaj tamamiyle hususî mahiyette bir müessese mi olmalıdır?..

Umumiyetle kabul edilmektedir ki patronaj resmî sıfatı bulunmıyan hususî teşebbüsün eseri olmalıdır. Âmme idaresi yalnız teşvik ve malî bakımdan yardım etmelidir. Aynı zamanda sevgi, anlayış ve ihti-

(13) Dr. Faruk Erem, Patronaj, Adliye Ceridesi, 1940, S. 661.
Dr. Faruk Erem, Patronaj, Adliye Ceridesi, 1942, S. 403.

(14), (15) Nurullah Kunter, Ceza ve Ceza İnfazı Milletlerarası 12 nci Kongresi. S. 52 - 26. 19.

1008

yatla hareket etmeği icabettiren patronaj faaliyetlerine sert ve resmî olan devletin müdahalesi mesut bir netice tevlit etmez (16).

Fransa'da 14 Ağustos 1885 Kanununun 7 nci ve 8 inci maddeleri patronaj müesseselerine yapılacak malî yardımın şeklini tesbit, 14 Ocak 1933 tarihli, (17 Haziran 1938 tarihli muvakkat kanunla değiştirilmiştir) kanunla da bu müesseselerin kontrolü tanzim edilmiştir.

13 — Diğer bir görüşe göre patronajın hususî eşhasın alâka ve iştirakini bertaraf etmeksizin yarı resmî bir teşekkül halinde kurulmalıdır. Tahliye edilen şahıslara yardım içtimai bir vazife olmakla beraber daha ziyade cezaevlerinde mahkûmların ıslahı meselesinin bir devamından ve ıslah hareketinin muvaffakiyetini temin edecek amillerden biridir. Binaenaleyh bu ehemmiyetli işin hususî eşhasın arzusuna ve teşebbüsüne bırakmak doğru olmaz. Paris'te 1937 senesinde toplanan kongrede, İtalya adına verilen Giovanni Novelli raporunda Devletin patronaj müessesesine müdahelesi hakkında enteresan fikirler beyan edilmiştir:

« Biz bu sahada hususi şahısların teşebbüsüne mani olmak arzu-«sunda değiliz. Fakat bu sahadaki faaliyeti sade şahsî teşebbüslere «inhisar ettirmek isteyen fikre muhalifiz. Bu fikir tahliye edilen mah-«pusların himayesini bir hayır işi olarak telakki eden iptidai telakkiye «dönüştür. Biz bilâkis bu faaliyeti bir cemiyeti koruma-Defence social «meselesi olarak telâkki edilmesini istiyoruz. Devlet bu müesseseye karşı «lâkayıt kalamaz ve kalmamalıdır. Fakat buna rağmen devletin bu saha-«daki faaliyeti hususî eşhas tarafından yardım görebilir» (17).

14 — Tahliye edilmiş mahkûmların infaz sonrasında muvakkat bir zaman kalmaları için yurtlar tesis edilmeli midir?..

Mevzu 1836 Berlin Ceza İnfazı Kongresinde konuşulduğu zaman fikirler ikiye ayrılmıştır. Birinci görüşe göre : Bu yurtlarda iyi ve fenalar bir arada toplanacağı ve fenalar iyileri ifsat edeceklerdir. Ayrıca buraları ister istemez ahlâken düşük insanların toplandığı bir yer olarak âmme efkârı tarafından tanınacak ve buraya iltica edecek olanlarla kimse münasebet tesis etmek istemiyeceklerdir. Diğer bir görüşe nazaran cezasını çekmiş olan maznunların infaz sonrasında herhangi

(16) Bu hususta 1905 tarihli Budapeşte Ceza İnfazı Milletlerarası Kongresi zabıt ve kararlarına müracaat.

(17) Dr. Faruk Erem, Zik. S. 667.

1004

bir sebeple iş bulamadıkları bölgelerde yurt tesis edilmelidir. İnfaz sonrasında mahkûmları toplıyacak hususî bir yurt onların iltica edeceği bir yer bulunmamasına müreccahtır; bu yurtlar tercihan şehirlerden uzak olmalıdır (18). 1937 senesinde Pariste toplanan beynelmilel patronaj ve adalete tevdi edilmiş çocuklar kongresinde bu mahiyette bir temenni izhar edilmiştir (19).

YABANCI MEMLEKETLERDEKİ PATRONAJ SİSTEMLERİ

Fransa:

15 — Menşei Fransız olan müessese diğer memleketlerde ve bilhassa Anglo-Saksonlarda müsbet ve faydalı işler görürken Fransa'da büyük bir inkişâf gösterememiştir.

Modern mânasiyle en eski Patronaj müessesesi 1883 senesinde Seine Departmanı çocuk suçluları için tesis edilmiştir. 1893 tarihinden itibaren «L'union Generale des societes de Patronage» mevcutsa da reşit suçlular için pek az patronaj müesseseleri kurulmuş olup bütün faaliyet ve gayretler küçük suçlu çocukların himayesine mâtuf kalmıştır.

Son senelerde mahkûmların patronajı ehemmiyetle ele alınarak Fransız infaz hukukunda mühim değişiklikler yapılmış ve yeni sistemler ihdas edilmiştir. Code de Prosedure Pénale muhtelif maddelerinde mahkûmların patronajı ile alâkalı müteaddit müesseseler tesis ederek patronajı hususî bir hayır işi olarak kabul eden eski telâkki terk edilmiştir. İşaret edelim ki devletin tesis ettiği müesseseler şarta bağlı olarak tahliye edilen veya Probation (deneme) rejimine tâbi tutulan muayyen tip suçlulara hitap etmekle beraber cezalarını tamamen çekerek serbest bırakılan mahkûmlardan arzu edenler bu müesseselerin yardımlarından istifade ettikleri gibi resmî patronaj müesseseleri yanında faaliyette bulunan hususî patronaj cemiyet ve organizasyonlarından da faydalanabilirler.

Fransız patronaj sistemini, cezanın infazı sırasında yapılan patronaj ile infazdan sonra yapılan patronaj olmak üzere ikiye ayırarak incelemeyi muvafık bulduk; hakikatte bu taksim suni olmakla beraber tetkikte kolaylık sağlıyacağı için tercih edilmiştir.

(18) Bouzat, Zik. S. 303.
(19) Revue de Droit Pénal et de criminologie, 1937.

I — Cezanın infazı sırasında mahkûmların patronajı

16 — Code de Procedure pénale mahkûmların ıslahı için yapılan çalışmaları şu şekilde tanzim etmiştir :

Ahlâkî terbiye (Madde D. 440 - 441), mahkûmun boş zamanlarının faydalı bir tarzda doldurulması (Madde D. 442), hapishane mektebi (Madde D. 450 - D. 456), meslekî yetiştirme (Madde D. 457 - D. 459) ve sosyal yardım (Madde D. 460 - D. 477).

Biz burada mahkûmlara yapılan sosyal yardım üzerinde duracağız.

Sosyal yardım :

17 — Tutuklulara yapılan sosyal yardım onların ıslahını kolaylaştıran ve hazırlayan ahlâkî yükselmelerini mevzu ittihaz eden mahsus bir servis tarafından temin edilir.

Hapishanelerin sosyal servisi «sosyal asistanlar - Assistant Social» müteşekkildir. Hapishanelerin gönüllü ziyaretçileri sosyal asistanlara yardımla vazifelidir (20).

A — Sosyal asistanlar - Les Assistants Socials :

18 — Adalet Bakanlığı tarafından temin edilen veya emrine verilmiş olan bir veya müteaddit sosyal asistanlar infaz müessesesinde görevlendirilmiştir. Sosyal asistanlar vazifelendirildikleri infaz müessesesinin şefine idarî bakımdan bağlıdır (21). Sosyal asistanların idarî bakımdan bağlı oldukları infaz müessesesi şefinin müdür unvanını haiz olması lâzım olup aksi ahvalde bölge müdürüne tâbi olurlar.

Vazifeleri :

19 — a) Sosyal asistanlar infaz müessesesine yeni gelenleri ziyaret ederler. Bu iş için tutuklunun ismi ve adlî durumları hakkında malûmat alırlar (22).

b) Kendi salâhiyetleri dahilinde olan faydalı tedbirleri alma için tutuklunun maddî ve moral vaziyeti ve keza ailevî durumu hakkında malûmat toplarlar (23).

(20) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 460.
(21) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 461/1.
(22) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 464/1.
(23) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 464/2.

1044

c) Educateur (terbiyeci) den mahrum infaz müesseselerinde, tutukluları ziyaret ve nasihat vererek ahlâki bakımdan yardım ederler (24).

d) İnfaz müessesesi şefinin verdiği bilgi üzrine, her ne sebepten olursa olsun, serbest bırakılmadan önce tutukluyu görür; alâkalının gitmek istediğini bildirdiği mahaldeki «serbest bırakılmış mahkûmlara yardım komitesi - Le Comité d'Assistance aux libérés» ile irtibat tesis ederek, mahkûmun ıslahı için, bilhassa iş, yatacak yer, elbise veya zarurî yardım temin etmek suretiyle faydalı gördüğü tedbirleri alırlar (25).

e) Mahallî sosyal müesseselerle irtibat temin ve mesuliyetleri altında zarurî gördükleri diğer münasebetleri tesis eylemek (26).

Salâhiyetleri :

20 — a) Sosyal asistanlar; disiplin kısımları, atölyeler, umumî yatakhaneler müstesna olmak üzere vazife saatlerinde infaz müessesesine serbesteç girebilirler ve tutuklularla serbestçe konuşabilirler (27).

b) İnfaz müessesesinde kaldıkları müddetçe tutuklular talep veya davet üzerine sosyal asistanlar tarafından kabul edilirler. Sosyal asistanlar tutukluları kabul hususunda takdir hakkını haiz iseler de rolleri vazifeleri hududu haricindeki faaliyetlere teşmil edilemez (28).

c) Asistanlarla tutuklular arasındaki mektuplar kontrole tâbi değildir (29). İhtilâttan menedilen tutuklular sosyal asistanlarla muhabere edemiyecekleri gibi ziyaretlerini de kabul edemezler. Dâvayı tahkik eden hâkimin mahsus müsaadesini haiz olan sosyal asistanlar bu memnuiyetten müstesna kılınmıştır.

d) Her sene sonunda vazifeli oldukları servisin çalışmassı hakkında administration centrale'a bölge müdürü vasıtasiyle rapor verir (30).

Riayet etmekle mükellef oldukları kaideler :

21 — Sosyal asistanlar diğer sosyal ve medico - Sosyal müesseselerle tesis ettikleri münasebet müstesna olmak üzere vazifelerinin ifası esnasında elde ettikleri malûmatı muhafaza etmekle mükelleftir. Her is-

(24) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 465.
(25) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 466.
(26) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 461/son.
(27) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 467.
(28) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 468.
(29) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 469.
(30) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 471.

tenişte, administration Penitentiaire veya adlî makamların mahkûmların sınıflandırılması ve cezanın infaz şekli veya infaz sonrası için zarurî malûmatı verirler (31).

Sosyal asistanlar vazifelerini infaz müessesesinin emniyetine ve disiplinine ve keza adlî usulün iyi yürümesine zarar vermiyecek şartlar altında ifa etmekle mükelleftir. Umumî olarak, bir infaz müessesesinde bir vazife veya hizmet ifa eden şahıslara kanunen tahmil edilen yasaklara uymakla mükelleftirler.

22 — Bir veya müteaddit «sosyal asistan şefi» Administration centrale'da vazife görür.

Vazifeleri: a) Sosyal asistanların faaliyetlerine istikamet vermek, tanzim ve kontrol etmek,

b) Administration Penitentiaire'in sosyal servislerini teftiş etmekten ibarettir. Mukavele ile temin edilen sosyal asistanların inzibatî meselelerinde kendileri ile istişare edilir (33).

B — Ziyaretçiler (Visiteurs des Prisons) :

23 — Cezalarını çekmekte olan mahkûmlara sosyal asistanlar vasıtasiyle yapılan içtimaî yardım hapishane ziyaretçileri vasıtasiyle de takviye edilmektedir.

Hapishane ziyaretçileri Adalet Bakanlığı müsaadesiyle hapishanelere girerler. Bu müsaade vali ve infaz hâkiminin mütalâası üzerine iki sene için verilir ve müddetin hitamında yenilenebilir. Verilmiş olan giriş müsaadesi Adalet Bakanının kararıyle, her zaman geri alınabileceği gibi mühim sebebe müsteniden ve acele hallerde infaz hâkimi ve savcı tarafından da ziyaretçinin infaz müessesesine girmesi menedilebilir. Bu ahvalde vaziyetin Adalet Bakanına bildirilmesi lâzımdır (34).

Ziyaretçiler, infaz müessesesinin disiplin ve ehemmiyetine mütealik nizama uymak mecburiyetinde oldukları gibi ayrıca kendi vazifeleri ve durumlariyle alâkalı ve kabulleri sırasında kendilerine bildirilen mecburiyetlere de riayet ederler (35).

Vazifeleri :

Mahdut miktarda mahkûm ile meşgul olarak, onları, iyi muameleleri ve temasları ile teselli etmek ve her türlü vasıta ile ıslahlarını temin

(31) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 462.
(32) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 463.
(33) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 461/3.
(34) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 473.
(35) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 474.

1013

için gayret sarfetmektir. Bu gayenin tahakkuku için ziyaretçiler, faaliyetlerini tanzim, tevzi ve toplamakla vazifeli sosyal asistanlarla sıkı işbirliği yaparlar. Üç ayda bir müessesenin şefi de hazır bulunduğu halde sosyal asistanlar tarafından toplanarak elde edilen neticeler ve tatbik edilen metodlar hakkında durulur (36).

Salâhiyetleri :

24 — Ziyaretçiler, cezaları ne olursa olsun, kabul edildikleri müessesede bulunan bütün mahkûmları veya kendilerine verilen giriş müsaadesinde tasrih edilen muayyen bir sınıfa dahil mahkûmlar nezdinde faaliyetlerini icra edebilirler. Bununla beraber disiplin kısmında bulunan mahpuslar ile ihtilâttan menedilenleri ziyaret edemezler (37).

Ziyaretçiler infaz müessesesinde hazırlanan bir mahalde, kendilerinin de muvafakati alınmak suretiyle, müessese şefi tarafından tâyin edilen gün ve saatte mahkûmları kabul ve kendileriyle konuşur. Bu konuşma esnasında, gardiyan veya nezaretçi bulunmaz (38).

Ziyaretçiler meşgul oldukları mahkûmlarla önceden müsaade almaksızın, açık mektup şeklinde, muhabere edebilirler (39).

II — Mahkûmun infaz müessesesini terki esnasında, Administration Penitentiaire (40) tarafından yapılan yardım

İnfaz müessesesini terk eden mahkûma aşağıda yazılı olduğu şekilde müzaharette bulunulmaktadır :

25 — a) Mahkûmlara, serbest bırakılmadan önce, Comite d'assistance aux libérés'lerden ve onlardan beklenecek yardım mahiyeti hakkında malûmat verilir. Sosyal asistan ve hapishane ziyaretçilerinin bu hususa müteallik verecekleri malûmattan ayrı olarak, infaz müessesesi şefi alâkalıları malûmattar etmek için lâzım gelen tedbirleri alır (41).

(36) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 474/1.
(37) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 475.
(38) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 476.
(39) Code de Procedure Pénale 3 Partie Madde D. 477.
(40) Code de Procedure Pénale'in D. 188 inci maddesine göre Administration penitentiaire; hürriyeti tahdit eden bir cezayı veya tevkifi mucip kararların infazını temin; kanunen tâyin edilen ahvalde, mahkeme kararlarının neticesi veya mucibince hapsedilmeleri veya mahpus tutulmaları lâzım gelen şahısların muhafaza ve bakımlarını deruhte etmekle vazifelidir.
(41) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 479.

b) Serbest bırakılan mahkûmlara Code de Proceduer Pénale'in D. 288 inci maddesine göre verilen çıkış vesikasında; en yakın yardım komitesinin (Le Comite d'assistance aux libérés), Departement iş servisi, mahkûmlara yardım edilen mahalli cemiyet ve enstitüsyonların adreslerini muhtevidir. Bundan başka, serbest bırakılmış mahkûma teslim edilen para miktarı, kendisine muhtemelen verilmiş olan nakil vasıtası bileti ve mâlik olduğu elbiseler yazılır (42).

c) Serbest bırakıldıkları esnada fakir mahkûmlar veya talep edenler bir günlük ekmek ve yiyecek alırlar (43).

d) İnfaz müessesesi şefi ile mutabık kalınarak sosyal servis, mümkün olduğu nisbette, serbest bırakılacak mahkûmlardan elbisesi bulunmıyan ve temin etmek için kâfi parası olmıyanlara elbise tedarikiyle alâkadar olur. Mahkûmlara ya bedava olarak veya tamamen veyahut kısmen paralı olarak bir sivil kostüm ile giyim eşyaları verilebilir (44).

e) Administration Penitentiaire, muntazam geçim vasıtalarına sahip olduklarını ispat ettikleri mahalle gitmek için, serbest bırakıldıkları esnada kâfi derecede parası bulunmıyan mahkûmlara nakil bileti temin veya alınmasına iştirak edebilir (45).

f) Cezası infaz edilmiş mahkûm, sarih ve yazılı talebi üzerine, şayet kalacağı bir yer veya derhal istifade edeceği nakil vasıtası temin edememişse fiilî tahliyesini ertesi sabaha bırakılmasını istihsal edebilir (46).

g) İnfaz müessesesi şefi ile mutabık kalarak, hasta olan mahkûmları serbest bırakıldıklarında hastahaneye yatırılması için alâka gösterilmesi sosyal servisin salâhiyeti cümlesindendir.

Akıl hastaları için Adalet ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından kararlaştırılan hükümler müstesna olmak üzere, alâkalıların cezalarının infaz edildiği mahalde ikamet ettikleri farzedilir (47).

h) Servis sosyal, serbest bırakılan mahkûmun ikametgâhını tâyin ettiği mahalle en yakın dispanser tarafından, cezası infaz olunurken tedavi edilen bir hastalık için şayet prophlactique bir nezaret veya nekahat tedavisine ihtiyaç varsa, bakımını temin eder (48).

(42) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 480.
(43) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 481.
(44) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 482.
(45) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 483/1.
(46) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 484.
(47) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 485.
(48) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 486.

III — İnfaz sonrasında yapılan patronaj

26 — Makûmların infaz sonrasındaki Patronajına Devletin doğrudan doğruya müdahalesi, meşruten tahliye edilen mahkûmların nezaret, murakabe ve himayesini temin ve tesis edilen probation (Deneme) rejiminin tatbiki dolayısiyle mümkün olmuştur. Bu hususların ifası için tesis edilen teşkilât, infaz müesseselerinde cezalarını tamamiyle çekerek serbest bırakılan mahkûmların infaz sonrasındaki patronajı ile de alâkadar olmakta ise de, bu mahkûmların patronaj faaliyetlerinden istifade etmeleri kendi ihtiyarlarına terk edilmiştir.

Mahkûmların patronaj ile meşgul olan ve yukarıda (55) numarada izah edeceğimiz hususî cemiyet ve müesseseler yanında Code De Procedure Pénale,ın 731 ve 739 uncu maddelerine göre tesis olunan «Comité d'Assıstance aux Libèrés» ve «Comitê de probation» ismiyle anılan teşekküller faaliyette bulunmaktadırlar (49).

A — Comité d'assistance aux libérés :

27 — Code de procedure Pénale'in 731 inci maddesine göre kurulmuş olan «Comité D'assıstance Aux libèrés» nin kuruluş ve faaliyeti tarzı, malî hususat ve selâhiyetleri Code de Procedure Pénale'in 3 üncü partie (Decret) sinin D.538-D.544 üncü maddeleri tarafından tanzim edilmiştir.

---

(49) Halen tatbik edilen sistemin esası 1/Şuat/1946 tarihli, 26 ve 9 Mart 1946 tarihli Circulaire'le tesis edilmiştir. Mezkûr circulaire'ler hususi teşebbüsle amme kudretini «Comté d'assıstance et le Placement des libérés» ismi verilen teşkilâtta birleştirilmektedir. Her Arrondissement'de bir Comité kurulmuş olup, Comité'ye President du Tribunal (Asliye Reisi) ve asliye teşkilâtı bulunmayan yerlerde sulh mahkemesi hâkimi başkanlık eder. Başkan, mahkûmlara yardım etmek isteyen cemiyetlerin mümessillerini Comité içinde toplamak suretiyle dağınık olan yardım faaliyetlerini organize etmekle vazifelidir. Başkan Comité'ye aza olarak seçtiği mümessilleri Adalet Bakanının kabulüne arz ve 3 ayda bir Comité'nin faaliyetlerini Adalet Bakanına bildirmekle mükelleftir.

Mahkûm meşruten tahliye edildikten sonra dosyası ikamet edeceği mahallin tabi olduğu Comité Reisine gönderilmekte ve Comité Reisi de kendisini Adalet Bakanlığının kabul etmiş olduğu delegelerden birinin murakabe ve himayesine tevdi eder.

Mahkûm tayin edilen mümessilin murakabe ve tavsiyelerine riayet etmemesi halinde cezanın mütebaki kısmını çekmek mecbuiyetindedir. Delege 3 ayda bir Comité Reisine meşruten tahliye edilen şahsın hareketi hakkında rapor verir.

1216

Vazifesi:

«Comité D'assıstance aux Libérés» infaz hakimi-nin (50) idaresi altındadır.

Comité aşağıda yazılı hususların ifasiyle vazifelidir:

a) Meşruten serbest bırakılan mahkûmların ıslahını kolaylaştırmağa ve murakabesine matuf yardım ve kontrol tedbirlerini ittihaz eder (51).

Mahkûm oldukları cezaları infaz müessesesinde kat'i olarak çektikten sonra serbest bırakılan eski mahkûmlar, arzu ederlerse, ikamet ettikleri mahaldeki Comité'nin yardımından istifade ederler (52).

Meşruten tahliye edilenler, meşruten tahliye rejimi müddetinin hitamından sonra, talepleri üzerine, Comité'nin yardımlarından faydalanmağa devam ederler (53).

b) Meşruten tahliyenin bağlı olduğu şartların tatbikini murakabe ederler (54).

c) Fransız ceza K.nun R. 8 maddesine uygun olarak, bu kanunun 46 ıncı maddesinin mevzuu bahis ettiği yardım tedbirlerinin ittihazı için «ikamet memnuiyetine mahkûm olanların- l'interdit de Sejour» patronajını temin ederler (56).

Comité bu şahısların hareketlerinin iyi olup olmadıklarını ve kendilerine ahlâki, fizikî ve meslekî intibaklarını temin maksadiyle, bir kararla tahmin edilen mecburiyetlere riayet edip etmediklerini kontrol eder (57).

---

(50) Code de Procedure Pénale'in 721, 722 inci maddelerine göre cezaların infazı, bu hususta vazifelendirilmiş bir hakimin nezaret ve murakabesi altında yapılmaktadır. «Le Juge de l'application des peines» îInfaz Hakimi» olarak tercüme edilmiştir.

(51) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 543/1

(52) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 544.

(53) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 543.

(54) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 538/2.

(55) Code Pénal'ın 44 üncü maddesine göre l'interdiction de sejour: Bu cezaya mahkûm olan suçlunun, bir kararla, tayin edilmiş mahallere girmelerinin men edilmesidir.

(56) Code de Procedure Pénale'in 3 üncü partie Madde D. 542/1.

(57) Code de Procedure Pénale'in 3 üncü partie Madde D. 542/2.

28 — Comité'ye tevdi edilen bu vazifelerden ayrı olarak Comité başkanı:

a) Eski suçluların ıslahı ile meşgul olan hususî müessese ve patronaj cemiyetlerinin faaliyetlerini tanzim eder (58).

b) Her sene, Comite'ye bağlı, serbest bırakılmış mahkûmlara mahsus muhtelif yurt, merkez veya kabul ve iskân tesislerini ziyaret ve Adalet Bakanına bu müesseselerin işleyiş şekilleri hakkında rapor verir (59).

29 — Comité'nin idarî sahası, merkezi, teşekkül tarzı ve işleyiş şekli ve faaliyeti için zarurî olan malî hususlar aşağıda bahis edilen «Comité de probation» nın aynıdır (60).

B — Comité de prabation:

30 — Code de Procedure Pénale'nin 738-747 inci maddeleriyle R. 51-R. 61 maddeleri Fransız ceza sisteminde prabation yani deneme rejimini tesis etmiştir. Bu rejim altına konulan mahkûmların kontrolu. nezareti ve kendilerine yaplıacak yardımı ifa ile vazifeli kılınmış teşkilâtın kuruluş şekli ,selâhiyeti, faaliyet tarzı ve malî kaynakları Code de Procedure Pénale'in 3 üncü partie (Decret) sindeki D. 545 - D. 566 ncı maddelerinde gösterilmiştir.

Aşağıda (64) numaralı kısımda izah edildiği üzere prabation Anglos Sakson hukukuna ait bir müessesedir. Anglos Saksonundan alınan bu rejim Fransız hukukunda şu şekilde tanzim edilmiştir:

Hususiyeti:

31 — Prabation yani suçlunun bir denemeye tabi tutularak cezasının tecili rejimi; suçluların ıslahı için bir nizamname (Reglements d'administration publique) tarafından tesbit edilmiş nezaret ve yardım tedbirlerine ve keza ayni nizamnamede tesbit edilmiş ve kendisine sureti hususiyede tahmil edilen mecburiyetlere mahkûm tarafından riayet edilmesini muhtevidir (61).

32 — Deneme rejimine tabi tutulan mahkûm hakkında ittihaz edilen nezaret ve yardım tedbirleri ve kendisine tahmil edilen mecburiyet-

(58) Code de Procedure Pénale in, 3 üncü partie Madde D. 540/1
(59) Codede Procedure Pénale'in, 3 üncü partie Madde D. 540/2
(60) Code de Procedure Pénale'in, 3 üncü partie Madde D. 539.
(61) Code de Procedure Pénale Madde 739.

1017

ler mahkûmun fikir hürriyetinin dinî ve politik inançlarının tahdidine matuf olamaz (62).

33 — Mahkûma tahmil edilen nezaret tedbirleri şunlardır:

a) İnfaz hâkiminin veya Probation ajanının davetine icabet etmek.

b) Prabation ajanının ziyaretlerini kabul etmek ve ona geçim vasıtalarının kontroluna matuf malûmat ve vesikalar vermek.

c) İkamet ve iş değişikliğinin sebeblerini izah etmek.

d) Prabation ajanına, ikametgâh değişikliği ile 8 günü geçen seyahat ve ikamet terkini bildirmek ve dönüşte malûmattar kılmak.

e) Ecnebi memlekete her türlü seyahat için infaz hâkiminin mukaddem müsaadesini almak (63).

34 — Mahkûma yapılacak yardım;mahkûm tarafından, ıslah ve bilhassa ailevî ve meslekî intibakını temin için gösterdiği gayretleri takviye ve teşvik mevzuunu muhtevidir. Bu tedbirler manevî yardım ve lüzum varsa, maddî yardım şeklinde olur. Prabation ajanı ve Prabation Komitesi ve bunların müdahalesi ile içtimaî yardım müesseseleri vasıtasiyle yapılır (64).

35 — Mahkûm hakkında deneme rejimi vazeden karar veya hüküm aşağıda yazılı mecburiyetlerden birini veya bir kaçını, mahkûma sureti hususiyede tahmil edebilir :

a) Bir işte çalışmak veya tahsil etmek veyahut meslekî bir formasyon almak,

b) Tayin edilmiş bir mahalde ikametgâh tesis etmek,

c) Vücudu zehirleyen maddelerden kurtulmak maksadiyle, hatta bir tedavi müessesesinde kalmak ta dahil olmak üzere, kontrol, tedavi ve bakım tedbirlerine mutavaat etmek,

d) Ailesine yardım etmek veya nafaka mükellefiyetini muntazaman tediye etmek,

e) Suçun tevlit ettiği zararı tazmin etmek,(65).

---

(62) Code de Procedure Pénale 2 inci partie (Reglements d'administration Publique) Madde R. 52.
(63) Code de Procedure Pénale 2 nci partie Madde R. 56.
(64) Code de Procedure Pénale 2 nci partie Madde R. 57.
(65) Code de Procedure Pénale 2 nci partie Madde R. 58.

36 — Keza aşağıda yazılı memnuiyetleri de tahmil edebilir:

a) Code de Route'un 124 üncü maddesinde gösterilen vasıtaları kullanmamak,

b) Dans salonları, kumar oynanan yerler, gazinolar,at yarışı, meyhane gibi mahallere gitmemek,

c) Bahsi müşterek oynamamak,

d) Fazla miktarda alkol almamak,

e) Suçun müşterek faili veya şerikleri gibi bazı mahkûmlarla müansebet tesis etmemek,

f) Oturduğu yere bazı şahısların, adabı umumîye mugayir bir suç mevzuu bahis ise bu suçun mağdurunu, kabul veya misafir etmemek (66).

37 — Askerlik vazifesinin ifası hakkında deneme rejimi altında bulunan mahkûm, nezaret ve yardım tedbirlerinden ve lüzumu halinde karar veya hükümle sureti hususiyede tahmil edilmiş mecburiyetlere riayet mükellefiyetinden vareste tutulur. Şayet deneme müddeti askerlik esnasında hitam bulmamışsa, sivil hayata dönüşünde, ikametgâhındaki infaz hâkimine müracaat etmek mecburiyetindedir (67).

Tatbik şartları:

38 — Umumî hukuka müteallik bir suçtan dolayı hapisle mahkûmiyet halinde suçlu şayet cinayet veya cünhadan dolayı evvelce bir hapis cezasına mahkûm olmamışsa veya mahkûmiyeti 6 ayı tecavüz etmeyen bir hapis cezasını müstelzimse, mahkemeler, 3 seneden az olmamak ve 5 seneyi geçmemek üzere aslî cezanın infazının tecil edilmesine hükmederek mahkûmu deneme rejimine tabi tutabilirler (68).

Bununla beraber ilk mahkûmiyet deneme rejimine tabi tutulmak suretiyle cezanın teciline mucip olmuşsa 2 nci suç için deneme rejimi tatbik edilmez (69).

Yeniden suç işlenmesi:

Deneme rejimine tabi tutularak cezası tecil edilen bir suçlu tesbit edilmiş müddet içinde umumî hukuka müteallik işlediği cinayet veya

(66) Code de Procedure Pénale, 2 nci partie madde R. 59.
(67) Code de Procedure Pénale, 2 nci partie madde R. 61.
(68) Code de Procedure Pénale Madde 738/1.
(69) Code de Procedure Pénale Madde 738/2.

1010

cünha için hapis veya daha ağır bir cezayla mahkûmiyete mucip bir takibata maruz kalırsa ilk ceza ayrca infaz olunur (70).

Deneme rejimi şartlarına riayet edilmemesi:

40 — Deneme müddeti içinde mahkûm, nezaret ve yardım tedbirlerine ve kendisine tahmil edilmiş mecburiyetlere riayet etmezse infaz hâkimi mahkûmun ikamet ettiği mahal mahkemesine, cezanın infazına hükmedilmesi için müracaatta bulunur. Ayni talep savcı tarafından da yapılır (71).

İnfaz hakimi, savcının mütalâasını aldıktan sonra esbabı mucibeli bir kararla mahkûmun hapishaneye sevkine karar verebilir. Bu ahvalde, mahkeme suçlunun hapsedildiği tarihten itibaren 3 gün içinde karar vermesi lâzımdır (72).

Mahkemenin kararları mahkûm veya savcı tarafından istinaf edilebilir (73).

Mahkûmun ıslah olması:

41 — Deneme müddeti içinde, mahkûm nezaret ve yardım tedbirlerine ve kendisine tahmil edilmiş mecburiyetlere riayet eder ve ıslahı nefs etmiş olduğu anlaşılırsa infaz hakimi mahkûmun ikamet ettiği mahkemeye müracaat ederek mahkûmiyetin vuku bulmamış sayılmasına karar verilmesini ister. Savcı da ayni hakkı haizdir (74). Mahkûmiyetin kat'ileştiği tarihten itibaren 2 sene geçmedikçe bu sebeble mahkemeye müracaat edilemez. Mahkemenin bu hususta verdiği karar, mahkûm ve savcı tarafından istinaf edilebilir (75).

Deneme rejiminin nihayet bulması:

42 — Deneme rejimi altına konulan mahkûm, tayin edilen müddet zarfında, şayet deneme rejimine riayet etmemesinden dolayı cezanın infazına karar verilmemiş ve bu müddet zarfında umumî hukuka mütealllik cinayet veya cünha suçu için hapis ve daha ağır bir cezayla mahkû-

(70) Code de Procedure Pénale Madde 740.
(71) Code de Procedure Pénale Madde 742/1.
(72) Code de Procedure Pénale Madde 742/2.
(73) Code de Procedure Pénale Madde 742/3.
(74) Code de Procedure Pénale Madde 743.
(75) Code de Procedure Pénale Madde 743/23.

1011

miyeti mucip olmuş bir takibata maruz kalmamışsa, deneme rejimi altına konulmasını mucip mahkûmiyet vuku bulmamış sayılır (76).

Comité de probation:

43 — Yukarıda mahiyeti ve hukukî esaslarını izah ettiğimiz Prabation rejiminin tatbiki ve bu rejim altına konulmuş şahsın nezaret ve murakabesiyle patronajı «Comité de Prabation» vasıtasiyle yapılmaktadır.

Comité'nin kuruluşu:

— İnfaz hakimliği vazifesiyle görevlendirilen bir hakimin bulunduğu her mahkeme (Des tribunaux de grande instance) nezdinde bir Prabation Komitesi kurulur.

Bu komitelerin merkez ve faaliyet sahaları Code de Procedure Pénale'in 115 inci maddesinde gösterilmiştir (77). Comité merkezi Adalet Sarayındadır (78).

Comitenin teşekkül tarzı:

45 — İnfaz hakiminin riyaset ettiği parbation komitesi şu şekilde teşekkül etmiştir:

a) Bir veya müteaddit probation ajanı (48) numarada mahiyeti izah edilmiştir.

b) Bir veya müteaddit Sosyal asistan: Bunlar Bakanlık karariyle Administration Penitantiaire'in harici servislerindeki sosyal asistanlar arasından tayin olunur (79).

c) Delegeler: İnfaz hakiminin teklifi üzerine, Adalet Bakanı tarafından kabul edilirler. Vazifeleri dolayısiyle ücret verilmez. Adalet Bakanı vazifelerine nihayet verebileceği gibi acele hallerde infaz hakimi veya savcı görevlerinin ifasını tatil edebilirler (80).

d) Faal azalar; Komitenin faaliyetlerine faydalı yardımlarda bulunacak şahıslar arasından Comité reisi tarafından seçilir. Bu azalardan biri muhasebe işlerile meşgul olur (81).

(76) Code de Procedure Pénale Madde 745.
(77) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 546.
(78) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 564.
(79) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 548/2.
(80) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 552, 547/4
(81) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 553.

1012

e) Hâmi Azalar ve Fahri Azalar; Comité Başkanı tarafından maddî ve malî yardımları dolayısiyle bazı şahıslara tevcih olunabileceği gibi ifa ettikleri vazifeleri veyahut eski görevleri ve Comité'ye gösterdikleri alâka sebebiyle bazı şahsiyetlere de verilebilir.

Comité'nin çalışma şekli :

46 — İnfaz hâkimi Comité'yi en az üç ayda bir toplar. Bu toplantıya Prabation ajanları, sosyal asistanlar ve delegeler iştirak ederler. Bunlardan başka Reis tarafından iştirakî lüzumlu görülen diğer âzalar da davet edilirler.

Senede bir defa, Comité, Heyeti Umumiye halinde toplanarak, reis tarafından, yapılan faaliyetlerin ve elde edilen neticelerin blânçosunu takdim ve ulaşılması gereken gayeleri formüle eder (83).

Comité Reisi bütün toplantılara mahalli otoriteleri, âmme ve yahut hususî müesseselerin mümessillerini ve umumiyetle Comiténin faaliyetleriyle alâkadar olan veya ona faydalı yardımda bulunacak bütün şahısları davet edebilir (84).

İnfaz hakiminin yetkisi:

47 — a) İnfaz hâkimi emri altına konulmuş ajanlar; prabation şefi, prabation ajanları, sosyal asistanlar, sekreterlik personeli üzerinde, hizmetlerine müteallik hususlarında ve tabi oldukları statü hükümleri mahfuz kalmak şartiyle, otoritesi vardır (85).

b) Bu şahıslar ve keza delegelere vazifelerini ifası için lâzım gelen talimatlar verir (86).

c) Mahkûmların nezareti, murakabesi ve onlara yardım için kanun tarafından derpiş edilen tedbirlerin alınmasına müteallik emir ve tavsiyelrede bulunur (87).

Bu hususlara müteallik selâhiyetiin ancak kendisine yardım için görevlendirilen hâkime tevdi edebilir (88).

---

(83) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 554.
(84) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 555.
(85) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 556/1.
(86) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 556/2.
(87) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 556/3
(88) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie Madde D. 556/4.

d) İnfaz hakimi, Komitenin toplanma yeri ve tarihini tesbit, iştirak edecekleri davet ve toplantılara riyaset ve her altı ayda komitenin faaliyeti hakkında Adliye Nazırı ile nezdinde bulunduğu mahkeme reisine bir rapor tevdi eder (89).

Prabation Ajanları:

48 — Prabation ajanları Administration Penitentiaire'in mürebbi heyetine dahildir. Bunlar Adalet bakanlığının kararıyle, en az iki senesi terbiyeci olarak, beş sene bir infaz müessesesinde hizmet gören terbiyeciler arasından seçilir (90).

Vazifeleri:

49 — Her mahkûm infaz hakimi tarafından tayin edilen Probation ajanına tevdi edilir. İhtiyaç halinde, infaz hâkimi, bu vazife ile bir sosyal asistan veya delegeyi vazifelendirebilir (91).

a) Prabation ajanı mahkûmla daimi münasebet halindedir. Bu sebeble onu komite merkezine davet ve ikametgâhında veya çalıştığı yerde ziyaret eder (92).

b) Prabation ajanı mahkûmun, kendisine tahmil edilen, mecburiyetlere, nezaret ve kontrol tedbirlerine riayet etmesi ile meşgul olur. Şayet mahkûm riayet etmezse, infaz hâkimini vaziyetten derhal haberdar eder (93).

c) Prabation ajanı, kendisine tevdi edilen mahkûm hakkında faydalı olacağı mülâhazasiyle bu tedbirlerden ve keza yardım faaliyetlerinden değiştirilmesini uygun gördüklerini hâkime teklif eder (94).

d) Prabation ajanı; her üç ayda, mahkûmun vaziyeti hakknda, infaz hâkimine rapor verir (95).

e) Prabation ajanı; Comitenin faaliyet sahası dahilinde hizmetinin icrasına faydalı he türlü teşebbüs ve tetkiklerde bulunur. Bu ahvalde hakim, yer değişimi, turne veya mission'ları için, kendisine lâzım gelen müsaadeleri verir (96).

---

(89) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie, Madde D. 556.
(90) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie, Madde D. 548
(91) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 557
(92) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 558/1
(93) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 558/3
(94) Code de Procedure Pénale, 3 üncü Partie, Madde D. 558/4
(95) Code de Procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 558/2.
(96) Code de procedure Pénale, 3 üncü partie Maddee D. 558/5.

Meslek sırrının muhafazası:

50 — Probation ajanları ve bu hizmeti gören şahıslar meslek sırlarını muhafaza ile mükelleftirler, aynı mecburiyet, Comité dahilindeki faaliyetleri esnasında veya dolayısiyle öğrendikleri bütün vakıalar için Comité azalarına da şamildir.

Alâkalıların sureti hususiyede tevdi ettikleri malûmat müstesna olmak üzere, hakimler, memurlar ve yukarıda işaret edilen şahıslar, kontrol altına vazedilmiş mahkûmların hareketlerinden malûmattar olmak ve bundan hukukî netice ihraç etmek için kanun tarafından tâyin edilmiş makamlara, meslek sırrı dermeyan edemezler (97).

Probation servis şefi:

51 — Eğer komitenin faaliyetleri zaruri kılıyorsa, Probation servis şefi tâyin edilir (98).

Vazifeleri:

52 — a) Probation ajanlarının ve delegelerin faaliyetlerini kontrol eder.

b) Sosyal asistanlar ile probation ajanlarının ve delegelerin çalışmalarını tanzim eder.

c) İnfaz hâkiminin otoritesi altında hizmetin iyi ve tesirli olması için emirler verir (99).

Comité sekreterliği:

53 — Muhabereyi, dosyaların muhafazısını ve fişlerin tutulmasını ve daktilo işlerini temin eder .

Sekreterlikte Comité tarafından meşgul olunan her sınıf şahıslar için alfabetik olarak tutulmuş fichier vardır. Dosyalar muhafaza edilir ve bunlar D. 562 nci maddenin son fıkrasında tasrih edilen vaziyet müstesna olmak üzere kimseye tevdi edilmez (100).

Comité'nin finansmanı :

54 — Malzeme ve levazım, bakım ve dökümantasyon masrafları komitenin nezdinde bulunduğu mahkemenin masraflarına dahildir.

---

(97) Code de procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 562.
(98) Code de procedure Pénale, 3 üncü partie Madde D. 549.
(99) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 559.
(100) Code de Procedure Pénale 3 üncü partie Madde D. 563.

1075

Probation ajanları ve sosyal asistanların hizmetlerini ifa için yapılması gereken masraflar Administration penitentiaire tarafından temin edilir (101).

Komitenin muhasebe ve malî işlerinin şekilleri Adalet ve Maliye ve İktisat Bakanları tarafından müşterek kararname ile tesbit edilir (102).

Hususî teşebbüs tarafından yapılan patronaj :

55 — Hususî patronaj müesseseleri mahkûmların meşruten tahliyesine müteallik 14 Ağustos 1885 tarihli kanunun 6, 7 ve 8 inci maddeleri hükümlerinin (103) istifade edilerek tesis edilmiştir. Bilâhare neşredilen 14 Ocak 1933 tarihli kanun ve 17 Haziran 1938 tarihli muvakkat kanunla bu cemiyetlere devlet müdahale ve üzerlerinde murakabe tesis etmiştir.

Nihayet 23 Şubat 1959 tarihli ve 59/322 sayılı décret ile tesis edilen Code de Procedure Pénale'in 3 üncü kısmındaki D. 567, D. 568 inci maddeleri hususî patronaj müesseselerinin tâbi olacakları statüyü yeni baştan tanzim ve hususî patronaj müesseselerinin vazifelerini göstermiştir.

56 — Code de Procedure Pénale'in D. 567 nci maddesine nazaran :

«Probation Komitesi ve serbest bırakılmış mahkûmlara yardım komitesi nezdinde, faaliyetini takviye ve devam ettirmek gayesiyle bilhassa, mahkûmlara ve serbest bırakılmış mahkûmlara maddî yardım. yurtların tesis ve idaresi, kabul ve iskân merkez veya enstitüleri tesis etmek suretiyle, 1 Temmuz 1901 tarihli kanunun tesis ettiği rejime tâbi olarak çalışan, bir cemiyet tesis edilebilir.»

Aynı kanunun D. 567 nci maddesi :

«Adalet Bakanının muvafakatının istihsali için, cemiyet Bakanlık kararıyle tesbit edilmiş şartları yerine getirmesi lâzımdır.»

57 — Fransa'da faaliyette bulunan başlıca hususî patronaj müesseseleri şunlardır. La Société Protestante Des Prisonniers Libérés, Le Patronage Saint - Léonard pres de Lyon ve L'Oeuvre Du Pere Aune à la Tavaresse; kadın mahkûmlar için R. P. Courtois tarafından La ferté Vidame'de açılan Sainte-Marie-Madaline müesseseleridir.

(101) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 565.
(102) Code de Procedure Pénale 3 üncü Partie Madde D. 566.
(103) Code de Procedure Pénale'i tadil ve tamamlayan 23. Dec. 1958 tarih ve 58/1296 sayılı Ordonnance'in 9 uncu maddesi ile ilga edilmiştir.

Patronaj müesseselerine devletin müdahalesi :

58 — Devletin patronaj müesseselerine müdahalesi 14 Ocak 1933 tarihli kanunla mümkün olmuştur. 16 Mart 1934 tarihli reglements d'Administration ve 17 Haziran 1938 tarihli kanunu muvakkatle tamamlanan devletin murakabesi uzun mücadelelerden sonra temin edilmiş ve vâzıı kanun, patronaj cemiyetlerini icbar ettiği bazı mükellefiyetler karşılığında, muayyen şartlara bağlı olarak hibe ve vasiyetlerde müstefit olmak imkânı tanımıştır.

Kanunun kabulüne takaddüm eden mücadelede katolikler gayet aktif bir rol oynamış ve kanunun hakiki maksadının dinî hayır müesseselerine karşı girişilmiş bir hareket olduğunu iddia ile kontrol projesini şiddetle protesto etmişlerdir (104).

59 — 14 Ocak 1933 tarihli kanunun gerek iş bulmak gerekse yurtlara kabul etmek suretiyle yardım eden hususî müesseselere asrın kabul ettiği yardım mefhumunu kabule zorlamaktan ibarettir.

Kanun ihdas ettiği mecburiyetlere riayeti temin etmek için idarî bir murakabe sistemi tesis etmiş ve riayet edilmemesi halinde müeyyideler koymuştur. Bununla beraber, vâzıı kanun, müesseselerin rahat çalışabilmesi ve kontrolün bir baskı vasıtası olmaması için bir takım garantiler de tanımıştır.

Kanunî mükellefiyetler :

60 — Burada umumî mükellefiyetler bahis mevzuu olup küçüklerle meşgul olan müesseseler etüt haricinde bırakılmıştır.

Müesseselere tahmil edilen vazifeleri şunlardır :

a) Müessesede vukubulan her değişiklikle yenilenmek üzere açılış beyannamesi verilmesi (105),

b) Müessesenin yardım ettiği şahısların hüviyetini tesbit eden bir kayıt defteri tutulması (106),

(104) Jean Pinatel; Zik. S. 368 - Mü.
(105) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 2.
(106) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 4.

1012

c) Zarurî olan sıhhî şartlara ve ahlâk kaidelerine riayet edilmesi (107),

d) Bazı mahkûmiyetlere uğramış şahısların müesseseyi idare etmeleri veya personel olarak kullanılmamaları (108).

Müesseselerin kontrolü :

61 — Teftişler bazı formalitelere tâbi tutulmuştur. Müfettişler müessesenin çalışmasına müteallik bir değişiklik yapılmasını emredemezler (109). Yalnız müşahadelerini bir raporla valiye bildirirler. Vali aldığı rapora müsteniden, eğer muvafık görürse, görülen eksikliklerin tâyin edeceği bir müddet içinde ikmalini emreder (110). Eğer bu emirler, müdür tarafından, yerine getirilmezse müessese kapatılabilir. Fakat vali ile müessese tarafından çıkan ihtilâf «Le Conseil Départemental d'Assistance» huzuruna getirilir (111).

Beşi Departement'daki yardım müesseseleri âzalarından seçilen on beş âzalık konsey meseleyi tetkik ve ihtilâfı halleder. Kararın istinafı üstün bir merci olan «La Section Permanente du Conseil Superieur de l'Assistance Puplique» e yapılır (112). Bu kaza mercilerinin kararları esbabı mucibelidir. Söz konusu olan bu müeyyideler haricinde kanun 24 ve 25 inci maddelerinde bazı haller için cezaî müeyyide vazetmiştir.

Müesseselere tanınan avantaj :

62 — Şûrayı Devlet tarafından tamamiyle yardım ve iyilik etmek maksadiyle kurulduğu bildirilen ve âmme menfaati sıfatı tanınan cemiyetlerde olduğu gibi hibe ve lehlerine yapılan vasıyetleri kabul edebilirler.

63 — 14 Ocak 1933 tarihli kanunun kurduğu sisteme 17 Haziran 1938 tarihli kanun bazı değişiklikler getirmiştir : Bilhassa murakabe ve kontrol, küçüklere yardım eden müesseselerle en az 10 reşide yardım eden müesseselere tatbik edilmektedir. Ayrıca küçüklerle meşgul olan müesseseler için bazı mecburiyetler tesis etmiştir.

64 — Hukukî esaslarını anlattığımız hususî patronaj sistemi; tatbikatçı ve yazarların müştereken ifade ettiklerine nazaran büyük bir mu-

(107) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 19.
(108) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 2 ve 24/2.
(109) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 18.
(110) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 12.
(111) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 26.
(112) 14 Ocak 1933 tarihli K. M. 22.

1218

vaffakiyet gösterememektedir. Bunun sebebi patronajın mecburî olmaması ve devlet tarafından kâfi miktarda yardım görmemesidir. Umumiyetle patronaj müesseseleri bir şahsın eseri olmakta ve onun kaybolması ile cemiyetin fizyonomisi ve faaliyeti tamamiyle değişmektedir.

İtalya:

65 — İtalyan vâzıı kanunu infaz sonrasında, tahliye edilmiş mahkûmlara yapılacak yardım konusunda doktrinde meydana gelen ve yardım faaliyetinin devlet tarafından organize edilmesini müdafaa eden fikirle, hususî teşebbüs tarafından teşkilâtlandırılmasının mevzua daha uygun olduğunu iddia eden görüş arasındaki fikir ayrılığında vasat yolu tercih ederek, yardım faaliyetlerini harekete geçirmek ve şekillerini tâyin etmek için her mahkeme nezdinde patronaj meclisi teşkil ve masrafları karşılamak için de «Para Cezaları Kasası» tesis etmek suretiyle patronaj meselesine doğrudan doğruya müdahele ve aynı zamanda, bu sahada temayüz etmiş hususî teşebbüsten de faydalanmıştır (113).

Ceza ve Tevkifevleri nizamnamesini kırala takdim eden İtalyan Adliye Nazırı Alfredo Rocco raporunda bu görüşü vecîz bir tarzda ifade etmiştir:

« Mahkemeler nezdinde patronaj meclisleri ve Adliye Vekâletinde «Para Cezaları Kasasının teşkili yeni İtalyan Ceza K.nun yenilikleri «arasında en enteresan olanlarındandır.

«Devletlerde suç işlenmesine karşı yapılan mücadelenin esas gayesi «tekerrürle mücadele olup infazdan sonra eğer mahkûma yardım, nasi«hat ve himaye edilmezse bu mücadelenin muvaffak olamıyacağı kabul «edilmektedir.

«İtalya'da hususî teşebbüsün, asil istisnalara rağmen, bu sahada «büyük bir şey yapamadığını kabul etmek lâzımdır. Diğer bakımdan «suçluya karşı cemiyetin korunmasının bir devlet vazifesi olduğu ve «patronajın yardım faaliyeti koruyucu hareketleri dolayısiyle cemiyetin «müdafaası meselesi içine dahil olduğunu kabul etmek lâzımdır. İşte «bu sebeple, hiç olmazsa hareket ve sevk merkezi olarak, hususî teşeb«büsün faaliyetlerini tutacağını ve tamamlayacağını ümit ederek devlet «bunun külfetini deruhte etmek mecburiyetindedir» (114).

(113) G. Novelli raporu, rëvue int. de dr. pénal, s. 617.
(114) P. de Casabianca : Code pénal du royaume d'Italie, S. 101.

1015

«66 — İtalyan Ceza Kanununun 149 uncu maddesi :

«Her mahkeme nezdinde bir patronaj meclisi teşkil ve kendisine «aşağıdaki vazifeler verilir :

«1 — Tahliye edilen mahkûmlara icabında daimî iş bularak yardım «etmek suretiyle müzaharet;

«2 — Mevkuf ve mahkûmların ailelerine her türlü yardım ve hattâ «istisnaen nakdî surette müzaharet.

«Para cezaları kasası patronaj meclislerinin müzaharet işlerinde «zarurî masraflarını temin eder.»

67 — Patronaj meclislerinin kuruluşu ve teşekkül tarzı, çalışması ve malî kaynakları Cezaevleri Nizamnamesinin (115) 8-20 nci maddelerinde gösterilmektedir. Patronaj meclisi şu şekilde teşekkül etmektedir :

Başkan vazifesi savcıya tevdi edilmiştir. Âzaları çocuk mahkemesi reisi ve savcısı, sorgu hâkimi, çocuk mahkemesinden bir hâkim, Pretur, çocuk ve analığın korunması millî cemiyetinin mümessili, belediye reisi, mahkemenin bulunduğu mahallin en yüksek sıhhat memuru, mahallî ceza ve tevkifevleri müdürü, işveren ve işçi konfederasyonu tarafından tâyin ve her bir sendikayı temsil eden mümessiller (hukukan teşekkül etmiş olup patronaj cemiyetinin nezdinde bulunduğu mahkemenin kazası dahilindeki endüstri, ziraat, ticaret, artist, kredi ve sigorta kumpanyaları işveren ve işçi sendikaları), mahallî rahip, birisi kadın olmak üzere sosyal yardım sahasında kendilerini tanıtmış 4 şahıs (ikisi vali tarafından tâyin edilir).

68 — Bu şekilde kurulan patronaj meclisi bulunduğu mahallin entellektüel, moral, siyasî, hukukî, ticarî ve endüstriel kuvvetlerini içinde toplamaktadır.

Savcı ve sorgu hâkiminin patronaj cemiyetinin âzaları olarak infaz sonrasında mahkûmlara yapılan müzaharete müdahale ve iştirakleri faydalı olmaktadır. Cezaî takibat organları olan savcı ve sorgu hâkimleri kaza bölgelerindeki suçluları tanıdıkları gibi suç sebeplerini de bilmektedirler; binaenaleyh infaz sonrası yardımlarının şahsileştirilmesine büyük yardımları dokunacaktır. Eğer tekerrür sebeplerinin ortadan kaldırılması arzu ediliyorsa bu müzaharetin bir defaya mahsus ve umumî mahiyette olmayıp mahkûmun hususiyetleri nazarı itibara alınarak

(115) 13 Temmuz 1933 de tadil edilen şekline nazaran.

devamlı olması lâzım gelmektedir. Saniyen mahkûmları ıslaha sevk için adaletin cezanın tatbik ve infazından sonra da kendilerini serbest hayatta da takip ettiğini mahkûmların zihinlerine yerleştirmek faydalıdır ve nihayet muhtelif unsurlardan müteşekkil patronaj meclislerinin muvaffakiyetle çalışabilmesi için şart olan daimî birlik hâkimlerin itibar ve nüfuzları ile sağlanmaktadır (116).

69 — Adalet Bakanlığı kararıyle teşkil edilen üç yıl süre ile vazife görüp âzalarına her ne nam ile olursa olsun ücret verilemez. Patronaj meclisi her 15 günde bir toplanır ve günlük işleri karara bağlar.

Hükmî şahsiyeti haiz olan meclisin mameleki :

a) Para cezaları kasası tarafından her sene verilen tahsisat;

b) Çocuk ve analığın himayesi millî cemiyeti ve diğer cemiyetlerin yardımı;

c) Hibe, vasiyet ve diğer yardımlardan müteşekkildir (Nizamname M. 11).

71 — Patronaj meclislerinin muvaffak olması için malî bakımdan kuvvetli olması gerekmektedir. Zira iş bulamıyan tahliye edilmiş mahkûmlar için atölyeler açmak mecburiyetinde kalınacaktır. İtalyan patronaj sistemi bu zarurete çare olmak üzere Ceza Kanununun 149 uncu maddesinin son fıkrasında bahsedilen «para cezaları kasası» nı ihdas ve Ceza ve Tevkifevleri Nizamnamesinin 18 ve 19 uncu maddelerinde de bu müessesenin kuruluş ve çalışma tarzını tanzim etmiştir :

Ceza ve Tevkifevleri Umum Müdürlüğüne bağlı olmakla beraber müstakil bir meclis tarafından idare edilir. Bu meclis : a) Ceza ve Tevkifevleri Umum Müdürü (Reislik vazifesini ifa eder); b) Roma İstinaf Mahkemesinden bir âza; c) Adalet Bakanlığı Muhasebe Müdürü; d) Dahiliye Bakanlığının mümessili; e) Çocuk ve analığın himayesi millî cemiyetinin bir mümessilinden müteşekkildir.

İfa edilen vazifeler için bir ücret ödenmez.

72 — Para cezası kasasının varidatı :

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun muhtelif maddelerindeki disiplin müeyyidelerinin tatbikından elde edilen meblâğ; şartlara riayet edilmemesi sonunda irat kaydedilen kefalet paraları (117); cezaevinde

(116) Novelli; Zik. rapor, S. 619.

(117) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun : 58, 71, 144, 218, 229, 292, 321, 330, 358, 452, 454, 549, 558, 568, 582, 586, 612, 625, 627, 642, 650; Ceza Kanununun 239 uncu maddeleri.

1946

1031

ölen mahkûmların çalışmalarından mütevellit tasarruf akçeleri ve eşyaları (mirasçıları tarafından talep edilmemişse) (118); firar edip de 48 saat zarfında teslim olmıyan mahkûmlara ait paralar (119) vs... para cezası kasasının esas varidatını teşkil eder.

Kasa devletin muhasebei umumiye usullerine göre tedvir edilir.

73 — Patronaj meclisleri cezalarını infaz sırasından başlamak üzere mahkûmlara muhtelif şekil ve tarzda yardımlarda bulunmaktadırlar. Bu meyanda tahliye edilmesi zamanı yaklaşan mahkûmlar müteaddit defalar ziyaret edilmekte ve nasihatler verilmektedir. Bu sebeple cemiyet âzaları cezaevlerindeki mahkûmları Adalet Bakanının hususî müsaadesi olmaksızın ziyaret edecek şahıslar arasında sayılmaktadır (120).

Cezanın nihayete ermesinden bir ay evvel mahkûmun cezasını çektiği hapishanenin müdürü mahkûmun tahliyesinden sonra ikamet etmek istediği patronaj meclisine icabeden malûmatı yollamaktadır. Tahliye edilen mahkûmlara kolaylıkla iş bulmak için patronaj meclisleri mahallin fabrika ve diğer mümessilleri hakkında icabeden malûmatı toplarlar ve mümkün olursa bu müesseselerde yalnız tahliye edilen mahkûmlar için daima bir kaç münhal yer ayırtılmasını temin ederler.

Ceza ve Tevkifevleri Nizamnamesine göre patronaj meclisleri hayır sever vatandaşların iştirakiyle hususî fabrika ve müesseselere yerleştirilecek mahkûmlar için özel atölyeler tesis edecekler ve tahliye edilen suçlu çocukların icabında terbiye ve ıslah müesseselerine veya bunlara mümasil müesseselere kabulünü temin edeceklerdir.

74 — Mahkûmlara müzaharet için kurulacak yardım evleri (Assistenziari) nin teşkilâtının tesbiti patronaj meclislerinin takdirine bırakılmıştır. Bu suretle meclisler mahallî ihtiyaçları güçlük ve kolaylıkları gözönünde tutarak bu işi başarmaktadırlar. Patronaj cemiyetlerine verilen bu yetki sayesinde birbirinden farklı müesseseler meydana getirilmiştir. Bazı şehirlerde meclisler tarafından kurulan teşkilâtın dahilî idaresi hususî şahıslara veya dinî müesseselere tevdi olunmuştur (121). Bu meyanda bir takım ziraî müesseselerde kurulmuş ve iyi neticeler alınmıştır. Bu mahiyette müesseselerden (Sasari) müessesesi büyük bir şöhret yapmıştır.

(118) ve (119) Ceza ve Tevkifevleri Nizamnamesinin 13 ve 18 inci maddeleri.
(120) Nizamname 56 ncı madde.
(121) Dr. Faruk Erem, Zik. makale, S. 670 - 671.

1092

75 — Hukukî esas ve mahiyetini izah ettiğini İtalyan patronaj sistemi, infaz sonrasında mahkûmun serbest bırakılmaması ve kendisinin cemiyete intibakının temini gayesiyle müzaharette bulunulması gerektiğini ve bu yardımların suç işlenmesine karşı cemiyetin müdafaası faaliyetleri arasında dahil olduğunu; hususî teşebbüsün bu vazifeyi yalnız başına yapamadığı ve devletin müdahale etmesi lâzım geldiği düşüncesinin bir ifadesidir.

Şüphesiz ki İtalyan sisteminde hususî cemiyetler ve teşekküller kanunî müesseseler yanında da faaliyetlerde bulunabilirler ve insanî olan bu çalışmalardan istifade edilmektedir.

İsviçre:

76 — İsviçre Ceza Kanununun tanzimi sırasında patronaj müessesesi üzerinde ehemmiyetle durulmuş ve kanunda patronaj namı altında yeni bir hukukî enstitüsyon tesis edilmiştir; patronajı umumiyetle verilen hukukî anlamdan ayrılınmış ve ceza hukukuna hâkim olan yeni cereyanların tesirinde patronaj namı altında bazı suçlular hakkında «nezaret altında serbesti rejimi — La Régime de liberté surveillée» 122) tesis edilmiştir. İsviçre Ceza Kanununda patronaj bu rejimi ifade etmek için kullanılmış ve suçluya yardım etmek maksadiyle tesis edilen müesseseler Ceza Kanununun 379/2 nci maddesinde ifade edilen «Hususî ecmiyetler — Associations privés» tâbiriyle adlandırılmıştır.

Vâzıı kanun patronajı umumileştirerek suçluların ıslahı için kullanılan bir ceza tarzı olarak düşünmüştür.

77 — Kanunun 47 nci maddesi patronaj hakkında umumî bir hüküm sevk etmekte ve diğer maddelerin 38, 41, 42, 43, 44, 45, 94, 56 ve 97) atıf yaptığı bu müessesenin vazifelerini göstermektedir :

Madde 47 :

«Patronajın vazifeleri :

«Namuslu olarak yaşamalarını temin etmek için, bilhassa onları «bir yere yerleştirmek ve iş bulmak suretiyle, mahkûmlara nasihat ve «yardım etmek (123); durumlarını sarsmamak suretiyle, ihtiyatla mah- «kûmlara nezaret etmek.»

(122) François Clerc; Le patronage en Droit Pénal Suisse Revue de science criminelles, S. 1947 - 31.

(123) Maddedeki patroné tâbiri mahkûm olarak tercüme edilmiştir.

1077

Yukarıda işaret edildiği üzere madde patronajın neden ibaret olduğunu göstermekte ve kanunun diğer maddelerinde de tatbik edildiği haller tasrih edilmektedir. Bu maddelerden patronaja müracaatın bazı ahvalde ihtiyarî ve diğer bazı hallerde mecburî olarak tatbikı lâzım geldiği anlaşılmaktadır.

79 — Patronajın ihtiyarî olduğu ahval :

a) Kanunun 38 inci maddesinde bahsedilen meşruten tahliyede tâyin edilen deneme müddeti esnasında;

b) Kanunun 41 inci maddesinde söz konusu edilen cezanın tecilinde hâkimin tâyin ettiği deneme müddeti içinde;

c) Kanunun 44 ve 45 inci maddelerinin mevzuunu teşkil eden alkolikler ve tosikomanlar için tesis edilmiş müesseseye konulan mahkûmların muvakkaten serbest bırakılmaları halinde tâyin edilecek deneme müddetinde;

41 inci maddede hâkim ve diğer ahvalde salâhiyetli makam, tâyin edeceği şartlar altında, mahkûmun patronaj altına konulmasına karar verebilir.

80 — Patronajın mecburî olduğu ahval :

a) Kanunun 42 nci maddesinde mevzuubahis edilen itiyadî suçlulardan belli olmıyan bir müddetle «hususî infaz müessesesine — La maison d'internement» sevk edilmiş olan mahkûmun meşruten tahliyesine karar veren salâhiyetli makam üç sene müddetle;

b) Kanunun 43 üncü maddesinde söz konusu edilen, bir cürüm neticesi hapse mahkûm edilip de hâkim tarafından cezasının infazı yerine, ıslah maksadiyle, gayri muayyen bir müddetle «çalışma suretiyle terbiye müessesesine — La maison d'education au travail» kapatılan mahkûmun meşruten tahliyesine karar veren salâhiyetli makamın tâyin edeceği şartlar altında üç sene müddetle;

c) Kanunun 94 üncü maddesinin mevzuunu teşkil eden genç suçluların (124) şartlı salıverilmesine karar veren salâhiyetli makam en az bir sene olan deneme müddetinde tâyin edeceği şartlar altında;

d) Kanunun 96 ncı maddesinde bahsedilen genç suçluların işledikleri suçlardan dolayı verilen cezanın şartlı tecille infazını tehir eden salâhiyetli makam 6 aydan üç seneye kadar tâyin edeceği deneme müddetinde tesbit edeceği şartlar altında;

(124) Genç suçlular 14 yaşını ikmal ve 18 yaşını bitirmiyenler olup İsviçre ceza kanununun 89 uncu madde ile tarif edilmiştir.

e) Kanunun 97 nci maddesinde mevzuubahis olan genç suçluların işledikleri suçlardan dolayı hükmedilecek cezanın tehirine (125) salâhiyetli mercii karar verdiği ahvalde, 6 aydan bir seneye kadar tâyin edeceği deneme müddetinde tesbit ettiği şartlar ile beraber;

Patronaj altına konulmasına karar verir.

81 — Bu maddelerden anlaşılacağına göre patronaj; bir bakımdan maddî ve ahlâkî yardım vazifesiyle sorumlu olup yeniden suç işlenmesine mani olmak için mahkûmlara iş bulmak, tavsiyelerde bulunmak suretiyle müzaharet ve binnetice dürüst yaşamalarını temin ve diğer bakımdan da mahkûmlara nezaret edecektir. Muvakkaten salıverilen mahkûmların hareket tarzlarını, riayet etmekle mükellef oldukları şartları yerine getirip getirmediklerini kontrol ve selâhiyetli makamların mahkûmlar hakkında alacakları kararlara mesnet teşkil edecek malûmatı vereceklerdir.

Şurasına işaret etmek lâzımdır ki patron, kazaî veya idarî otoritenin lüzum görmediği hareket tarzının ifasını mahkûma tahmil edemez. Şayet patronaj altındaki şahsın ıslahı için yeni tedbirlerin alınmlası lâzım geliyorsa bunların emir edilmesini selâhiyetli kaza veya idarî merciden talep edebilir. Haddizatında bir bakımdan patron (suçluyu himaye eden şahıs) suçlu hakkında malûmat veren bir vazifelidir. Bern kantonu her üç ayda bir, nezaret ve müzaharetine tevdi edilmiş olan mahkûmun hareket tarzı hakkında bir rapor istemektedir.

Patronaj teşkilâtı:

82 — Vâzıı kanun tarafından tahmil edilen vazifeleri ifa edecek patronaj müesseselerinin teşkilâtlandırılmasına ait sistem kanunun 379 uncu maddesinde ifade edilmiştir.

Madde:

«1 — Kantonlar kanun taarfından görülen haller için patronaj müesseselerini organize edecektir.

«2 — Kantonlar kâfi garanti gösteren hususî cemiyetlere patronajın ifasını tevdi edebileceklerdir.

«3 — Patronaj polis memurları tarafından ifa edilmemelidir.»

(125) İsviçre ceza K. nun bu madde ile Anglo-Sakson ceza hukukunun «probation» sistemini kabul etmiştir.

Madde kaide olarak kantonların patronajı deruhte etmek mecburiyetinde olduklarını vazettiken sonra, tesis edilecek müesseselerde vazife görecek olanların polis memurları arasından alınamıyacağını işaret etmektedir. Bu tahdidî hükmün vazına sebep müesseseye âmme efkârı nazarında itibar temin etmek ve «emniyeti umumiye nezareti- surveillance de la haute police» nin bir başka yolla tesis edilmiş olduğu intibaına sebebiyet vermemektir.

Kantonlar, 372 nci maddenin ikinci bendinde sarahaten müsaade edildiği üzere mahkûmlara nezaret ve yardım işlerinin yapılması için bu maksatla kurulmuş hususî müesseselere müracaatla çalışma ve tecrübelerinden istifade edebilirler.

83 — İsviçrede üç türlü patronaj teşkilâtına tesadüf edilmektedir:

1) Devlet patronajı:

Âmme kudreti tarafından tesis edilmiş olan patronajı, suçların az işlendiği ve hususî patronaj cemiyetlerinin bulunmadığı kantonlarda tesadüf edilmektedir. Keza kanton mevzuatı patronajın ifasını Devlete bıraktığı ahvalde de bu şekildeki âmme müesseselerine tesadüf edilmektedir.

2 — Yarı resmî müesseseler :

Komisyon üyelerinin bir kısmı veya tamamı Hükümet tarafından, suçlularla alâkadar olan şahıslardan seçilmek suretiyle tesis edilen müesseselerir. Cenevre de kabul edilen bu sistemdir.

3 — Hususî müesseseler :

Umumiyetle az nüfuslu ve suçların çok işlendiği mahkûmlara yardım için uzun müddetten beri patronaj cemiyetlerinin mevcut olduğu kantonlarda kabul edilen sistemdir. Neuchâtel kantonunda patronaj hususî cemiyetler tarafından ifa edilmektedir. Devlet malî yardımda bulunmakla beraber kontrol yetkisini de muhafaza etmekte ve statüleri idarî otorite tarafından kabul edilmesi lâzımgelmektedir.

84 — İsviçre sisteminin hususiyeti, patronajın ifasında faaliyetin mahiyet ve özelliklerine göre elâstikiyet gösterebilmesi ve her türlü çalışmalara bir kadro tesis edebilecek imkânı vermesindedir (126).

(126) Paul Logoz, Commentaire du Code Pénal Suisse Cilt, 1—2. Clere, Le Patronage en droit pénal suisse, Rev. sc. Crim. 1947, p. 31. Mü.

İngiltere :

85 — Patronaj İngiltere'de hiç bir memlekette müşahade edilmiyen bir mükemmeliyette çalışmakta ve fevkalâde neticeler alınmaktadır. 1926 senesinde İngiltere'ye yaptığı ziyaretten dönen meşhur İalyan cezacısı Enrico Ferri suç işlenmesine karşı müdafaa bakımından infaz ve infaz sonrası müesseseleri görmüş olduklarının en takdire şayanı olduğunu ifade etmiştir (127).

Hususî teşebbüsün eseri ve İngiliz halkının ve Hükümetinin alâka ve yardımı ile faaliyette bulunan bu müesseseler infaz esnasında ve infaz sonrasında mahkûlara muhtelif şekillerde yardım etmektedirler.

I — İNFAZ ESNASINDA YARDIM

86 — Board of visitor :

1922 senesinde kurulan teşkilât infaz esnasında mahkûmları tenvir, moral bakımdan yükseltmek, kültürlerini arttırmak için gönüllü olarak hapishaneleri ziyaret eden veya mahkûmlara ders veren şahıslardan müteşekkil ve bu gayelerin tahakkuku için kurulmuş müessesedir.

87 — Ziyaretçiler :

Müessesenin eski genel sekreteri olan M. Watson'un ifade ettiği gibi «ziyaretçi olarak aranılan şahıslar Criminologist, pénalist, pathologist «veya ruhiyatçı olması lâzım değildir; Santimantal olmamaları gerekti- «ği gibi marazî bir gaddarlıkla malûl de olmamalı; fakat aksine modern «mesele ve anlamların seviyesinde enerjik ve faal, geniş fikirli, musama- «halı ve sempatik, irade sahibi ve fakat hissiz değil, ne çok genç ve ne- «de çok yaşlı, hayırsever insanlar olmalıdır» (128).

88 — Ziyaretçi mahkûma bir arkadaşı gibi gitmekte ve hapishane idaresinin resmî memuru olmadığını göstermeğe çalışmaktadır. Ziyarette en mühim mesele mahkûmun itimadını kazanmaktır. Mahkûmun hüviyetini tetkik ve kendi ismini ve ziyaretçi sıfatını söyledikten sonra bir dost evinde olduğu gibi hücrenin kapısını kapıyan ziyaretçi mahkûmun yanına oturmakta ve onunla görüşmektedir. Sukutu hayal, sefalet ve bahtsızlığını anlatmak ihtiyacında olan mahkûmun ziyaretçi konuşmaya teşvik etmekte ve böylece karakter ve ahlâkî meyili hakkında fikir

(127) P. Cannat Zik. Eser, S. 281.

(128) Belçika Heyetinin raporu, revue de droit pénal et criminologie, 1937, S. 431 - Mü.

1037

sahibi olmaktadır. Kendisine hapishane nizamnamesi ve ifa edeceği vazifeler anlatılmaktadır. Devam eden bu ziyaretler esnasında mahkûm nânen yetiştirilmekte ve cemiyete intibakı hazırlanmaktadır.

89 — Ziyaretçiler mahkûmlarla görüşmelerinde riayet etmesini gereken bazı esaslar mevcuttur.

Ziyaretler muntazam olmalıdır. Umumiyetle haftada veya 15 günde bir yapılır. Mahkûmiyeti mucip karar üzerinde dinî ve siyasî meselelere müteallik mevzularda mahkûmla münakaşaya girilmemesi tavsiye edilmektedir.

90 — Ziyaretçiler hapishane müdürünün teklifi üzerine merkezi idare tarafından bir sene için tâyin edilmekte ve müddeti hitamında muvaffak olanların yeniden tâyinleri yapılmaktadır.

91 — Diğer bir gurup gönüllü hapishanelere gitmekte ve orada mahkûmlara muhtelif mevzular üzerinde dersler vermektedirler. Bu guruba cemiyetin bütün sınıflarına dahil şahıslar iştirak etmektedirler. Bu gönüllüler arasında avukatlar, doktorlar, mühendisler, memurlar vs. bulunmaktadırlar. Her gün, bu vazifeyi arzu ederek kabul edenlerden, bir veya bir kaç şahıs günlük işlerini ikmal ettikten sonra hapishaneye gelerek mahkûmlara ders vermekte, onların tenvir ve ıslah olmalarına yardım etmektedirler. Bu hizmetlere İngiliz infaz sisteminde büyük bir ehemmiyet verilmektedir.

II — İNFAZ SONRASINDA MAHKÛMLARA YAPILAN MÜZAHERET

İnfaz sonrasında mahkûmların cemiyete intibakını temin için muhtelif müesseseler faaliyet halindedir:

92 — Prisoners aid societies :

Bu cemiyet mahalli hapishaneler nezdinde faaliyette bulunup muhtelif tarihlerde kurulmuştur. Faaliyet sahasına mevzu olarak hapis cezasına mahkûm olanları (azamî iki sene) almaktadır: malî kaynaklarını, şahısların teberrü ve mahalli idarenin yardımları teşkil etmektedir. Bu cemiyetlerin faaliyetlerini tanzim ve ahenkleştirmek için 1918 senesinde bir merkezî cemiyet kurulmuştur. Bu teşkilâtın da kendine mahsus geliri vardır.

93 — Central association for the aid of discharged convict :

1911 senesinde Dahiliye Bakanlığı tarafından kurulan cemiyet Convict'lerle yani üç sene ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olunmuş

ve cezaları infaz edilmiş suçlularla meşgul olmaktadır. Bu suçlularda meşruten tahliye edilenlerin nezareti bu cemiyet tarafından ifa edil mektedir.

Merkezi Londra'da olan cemiyetin diğer vilâyetlerde ajan ve muh birleri vardır. Malî bakımdan Devlet tarafından yardım edilmektedir Bu müessesenin faaliyet ve çalışma tarzı ilerde bahis mevzuu edilecek (Borstal Association) benzeridir.

94 — Aylesbury after - care association :

1928 senesinde kurulan cemiyet cezaları infaz edilmiş mahkûm ka dınların himayeleriyle meşgul olmaktadır. Malî kaynakları, hususî te berrü ile Devletin yardımı teşkil etmektedir.

95 — Borstal association :

1908 senesinde, Borstal sisteminin tesisi ile beraber vücuda getiri len müessese halen (Cantral Association) ile beraber müştereken idar edilmektedir. Her iki resmî müessese aynı müdüre bağlıdır. Masrafla rının büyük bir kısmı Devlet tarafından tediye edilmekte olup, ayrıca teberrüü teşvik etmek için müesseseye yapılan hususî yardımın üç mis lini müesseseye vermeyi Hükûmet taahhüt etmiştir.

Hapis cezasına mahkûm genç suçlular (17 - 21 yaşları arasında suç işleyen şahıslar) Borstal denilen institution'a (129) nakil edilmeden önce Londra'daki (Wormwood scrubs) hapishanesine sevk ve orada yapılan müşahade neticesinde Borstal enstitülerinden birine sevkedil mektedir.

---

(129) İnstitutions Borstal :

17 - 21 yaşları arasında suç işlemiş ve hapse mahkûm olan genç lerin ıslahı için tesis edilmiş olup İngiliz infaz sisteminde mühim bi yer işgal etmektedir. 1908 de ilk enstitü tesis edilmiş ve halen genç kı ve erkek suçlular için yedi enstitü vadır.

Suçlunun enstitülerden hangisine sevkedileceği Londradaki Worm wood Scrubs hapishanesine mütehassrslar tarafından tayin edilmekt ve varılan netice Home Office tarafından verilecek bir kararla tatbi mevkiine konulmaktadır.

Enstitüler :

1 — Lowdham Granje : Vazivetleri en iyi ve çabuk serbest bırakıl maları muhtemel olan suçlular için;

2 — North Sea Camp ilk defa suç işleyen ve mes'uliyetlerini idrak ve ıslah için kâfi derecede zekâsı olan suçlular için;

3 — Borstal à Rocherter : Sabıkası olan ve zekâ vaziyeti itibariyl sıkı bir disiplin neticesi ıslahı mümkün suçlular için;

Her ay Association Borstal'ın bir delegesi tarafından her enstitü ziyaret edilmekte ve suçlular arzu ettikleri takdirde kendileriyle görüşülmektedir. Suçlunun meşruten tahliyesine karar verildiği ahvalde, serbest bırakılan mahkûm Association Borstal'in nezaretinde, ajanlarından birinin vesayetine verilir. Bu ajana mahkûm serbest bırakılmadan önce adresi ve serbest iken riayet etmesi lâzımgelen şartlar Association Borstal taarfından bildirilir. Ajana serbest bırakılan mahkûm için lojman, elbise ve bazı ihtiyaçları temin hususunda para sarfetmesine müsaade edilmiştir.

Mahkûm serbest bırakılma şartlarına riayet etmezse Association Borstal tarafından bir ihtar gönderilir.

Mahkûmun ahvali hakkında Association Borstal, enstitution Borstal'a her ay malûmat verir.

Meşruten tahliye geri alındığı ahvalde mahkûm Wonds Worth hapishanesinin bir kısmına sevk ve bir tahkik komitesi huzuruna çıkarılır. Comité mahkûmun hapis yatacağı müddetini tayin ve Wonds Worth hapishanesinde kalmasına veya Borstal enstitülerinden birine gönderilmesine karar verilir.

96 — Personel : Association Bortal'in Londradaki merkez bürosu ile Liverpool'deki bürosunun memurları ücretli uzmanlardır. Londraya gelen suçluların nezareti merkez bürosu memurları tarafından yapılır. Diğer vilâyetlerde Association'un ajanları umumiyetle probation ajanlarıdır. Bu ajanlar nezaretlerine tevdi edilen her suçlu için maktu bir ücretle, yaptıkları masrafı talep edebilirler.

Bazı ajanlar bölgelerinde gönüllülerden müteşekkil Comaté teşkil etmektedirler (Borstal Voluntory Commitee). Bu şekilde her serbest

4 — Feltham : Aklî melekeleri zayıf olan suçlara mahsus olup, bunların arasına inkişaf edebilmeleri için zeki suçlularda konulmaktadır;

5 — Camphill : Suç işlemekte sabıkası olan ve ıslahı müşkül olan suçlular için;

6 — Portland : 5 inci guruba dahil ve fakat yaşlı olan suçlular için;

7 — Nottingham : 20 yaşından büyük suçlular için sıkı bir disiplin tatbik olunur.

Wormwood Scrubs hapishanesinde yapılan müşahade ve imtihan neticesinde tanzim edilen bir rapor tetkik mevzuu olan Association Borstal'a gönderilmektedir. Bu raporda mahkûmun maddi vaziyeti, şahsi ve ailevî durumu hapishanedeki müşahadesi hakkında malûmat vardır.

1046

bırakılmış mahkûma bir hâmi temin edilmekte ve bu şahıs kendisiyle daimi olarak temas ederek yardımcı olmaktadır.

97 — Association Borstal teşkilâtı, sistematik karekteri bakımından enteresandır. İnfazın ilk başından itibaren, mahkûmun ıslahı için bir dosya Londra merkez bürosunda açılmaktadır. Organizasyon mahkûmun ıslahı için hazırlanan plânı fiilen iştirak etmekte ve bunun tatbikinin mes'uliyetini üzerine almakta ve meşruten tahliyenin geri alınması halinde mütalâası sorulmaktadır. Hapishaneyle infaz sonrası yardım müessesesi arasında sıkı bir temas ve çalışma müşahade edilmektedir. Şüphesiz bu da Assocaition Borstal'in yarı resmî bir müessese olmasından neş'et etmektedir. Londra haricinde Borstal ajanları eksriya «Probations Officiers» ler teşkil etmektedir. Bunlar bu şekilde çalışmalarda mütehassıstırlar. Gönüllü yardımcıların teşkil ettikleri mahalli Komiteler eğer iyi sevk ve idare edilirse müsbet netice alınmaktadır.

Probation (Nezaret altında serbesti)

98 — İngilterede geniş bir şekilde tatbik ve iyi netice alınan Probation yani nezaret altında serbesti (deneme) sistemi, cezaları infaz ve serbest bırakılan mahkûmların klâsik manâdaki patronajından farklıdır.

The Probation Of Offenders Act, 1907 ile tanzim ve tatbik edilen sistem The Criminal Justice Act, 1925 ve nihayet The Criminal Justice Act, 1948 ile nihaî şeklini almıştır (130).

99 — The Criminal Justice Act, 1948 in 3 üncü ve 4 üncü maddesinde Probation kararının şümul ve unsurlarını, tatbik sahasını ve bu rejimin tahmil ettiği mecburiyetleri göstermektedir.

Mahkeme maznunun suçlu olduğuna karar verdiği takdirde hal ve şartı ve bilhassa suçun mahiyetini, suçlunun karakterini nazarı itibara alarak ceza tayin ve tertip edeceği yerde probation kararı verir: bu karar şahsı, bir seneden az ve üç seneden fazla olmamak üzere mahkemece tayin edilen müddetle probation ajanının nezareti altına tevdi eder.

En az 1 4yaşında olan suçlular için probation kararının verilmesi, bu şahsın kararda yazılı mecburiyete uyacağını beyan etmesi halinde mümkündür. Şu halde 14 yaş ve daha büyük olanların tatbiki için muvafaktlarını izhar etmeleri lâzımdır. Aksi ahvalde mahkeme fiile teretttüp eden cezayı tâyin eder.

100 — Prabation kararının verilmesi için maznunun suçlu olduğunun kabul ve bunun ifade edilmesi (Conviction) lâzım gelmektedir.

(130) La probation et les mesures analogues s. 119—138

Ağır cezayı mucip suçlar yani ölüm, müebbet hapis veya Kral tarafından müddeti tesbit edilecek ağır hapis cezalarını mucip fiiller hakkında probation rejimi tatbik edilmez.

101 — Probation kararının verilmesi mahkemenin takdirine bağlı olup suçlu için bir hak teşkil edemez ve kararda suçlunun ıslah olması ve yeniden suç işlememesi için lüzumlu görülen şartlar tayini ve hatta şahsın ikamet mahalli tasrih dahi edilebilir.

Probation rejimine tabi tutulan ve Lunacy act 1890 ve Mental Deficiency Act, 1913 tatbik edilecek derecede aklen hasta olmayıpta bir tedaviye muhtaç olduğu selâhiyetli bir doktor tarafından bildirilen şahsı 12 ayı tecavüz etmemek üzere bir müessesede tedavi edilmeye icbar edebilir.

102 — Probation kararına riayet edilmemesi halinde, suçlu probation'a mevzu teşkil eden fiilden dolayı kararı veren mahkeme tarafından ve bazı ahvalde ikamet ettiği mahallin tabi olduğu sulh mahkemesi marifetiyle cezalandırılır. Veya probation rejimi devam etmekle beraber sulh mahkemesi para cezası verebilir.

Probation teşkilâtı :

103 — Probation teşkilâtını The Criminal Justice Act 1925 yeni baştan tanzim etmiş ve The Criminal Justice Act 1948 ve Probation Rules 1949 la nihaî şeklini vermiştir.

Teşkilâtın esasını «Probation Area» veya «Combined Area» lar teşkil etmektedir (Türkiyedeki kaza bölgesini ifade etmektedir). Her probation Area veya Combined Area'nın başında «Probation Commitlee» bulunmaktadır. Bu komisyon bölgesine dahil sulh hâkimlerinden teşekkül eder; lüzum görülürse azasının üçte biri nisbetini geçmemek üzere hariçten probation meselesi ile alâkadar ve bu faaliyetin istilzam ettiği vasıfta şahıslar da alınabilir.

Bu kuruluşa istisna Londra Cite'si teşkil etmekte ve hususî hükümlere tabidir.

Bu komisyonun vazifesi bölgesi dahilinde vazife görecek probation ajanlarını tayin, ücretlerini ve masraflarını tediye ve umumî idare işleriyle meşgul olmaktır.

104 — Komisyonun bölgesinde ve kendisine bağlı «Case Commitee» ler mevcuttur. Komitelerde komisyonda olduğu gibi sulh hâkimlerinden ve lüzum halinde üçte biri geçmemek üzere diğer şahıslardan da teşekkül edebilirler.

1042

Komitenin vazifesi : Suçluların nezareti kendilerine tevdi edilmiş probation ajanlarının çalışmalarını kontrol etmek ve bu ajanların faaliyetlerine müteallik kendisine tevdi edilmiş işleri yapmaktır.

105 — «Secretary Of Stade For Affairs» İngilterede ve Galles eyaletinde probation kanununu tatbikle mükellef merkezî otoritedir. Teşkilâtın masrafları bölgesinde bulundukları mahallî idareye ait olmakla beraber «Secretary Of Stade For Home Affairs» malî bakımdan yardım etmektedir.

1936 senesinde «Home Office» tesis edilmiş olup probation sisteminin umumî inkişafına nezaret vasifesiyle görevlendirilmiştir. Bu müessesenin idarî personelden başka, mahalli memur ve probation komisyon ve komitelerinin teşvik ve tenvir etmek üzere, müfettişleri de mevcuttur; müfetişlerin komisyon, komite ve ajanlarla sıkı temas ve ziyaretlerinin faydalı olduğunu tecrübeler göstermiştir.

1949 senesinde «The Secretary Of Stade For Home» bir istişarî meclis kurmuştur : «Probation Advisory And Training Board»; bu meclisin vazifesi probation rejiminin idaresine, probation ajanlarının çalışmalarına müteallik meseleler hakkında mütalâa vermek; probation ajanı olacak namzetleri ve bu vazifeyi ifa eden personelin meslekî yetişmelerini ve bu vazifeyi alacak şahısların seçimini temin etmektir.

Bu meclis: hâkimler, mahkemelerin kâtipleri, «İngiliz sisteminde hukukçulardan müteşekkildir.) probation ajanları, üniversiteler mümessilleri, içtimaî yardım sahasında tecrübe ve selâhiyetli şahıslar ve Home Office'in memurlarından müteşekkildir.

Bu merkezî otorite probation ajanlarının yetişmesi için kaideler (Norme'ler) in tesisinde ve yetişmenin amelî organizasyonunda çok mühim iş görmüştür.

106 — Probation servisinin personeli :

Probation servisinin personeli umumiyetle memurlardan müteşekkildir. Gönüllülerden veya hususî cemiyetlerin ajanlarından istifade terkedilmek üzredir. Bununla beraber nüfus kesafeti az olan suçluların bulunduğu mahalde probation ajanı bulunmazsa, kendisine tevdi edilen şahsın hareketlerine nezaret etmek üzere vazifelendirilen ajana gönüllü bir yardımcı verilebilir.

1043

The Criminal Justice Act 1948, her mahkeme nezdinde kadın suçlulara nezaret etmek üzere kadın ajanın bulunması mecburiyetini koymuştur.

The Probation Rules 1949, her komisyona ajanların başına bir şef ajanın tayinini, «Home Secretary» nin muvafakati alınmak üzere tahmil etmiştir.

107 — Şef ajanın vazifesi şunlardır :

Ajanların çalışmalarını konrol ve bu ajanlara tavsiyelerde bulunmak, idarî işleri organize etmek, onlara vazifeleri tevzi etmek, dosyaların tutumu hususunda onlara yol göstermek ve nezaret etmek ve bundan başka probation komisyonuna probation hizmeti için teknik malûmat vermek vs...

108 — Probation ajanlarının vazifeleri :

The Criminal Justice Act 1948, ajanların vazifelerini tayin etmiştir·

a) Probation rejimine tabi tutulmuş şahıslarla kendi dikkat ve ihtimamlarına tevdi edilmiş diğer şahıslara nezaret etmek onlara yardım, nasihat ve ahlâkî bakımdan takviye etmek;

b) Mahkemenin isabetli karar verebilmesi için; mahkemenin talimatına uygun olarak şahısların hususî vazifeleri veya aile muhitleri hakkında tahkikat yapmak;

c) Hiç bir hâdise hakkında aldığı talimata uygun olarak tahliye edilmiş şahıslara yardım nasihat ve ahlâkî bakımdan takviye etmek·

d) Kanunun tahmil ettiği diğer vazifeleri ifa etmek.

107 — Anahtarlarını anlattığımız İngiliz Potronaj sistemi yukarıda izah ettiğimiz gibi muhtelif cemiyet ve organizasyonlarından müteşekkildir : resmî otoritelerin öncülüğü ile kurulan yarı resmî müessese-ler yanında hususî teşebbüsün kurduğu cemiyetler mühim ve müessir faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu müessese ve cemiyetlerin ciddi ve feragatla çalışmaları Avrupa'nın pek nadir devletlerinde tesadüf edilen iyi neticeler alınmasına âmil olmuştur·

NETİCE :

108 — Mahkûmu ıslah etmek için alınan bütün tedbir ve gösterilen bütün gayretler infaz sonrasında toplumsal hayata dürüst bir insan olarak dönmesini temin içindir· Bununla beraber işaret etmek lâ-

zımdır ki infaz neticesinde mahkûmun tam olarak ıslahı ve infaz müessesesini topluluk için tehlike teşkil etmeden, namuslu yaşamak azmiyle, terkettiği nadir bir hâdisedir. Ahlâkın değişmesi istisna teşkil edip umumiyetle, bir nevi ıslah kabul edilen, mahkûmda samimi olarak uyanan iyi yaşama arzusiyle iktifa edilmektedir.

Suçlu fena olmaktan ziyade zayıftır. Tekerrürden onu korumanın en iyi ve pratik tarzı, infaz müessesesini terkettikten sonra ve muayyen bir müddet kendisine yardım etmektir. Bu yardım mahkûmiyet esnasında başlamalı ve mahkûmun şahsiyeti, kendisinin ve ailesinin hayat şartları hakkında yapılan doğru bir tetkike müsteniden tanzim edilmelidir: Sığınacak bir yeri bulunmıyanlara muvakkaten bir yer gösterilmesi, bir iş bulunmasına yardım edilmesi, kendisine temin edilecek işin icabı olan techizatın verilmesi veya satın alınması lâzımdır. Bu suretle, haysiyetli insan olma isteğini uyandırmak maksadiyle, infaz esnasında ve sonrasında vicdan ve ruhu üzerine müessir olan mânevi telkin ve terbiye için gösterilen gayretler maddî yardımla takviye edilerek mahkûmu suç işlemeye iten tesirlere ve tekerrüre mâni olunabilecektir.

78 — İlk kuruluşu sırasında mahkûmların himayesi hususî mahiyette bir hayır işi olarak telâkki edilmekte idi. Bugün patronaj meselesinde bu iptidai telakkiden dönülmüştür. Bu faaliyetlere cemiyetin korunması - Defence Seciale meselesi olarak bakılmaktadır; çünkü suç işlenmesine karşı yapılan mücadelenin gayesi tekerrüre mâni olmaktır. İnfaz esnasında ve sonunda eğer mahkûma nasihat edilmez, müzaherette bulunulmaz ve himaye edilmezse bu mücadelede muvaffak olunamıyacağı kabul edilmektedir. Suça ve suçlulara karşı cemiyetin korunması bir devlet vazifesi olmasına nazaran patronajın, suçun işlenmesine mâni koruyucu hareketlerinide cemiyetin müdafaası meselesi içinde kabul etmek lâzımdır. Suçla mücadele emniyet tedbirlerinin oynadığı mühim rol gözönünde tutularak bazı yabancı memleketlerde «Nezaret altında serbesti rejimi» tatbikatı patronaj müesseselerin teşkilâtlanması ve çalışmalarında hususî faaliyetlerden de geniş bir tarzda istifade edilecektir.

109 — Her infaz müessesesi bölgesinde bir patronaj teşkilâtı kurulmalı ve faaliyette bulunmalıdır. Teşkilâtın kuruluş şekli her milletin örf ve âdetine göre hususiyetler arzetmesi tabiî olmakla beraber hâkim ve savcıları bu müesseselerin tabiî âzası olmaları ve faaliyetlerin sevk ve idaresinin kendilerine faydalı olmaktadır: Suçluları tâkip ve cezalandırma organları olan savcı ve hâkimler suç sebeplerini bildikleri gibi kendi bölgelerindeki suçluları da tanımaktadırlar: binaen-

1015

aleyh infaz esnasında ve infaz sonrasındaki yardımların şahsileştirmesinde büyük faydaları dokunacaktır. Diğer bakımdan savcı ve hâkimlerin patronaj müesseselerinin faaliyetlerinin sevk ve idaresi adaletin cezanın tatbik ve infazından sonra da kendilerini serbest hayatta da tâkip ettiğini mahkûmların zihinlerine yerleştirecektir. Nihayet savcı ve hâkimlerin patronaj müesseselerine dâhil ve onu temsil etmesi, âmme efkârına müessesenin ciddiyetini, ehemmiyetini ve lüzûmunu telkin ve itibarını temin edecek ve muhtelif unsurlardan müteşekkil teşkilâtın bir bütün olarak çalışabilmelerini itibar ve nüfûzlariyle sağlıyacaklardır.

Mahallî patronaj teşkilâtı bulunduğu mahallin entellektüel, moral, siyasî, hukukî, ticarî ve endüstriyel kuvvetlerinin temsilcilerini de içinde toplamalıdır.

Doğrudan doğruya mahkûmlarla temas edecek ajanların seçimi patronajın ehemmiyetli meselelerinden biridir. Gönüllü olarak bu vazifeyi ifa edecek kimselerden istifade, umumiyetle tatbik edilen bir usul isede, patronaj ajanlarının muayyen bilgilerle mücehhez olmaları zarureti, fahri olarak çalışan ajanlar yerine ücretli uzmanlar kullanılmasını icap ettirmekedir.

111 — Tahliye edilen mahkûmların patronajın nezaret ve himayesine tevdi edilmesi prensip olarak ihtiyarî yani mahkûmun arzusuna tabi olmalıdır. Fakat bu kaideye bir çok istisnalar vazedilmelidir: Şarta bağlı olarak tahliye edilen mahkûmlar, itiyadî şarhoşlukla toksikomanlar ve itiyadî suçlular patronajın maddî ve manevî yardımlariyle nezaret ve murakabesini kabule icbar edilmelidir.

112 — Patronaj müesseselerinin muvaffakiyet göstermeleri, malî imkânları ile mütenasip bir mahiyet arzetmektedir. Binaenaleyh, bu müesseselerin müsbet faaliyet gösterebilmesini temin edecek malî imkânlar hazırlanmalıdır. Şüphesiz bu mevzuun da hususî yardım ve teberrulardan istifade edebilirse de, müessesenin faaliyetlerinin finansmanının bu yolla teminin esas ittihaz edilmesi, patronajı başlangıçta şeklî bir müessese olarak kalmıya mahkûm etmek demek olacaktır.

ALMAN - TÜRK CEZA MUHAKEMELERİ USULÜNDE SAVUNMA HAKKI (1)

Yaza : Dr. Turhan Tufan YÜCE

Plân :

I. Savunmanın mahiyeti ve önemi
1 — Maddî ve şeklî savunma
2 — İhtiyarî ve mecburî savunma

II. Müdafi
1 — Müdafi olabilecek şahıslar
2 — Müdafiin hukukî durumu

III. Müdafiin hakları
1 — Müdafiin sanıkla temas hakkı
2 — Müdafiin dosyayı tetkik hakkı
3 — Müdafiin ücret hakkı

IV. Müdafiin mükellefiyetleri

I. Savunmanın mahiyeti ve önemi

Savunma, suç işlediği iddia edilen bir kimsenin yetkili organ önünde, kendisine yüklenen fiili işlemediğini veya fiili işlemiş olduğunu kabul etmekle beraber bu fiilin hukuka aykırı olmadığını veya fiilde kendisi lehinde hafifletici bir sebep bulunduğunu veya fiilin hukuk düzenince belli sebeplerden dolayı cezalandırılamıyacağını ileri sürmesi ve böylece suçlandırmadan kurtulmağa çalışmasıdır.

Savunma çok saygı değer, dokunulmaz bir haktır. Sanık her türlü vasıtadan faydalanarak bu hakkını kullanır ve suçsuzluğunu ileri sürebilir. Sanık savunmasını kendisi yapmak istemediği veya yapamadığı takdirde bir veya bir kaç müdafiin yardımından faydalanabilir. Gerçekten sanık bir suçlandırma karşısında kalınca çok kere bir müdafiin yardımına şiddetle ihtiyaç duyar. Önce, hukukçu olmayan kimsenin kendi savunmasına yarayacak hukuk bilgisi yoktur. Sonra, bir suç işlemiş olmakla suçlandırılan kimse çok kere bozuk bir ruh hali içinde-

(1) Umumî bibliyografya yazının sonundadır.

1077

dir. Korku, heyecan ve huzursuzluk sanığı şaşırtmış, perişan etmiş olabilir. Hele tevkif edilmiş sanığın durumu daha zordur (2). Bu bakımdan sanığın bir veya bir kaç müdafiden faydalanmak hakkı, suçluyu cezalandırmakla birlikte suçsuzu bir an önce haksız ithamdan kurtarmağı da gaye bilen ceza usulünün icaplarından doğar.

Önemini bu şekilde kısaca belirttiğimiz savunma hakkı 1924 tarihli Anayasamızda da yer almıştır. Anayasamızın 56. maddesine göre : «Herkes mahkeme huzurunda hukukunu müdafaa için lüzum gördüğü meşru vesaiti istimalde serbesttir».

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 11/1. maddesinde aşağıdaki hükmü sevketmiş ve böylece savunma hakkı milletlerarası hukukta da temin ve beyan edilmiştir :

«Bir suç işlemekten sanık olan herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir muhakeme ile kanunen suçlu olduğu tesbit edilmetikçe mâsum sayılır».

II. Savunmanın çeşitleri

1 — Maddî ve şeklî savunma (Materielle und formelle Verteidigung)

Bazı müellifler (3), savunmayı maddî ve şeklî olmak üzere ikiye ayırırlar. Maddî savunma, sanığın, tarafsız olan mahkemenin ve objektif olması gereken savcılığın yaptığı savunmadır. Gerçekten mahkeme sanığın lehindeki hususları da bir bir titizlikle tesbit eder ve hükümde nazara alır. Savcılık da sanığın lehindeki delilleri de toplamak ve mahkemeye arzetmek mükellefiyeti altındadır. Bu işler sanığın beraetine yardım ettikleri için savunmadan sayılırlar.

Şeklî savunma ise bir müdafi tarafından yapılan savunmadır ki bu da iki türlü olur.

2 — İhtiyarî ve mecburî savunma (Notwendige und freiwillige Verteidigung)

a) Sanık her zaman bir müdafiin yardımından faydalanabilir. Türk C. M. U. Kanunu 136. maddesinde sanığın bu hakkını açıkça ifade etmiştir :

(2) Eduard KERN, Strafverfahrensrecht, 2. Bası, Berlin-München 1951 s. 64; Karl PETERS, Strafprozess, Karlsruhe 1952, s. 166

(3) Ezcümle : KERN, s. g. e. s. 64—65

«Maznun tahkikatın her hal ve derecesinde bir veya birden fazla müdafiin yardımına müracaat edebilir.

Maznunun kanunî mümessilleri varsa onlar da maznuna bir müdafi intihap edebilirler.»

Alman C. M. U. K. nun bu maddemize tekabül eden 137. pragrafında, sanığın bir müdafiin yardımından faydalanabileceğinden bahsedilmektedir. Ünlü şarih LÖWE (4), Alman K. nun 227. paragrafında (Türk C. M. U. K. m. 220) son soruşturmada birden fazla müdafiin duruşmaya katılabileceğini bildiren hükmünü gözönüne alarak son soruşturmanın dışında mahkemenin birden fazla müdafii aynı zamanda kabul ve tecviz etmek mecburiyetinde olmadığı kanaatına varmıştır.

b) Kaide olarak sanık kendi savunması için isterse bir müdafi seçer ve onun yardımından faydalanır. Bu sanık için haktır. Fakat mecburiyet değildir. Türk usul hukuku kendisinden önceki usul hukukunun tersine mecburî savunmayı tanımamıştır. Alman hukukunda ise bazı hallerde savunma için bir avukat daha doğrusu bir müdafi bulundurmak mecburîdir. İşte bu suretle sanığın bir müdafi tutmakta serbest olup olmadığına göre savunma mecburî veya ihtiyarî olmak üzere ikiye ayrılır.

Türk hukukunda savunmanın ihtiyarî olduğunu arzettik. Ancak mahkeme kanunda sayılan bazı hallerde sanığa bir müdafi tâyin edebilir, fakat yine bir mecburiyet yoktur. Kanunumuzda mahkemenin sanığa bir müdafi tâyin edebileceği üç hal sayılmıştır:

aa) Sanık 15 yaşını bitirmemiş ise (m. 138)

bb) Sanık sağır ve dilsiz veya kendini müdafaa edemiyecek derecede cismî veya dimağî malûliyete müptelâ bulunursa (m. 138)

cc) Bilirkişi sanığın şuurunu tetkik için göz altına alınmasını teklif etmiş ise (m. 74, f. 2)

Usul Kanunumuz müdafiin ne zaman tâyin edileceğini açıklamamıştır. Alman C. M. U. K. nun 141. paragrafında (5), hazırlık ve ilk soruşturmada da müdafi tâyin edilebileceğini bildirmiştir. Buna göre,

(4) LÖWE, Die Strafprozessordnung für das Deutsche Reich (Rosenberg yayını) 13 Bası, Berlin 1913, paragraf: 137, 2, s. 493

(5) Bu paragraf eski 142. paragrafa tekabül eder. Diğer bir çok hükümlerle beraber 12 Evlûl 1950 de değiştirilmiş ve yeniden yazılmıştır.

1049

Türk usul hukukunda hazırlık ve ilk soruşturma safhalarında da hâkime, sanık için müdafi tâyin edebilmek salâhiyetini tanımak doğru olur (6).

Hazırlık soruşturmasında sulh hâkimi, ilk soruşturmada ise ilerde dâvaya bakacak olan mahkeme, müdafi tayinine selâhiyetlidir (7).

Alman usul hukukunda bir çok hallerde müdafi bulundurmak mecburîdir. 140. paragrafa göre, aşağıdaki hallerde bir müdafiin duruşmaya katılması lâzımdır.

aa) Son soruşturma, ilk mahkeme olarak dâvaya bakan Alman Federal Mahkemesinde veya İstinaf Mahkemesinde (8) veya Schwurgericht'de (9) yapılıyorsa

bb) Cürümlerde savcı veya sanık veya sanığın kanunî mümessili isterse

cc) Eğer mahkeme sonunda emniyet altına alınma (Sicherungsverwahrung) veya bir tedavi veya bakım müessesesine konulma yahut bir mesleki icradan men edilme gibi bir tedbir bekleniyorsa

çç) Sanık dilsiz ve sağırsa

dd) Sanık 3 aydan uzun bir zaman mevkuf kalmışsa ve tevkif son soruşturmaya kadar sürmüşse tarafların talebi üzerine

ee) Sanığın aklî durumunun tetkikında

ff) Sanığın gıyabında cereyan eden son soruşturmada

Bu hallerden başka, fiilin ağırlığı veya fiilî ve hukukî durumun zorluğu sebebi ile lüzumlu görülüyorsa mahkeme reisi resen veya savcının talebi ile bir müdafi tâyin eder. Sanığın kendini savunamayacak durumda bulunması da bir müdafi tâyinini gerektirir.

III. Müdafi

1 — Müdafi olabilecek şahıslar

Burada, aralarındaki farklar dolayısı ile Türk ve Alman Usul Hukukları ayrı ayrı incelenmek lâzımdır.

---

(6) Baha KANTAR, Ceza Muhakemeleri Usulü, Birinci Kitap, 3. Bası, Ankara 1950, s. 198 dip not : 117.

(7) LÖWE, s. g. e. paragraf : 142 1. 2, s. 503; KANTAR, s. g. e. s. 199

(8) İstinaf Mahkemesi tâbirini «Oberlandesgericcht» karşılığı olarak kullandık. Alman adalet teşkilâtında bu mahkemenin yeri ve yetkileri için bk : Kemal REİSOĞLU, Federal Almanya Cumhuriyeti Adalet Cihazı, Ankara 1954, s.54 ve son.

(9) Schwurgericht hakkında da bk : REİSOĞLU, s. g. e. s. 40–41

a) Türk ceza usulü hukukunda müdafi, 137. maddeye göre avukatlık veya dâva vekilliği etmeğe kanunî salâhiyeti olan kimselerden seçilir. Buna göre, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 61. maddesindeki imkândan faydalanarak baro teşekkül etmeyen ve en az 3 ruhsatlı dâva vekili de bulunmayan yerlerde hukuk mahkemelerinde dâva takip eden bir kimse ceza dâvasında müdafi olamaz. Esasen Adalet Bakanlığının da bu hususta 30/2/1943 tarih ve 21 sayılı bir tamimi vardır.

b) Alman hukukunda evvelâ her avukat ve Alman Yüksek Okullarında hukuk dersi okutan her hoca müdafi olabilir. (Alman C. M. U. K. paragraf: 138). Burada bir istisna vardır. Federal Mahkemede vekâlet yapan bir avukat başka bir mahkemede iş göremez.

Müdafi avukat sanığın muvafakatı ile başka bir avukata veya en az 15 aylık staj görmüş bir stajere devredebilir. Bundan başka, mahkemenin müsaadesi ile herhangi bir şahıs da müdafi olarak tâyin edilebilir. LÖWE, burada ceza usulünün müdafie tanıdığı geniş salâhiyetler sebebi ile müdafi olacak şahsın itimada değer bir kimse olup olmadığının araştırılması lâzım geldiğini ve müsaadenin mahdut bir şekilde, bir veya bir kaç duruşma için verilmesinin uygun olacağını beyan ediyor (10).

Görülüyor ki Alman usul hukuku Türk hukukuna nazaran müdafi olabilecek şahısların çevresini daha geniş tutmuştur.

Yukarda sayılan vasıfları taşıdığı halde bir kimsenin müdafi olamaması mümkün müdür? Bu mümkündür. Gerçekten, dâva konusu olan suça katılmış veya müvekkiline yataklık etmiş olmak şüphesi altında bulunan bir avukat müdafi olamaz. Suçun şahidi olan avukat da müdafi tâyin edilemez. Çünkü müdafi şahidin ifadesini değerlendirmek durumundadır. Şahitlikle müdafilik bağdaşamaz. Bu iki vazife bir araya geldiği takdirde öncelik hakkı şahitliğindir. Zira müdafiin yerine başkası geçebilir, fakat şahidin yerine başka bir şahit getirmek mümkün değildir (11).

2 — Müdafiin hukukî durumu

Müdafi sanığın mümessili değil, onun yardımcısı ve taraftarıdır (12). Müdafi istisnaen sanığı temsil edebilir. Son soruşturmada mah-

(10) LÖWE, s. g. e., paragraf : 138, 7, s. 496

(11) KERN, s. g. e., s. 67; PETERS, s. g. e., s. 174.

(12) KERN, s. g. e. s. 69; Tahir TANER, Ceza Muhakemeleri Usulü, 3. Bası İstanbul 1955, s. 127; Hadi TAN, Müdafaa hakkının hududu ve sumulü ve C. M. U. K. nun 136—146. maddeleri, Adalet Dergisi 1950, Sayı : 7.

keme sanığın gıyabında yürürken böyle bir istisna hali vardır. Şahsî dâvacı da bir müdafi ile mahkemede kendisini temsil ettirebilir.

Müdafi sanığa karşı bağımsızdır. Uygun gördüğü taleplerde bulunabilir ve delilleri gösterebilir. Buna karşılık sanık da müdafie karşı bağımsız durumdadır. Müdafiin ikrarı sanığı bağlamadığı gibi bir muamelenin yapılması için belli müddet geçirmesi de sanığın eski hâle getirmeyi istemek hakkını ortadan kaldırmaz.

Fakat, kanun yollarına müracaatta müdafiin sanığın arzusu ile bağlı olduğu burada önemle zikredilmelidir. Türk C. M. U. K. nun 290. maddesine göre müdafi, sanığın açık arzusuna muhalif olmamak şartı ile kanun yollarına gidebilir. Alman Usul Kanununun 297. paragrafı da aynı mealdedir.

Bundan başka müdafi bir kanun yoluna müracaat etmişse bundan vazgeçmesi ancak hususî bir vekâleti haiz olması ile mümkündür. (Türk C. M. U. K. m. 295/2, Alman C. M. U. K. paragraf : 302/2).

IV. Müdafiin hakları :

1 — Müdafiin sanıkla temas hakkı

Müdafi mevkuf olmayan sanıkla her zaman temas edebilir. Bu hususta hiçbir tahdit yoktur.

Müdafi mevkuf olan sanıkla da kaideten her zaman görüşebilir. (Türk C. M. U. K. m. 144/1, Alman C. M. U. K. paragraf : 148/1). Fakat son soruşturma açılıncaya kadar müdafiin sanıkla görüşmek hakkı bazı kayıtlar altına alınabilir.

Türk hukukunda, son soruşturma açılıncaya kadar hâkim, sanığın bilmesi caiz olmayan hususların kendisine bildirilmesini menedebilir. Tevkif sebebine göre lüzumu halinde son soruşturmanın açılmasına kadar sanık ile müdafiin görüşmelerinde bizzat hâkim veya tâyin edeceği naip veya istinabe olunan hâkim hazır bulunabilir. (Türk C. M. U. K. m. 144/2).

Alman hukukunda ise durum şudur : «Hâkim kendisine gösterilmek istenmeyen yazıların mevkuf sanığa verilmesini menedebilir» (Alman C. M. U. K. paragraf : 148/2).

«Son soruşturmaya kadar hâkim eğer tevkif sırf kaçma şüphesine müstenit değilse sanığın müdafii ile görüşmesinin kendi huzurunda veya inabe veya istinabe olunacak hâkim huzurunda yapılmasını emredebilir» (Alman C. M. U. K. paragraf : 148/3). Bu paragraftan anlaşı-

1052

lıyor ki sanığın tevkifi kaçma şüphesinden başka bir sebebe dayanıyorsa, meselâ tevkif delillerinin yok edilmesi veya bozulması gibi bir muhtemel tehlikeye müstenitse o takdirde müdafi sanıkla serbestçe görüşebilir. Halbuki Usul Kanunumuz «tevkif sebebine göre lüzumu halinde» hâkimin müdafi ile sanığın görüşmelerinde hazır bulunabileceğini beyan ederek müdafiin sanıkla temas hakkını mehaz Alman kanununa nisbetle daha çok tahdit etmiştir (13)

Alman Kanunu 148. paragrafının 3. bendinde seri muhakeme usulüne tabi işlerde savcının iddianamesini mahkemeye verdiği andan itibaren müdafi ile sanığın sözlü ve yazılı temasının yukarda sayılan tahditlere bağlı olmadığını bildirmiştir. Burada da Alman Kanunu müdafi ile sanığın daha önce serbestçe temas imkânını sağlamakla savunma hakkına daha çok saygı göstermiştir.

148. paragrafın 2 ve 3. bentlerindeki salâhiyetler hazırlık soruşturmasında sulh hâkimi, ilk tahkikatta sorgu hâkimi ve dosya son soruşturma açılmak üzere vazifeli (madde itibariyle salâhiyetli) mahkemeye gönderildiğinde bu mahkeme tarafından kullanılır (14).

Son soruşturma açılır açılmaz yukarda sayılan tahditler artık kalkar. Ceza ve Tevkifevleri nizamlarına uymak şartı ile müdafi ve maznun serbestçe yazılı veya sözlü görüşebilirler.

2 — Müdafiin dosyayı incelemek hakkı

a) Hazırlık soruşturmasında

Bu soruşturmada müdafi aşağıdaki evrakı inceleyebilir;

aa) Sanığın sorgusunu havî zabıt

bb) Bilirkişi raporu

cc) Sanığın hazır bulunmağa yetkili olduğu muamelelere ait zabıtlar (Türk C. M. U. K. m. 143/3).

Bunlardan başka evrakın tetkiki savcının müsaadesine bağlıdır.

---

(13) Merhum Prof. KANTAR, Alman Kanununun ifadesini dar bir ifade sayarak Türk Kanununun bu hususiaki şumullü ifadesini tercih ettiğini beyan ediyor. s. g. e. s. 206, dip not : 123. Bu kanaate iştirak etmiyoruz. Çünkü Alman kanununun gerçekten dar ifadesi müdafiin sanıkla temas hakkı üzerindeki tahdidinin darlığından gelmektedir. Asıl tercihe şayan olan cihet bu tahdidin darlığı, yani sanığın müdafi ile temas imkânlarının genişliğidir.

(14) LÖWE, a. g. e. paragraf : 148, s : 512.

1053

b) İlk soruşturmada

Müdafi ilk soruşturmada da yukarda yazılı evrakı serbestçe inceleyebilir. Sorgu hâkimi soruşturmanın gayesine zarar vermiyeceği kanaatinde ise müdafi bunlardan başka evrakın tetkikına da müsaade edebilir.

c) İlk soruşturma sonunda ve ilk soruşturma yapılmayan işlerde savcı iddianamesini mahkemeye verir vermez müdafi her türlü evrakı inceleyebilir. Bu safhada artık soruşturmanın gayesine zarar verebileceği bahanesi ile müdafiin dosyayı inceleme isteği geri çevrilemez. Fakat, Adalet Bakanlığının 5/4/1943 tarih ve 29/5 sayılı bir tamiminde de haklı olarak belirtildiği gibi mahkeme reisi veya hâkim «tetkikatın inzibat ve hüsnü cereyanı» için münasip gördüğü tedbirleri alabilir.

Müdafi, dosyanın mahkemeye verilmesinden sonra istediği evrakın bir suretini harçsız alabilir. (Türk C. M. U. K. m. 143/4,). Bu fıkra Alman Usul Kanununda yoktur.

Usul Kanunumuzda müdafiin tetkike yetkili olduğu evrakı bürosuna veya evine götürüp götüremiyeceği hususunda bir sarahat yoktur. Halbuki Alman Usul Kanununda mahkeme reisi müsaade ederse, müdafi suç konusu ve suç delili olan vesikalar müstesna, dosyaları evine veya bürosuna götürebilir. (Alman C. M. U. K. paragraf : 147/4 (15).

Müdafiin tetkike salâhiyetli olduğu evrakı sanık da bizzat inceleyebilir mi ? Ne bizim kanunumuzda ve ne de Alman Kanununda bu hususta bir sarahat yoktur. Fakat Türk usul hukukunda sanığın da dosyayı incelemesine müsaade edilmektedir. Adalet Bakanlığının 26/1/1938 tarih ve 181 sayılı mütalâasında deniyor ki : «Müdafii bulunmayan maznunların dâva dosyasını tetkik edebileceklerine dair Usul Kanununda bir sarahat yoksa da müdafaa hakkına mütaallik teminat prensiplerine istinaden müdafie tanınmış olan bu hakkın asile tanınmaması hukukî esaslarla kabil-i telif olmıyacağından müdafii bulunmayan maznunların da Usul Kanununun 143. maddesi ile müdafilere tanınmış olan hak ve salâhiyetleri haiz olmaları iktiza eder.»

(15) Askerî Temyiz Mahkemesi eski Başsavcısı General Rıfat TAŞKIN. Alman Usul K. nun 147/4. maddesindeki «Überführungsstücke» tâbirini «bir kanaatı tazammun eden evrak» diye çevirmiştir. Bk. O. SCHWARZ. Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi (Çev. R. TAŞKIN). Ankara 1939. paragraf : 147/4. Bu tercüme yanlıştır. Überführungsstücke» bir kanaatı tazammun eden evrak değil, suçun isbatına yarayan belgeler demektir.

1054

Alman Usul Hukukunda ise sanığın dosyasını bizzat tetkik hakkı yoktur. Mucip sebep olarak şu hususlar gösterilmektedir: Sanığın dosyayı bizzat tetkikinde dosyanın veya bazı evrakın kaybolması tehlikesi vardır. Bundan başka sanık dosya münderecatını kolaylıkla yanlış anlıyabilir, dosyanın tetkiki ve anlaşılması bir kabiliyet ve ehliyet işidir. Bu mahzurlardan başka sanığın dosyayı incelemek istemesi mahkemenin işlerini çoğaltmak gibi bir netice de tevlit eder (16). Sanığı, kendi dosyasını tetkikten meneden prensibi ilk bakışta bu mucip sebepler haklı gösteremezler. Fakat sanığa kendi dosyasını incelemeğe müsaade etmeyen Alman usul hukuku, geniş ölçüde kabul ettiği mecburî müdafaa sistemi ve müdafi seçmekte tanıdığı daha geniş imkânlarla sanığın böyle bir haktan mahrum edilişinin mahzurlarını çok azaltmış, savunma hakkını korumuştur (17).

3 — Müdafiin ücret hakkı :

Sanık veya kanunî mümessili tarafından tâyin edilmiş olan müdafi ücretini bunlardan alır. Bu müdafi ile sanık arasında ücret hakkı doğuran bir münasebettir. Mahkemece tâyin edilen müdafi ise emeğinin karşılığı olmak üzere tarifeye göre tâyin edilecek ücreti devlet hazinesinden alır. Devletin ilerde mahkeme masrafları ile mahkûm olan sanığa rücu hakkı mahfuzdur. (Türk C. M. U. K. m. 146, Alman C. M. U. K. paragraf : 150).

IV. Müdafiin vazifeleri :

Müdafi bir yandan sanığın, bir yandan adliyenin yardımcısıdır. Fakat her şeyden önce sanık için çalışır. Bu bakımdan müdafiin vazifesi hâkim ve savcının vazifesinden ayrılır.

Türk pozitif hukukunda müdafiin vazifeleri 3499 sayılı Avukatlık Kanunu ile düzenlenmiştir. Evvelâ, Avukatlık Kanununun ilgili hükümlerinden ana hatları ile bahsetmek uygun olur. Avukatlık, sözü geçen kanuna göre âmme hizmeti mahiyetinde bir meslektir. Gayesi, avukatların hukukî bilgi ve tecrübelerini adalet hizmetine vermek, tarafların hukukî münasebetlerinden veya karşılıklı menfaatlerinden doğan ihtilâfların hakka uygun olarak halline tavassut ve umumiyetle mahkemelerle resmî mercilere kanunun tam olarak tatbiki hususunda yardım etmektir. (Avukatlık Kanunu m. 22).

(16) PETERS, s. g. e. s. 181
(17) Aynı düşünce : TAN, s. g. Makale, s. 888.

1055

Avukatlar mesleğin vekar ve haysiyeti ile bağdaşamayan her türlü hal ve hareketten içtinap etmek, vazife ve salâhiyetlerini adalet icaplarına uygun olarak ifa ve istimâl etmek mecburiyetindedirler. (Avukatlık K. m. 24).

Avukatlar kendilerine tevdi olunan veya vazifeleri dolayısı ile öğrendikleri ahval ve hususatı ifşa edemezler. Avukatlar kendilerine tevdi olunan veya vazifeleri dolayısı ile muttali oldukları işler hakkında iş sahibinin muvafakatını almadan şahitlik edemezler. (Avukatlık K. m. 24).

Avukat, kendisine teklif edilen işi yolsuz ve haksız görürse veya bu işte menfaati zıt bir tarafa avukatlık etmiş veya rey vermiş ise kabul edemez (Avukatlık K. m. 27).

Türk Ceza Kanununda da müdafilerin dürüst çalışmasını sağlayacak hükümler vardır. 294. maddeye göre avukat veya dâva vekili hasım tarafı ile uyuşarak veya başka türlü hileler yaparak kendisine verilen dâvaya zarar verir yahut aynı dâvada hasım tarafa da yardım ederse cezalandırılır. Aynı dâvada bir tarafa vekillik ettikten sonra vekâletten çekilerek diğer tarafın vekâletini alan veya o tarafa yardım eden müdafii de daha ağır olmak üzere cezalandırılır.

Bundan başka, aldığı bir dâvada şahidin veya ehlihibre veya tercümanın veya savcının ve karar verecek hâkimin sehabetini istihsal etmek bahanesi ile müvekkilinden menfaat sağlayan avukat veya dâva vekilinin bu hareketi de suçtur (T. C. K. m. 295).

Bütün bu hükümler müdafiin dürüst çalışmak konusundaki vazifelerini tanzim ve teyit ederler. Fakat dürüst çalışmak mecburiyetinde olan müdafi, münhasıran müvekkilinin lehine çalışmak mükellefiyeti altındadır. Bu bakımdan müdafiin faaliyeti tek taraflıdır (18). Bu tek taraflı faaliyet de adalete hizmettir, zira adalet gerçekleşebilmek için sanığın lehindeki hususları da bilmek zorundadır. Müdafi, bu bakımdan esas itibariyle tek taraflı olan faaliyeti ile adliyeye yardım etmektedir. Hakikati ortaya çıkaracağım diye müvekkilinin suçunu ispata ve mahkûmiyetini temine çalışan bir müdafi mükellefiyetini ağır şekilde ihlâl etmiş olur (19). Müdafi müvekkilinin suçu işlediğine kani olsa bile yine de beraetini isteyebilir. Çünkü, bazı müelliflerin (20) haklı ola-

(18) U. STOCK, Strafprozessrecht, Tübingen 1952, s. 61; PETERS, s. g. e. s. 168.

(19) LÖWE, s. g. e., s. 492.

(20) LÖWE, s. g. e., s. 493.

1056

rak dedikleri gibi, yalnız suçsuz olanın değil son soruşturmada suçu ispat edilmeyen kimsenin de beraetini istemek hakkı vardır.

Müdafi müvekkili aleyhindeki delilleri bilmiş olsa bile bunları mahkemeye bildirmeğe mecbur değildir. Bu sebeple meselâ müvekkilinin kendisine güvenerek yaptığı ikrarı mahkemeye arzetmek mecburiyeti yoktur. Hatta bu ikrarı bildirmeğe yetkili de değildir. Müdafiin, sanığa, ikrarını mahkemeye de arzetmesi hususunda telkin ve tesir etmesinin caiz olup olmadığı meselesi münakaşalıdır. Ancak, sanığın mahkemede suçunu ikrar etmiş olması sayesinde daha hafif bir cezanın verilmesi veya suçunu tamamen inkâr halinde daha ağır bir cezanın hükmedilmesi tehlikesi bahis mevzuu ise bu takdirde müdafiin sanığa suçunu ikrar etmesini telkin ve tavsiye edebileceği hususu ittifakla kabul edilmektedir (21).

Müdafiin ne olursa olsun müvekkilini kurtarmak için delilleri yoketmeğe veya bozmağa çalışması veya bu faaliyete katılması vazifesinin icaplarına aykırıdır. Müvekkilinin uydurma bir delil göstereceğini, meselâ yalancı bir şahit dinleteceğini veya tahrif edilmiş bir vesika ibraz edeceğini öğrenen müdafi önce müvekkilini bu işten caydırmağa çalışmalıdır. Bunda muvaffak olamazsa sebep göstermeksizin vekâletten çekilmelidir (22). Burada müdafiin sebep göstermemesi, mesleği dolayısı ile muttali olduğu bir hususu açıklamamak mükellefiyetinden çıkmaktadır.

Bu meselede olduğu gibi müdafi ile sanık arasındaki münasebetlerin önceden sayılmasına imkân olmayan daha bir çok meselelerinde de müdafi meslekî dürüstlük ile sanığın menfaatlerini bağdaştırmanın imkânsızlığını anladığı anda vekâletten çekilmelidir.

Alman—Türk Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunun müdafi ve müdafaa hususunda ortaya koyduğu esasları bu suretle açıklamış oluyoruz.

Alman Usul Kanunu (Paragraf : 149) gibi Kanunumuz da «Müdafaa»ya tahsis ettiği 11. faslın145. maddesinde «duruşma sırasında maznuna müşavir olarak bulunabilecek kimselerden» bahsetmektedir. Bu maddeye göre : «Maznun olan bir kadına duruşma sırasında kocasının müşavir sıfatıyla bulunmasına müsaade edilir ve dilerse dinlenilir».

(21) PETERS, s. g. e., s. 178
(22) PETERS, s. g. e., s. 179.

1057

Bu hüküm maznunun kanunî mümessilleri hakkında dahi câridir. İlk tahkikat sırasında bu kimselerin müşavir sıfatı ile kabulü hâkimin takdirine bağlıdır. Kanun bu hükmü ile sanık kadına küçümsenmeyecek bir yardımda bulunmuştur. Bu belki herşeyden önce sanık kadının psikolojisi üzerinde iyi tesirler yapacak ve bu yoldan kadının savunmasını kolaylaştıracak bir yardımdır. Üstelik sanık kadının kocasının da dinlenmesi maddî hâdisenin daha iyi anlaşılmasına ve aydınlanmasına sebep olabilir. Bu hususlar sanık kadının savunması için çok önemlidir. Savunma için arzettiği önem bakımındadır ki Alman—Türk Usul Kanunları bahis konusu maddeye «müdafaa» faslında yer vermişlerdir. Fakat «müşavir» müdafi değildir, bu bakımdan yetkileri mahduttur. Açıklamalarımıza son verirken ikinci cihan harbinden sonra Batı Almanya anayasasında kabul edilen kadın ve erkek eşitliği prensibinin sonucu olarak ceza üsülünde kadının da sanık kocasına müşavir olarak duruşmada hazır bulunabileceği ve isterse dinleneceği kaidesinin kabul edilmiş olduğunu belirtelim.

BIBLIYAGRAFYA : 1 — KERN (Eduard), Strafverfahrensrecht, 2. Bası Berlin—München 1951. 2 — KANTAR (Baha), Ceza Muhakemeleri Usulü, Birinci Kitap, 3. Bası Ankara 1950. 3 — LÖWE (E.), Die Strafprozessordnung für das Deutsche Reich (Rosenberg yayını), 13. Bası Berlin 1913. 4 — PETERS (Karl) Strafprozess, Karlsruhe 1952. 5 — REİSOĞLU (Kemal), Federal Almanya Cumhuriyeti Adalet Cihazı, Ankara 1954. 6 — SCHWARZ, Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu şerhi (Çev. Rıfat TAŞKIN), Ankara 1939. 7 — STOCK (Ulrich) Strafprozessrecht, Tübingen 1952. 8 — TAN (Hadi), Müdafaa hakkının hududu ve cumulü ve C. M. U. K. muzun 136—146. maddeleri, Adalet Dergisi 1950 sayı : 7 8 — TANER (Tahir), Ceza Muhakemeleri Usulü, 3. Bası İstanbul 1955.

1058

NAVLUN MUKAVELELERİNDE KANUNLAR İHTİLÂFI

Yazan : Dr. Erdoğan GÖĞER

I. Hususî kanunları veya tebealarının hususî menfaatleri dolayısiyle iki veya daha fazla hukuk nizamı arasında çıkan ihtilâfların hallinde bu nizamlardan biri salâhiyetli hukuk nizamı durumunu iktisap eder. Kanunlar ihtilâfının mahiyeti budur. Deniz navlun mukavelelerine has beylelmilellik hangi devletin kanununun tatbik edileceği probleminin sık sık ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Deniz navlun mukavelesi tarafları ekseriyetle ayrı ayrı devletlerin tebaasıdırlar. Donatan, taşıyan, taşıtan, yükleten veya konişmento hamili gibi navlun mukavelesi ilgililerinden herbiri ihtilâfın hallinde kendisinin en iyi tanıdığı millî hukuk nizamının tatbikını sağlamağa çalışır. Diğer taraftan geminin taşıdığı bayrağın kanunları, varış limanı kanunları veya diğer herhangi tatbik imkânı olan bir hukuk nizamı da meselenin halli için ortaya çıkabilir.

Bu mesele ancak mukavele mükellefiyetlerinin mevzuu, muhtevası ve tefsirinde fikir ihtilâfları meydana çıktığı takdirde pratik bir ehemmiyet arz eder. Burada ele alınan mesele sadece millî hukuk bakımından bir kıymet ifade etmekle kalmayıp milletlerarası sahada da, Comité Maritime International'ın bu mevzudaki çalışmaları sebebiyle, ehemmiyetli bir yer işgal etmektedir. Comité Maritime International uluslararası konvansiyon yoluyla kanunlar ihtilâfı halinde tatbik edilecek hükümleri muhtevi mümzi devletleri bağlayan âmir bir hukuk nizamı geliştirmeğe çalışmaktadır.

Comité'nin meselenin halledilmesi için gelecek yıllardaki gayretlerini de bu mevzuuya teksif edeceği muhakkaktır. Comité'nin bu faaliyeti milletlerarası deniz hukukunun tevhidi çalışmaları tarihine de bir yenilik getirmektedir. Zira,, Comité'nin bugüne kadar olan faaliyetleri sadece maddî hukukun hükümlerini menfaat ihtilâfları arasında adil muvazene tesis edecek şekilde tanzim etmektir.

Comité'nin yeni olarak ele aldığı navlun mukavelelerinden doğan kanunlar ihtilâfının tevhidi mevzuu ilk bakışta deniz hukukunun tevhidi problemine ters taraftan başlandığı kanaatini uyandırabilir. Netekim, müellifler (1) tarafından ileri sürülen bu yoldaki itiraz ve ten-

(1) Wolff, Martin, Das Internationale Privatrecht Deutschlands. 3. Aufl. 1954, s. 28—29

1051

kitler, hususî haller için vârit olmamakla beraber, genel olarak pek haksız değildir.

II. Her devletin doğacak muhtemel ihtilâfların halli zımnında tatbik edilecek millî kanunlarını gösterir bünyesine uygun devletler hususî hukuku prensipleri mevcuttur. Bu prensipler bazı memleketlerde tedvin edilmiş bazılarında ise teamül hukuku mahiyetindedir.

Prensip itibariyle devletler hususî hukukunun hâkimin hukuku olduğu söylenebilir. Devletler hususî hukukunda hâkimin mensup olduğu devletin kanunu Lex fori hâdiseye tatbik edilir. Taraflar aralarında çıkacak ihtilâfları halletmeğe A. devleti mahkemelerini salâhiyetli kılıp B. devletinin kanunlar ihtilâfı mevzuatının tatbik edilmesini kararlaştırsalar dahi ihtilâfı karara bağlamaya yetkili mahkeme bu anlaşmayı nazara almayabilir. Ancak taraflar aralarında doğacak ihtilâfların halli için müracaat edilecek mahkemeyi tâyin etmek suretiyle tatbik edilecek kanunlar ihtilâfı mevzuatını da tespit etmiş olabilirler. Bu sonuncu usul her devlet tarafından kabul edilmemiş (1) olmakla beraber deniz ticaret hukukunda teamül halindedir.

Milletlerarası hukuk münasebetlerinde hakiki bir kolaylık sağlayacak olan tevhit edilmiş deniz ticaret kanununun nasıl olması lâzım geleceği ancak muhtelif memleketlerdeki mevzuat, kazai içtihat ve tatbikatın tetkiki neticesinde meydana çıkabilir.

Deniz ticaret hukuku borçlar hukuku sahasına dahil bir hukuk dalıdır. (2) Borçlar hukuku sahasında ise akid serbestisi prensibi câridir. Bu sebepten tarafların akdettikleri mukavelelerden doğacak ihtilâfların hallinde salâhiyetli mahkemeyi intihap irade muhtariyeti prensibinin bir neticesi olarak kabul edilmelidir. Ancak bu muhtariyet hudutsuz değildir. Gerek kıt'a avrupa ve gerekse Anglo-Amerikan hukuk çevreleri ihtilâfların hallinde tatbiki derpiş edilen devletin kanunlarının ya akid taraflarla veya akdin mevzuuyla muayyen bir münasebetin bulunması lâzım geldiğine hemfikirdirler. (3) Şu halde, bir Türk donatanının bir İtalyan firmasıyla muayyen bir malın nakli için akdettiği navlun mukavelesinden doğacak ihtilâfların halli için İsveç Deniz Ticaret Kanununun tatbikını şart koşması bir hüküm ifade etmiyecektir.

(1) Avustralyanın Carriage of Goods by Sea Act, 1924' ün 9 ncu maddesine bakınız.

(2) Necker, Das Recht der Schiffahrt, Bd, I, Heft 9/10 Hamburg, s 4

(3) Bk. U, S, — Court of Appeals, Second Circuit, 17. 2. 55; 55 A. M. C. 1691.

1060

Alman mahkemeleri tarafların iradelerini, sarih veya zımni olsun, öncelikle muteber addetmektedirler. Tarafların irade beyanlarında salâhiyetli mahkemeyi tâyin ettiklerini gösterir sarih bir hüküm mevcut olmadığı halde onların muhtemel iradelerinden istifade edilir. Alman jurisprüdansında yer etmiş mefruz irade prensibine göre tarafların sarih olarak irade beyanları bulunmadığı hallerde hâkim olması lâzım gelen iradeyi var kabul ederek mukavelenin mevzuu işin mahiyetine en uygun düşen kanunu tatbik eder. Mefruz irade prensibinin Alman Temyiz Mahkemesi tarafından tefsiri zamanla yön değiştirmiştir. Eski içtihatlarda (1) taraflar şayet salâhiyetli mahkemeyi tâyin etmeği düşünselerdi hangi mahkemeyi seçecek idiyseler o mahkemenin salâhiyetli sayılması lâzım geleceği fikri benimsenmiştir. Yani bu görüşe nazaran mahkemeler tamamen sübjektif kıymetlendirmeye ittiba edeceklerdir. Yeni içtihatlar eskilerden ayrılarak, karineye esas teşkil edecek mefruz irade (hypothetische pateiwille) nin ancak objektif kıstaslara göre değerlendirilmesini talep etmektedirler. Alman Temyiz Mahkemesi bu mevzudaki görüşünü değiştirerek subjektif kıstas yerine objetif kıstas esasını benimsemiştir. Netekim Alman Yüksek Mahkemesi 22 Kasım 1955 tarihli kararında (2) mefruz iradenin tâyininin karara bağlanacak mevzuun hususiyeti, menfaatlerin çarpışması, mümkün olan hallerde âmmenin menfaatleri de düşünülüp, tamamen objektif esaslar nazarı dikkate alınarak yapılması mânasını tazammun edeceğini belirtmek suretiyle tesbit edilecek iradenin objektif kıstaslarla tâyinini kabul etmiştir (3).

Bazı istisnalar hariç irade muhtariyeti prensibi bütün denizci memleketler tarafından kabul edilmiştir. Taraflar salâhiyetli kanunu tâyin etmedikleri gibi karineye esas teşkil edebilecek mefruz iradenin de mevcut olmadığı hallerde salâhiyetli kanunun tesbiti meselesinin halli için tatbikat muhteliftir. Alman mahkemelerinin yerleşmiş içtihatlarına göre bu gibi hallerde geminin varış limanı kanunu salâhiyetli kanun olarak kabul edilmiştir (4). Bu kaide Alman devletler hususî hukukunda yerleşmiş ifa mahalli kanununun tatbikı prensibinin bir neticesi olarak kabul edilmiştir (5). Alman hukukundaki bu anlayış Anglo—Amerikan ve Belçika hukuk çevreleri tarafından kabul

(1) Bk. RGZ, Bd. 73, s. 379 ve bilhassa 388.
(2) Bk. RGZ. Bd. 74, s. 171 ve deva.
(3) RGZ. Bd. 74, s. 173—174.
(4) RGZ. Bd. 122, s. 316 ve bilhassa s. 319.
(5) RGZ. Bd. 58, s. 366 ve deva; RGZ. Bd. 120, s. 71 ve deva.; RGZ. Bd. 145, s. 16 ve deva. Bilhassa s. 19; Berki, Devletler hususî hukuku, 1947, s. 375

1061

edilmemiştir. Anglo—Amerikan Belçika hukukuna göre iradenin mutlak muhtariyeti prensibine dayanarak tarafların tatbik edilecek kanun hakkında bir tutamak noktası belirtmedikleri hallerde, akdin yapıldığı yer kanununun tatbikı (lex loci contractus) kabul edilmiştir (1). Taraflar arasında akitlerin teleks, telgraf veya telefonla yapılmaları halinde akdin yapıldığı yeri tesbit etmek çok zordur. Bugün uluslararası akitlerin büyük bir kısmının telgraf ve teleks'le yapıldığı gözönüne alınırsa mahzurun ehemmiyeti kendiliğinden belirir.

Bu mahzurları gidermek gayesiyle İtalyan Deniz Tcaret Kanunu ve Comité Maritime International'ın tâli komitesine sunulan en son konvansiyon projesinde çok eski bir İngiliz mahkeme kararındaki prensipten istifade edilmiştir (2). Lloyd v. Guibert dâvasına bakan İngiliz mahkemesi 1865 yılında verdiği kararda yetkili kanunun geminin bayrağı hukuku olduğu prensibini benimsemiştir (3). Navlun mukavelelesinden doğacak ihtilâfların hallinde tatbik edilecek kanun hakkında taraflar iradelerini sarih olarak izhar etmedikleri hallerde geminin bayrağı kanununun kabulü fikri mevcut kuvvetli bir cereyandır.

Bu yazının hudutları geminin bayrağı prensibinin kabulünün leyh ve aleyhte doğuracağı neticeleri ele almağa müsait değildir. Ayrıca makale gayesi itibariyle bu prensibin tetkikını ele almamıştır. Ancak başka bir fırsatta bu prensip bütün teferruatiyle ele alınacaktır.

III. Yetkili mahkemenin tâyini gibi ihtilâfa tatbik edilecek kanunun tesbiti de ilk evvelâ tarafların iradelerine terk edilmiştir. Bu nokta üzerinde teferruata girişmeden mevcut farklı görüşlere temas etmek yerinde olur.

Alman Deniz Hukukunda salâhiyetli mahkeme ve kanunu tespit mevzuu tamamen tarafların iradesine terk edilmiştir. Taraflar mukavelelerindeki yetkili kanunu istedikleri şekilde tâyin edecekleri gibi dâva görülmekteyken dahi bu mevzudaki anlaşmalarını tâdil edebilirler. (4). Hemen ilâve edelim ki, Avustralya, Arjantin ve Kanada, dış tica-

(1) Bk. Berki, Devletler hususî hukuku, Ankara, 1947, s. 375.
(2) Lloyd v. Guibert (1865) LR IQ. B. 115 Lloyd's List Law Report, London); Codice della Navigazione, madde 10.
(3) LR I Q. B. 115.
(4) Hans RGZ. 40 B. 356

1062

ret anlaşmalarında ne yetkili mahkeme ve ne de yetkili kanunun tespitini arzulamaktadırlar (1).

Amerika Birleşik Devletlerinde durum farklıdır. Amerika Birleşik Devletlerinde mahkemeler bu mevzuda mevcut, iradenin muhtariyeti prensibini kabul etmeyen, içtihatlarını (2) yavaş yavaş yumuşatmak tadırlar. Yeni Amerikan içtihatlarına göre hakkaniyete ve gayeye uygun olduğu tespit edilen bu mevzudaki taraf anlaşmaları hüküm ifade eder (3).

İngiltere ve Fransada iradenin muhtariyeti prensibi klasik devletler hususî hukuku prensiplerine uygun olarak tatbik edilmektedir (4).

Türk hukukunda da, yetkili mahkemenin taraflarca intihabına cevaz olup olmadığı ve tarafların irade muhtariyeti prensibine dayanarak navlun mukavelesiyle yabancı bir memleket kanununu ihtilâflarının halli için seçebilip seçemiyecekleri meseleleri hakkında sarih bir görüş vardır denilebilir. Yetkili mahkemenin tâyini mevzuunda birbirini nakzeder fakat genel olarak sarih bir kaide vazetmek istikametinde olan Türk Temyiz Mahkemesinin içtihatları mevcuttur. İstanbul 1 nci Ticaret Mahkemesi 4 Nisan 1928 tarihli kararında Türk mahkemelerinin salâhiyetli olduğu bir mevzuda ecnebi mahkemesine salâhiyet veren şartı kabul etmemiştir (5). Temyiz Mahkemesinin 1 inci Hukuk Dairesi ve ticaret dairesi iki ayrı kararla mukavelede tarafların tâyin ettikleri salâhiyet şartını kabul etmeyerek ticaret mahkemesinin görüşünü kabul etmişlerdir (6). Temyiz Genel Kurulu 9 Aralık 1942 tarih ve 46 sayılı kararında belirtilen fikre itibar etmeyip tarafların mukavelede yegâne salâhiyetli mahkeme olarak şart ettikleri Belçika Şarlrua ticaret mahkemesine yetki verilmesini kabul etmiştir (7).

---

(1) Supreme Court of New South Wales, 12/4/1954 tarihli JOC (journal of Commerce).

U, S. — Court of Appeals, Second Circuit, 15. 55; 55 A. M. C. 1687

The special National Chamber on civil commercial Matters (Court of apeal) 12/4/1954 tarihli JOC.

(2) U. S. — Court of Appeals, Second Circuit, 15. 7. 55. 55 A. M C. 1687

(3) U. S. — Court of Appeals, District of New Jersey, 13. 10. 55 55 A. M. C. 2288

(4) Bk. 53 J. M. M. 752, (Journal de la Marine Marchande Paris)

(5) Berki, a. g. e. s. 400

(6) Seviğ, Ticarî sahadaki kanunlar ihtilâfi, İstanbul, 1958 s. 53

(7) Berki, a. g. e. s. 401 'e atfen .

Doktrinde de fikirler muhteliftir (1). Bugün müellifler arasındaki hâkim kanaat salâhiyet şartının lehindedir (2). Ancak bu şartın muteber olmasını yabancı unsuru ihtiva etmesine bağlamaktadırlar (3).

Navlun mukavelelerinde iradenin muhtariyeti prensibinin cari olduğu Türk hukukunda da hâkim kanaattir. Taraflar yetkili kanunu mukavelede tespit ettikleri ahvalde o kanun uygulanır. Ancak mukavele tarafları aynı tâbiiyetteyseler müşterek millî kanunları uygulanır (4). Bu irade serbestisi mutlak olmayıp BK 19 ve 20 nci maddeleriyle tahdit edilmiştir (5). Bu noktada Türk görüşü Fransız hukukuna yaklaşmaktadır (6).

Taraflar iradelerini sarahaten bildirecekleri gibi zımnen de belirtebilirler. Bu iki halin haricinde tetkik mevzuu olması lâzım gelen husus taraf iradelerinin halin icabından istihracı vaziyetidir. Bu durum bilhassa belli navlun mukaveleleri formüllerinin kullanılması halinde mevzubahistir. Böyle bir navlun mukavelesi formu kullanıldığı takdirde mukaveleden doğacak ihtilâfların hallinde tarafların esas itibariyle formüllerin tâbi oldukları teşekkül hakkındaki yetkili kanunlara uymayı kararlaştırdıkları kabul edilir (7). Burada bilhassa «Documentary Comitée of the Chamber of Shipping of the United Kingdom» tarafından kabul edilmiş olan mukavele formülleri zikredilmelidir. Bu numuneler diğerlerine nazaran deniz ticaretinde daha sık kullanılmaktadırlar.

IV. Maddî hukukun kanunlar ihtilâfıyla yetki normlarından doğan ihtilâflar birbirlerinden ayrılmazlar. Bu sebepten meseleyi hallet-mek üzere, hakem kararları istisna edilerek, muayyen normlar vazedilebilir. Muhtelif tip deniz ticaret hukuku ihtilâflarında yetkili mahkeme milletlerarası konvansiyonlarla tespit edilmiştir. Böylece ihtilâflara tatbik edilecek kanunun hangisi olduğu meselesine de doğrudan doğruya temas edilmiş olunmaktadır. Anglo—Amerikan hukukunda hâkim prensip lex fori'dir. İngiliz ve Amerikan mahkemeleri yabancı kanunların tatbikine nadiren cevaz vermektedirler. İngiliz mahkemelerinin yabancı kanunların yetkisini kabul ettiklerine dair en bariz

(1) Berki, a. g. e. s. 402: Seviğ. a. g. e. s. 54.
(2) Fazla bilgi için Bk. Seviğ, a. g. e. s. 54.
(3) Berki, a. g. e. s. 402; mukayese ediniz Seviğ, a. g. e. s. 54.
(4) Berki, a. g. e. s. 379; Mukayese ediniz Hans RGZ. 40 B, 356
(5) Berki a. g. e. s. 379; Seviğ, a. g. e. s. 147.
(6) Mukayese ediniz 53 Journal de la Marine Marchande, 752.
(7) Alman Temyiz Mahkemesi tarafından bu prensip kabul edilmiştir. Bk. 122 RGZ. 316.

misal Brit. Court of Appeal'in 17/12/1953 tarihli kararıdır (1). Fransızca ve İngilizce yapılan yazışmalar neticesinde Paris'te İngilizce olarak yazılmış ve mevzu bir İtalyan gemisiyle Fransız buğdayının Dunkirk'ten Venediğe nakli olan navlun mukavelesi imzalanır. Navlun bedeli İtalyan lireti olarak ödenecektir. Konşimento ise Fransızca olarak Dunkirk'te tanzim edilmiştir. İhtilâf halinde yetkili kanun mukavelede tâyin edilmemiştir. Hâdisede tatbik edilecek kanunu tâyine yarayacak ne tarafların milliyeti, ne kullanılan lisan, ne geminin bayrağı, ne akit mahallî, ne yükleme ve ne de boşaltma mahalleri kâfi bir mesnet teşkil etmektedirler. Bu durum karşısında Brit. Court of Appeal navlun mukavelesinin İtalyan gemisiyle ifa edileceğini, navlunun İtalyan liretiyle ödeneceğini ve İtalyan donatanının ilk önce dâvayı açtığını nazarı itibare alarak İtalyan kanunlarının yetkili kanun olduğunu kabul etmiştir. Aynı şekilde Amerikan mahkemelerinin de yabancı kanunların tatbikını kabul ettikleri haller mevcuttur (2).

Buna mukabil Alman hukukunda tam bir serbesti mevcuttur. Taraflar Alman vatandaşı dahi olsalar Alman mahkemeleri tatbik edilecek kanunu tetkik mevzu yapmaktadırlar (3).

Fransız hukukunda ise yetki klozuyla salâhiyetli kanun prensibi birbirinden kati olarak ayrılmaktadır. (4) İngiliz olan Chartererın Fransız yükletene verdiği konişmento da bütün ihtilâfların geminin bağlama limanı kanunları yani İngiliz hukukuna göre halledileceği yazılıdır. Bu klozun yetki klozunun bir eki olmayıp ondan müstakil olduğu Tribunal de Commerce Marseille'in 25/5/1950 tarihli kararında tespit edilmektedir. Fransız hukukunda ise yetki klozunun bir hükümi ifade etmemesine rağmen tatbik edilecek kanun klozu muteberliğini muhafaza eder. Fransız mahkemeleri Fransadaki âmme nizamını (ordre public) ihlâl etmedikleri müddetçe İngiliz kanunlarını tatbik eder. (5)

Deniz adamlarının ücret mukavelesi, gemideki kazalardan doğan taleplerde dahil olmak üzere, bazı hususiyetler arz eder. Anglo—Amerikan hukukunda (6) olduğu gibi Avrupa kıtası kanunlarında da (7)

(1) 18. 12. 53 tarihli LL (Lloyd's List and Shipping Gazette, London).

(2) U. S. — Court of Appeals, Second Circuit, 55 A. M. C. 1691

(3) Schiedsspruch des praes. d. I. Senats d. BGH, 5. 10. 53 tarihli kararı için bk 54 Hansa 510.

(4) Bk. 53 J. M. M. 752.

(5) Tribunal de Commerce Marseille, 25. 5. 50. 53 J. M. M. 752; Mukayese ediniz Berki, a. g. e., s. 379; Seviğ, a. g. e., s. 147.

(6) Bk. 57 A. M. C. 95 ve 97 .

(7) Tribunal de Commerce Cherbourg. 10. 6. 54., 55 J. M. M., 865

bu mevzular için geminin bayrağı kanununun tatbik edilmesi prensibi kabul edilmiştir. Gemi adamlarının ücret mukavelelerinde gemi bayrağı kanununun tatbiki prensibinin kabulüne amelî ihtiyaçlar, sosyal kanunların bütün vatandaşlara aynı nispette tatbik edilmesi gibi düşünceler âmil olmuştur.

V. Bu mevzuda akla gelen diğer mühim bir mesele Devletler hususî hukukunun borçlar hukuku sahasında hâkim olan irade muhtariyeti prensibi karşısında «Comite Maritime International'in» kanunlar ihtilâfını tevhit etmesine imkân olup olmadığıdır. Bu suretle Comite Maritime International'in bütün şu veya bu neticeye varacak gayretlerinin yerinde olup olmadığı münakaşa konusu yapılmaktadır. Bu sorunun cevabı müsbet dahi olsa gene mesele hakkıyla halledilmiş olmaz. Zira bunun arkasında cevap bekleyen ikinci sual, bu mevzudaki kanunlar ihtilâfı tevhidinin öncelikle tetkik edilip edilmemesi icabettiğidir.

Ana sualin cevabının müspet veya menfi olması münakaşa mevzuu olabilir. Ancak denizcilikle uğraşan herkesin malûmudurki muntazam posta seferleri (liner shipping) yapan donatanların konişmentolarının ekseriyeti ihtilâfı halledecek yetkili kanun ve mahkemeyi tâyin eden klozları muhtevidirler. Buna ilâveten deniz ticaretiyle iştigal etmeyen veya dünya deniz ticaretinde gayet cüzi bir rolü olan devletlerin mahkemelerinin tarafların iradelerine daima hürmet etmeyerek kendi kanunlarını tatbik etme gayretleri de gözönüne alınırsa ana sualin cevabının müspet olması gerektiği meydana çıkar. Burada ayrıca gözden kaçırılmaması gereken nokta ekseri ufak devletlerle kamünist milletlerde belirmiş olan ve bunların mahkemeleri tarafından da, tatbikatında kolaylık çekeceklerinden, desteklenen hâkim kanunu (lex fori) prensibi karşısında borçlar hukukunun temel prensibi iradenin muhtariyetinin de korunması gerektiğidir. Hele tarafların daima tatbik edilecek kanun hakkında iradelerini izhar etmedikleri haller nazarı itibare alınırsa Comite Maritime International'in meseleyi ele alışındaki isabeti kabul etmemek imkânsızdır.

VI. Deniz Ticaret Hukukunda mevcut, Hague Rules (Lahey kaideleri) ve York—Antwerp Rules gibi, genel kanunlarla müesseseleri tanzim etme imkânı muvacehesinde kanunlar ihtilâfı halinde tatbik edilecek kanunu araştırmanın pratik gayesini anlamak güçleşir. Bu fikir bizi bugün deniz ticaret hukukunda yer etmiş sayılabilecek genel kanunlaşma temayülüne götürür. Deniz ticaret hukukunda mevcut

1056

kanunlaşma prensibi karşısında kanunlar ihtilâfından bahsetmenin doğru olup olmadığı meselesi kanaatimizce bugün deniz hukukunun halledilmesi lâzım gelen ana problemlerindendir.

Lahey kaideleri dünya gemi tonajının % 80'nine yakın bir kısmına sahip olan devletler tarafından kabul edilmiştir. Bu kadar büyük mazhariyete erişmiş olmasına rağmen, Lahey kaidelerinin gayesini tam mânasiyle gerçekleştirmediği aşikârdır. Lahey kaidelerinin gayesinin gerçekleşmesine başlıca engeli itilâfnamenin imza protokolünün 1 nci ve 2 nci pragrafında aramak lâzımdır. İtilâfnamenin imza protokolüne göre, âkit devletler itilâfnameyi ya olduğu gibi kabul ederek kanunlaştıracaklar veya itilâfnamede mevcut hükümleri muhtar devletler olan âkitler mahallî kanunlarına uydurarak işleyeceklerdir. Bu suretle imza protokolü kaidelerin âkit memleketler mevzuatına dahil oluş şeklini her devletin kendisine bırakmıştır. İskandinav memleketleri, Alman ve Türk devletleri itilâfnameyi aynen tercüme ederek kanunlaştırmayıp, kendi bünyelerine uygun bazı ufak tâdillerle kanunlarına işlemişlerdir.

Lahey kaideleri tipik İngiliz hukuk anlayışıyla Anglo—Sakson hukuk metodiğinin milletlerarası sahada mevcut en bariz misalidir. Lahey kaidelerindeki Anglo—Sakson tesiri sadece itilâfnamenin kaleme alınışı ve ifade tarzında mevcut olmayıp, kaidelerin özünde de mündemiçtir. Bu husus kıt'a avrupası devletleri kaideleri kanunlarına işlerlerken zorluklar tevlit etmiş ve ister istemez bazı tâdillere sebep olmuştur. Lahey kaidelerini aynen tercüme ederek kanunlaştıran memleketlerin mahkemeleri dahi verdikleri kararlarda çelişikliklere düşmektedirler. Her hâkim uluslararası hukuk kaidelerini tatbik ederken kendi millî hukuk anlayışının tesiri altında kalmaktadır. Bundan daha tabiî birşey olamaz. Bu suretle, aynen tercüme edilerek kanunlaştırılmış olsa dahi itilâfnamenin her âkit devlet mahkemeleri tarafından farklı anlaşılıp tatbik edilmesi büyük pratik ehemmiyet kazanmaktadır. Bu mevzuuda gösterilebilecek sayısız misâl mevcuttur. Loss and Damage mefhumu kıt'a avrupası içtihatlarında İngiliz hukukundan daha dar anlamda tefsir edilmektedir. Fransız ve Alman tatbikatı arasında taşıyanın mutlak mesuliyetinin başlangıç ve bitim zamanının tesbitinden doğan ehemmiyetli ayrılıklar vardır. Ticaret Kanunumuzdan 1067 nci maddesi her nekadar dâva hakkının düşmesi başlığını taşıyorsa da mehaz Lahey kaidelerinin 3 nci maddesi § 6 daki bir senelik müddetin zamanaşımı müddeti olduğu kıt'a avrupasında hâkim kanaattir.

1067

Lahey kaidelerinin 9 uncu maddesinde mevcut altın esası klozu itilâfnamenin kabulünden beri tatbik edilemez haldedir (1). Tazminatın en yüksek haddinin tespiti muhtelif memleketlerde kanunen ihtilâfnamenin 4 ncü maddesi § 5 den farklı olarak tespit edilmiştir. (Bk. Ticaret Kanunumuz madde 1114). Bu suretle Lahey kaidelerinin madde 4 § 5 de tespit ettikleri 100 £ lik tazminatın en yüksek haddi fiili kıymetinden çok şey kaybetmiştir.

Bu izahattan da görüldüğü üzere taşıyan ve yükle ilgililer için tatbik edilecek kanunun İngiliz hukuku mu, Fransız hukuku mu, yoksa Türk hukuku mu, olduğu çok mühimdir. Deniz nakliyatıyla ilgili herkesin ihtilâf halinde tatbik edilecek kanunu sarahaten bilmekte büyük bir menfaati olduğu aşikârdır. İhtilâf halinde tatbik edilecek kanunun tespiti yani irade muhtariyeti prensibinin tatbiki ekseri navlun mukavelelerinde kâfi bir korunma vasıtası değildir. Zira Lahey kaidelerini iktibas etmiş olan mahkeme hukuku tarafların gaye edindiklerinden farklı yolda bir tefsire gitmiş olabilir.

VII· İhtilâf halinde tatbik edilecek kanunu navlun mukavelesiyle ilgililerin önceden tâyin etmemeleri ve mevcut tereddüdün yarattığı emniyetsizlik herşeyden önce Lahey kaidelerinin bünyesine, kaideler tanzim edilirken, kanunlar ihtilâfını halledecek bir hükmün konmamış olmasında aramak lâzımdır. Lahey kaidelerinin 10 ncu maddesinin «İşbu itilâfname hükümlerinin âkit devletlerden biri tarafından ihdas olunacak herhangi konişmento hakkında tatbik» olunacağı hükmüne âmir olması doğacak kanunlar ihtilâfını halletmeğe kifayet etmez. İmza protokolünde mevcut gayet müsamahakâr hüküm de bu maddeyle bir arada mütalâa edilince navlun mukavelelerinden doğan kanunlar ihtilâfı noktasından Lahey kaidelerinin yetersizliği daha iyi anlaşılır. Ancak bu itirazlara rağmen bazı müellifler Lahey kaidelerinin 10 ncu maddesi hükmününün navlun ihtilâflarından doğacak kanunlar ihtilâfını halledebilecek mahiyette olduğunu kabul etmektedirler (2). İtilâfnamenin bu hükmünün tarihî gelişimini tetkik eden müellifler ise 10 ncu maddenin daha ziyade beyanı kıymeti olduğunu belirtmektedirler. (3) Lahey kaidelerinin bugüne kadar muhtelif memleketlerdeki tatbikatı bu görüşleri haklı gösterecek mahiyette değildir. Akit devletler tarafında Lahey kaidelerinin kabulünden bu yana 10 ncu madde-

(1) Mukayese ediniz Ticaret Kanunumuz madde 1115.
(2) Bk. Frankenstein, Internationales Privatrecht, Bd. II, s. 512 ve deva.
(3) Stödter, LIBER AMICORUM of Congratulations Alget Bogge, s. 220 ve deva.

1068

nin kanunlar ihtilâfını tanzim eden hükmü muhtevi olduğu hiçbir yasama organı tarafından açıkça belirtilmemiştir. Lahey kaidelerinin 10 ncu maddesinin kanunlar ihtilâfının tanzimini gaye edindiğinin hiç değilse daha müşahhas bir ifadeyle belirtilmesi çok yerinde olurdu.

Lahey kaideleri millî kanunlara işlenirken derpiş edilen intikal hükümlerinde itilâfnamenin ancak «Outward Bills of Lading» lere tatbik edilmesi öngörülmüştür. (1) Bu suretle memleket limanları arasında yapılan dahili deniz nakliyatı, Lahey kaidelerine tamamen uymuş olsa dahi gene bu kaideler hükümlerine tabi değildir. Alman hukukunda her ne kadar muhtelif görüşler mevcutsa da, hâkim kanaat Alman limanları arasında sefer yapan Alman gemilerine Lahey kaideleri hükümlerinin tatbik edilemiyeceği yolundadır (2). İskandinav memleketleri Alman ve İngiliz hukukçularından da ileri giderek Lahey kaidelerinin İskandinav memleketleri arasında yapılacak deniz nakliyatına tatbik edilmemesini kabul etmişlerdir (3). Kısaca Lahey kaidelerinin Baltık denizindeki tatbik sahası gayet daraltılmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde ise Lahey kaideleri hem «Inward» ve hem de «Outward» konişmentolara tatbik edilmektedir (4). Belçika Ticaret Kanunu da Birleşik Devletlerdeki görüşü takip etmektedir (5). Türk Deniz Ticaret Kanununa da işlenmiş olan Lahey kaidelerinin hem Inward ve hem de Outward konuşmentolara tatbik edildiğini kabul etmek yerinde olur.

Lahey kaidelerinin 10 uncu maddesinin tenkitlere sebep olan bu boşluğunu gidermeğe çalışan Commite Maritime International 1959 yılı Belgrat toplantısında bu konudaki muhtelif görüşler arasından Amerika görüşünü tercih etmiştir. Amerikan teklifinin muhtevi olduğu formüle göre konişmentonun tanzim edildiği kanun ve geminin, taşıyanın, yükletenin, göderilenin veya sair yükte menfaati olan kimsenin mensup olduğu memleket kaale alınmadan, yükleme ve boşaltma limanı âkit devletlerden biri ülkesinde bulunduğu takdirde bir memleketten diğer bir memlekete taşınacak eşya için tanzim olan bütün konişmentolara tatbik edilir. Bu hüküm dahi navlun mukaveleleri sahasında doğacak kanunlar ihtilâfını halletmeğe kifayet etmez. Müşahhas hâdiseler ele alınıp tetkik edilince Comité Maritime International'ın kabul ettiği Amerikan görüşünün noksanları kendiliğinden meydana çıkacaktır.

(1) Bk. British Carriage of Goods by Sea Act, 1924 Sec. 1.
(2) Wüstendörfer, Neuzeitlizhes Seehandelsrecht, 1950 s. 280
(3) Wüstendörfer, a. g. e., s. 280.
(4) Bk. U. S. Carriage of Goods by Sea Act, April 14 th, 1936.
(5) Belçika «Code de Commerce» inin 91 inci maddesi hükmüne göre.

1069

Alman limanlarından Amerika'ya göderilen bir mal için Almanya'da tanzim edilen konişmentolar hakkında, taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça, varış limanı hukuku Amerikan kanunu olmasına rağmen Alman hâkimleri Alman kanunlarını tatbik edeceklerdir. Buna mukabil Amerikan mahkemeleri ise tarafların iradeleri ve navlun mukavelesinin aktedildiği memleket kanunlarını hiç nazara almadan Carriage of Goods by Sea Act, 1936 ya göre hüküm vereceklerdir. Amerikan mahkemesi Carriage of Goods by Sea Act'dan başka bir kanunu nazarı itibare alamaz, zira Amerikada bu kanun public—policy- Character'e haizdir. Bu görüş aynen İngiltere ve dominyonları için de câridir. Amerika Birleşik Devletlerinde konişmentoların Inward veya Outward olması bu prensibi değiştirmez. Amerikan hukukunun bu yolda yürümesi yani Amerikan deniz hukukunu Outward ve Inward Bill of Lading'e tatbik etmesi, deniz hukuku kaidelerinin tevhidi yolundaki gayretleri kolaylaştırıcı mahiyettedir (1). Lahey kaidelerinden asla ayrılmak istemeyen Amerikan hukukunun irade muhtariyeti prensibini nazarı itibare almaması deniz ticaret hukukunun tevhidini kolaylaştırma bakımından mazur görülebilir (2).

Navlun mukavelelerinden doğan kanunlar ihtilâfının tevhidi ne İngiliz ve onu takip eden dominyonları ve ne de İskandinav anlayışının kabuliyle halledilebilir. Lahey kaidelerini sadece Outward Bill of Lading'e tatbik etmek veya İskandinav devletleri arasındaki nakliyata Lahey kaidelerini tatbik etmemek hiç doğru olmadığı kanaatindeyiz. (3) Zira böyle bir tatbikat Lahey kaidelerinin tatbikatını tahdit ederek

(1) Amerikan hukukçuları Lahey kaideleriyle Harter Act 1893 arasında kayda değer birtek fark görmektedirler. Knauth, The American Law of Ocean Bills of Lading, 1953, Baltimore, s. 168 de aradaki farkı şöyle belirtmektedir: «The negligence or exception clause of the Harter Act — Section 3 — is conditonal; it never operates to exonerate the carrier unless due diligence has been used to make teh ship seaworthy in all respects, regardles of causal connection; whereas the exception clause of the Hague Rules—Article4—is positive: it always operates to exonerate the carrier unless due diligence has not been used in some respect proximately causing or contributing to the loss.»

(2) Amerikan deniz hukukunda Lahey kaidelerinin ithalini sağlayan U. S. Carriage of Goods by Sea Act, 1936, Alman anlayışına benzer mahiyette olarak yabancı memleketlere yapılan seferlere tatbik ediliyor. Harter Act ise Amerikan limanları arasındaki nakliyata tatbik edilmektedir. Bk. Wüstendörfer, a. g. e., s. 28—29. kanaatimizce Amerikan hukukundaki bu ayırımın herhangi bir mahzuru yoktur.

(3) Mukavese ediniz Wüstendörfer, a. g. e., s. 280

1020

kaidelerin hukuken tevhidini köstekliyecektir. Bu ise deniz hukukunun tevhidinin gecikmesiyle Lahey kaidelerinin hayatiyetini tehdit edecektir. Bu görüşümüzde ne derece haklı olduğumuzu «Vita Food Products v. Unus Shipping Co.» (1) dâvası göstermektedir. New Foundland de tanzim edilen bir konşimento'da yetkili kanunun İngiliz kanunları olduğu taraflarca sarahaten kabul edilmiştir. İngilizlerin Carriage of Goods by Sea Act'ını takip eden New Fourdland'in Carriage of Goods by Sea Act, 1932 nin tatbikına imkân veren ve «Paramount—Clauses» diye anılan klozlardan biri Bill of Lading'e yazılmamıştır. Taraflar arasında navlun mukavelesinden çıkan ihtilâfa bir İskoç mahkemesi tarafından bakılır. İskoç mahkemesi uzun tetkiklerden sonra yetkili kanunun tarafların kararlaştırdıkları İngiliz kanununun olduğu neticesine varır. Buna rağmen mahkeme Bill of Lading'in mahiyeti icabı Outward Bill of Lading olduğunu belirterek İngiliz Carriage of Goods by Sea Act'ının Inward Bill of Lading'lere tatbik edileceğini kabul eder ve navlun mukavelesine Brit. Carriage of Goods by Sea Act'ını taraf ların sarih anlaşmaları olsa dahi tatbik etmemeğe karar verir. Bunun neticesinde mahkeme Bill of Lading'de taşıyan lehine mevcut adem-i mesuliyet klozunun Lahey kaideleri ve yetkili Brit. Carriage of Goods by Sea Act'ının hilâfına hüküm ifade edeceği neticesine varmıştır. Bu dâva İngiliz görüşü ve onu takip eden anlayışın mahzurlarını açıkça ortaya koymaktadır.

VIII. Milletlerarası anlaşmalarla navlun mukavelelerinden doğan kanunlar ihtilâfına en uygun yol Lahey kaidelerini daha mükemmel leştirip mutlak tatbikını sağlamakla mümkündür. Lahey kaidelerini olduğu gibi kabul etmiş veya kanunlarına işlemiş olan memleketler kaidelerin tatbik sahası hakkında kat'i bir birliğe varmalıdırlar. Comite Maritime International tarafından Lahey kaidelerinin 10 ncu maddesinin, âza memleketler tarafından kabul edilebilecek, tevhit edilmiş tefsiriyle kanunlar ihtilâfı ortadan kaldırılabilir.

Bunun yanında Lahey kaidelerinin istikbali bakımından memleketten memlekete değişen ve millî denizcilik politikası icabına uygun tefsirlere mâni olmak elzemdir. Bu yoldaki tefsirlere mâni olunmadığı taktirde Lahey kaideleri tevhit edilmiş kaideler olmaktan çıkacaklardır. Bu hususu Alman deniz hukukçusu Wüstendörfer şu cümleyle gayet güzel belirtmektedir: «bei der Auslegung der HR in Zukunft eine re ederfreundliche und eine Verladerfeundliche Rechtsprechung sich vo

(1) 1939 A. C. 27 (Privy Council).

1071

Land zu Land gegenübertreten würde.» (1) Bunun neticesinde menfaat ihtilâfları halledilmiş olmıyacak ve kanunlar ihtilâfı artacaktır.

İngiliz müellifleri de aynı kanaati başka ifadelerle belirtmektedirler. İngiliz müelliflerinden Astle (2) «The international effect of the Rules does, of course, depend a gread deal upon the manner in which the cours of various countreies construe the Rules» demektedir. Amerikan ve Fransız müelliflerinde de aynı kanaata rastlanmaktadır. Amerikan hukukçularından Knauth «the greater number of questions posed by a bill of lading shall receive the same amswer in the courts of all nations» diye fikirlerini ifade ederken«Il ya interêt a ce que la jurisprudence incline cette interpretation dans le sens de la convention internationale de 1924» (3) diyen Fransız müelliflerinden Ripert'le aynı görüşü paylaşmaktadır.

Lahey kaidelerinin istikbaline ait en müessir ve isabetli ikaz«The Liverpool Steamshipowners Association»dan gelmiştir. The Liverpool Steamshipowners Association'ın 1923 yılına ait raporunda Lahey kaidelerinin milletlerarası deniz ticaretindeki rolü sarahaten belirtilmiştir. The Liverpool Steamshipowners Association Lahey kaidelerine dair fikirlerini şöyle ifade etmektedir :

«If the Lawyers of all nations will interpret them as they understood by the trades and shipowners of all nations, the Rules will serve a useful purpose; but if the Lawyers of ocean nations seek to read into the Rules the laws and practices of their own country the Rules will serve no useful purpose, as uniformity will not be established.» (4)

Bu görüşü benimseyen Amerikan ve İngiliz kazai içtihatlarına rastlanmaktadır. Stag Line v. Froscolo Mango (5) dâvasında hâkim Lord Atkin Carriage of Goods by Sea Act, 1924'ün tefsiri mevzuunda deniz hukukundaki tevhit gayretlerini gözden kaçırmayarak «for the purpose of the uniformity it is, therefore, important that the courts should apply themselves to the consideration only of the words used without any predilection for the former law...» demektedir.

(1) Wüstendörfer, Hansa 1928, s. 931.
(2) Astle, Shipowner's Cargo Liabilities and Immunities, London, s. 89
(3) Knauth, a. g. e., s. 136; Ripert, Droit Maritime, 4'e Ed., T. II. s. 676.
(4) Hodgson, the Carriage of Goods by Sea Act, 1924, de Forward, e atfen
(5) 1932 A. C. 328; Amerikan mahkemeleri için bk. 1943 A. M. C. 1209.

1042

Comité Maritime International'in deniz hukukunun tevhidi yolundaki gayretlerinin gayenin gerçekleşmesi için kifayet etmiyeceği yukarıdaki izahatımız muvacehesinde aşikârdır. Comité'nin kaidelerini gerek kanunlara işlerken ve gerekse mahkemeler tarafından bunlar tatbik edilirken yapılacak tefsirler daima mahallî ve millî anlayıştan ziyade milletlerarası tevhit gayretleri ve Comité'nin kararları gözönünde tutularak yapılmalıdır. Bu yoldaki bir anlayış navlun mukavelelerinden doğacak kanunlar ihtilâfını azaltacak ve itimadın yerleşmesini sağlayacaktır. Kanunlar ihtilâfının halli yolunda tevhit edilmiş hükümlerin maddî hâdiselere müspet tesiri olacağı muhakkaksa da bununla Comité'nin özlediği dünya deniz kanunu gerçekleşmiş olmayacaktır.

1073

SİNEMA VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

Yazan : Dr. Şükrü KURŞUN

Bibliyografya : 1 — A. Hilmi Malik, Türkiye'de suçlu çocuk, Ankara 1932, 2 — Näf Hans, Ursachen der Jugendkriminalität, Basel 1953 3— Seelig Ernest, Lehrbuch der Kriminologie, Nürnberg und Düsseldorf 1951, 4 — Dr. Naci Şensoy, Çocuk suçluluğu, küçüklük, çocuk mahkemeleri ve infaz müesseseleri, İstanbul 1949, 5 — Becker Walter, Film und Jugendkriminalität, Zentralblatt für Jugendrecht und Jugendwohlfart, 1955 Heft 8, 6 — Remy Maurica, Arten und Ursachen der kriminallen Handlungen von kindern und Jugendlichen, in : Jugendkriminalität, hersg von Schneider, Salzburg 1952, 7 — Lavies, Film und Jugendkriminalität, in : Bekempfung der Jugendkriminalität, hersg vom Bundeskriminalamt, Wiesbaden 1955, 8 — Çocuk suçluluğunun önlenmesi ve küçük suçlular hakkında tatbiki gereken tedbirlere müteallik rapor İ. Ü. Türk Kriminoloji Enstitüsü yayınları No. 2, İstanbul.

«Amerikan filmlerinde seyredilen gangsterler gibi olabilmek hayatımın biricik ideali idi». Bu sözleri, öldürmek, öldürmeye teşebbüs ve gasb suçlarından 19 yaşlarında bir genç, bundan tahminen on sene evvel, Doğu Berlinde bir mahkeme önünde söylüyordu. Bu veya buna benzer masum itiraflarla hafifletici sebepler müessesesinin lütfuna mazhar olabilmek amacını güden genç suçlular işledikleri suçun mesuliyetini ekseriya, herşeyi en küçük teferruatına kadar beyaz perdeye aksettiren, film rejisörlerine yüklemek istiyorlar. Seyredilen filmlerle, gençler tarafından işlenen suçlar arasında mevcut olduğu her fırsatta iddia edilen münasebetin mahiyetini tesbit ve değerlendirebilmek için kriminolog, psikolog ve pedagoglar tarafından yapılan tetkik ve müşahadeler çok faydalı olmuştur. Bunun yanında, bilhassa ikinci dünya savaşından sonra ferdi veya sosyal sebeplerle nizam ve ahlâk endişesinden azade büyüyen ve cemiyet içerisinde kendilerine has tutumları ile adeta sosyal bir problem yaratan gençleri, tekrar cemiyete kazandırabilmek için anne ve babaların, öğretmenlerin ve hukukçuların çalışmaları da hayli istifadeli neticeler vermiştir. Ayrıca, gençlerin filmlere olan zaafından istifade ederek, onların hislerini, yaşayış tarzlarını, zevk ve eğlencelerini, otorite anlayışlarını ve hayat felsefelerini bütün cepheleriyle beyaz perdeye aksettirmek yolunu tercih eden film âmilleri de,

1074

alâkalıları bu yönden ikaz etmek istemişlerdir. Ancak bütün bu faaliyetlerden sonradır ki, genç suçlular tarafından ısrarla başvurulan mesuliyet ithamlarında hakikat payı olup olmadığı, varsa derecesi, hakkında bir fikir edinebilmek mümkün olabilmiştir.

Bugün Amerika'da ve avrupa'da televizyonun hatırı sayılır derecede rekabetine mâruz kalmasına rağmen, sinema hâlâ, gençlerin ve mütevazi bütçeli ailelerin biricik eğlence vasıtasıdır. Fakat medeniyetin insanlara boş vakit geçirtmek ve temaşa zevkini tatmin etmek gayesini güden her yeni buluşu gibi sinema da, bilhassa zekâca gelişmiş fakat ahlâken geri kalmış gençlerle, gerek yetiştikleri muhit gerek aldıkları terbiye icabı, karakter zaafı gösteren çocuklar için mahzurlu olmaya başlamıştır. Nitekim, çocuklarla gençlerin cemiyet içindeki davranışlarına, fertlerle olan münasebetlerine tesir etmek suretiyle, onların hiçte hoşa gitmeyecek tutumlara sahip olmalarına ve hatta ceza tehdidi altında konulmuş bulunan bazı fiilleri işlemelerine sebebolan harici— sosyal faktörler arasında sinemanın daha doğrusu seyredilen filmlerin de bulunduğu inkâr edilmemektedir.

S e e l i g' e göre, perdedeki icra tarzı gençlerin muhayyilesini tahrik edebilir, amma suç işleyebilmeleri için herşeyden evvel bir temayülün mevcudiyeti şarttır (1).

H e l l w i g, çocuklar ve gençlerin işledikleri suçlarda filmlerin çok cüz'î, o da yardımcı faktör olarak, bir rol oynadığını iddia ediyoruz (2).

N ä f ise, gençleri ve çocukları baştan çıkaran ve örnek olarak alınan şeyin, perdede temsil edilen değil, bilâkis onu temsil eden kahramanın hal ve tavırları olduğu neticesine varıyor. Ona göre yalnız normalin altında bir zekâya sahip ve telkine müsait olan bir kimse, film kahramanı taklit etmek sevdasına kapılarak suç işleyebilir (3).

K e r n, filmlerin yoldan çıkardığı çocukların kaideten anormal olduğu, sinemanın çocuk suçluluğunun hususî bir kaynağını teşkil ettiği ve ancak terkedilmiş çocuk ve gençler için bir tehlike arzettiği kanaatindedir (4).

(1) Seelig, s. 160
(2) Lavies, s 211
(3) Näf, s. 57
(4) Näf, s. 54

1075

B e c k e r, kötü filmlerin, gerek muhiti gerek istidadı bakımından hiçte müsbet bir durum göstermeyen gençler için daimî bir tehlike olduğunu ileri sürüyor (5).

Buna mukabil bilhassa Amerikalı müellifler, sinemalarda gösterilen senzasyonel macera filmlerinin gençlerin tecavüz hevesleri için besleyici birer kaynak olduğu ve gençlerin kriminal temayüllerinin bu şekilde devamlı olarak tesir altında bırakılmak suretiyle tahrik edildiği fikrini savunmaktadırlar (6).

Muhtelif vesilelerle ve muhtelif memleketlerde yapılmış bulunan anket, inceleme ve müşahade de, filmlerin çok ender hallerde doğrudan doğruya kriminojen olarak tesbit edilebilmiş olduğunu göstermektedir.

F u n k, 60 mahkûm çocuk üzerinde yapmış olduğu incelemede, filmlerin bunlardan sadece altısını, kendilerinde esasen mevcut olan istidadı tahrik etmek suretiyle, suç işlemeye teşvik etmiş olduğunu tesbit edebilmiştir. Ona göre, eğer bu gençler sinemaya gitmemiş olsalardı bu suçları işlemiyeceklerdi (7).

A l m a n y a 'd a 1945—1952 yılları arasında mahkûm edilmiş olan 140000 genç suçludan ancak ve ancak 5 şinin seyrettikleri filmlerin tesiri altında kalarak suç işlemiş oldukları anlaşılmıştır. 15 gencin ise böyle bir tesir altında suç işlemiş olmalarının ihtimal dahilinde bulunduğu, suç işleme kararının görülen filmle takviye edildiği tesbit edilmiştir. 8 gencin de, hâkimlerin kanaatine göre, zararlı filmlerin kurbanı olduğu tesbit olunmuştur (8).

Belçika Çocuk Himaye ve Müşahade Enstitülerinde yaptığı çalışmalarda P e t i t, dış muhitten gelen ve çocukları suç işlemeye teşvik eden âmiller arasında, sinemaya erkek çocuklarda %34,4 kız çocuklarda % 25 gibi hayli yüksek bir rol izafe ediyor (9).

R o u v r e y ise yapmış olduğu anket neticesinde bu nisbetin % 31,8 olduğunu ileri sürüyor (10).

Netice olarak şunu söyliyebiliriz ki, filmlerin çocuk suçluluğu bakımından umumiyetle tâli derecede bir rol oynadığı ve çocuklarla genç-

(5) Becker, s. 202
(6) Remy, s. 58
(7) Lavies, s. 210
(8) » s. 212
(9) Şensoy, s. 60
(10) » s. 61

1076

lerin davranışlarına tesir eden asıl sebeplerin, sadece perdede görülen herşeyin onlar tarafından taklit edilmiş olması ihtimalinde değil, daha başka sosyal veya ferdî sebeplerde de aranması lâzım geldiği, hususunda bir fikir beraberliği göze çarpmaktadır.

M e m l e k e t i m i z d e şimdiye kadar yapılmış olan anket ve incelemelerden, çocuklar tarafından işlenen suçlarla, seyredilen filmler arasında bir münasebet bulunup bulunmadığı hususunda, esaslı bir bilgi edinebilmek mümkün değildir. Yalnız, mahkûm edilmiş olan gençlerin ekserisinin aşk, cinayet, kovboy ve harp filmlerini tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Bununla beraber son senelerde bilhassa bazı büyük şehirlerimizde, kriminal filmlerin veya romanların tesiri altında kalma suretiyle, ufak çapta da olsa, çeteler halinde hırsızlıklara tevessül etmiş olmaları muhtemel olan gençler hatta çocuklar görülmüştür (11).

Temaşa arzusunun medenî bir ihtiyaç olarak kabul edildiği asrımızda sinema, gençlerin ve bilhassa ikili—üçlü tedrisatın kurbanı olan çocukların biricik eğlencesi olmakta devam etmektedir. Hele okuma yazma bilmeyenlerin de, medeniyetin bu nimetinden istifade edebildikleri hususu gözönünde bulundurulursa, sinemanın memleketimiz genç nesli için arzettiği önem daha iyi takdir edilebilir. Boş vakitleri gereği gibi değerlendirip, mümkün olduğu kadar faydalı işlere hasredebilmek, sermayeleri sadece ve sadece çocukluk onu takiben gençlik çağlarında kazanılacak bilgi ve hasletler olan, genç nesil için çok mühimdir. Ancak, boş vakitlerin nerede, nasıl ve kimlerle en faydalı şekilde geçirilebileceği hususunda kâfi derecede aydınlatılmamış ve mâkul bir kontrola tabi tutulmamış olan, çocuklar ve gençler, boş vakitlerini ekseriya sinemalarda geçirmektedirler. Çünkü film onlar için «canlı bir hikâye kitabı» olup, onda, görmek istedikleri ve tahayyül ettikleri hemen hemen herşeyi bulabilmektedirler (12).

Hoş vakit geçirtmek ve bu arada bir şeyler öğretmek amacını güden terbiyevi filmlerin faydalı ve müsbet tesirleri inkâr edilemez. Buna mukabil, gerek konuları gerek kahramanların icra tarzları itibariyle gençlerin ve çocukların ruhî, ahlâkî ve fikrî gelişmelerini engelleyebilecek filmlerin, reklâmların ve sair ilâve programların zararlı tesirleri de unutulmamalıdır.

(11) İ. Ü. Türk Kriminoloji Enstitüsü raporu s. 20
(12) Mâlik, s. 38

1077

Telkin, taklit kabiliyeti ve muhayyile kudreti, değişiklik ve hareket ihtiyacının bir neticesi olarak, zararlı filmlerdeki kahramanlar kopye edilmekte, ayrı bir şahsiyete bürünme sevdası, ekseriya kötü davranışlara başlangıç olmaktadır. Gerçekten, gençlerde ve çocuklarda görülen hoyratlık, alâkasızlık, otoriteye isyan ve manevî değerlere saygısızlık gibi tutumlarda, kötü filmlerin rolü büyüktür. Hele isabetsiz bir görüşle seçilen veya tesadüf eseri görülen ilk film zararlı bir film ise, onun bıraktığı tesirleri izale etmek bilhassa terbiye edenler için büyük bir gayreti lüzumlu kılmaktadır.

Çocuk suçluluğu bakımından önemli olan bir husus da, sinema gibi medenî bir ihtiyacın iptila derecesine vardırılması halinde meydana gelen kötü sonuçlardır. Zira zarurî masraflar için verilen paraları sinemaya yatıran ve sonra da bunu türlü yalanlarla kamufle etmeye çalışan ve nihayet sinemaya gidebilmek için evden ve mektepten kaçan, küçük çapta da olsa evden para aşırmaya tevessül eden çocukların hatta gençlerin mevcudiyeti bir hakikattır. Bu gibi tutumların ise, bir tedbir alınmazsa, ilerisi için ümit verici olduğu iddia edilemez. Son olarak şunu belirtelim ki, memleketimizde sinemaların, bilhassa ayak alışkanlığı kabilinden ve film tefriki yapılmaksızın ziyaret edilen, semt sinemaların sıhhi bakımdan normal olup olmadığı bir tarafa, gösterilen filimlerin, «Filmlerle film senaryolarının kontroluna» dair nizamnamenin 8 inci maddesindeki hususlara — Zaman geçmesiyle yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yoracak derecede eskimiş olan filimlerin gösterilmelerine müsaade edilmez — maalesef hiç riayet edilmiyor.

NETİCE:

Sadece maddî mülâhazalarla piyasaya sürülen, fakat tatbikatta meydana gelen bazı pratik güçlükler neticesi çocuklar ve gençler tarafından seyredilmelerine mâni olunamayan zararlı filmler, beyaz perdede gördüğünü müsbet bir şekilde değerlendirecek fikrî olgunluğa sahip olmayan çocuklarla gençlerin, macera arzularını kamçılamakta, lükse olan temayüllerini artırmakta, geleneklere ve manevî değerlere karşı beslemeleri icabeden saygıyı azaltmakta ve konuşma lisanlarına tesir etmektedir.

Bu muhtelif tesirlerin tasvip edilmeyen davranışlara varması halinde, vaziyet kritik bir durum arzedebilir. Gerçi, çocukların ve gençlerin cemiyet nizamı ile bağdaşamayan bu kötü davranışlarının, onları doğrudan doğruya suç işlemeye teşvik ettiği ileri sürülemez. Ama bu gibilerin her müsait fırsatta, kendilerine has bir izzeti nefis telâkkisinin ve daha başka sosyal veya ferdi faktörlerin tesiriyle bazı müessif ve cezayı müstelzim fiilleri işleyebilecekleri inkâr edilemez.

١٠٧٦

Öyleyse bu televizyon ve sinema asrında, bilhassa gençler tarafından iptila derecesine vardırılan sinema düşkünlüğünü makul bir hadde indirebilmek ve zararlı filmlerin körpe dimağlar üzerinde icra edebilecekleri menfi tesirleri imkân nisbetinde izale edebilmek için tedbir almak icabetmektedir. Umumiyetle aşağıdaki tedbirler tavsiye edilmektedir :

1 — Terbiyevi filmler çoğaltılarak genç neslin istifadesine arzedilmeli,

2 — Çocukların ve gençlerin sinemaya girme yaşları, gösterilmelerine müsaade olunan bütün filmlerin mevzu ve muhtevalarına göre tesbit edilmek suretiyle bir nevi film yasağı ihdas edilmeli,

3 — Çocuk bahçeleri ve okul dışı sosyal gençlik teşekkülleri kurulmalı, teşvik ve himaye görmeli,

4 — Çocuklara film terbiyesi verilmeli,

T e r b i y e v i F i l m l e r : Film, çocuklarla gençlerin ruhî ahlâkî ve fikrî gelişmelerin bir yön verebildiğine göre, hoş vakit geçirtmek ve bu arada faydalı bilgiler vermek amacını güden terbiyevi filmler, çocuk seansları ihdası suretiyle, devamlı olarak gösterilmelidir. Ancak bu şekilde faydalı sonuçlar elde edilebilir.

F i l m Y a s a ğ ı : Gerçi kanunlar hiçbir zaman anne ve babaların terbiye ve kontrolunun yerini tutamazlar, ama film yasağı, bir çok pratik mahzuru olmasına rağmen vazgeçilmesi imkânsız bir usuldür. Nitekim, çocuklarla gençlerin, fikri ve ahlâkî gelişmesini tehlikeye düşürebilecek zararlı filmlerden uzak tutulabilmelerini temin edebilmek için, ekseri memleketler 6 yaşından başlayarak umumiyetle 16, Hollanda, Avusturya ve bazı İsviçre kantonları 18, yaşına kadar olan çocuklar ve gençler için sinema yasağı kabul etmektedirler.

Memleketimizde Umumî Hıfzıssıhha Kanunu ile konulmuş olan 12 yaş kaydı, tamamen nazari bir hüküm olarak kalmıştır.

Kanun koyucu bakımından, yaş hadlerini tesbitte, tatbikat bakımından, hüviyet kontrolünde, meydana gelebilecek mahzurlara rağmen böyle bir film yasağı tavsiye edilebilir.

O k u l d ı ş ı T e ş e k k ü l l e r : Boş vakitlerini, gayrı mesul bir avarelik havası içinde, sinemalarda, sokak başlarında veya kahve köşelerinde geçirmek suretiyle istikballerini harcayan gençler için, yol gösterici, eğitici, istidatları geliştirici ve hayata hazırlayıcı okul dışı sosyal gençlik teşekküllerine şiddetle ihtiyaç vardır. Ayrıca, çocuklar

1079

için sıhhi ve her türlü oyun imkânları bahşeden, bahçeler açılmalıdır. Bu gibi yerlerin teşvik ve himaye görmeleri, sıkı bir kontrola tabi tutulmaları icabeder.

F i l m T e r b i y e s i : Filmlerin zararlı tesirlerinden korunabilmek herşeyden evvel bir terbiye ve fikir olgunluğu meselesidir.

Terbiyeden maksat umumiyetle, cemiyete faydalı olmayanları veya onun nizamlarına uyamıyanları yetiştirmek olduğuna göre, çocukların gördükleri veya görecekleri filmlerin intibalarını müsbet bir şekilde değerlendirebilecek bilgilerle teçhiz edilmeleri icabeder. Bu suretle zararlı filmlerin, reklâmların ve ilâve programların yoldan çıkarma, kötü örnek olma, suça teşvik ve bilhassa taklit hassasını tahrik gibi mahzurları nisbeten ortadan kaldırılabilir ve cemiyet nizamlarına aykırı hareketlere meydan veren bir terbiye noksanı kısmen de olsa izale edilebilir.

Çocuklar esas itibariyle ve normal olarak, karakterin şekil bulduğu, aile ocağında terbiye edilmektedirler. Fakat, film terbiyesi daha ziyade fikrî terbiyeden madut olduğu için, onunla alâkalı bilgilerin çocukların bulundukları yaşın icaplarına göre, okullarda verilmesi gayeye daha uygundur. Bilhassa film terbiyesi bakımından aile ile okul arasında sıkı bir tesânüt şarttır. Zira zararlı filmlerin tesirleri, yalnız fikri gelişmeyi değil, ruhî ve ahlâkî gelişmeyi de engelleyebilmekte ve böylece anne ve babalarla öğretmenlerin müşterek çalışmalarını mecburî kılmaktadır.

İÇTİMAÎ MÜDAFAA VE BELÇİKA'DAKİ TATBİKATI

Yazan : Kemalettin Kazuk

Bibliyografya : Le Chevalier Braas : Précis de droit pénal, 1946 - Vidal et Magnol : Cours de droit criminel et de science pénitentiaire, 1947, Tome : 1 — Pinatel : Traité élêmentaire de science pênitentiaire et de défense sociale, 1947 - Bouzat : Traité thêorique et pratique de droit pénal, 1956 - Donnedieu de Vabres : Traité êlêmentaire de droit criminel et de législation comparée, 1943 — Le Poiteven : Dictionnaire formulaire des parguets et de la police judiciaire, 1951, Tome : IV — Charles Germain : Le traitement des récidivistes en France, 1953 — Répertoire de droit criminel et de procédure pênale (Encyclopêdie Juridique Dalloz, 1952, Tome : II - P. Cannat : Nos fréres les récimivistes, 1952 - Cahen : Le régime pénitentiaire belge et la loi de la dêfense sociale, 1936 - M. Ancel : La défense sociale nouvelle, 1954 - Cornil L'expérience belge de défense sociale - Cornil : Vingt ans d'application de la loi belge de défense sociale

Son zamanlarda mükerrirliğin arattığı müşahade edilmekte ve bu hal endişeleri mucip olmaktadır.

Bu sebeple, tabi olacakları müeyyide bakımından, mükerrirlerle ilk defa suç işleyenler arasında bir fark gözetmenin lüzumlu olduğuna kat'i olarak kanaat getirilmiş bulunulmaktadır.

Umumiyetle kabul edildiğine göre artık tekerrür, suçu ağırlaştıran bir sebep değil, cezayı ağırlaştıran bir sebeptir. Nitekim, Belçika mevzuatına göre «tekerrür mahkûmiyetten sonra suç işleme halidir, kaziyei muhkeme halini almış bir hükümle cezaya çarptırılmış olan mahkûmun yeniden bir suçla suçlu olması halidir» (1).

Yine 1812 tarihli eski bir Fransız Temyiz Mahkemesi içtihadına göre de : «Tekerrür vakıası hiç bir zaman ittiham vakıasının ağırlaştırıcı bir sebebi değildir ... tekerrür yeni ittiham vakıasının cezasını teşdide sebep olan kanunun delilini bir ahlâk bozukluğundan istihraç eylediği moral bir vakıadan ibarettir» (2).

---

(1) Le Chevalier Braas — Précis de driot pénal, 1946, page : 263

(2) G. Lepoitevin — Dictionnaire Formulaire des Parquets, Tome : IV. page : 822

1081

Bu itibarla tekerrür fiile bağlı olmayıp faile bağlı ve şahsidir denilmektedir.

Şu kısa izahattan anlaşılacağı üzere, bir kerre mahkûm olduktan sonra tekrar suç işliyen kimselere yani mükerrirlere ilk defa tatbik edilmiş muameleden başka türlü bir muamelenin tatbik edilmesi lâzım geleceği neticesine varılacaktır.

Fakat mükerrirlerin cümlesinin de bir arada toplanıp hepsi hakkında aynı muamelenin uygulanacağı iddia olunamaz. Zira, bunları âdi mükerrirler ve itiyadî suçlular ikiye tefrik etmek, birincilere nazaran durumları daha ağır olan ve suç işlemeyi itiyat edinmiş olanların tefrik edilerek kendilerine karşı daha şiddetli davranmak lâzım gelecektir. Bu, aralarındaki farkın mantıkî bir neticesidir.

İşte ahlâkan, ilk defa suç işleyene nazaran, derece derece daha bozuk olan âdi mükerrirler ve itiyadî suçlular hakkında klâsik ceza mevzuatındaki cezadan başka, alınmakta olan emniyet tedbirlerine (mesure de sûreté), i ç t i m a î m ü d a f a a tedbirleri denilmektedir.

Belçikanın eski mevzuatında tekerrür, suçun ağırlaştırıcı bir sebebi idi. Fakat zamanla içtihatlar bunun üzerinde işleyerek tekerrürün suçun ağırlaştırıcı bir sebebi olmayıp ondan müstakil olarak ve kanunen suçlunun içinde bulunduğu ve hakkında daha şiddetli ve müessir tedbirler alınmasını icabettiren hususî bir hali olduğunda karar kılınmıştır.

1867 tarihli Belçika Ceza Kanununun 35 inci ve müteakip maddeleri suçluların, hususiyle mükerrir olanlarının, cezalarının infazı sona erdiğinde kendilerinin polisin hususî nezareti altına konulmalarını âmirdi; lâkin bu türlü nezaretin suçlunun cemiyet dahilinde tekrar yer almasına mâni olduğu ileri sürülmüş ve 9 Nisan 1930 tarihli İçtimaî Müdafaa Kanunu polis nezaretini ilga ederek onun yerine «mükerrirlerin ve itiyadî suçluların hükûmet emrine verilmesi» hükmünü koymuştur.

İngiltere'de 1908 tarihli «Prevention of Crime act»e göre, dört ağır mahkûmiyete uğramış olan mücrimler cemiyetten ihraçla beş seneden on seneye kadar bir adada enterne edilebilmektedir.

Fransa'da ise mükerrirlere 27 Mayıs 1885 tarihli kanuna göre — sonradan vâki bazı tadilâta rağmen — rölegasyon mütemmim cezası tatbik edilebilmektedir (3).

(3) Rölegasyon hakkında daha fazla bilgi için 1958 yılı Adalet Dergisinin 7-8 sayısının 439 uncu sahifesinin altındaki nota bakınız.

1082

Belçika'da kıymetini kaybetmiş «Polis nezareti altına koyma» müessesesini kökünden kaldıran ve onun yerine suçluyu «Hükûmetin emrine verme» müessesesini getirmiş olan 9 Nisan 1930 tarihli İçtimaî Müdafaa Kanununun tetkikına geçmeden evvel umumî mânasında İçtimaî Müdafaa (Défense sociale) nın ne olduğu hakkında kısaca bilgi verecek, bundan soura adı geçen kanunu, heyeti umumiyesi ile tetkik etmek maksadiyle:

A) Anormaller

B) Mükerrir ve itiyadî suçlular

bakımlarından ele alacak, ve bunların konuldukları müesseseleri, tâbi tutuldukları muameleleri teferruatiyle izah etmeğe çalıştıktan sonra neticeye gelecek ve sonuna da adı geçen 9 Nisan 1930 tarihli Belçika İçtimaî Müdafaa Kanununun tercümesiyle Belçika Ceza Kanununda tekerrür ve itiyadî suçlularla alâkalı maddelerin tercümesi eklenecektir.

İçtimaî Müdafaa ve 9 Nisan 1930 tarihli İçtimaî Müdafaa Kanunu

«İçtimaî Müdafaa» tâbiri günün mevzuları arasında yer almış, bir bakıma revaçta olan bir mefhumdur.

İçtimaî Müdafaa, umumî olarak, cemiyetsiz olarak düşünülmesine imkân olmıyan suçlunun sinesinde yer aldığı bu cemiyetin ondan korunmasına ve mümkün ise kendisinin tekrar terbiye ve ıslah edilerek, zararsız hatta faydalı hale getirilerek, topluluk içinde yeniden yer almasına taallûk eder.

İçtimaî müdafaa, başta yalnız cemiyet bakımından düşünülerek, cemiyetin cürme karşı himayesi olarak kabul edilmiş ve böylece içtimai müdafaa ferdin hürriyetiyle karşı karşıya getirilmiştir.

Cemiyetin suçtan ve suçludan koruma anlayışı, suçların cezalarının ağırlaştırılmasını icap ettirmiştir.

Bundan sonra ferdin menfaatı da kale alınarak mesele daha yakından tetkik edilmiş ve cezanın yalnız başına suçluluğa karşı mücadelede ve cemiyeti koruma hususunda yegâne çare olmadığı ,tehlikeli olan suçluya (délinquant dangereux) karşı içtimaî himaye tedbirinin (mesure de protection sociale), emniyet tedbirlerinin (mesure de sûreté) düşünülebileceği kabul edilmiştir.

Tehlikeli hal mefhumunun kabulü üzerine emniyet tedbirinin tehlikeli halin şiddetine, derecesine göre ayarlanması derpiş edilmiştir. Bundan sonra İçtimaî müdafaa suçlunun ferdî tehlikeliği (périculosité individuelle) nisbet ve derecesinde ona emniyet tedbirlerinin tatbikı mânasına alınmağa başlanmıştır.

1083

Bu emniyet tedbirleri müsbet hukukta itiyadî suçlularla (mükerrirler de dahil) anormâl suçluların teşkil ettiği iki kutup etrafında tehaccur etmiş ve içtimaî müdafaanın muhtevası bu iki çeşit tedbir ile hem tâyin hem tahdit edilmiştir.

İşte tetkik edeceğimiz 9 Nisan 1930 tarihli Belçika İçtimaî Müdafaa Kanunu «İçtimaî Müdafaa»yı bu mânada almıştır.

Bu fikre göre içtimaî müdafaa cezaevleri ilmine (science pénitentiaire) ilhak edilmekte, kaza - sonrası bir ıslah ve tedavi (un traitement post - judiciare) şekil ve mahiyetini almaktadır.

Fakat bundan sonra da içtimaî müdafaaya, ferdin cemiyet için yaşadığını ileri süren totalitarizm doktrini hilâfına olarak, cemiyetin fertle meydana geldiği ve fert için yaşadığı kabul edilerek suç işleyen kimsenin, suçlunun şahsiyeti ve cürmî vakıa hakkında ilmî bilgilerden faydalanılarak suçlunun cemiyet dahilinde zararsız bir hale gelmiş olarak iadesi gibi insanî bir hedef ve mâna verilmek istenmiştir. Mr. Ancel «yeni İçtimaî Müdafaa» (La Défense Sociale Nouvelle) adlı kitabında bu politikaya içtimaî ferdiyetçilik (individualisme social) adının verilebileceğini söylemektedir (4).

İçtimaî müdafaa fikrinin çok eski olduğunun kabulü zaruridir. İçtimaî müdafaanın tarihini burada ele alacak değiliz. Bu hususta 14 Kasım 1953 tarihli «Tehlikeli Hâl Meselesi» hakkındaki raporumuzda biraz bilgi verilmişti. (5). Biz burada o raporda temas edilmemis olan Eflâtun'un fikirlerinden kısaca bahsedeceğiz.

İçtimaî müdafaa fikri eflâtun'a kadar gitmektedir. Eflâtun'a göre: cezanın gayesi intikam olmamalıdır. Bir suç işlendikten sonra onu işlenmemiş hale getirmek imkânsızdır, olan olmuştur. Yapılacak şey o suçu işlemiş olan kimsenin ileride bir daha suç işlememesini temin etmektir. Eflâtun suçun işlenmesine mâni olunmasına ehemmiyet verdiği gibi cemiyetin tehlikeli olan suçluya karşı korunmasını da derpiş eylemiştir. İlk defa olarak kabili ıslah olan suçlu ile kabili ıslah olmıyanların ücra ve vahşi bir mahâlde bulunan ve «ceza çekilen yer» fikrini telkin eden ayrı bir müesseseye konulmalarını ileri sürmüştür.

Belçika İçtimaî Müdafaa Kanununu doğuran âmiller, başta Belçika dahilinde mücrimiyetin, suçluluğun artmasıydı. Gaye, suçluluğun miktarını azaltmaktı. Fakat kanunun küçüklere ait kısmı, Parlamentoda

(4) La Défense Sociale Nouvelle, page: 36
(5) Adalet Dergisi, 1956 yılı, sayı: 6, sahife: 589 ve sonrası

karşılaştığı mukavemet yüzünden, kanundan çıkartılmasını icap ettirmiştir. Böylece kanun P. Cannat'nın tâbiriyle «bir arada bir torbaya konulmaları mümkün olan anormallerle mükerrirlere (6) inhisar etmek durumuna düşmüştür.

Diğer taraftan, kanunun tedvini sırasında en mühim bir mesele olan anormallerin hukukî mesuliyetleri ile anormallerin ve mükerrirlerin mallarının idaresi unutulmuştu.

İçtimaî Müdafaa kanununu, yukarıda söylediğimiz gibi, evvelâ:

A) Anormaller bakımından, sonra,

B) Mükerrir ve itiyadî suçlular bakımından tetkik edeceğiz.

A) Belçika İçtimaî müdafaa Kanununun anormaller bakımından tetkiki :

9 Nisan 1930 tarihli İçtimaî Müdafaa Kanununun mer'iyetinden (mer'iyet tarihi 1 Ocak 1931 dir) anormaller hakkındaki hüküm Belçika ceza kanununun: «Maznun veya müttehim fiili irtikâp ettiği esnada aklî malûliyet (démence) halinde bulunmuş ise yahut mukavemet edemiyeceği mücbir bir kuvvetin tesiri altında ise, suç yoktur» mealinden ibaretti. Bu sebeple aklen malûl olup suç işliyen kimsenin mahkûm edilmesine ve hususiyle adlî bir rejime tabi tutulmasına imkân yoktu.

Aklen malûl olan maznun hakkında men'i muhakeme veya beraet kararı verildikten sonra müddeiumumi onu akıl hastalarının bulunduğu bir hastaneye koydurur ve maznun orada âdi bir akıl hastası gibi muamele görürdü. Suçlu akıl hastanesinden çıkarılacağı vakit müddeiumuminin mütalâası alınmakta idi ise de, buna ait hususî ve müessir bir usul mevcut olmadığı için kendilerinin zamansız tahliyelerine mani olunamıyor, haklarında tedbir alınamıyordu.

Aklen tam malûl olmayıp kısmen malûl olanlar hakkında da cezaî mesuliyetlerinin azlığı dolayısiyle kendilerine az ceza veriliyor ve bu türlü suçların mükerrirlerine icap eden şiddetli ceza verilemediği için cemiyetin himayesi de lâyıkiyle yapılamıyordu.

Kanun hem aklen tam malûl olanlar ve hem aklen kısmen malûl olanlar hakkında uzun müddetli enternömanı kabul etmiştir(7).

(6) P, Cannat - Nos Fréres Les Récidivistes, page : 127

(7) İnterner - interné - internement tâbirini olduğu gibi almağa mecbur kaldık. Bu kelimelerin yalnız başlarına bir yere konmak, bir yere koyma, bir yere konulmuş, tecrit edilmiş diye tercemeleri mümkün ise de, cümle içinde yalnız başlarına kullanılmaları kabil olmamaktadır. Bu itibarla harp sırasında bu kelimeler oldukları gibi alınarak kullanılmışlardır.

1930 tarihli kanun aklen malûl (dement) olanları üç hale irca etmiştir:

a) Cinnet (demence) hali (8)

b) Akıl zayıflığı (débilité mentale) hali

c) Aklî muvazenesizlik (déséquilibré mental) hali.

Akıl zayıflığının, muhakemenin fakirliği, akıl yürütmenin basitliği, çocukça oluşu, tenkit ve tecrit fikrinin yokluğuyla tezahür eyleyeceği söylenmiştir.

Aklî muvazenesizlik,hareketlerinin kontrolünü geçici olarak kaybetmiş olan kimsenin hali olarak tarif edilmiştir.

Kanun birinci maddesinde, tatbikatı tahdit için her iki halin de şiddetli (grave) ve failin harekâtını kontrol etmekten mahrum kalması lâzım geldiğini tasrih etmek lüzumunu duymuştur.

Bu son iki akıl hastalığının hali hazır ilmî tarifelere tamamen intibak ettiği söylenemez ise de, cinnet halinde olduğu gibi, kanunun tatbiki bunların sahasını tâyin eylemiştir.

a) Maznunun müşahadeye ve bir içtimaî müdafaa müessesesine konulması :

Suçun işlenmesinden sonra aklen hasta olduğundan şüphe edilen maznun sorgu hâkiminin yahut mahkemenin kararı ile tevkifhaneye bağlı psikiyatri koğuşunda (annexe psychiatrique) müşahadeye konulmaktadır.Maznun burada koğuşun personeli ve psikiatri doktoru tarafından müşahade edilmektedir. Sorgu hâkimi veya mahkeme tarafından verilen bu müşahadeye konma kararı, muvakkat tedbir mahiyetindeki tevkifin yerine kaim olmakta ve ikisi de aynı hükümlere tâbi bulunmaktadır.

Bu itibarla bu müşahadeye konulma kararı her ay sonunda birmekte olduğundan, altı ayı geçmemek üzere icabında, tecdidi lâzım gelmektedir.

Şu nokta mühimdir ki müşahadeye konulma suçlunun enterne edilmesi şartına bağlı değildir.

(8) Démence «tehlikeli hâl, hakkındaki raporda Cinnet (Adalet Dergisi 1956 yılı, sayı:6, sahife: 609); «yaş ve aklî halet durumlarının cezaî mes'uliyet üzerindeki tesirleri» adlı ve neşredilmemiş başka bir raporumuzda aklî malûliyet (s: 67) diye almıştık. 1930 tarihli kanunun zikr ve kabul ettiği üç nevi aklî haleti umumî olarak birden ifade ettiği vakit aklî malûliyet, bu üç neviden valnız birincisini ifade ettiği vakit cinnet dive kabul ettik.

1086

Enterne, suçun tevkifi mucip olduğu hallerde yapılmaktadır. Aksi takdirde enterne keyfiyeti müşahadeden sonra da olabilmektedir.

Bir taraftan maznunun aklî muayenesi yapılırken diğer taraftan tahkikat devam etmektedir. İlk tahkikat sona erdikten sonra maznunun mahkemeye sevki hususunda kâfi delil mevcut olup olmadığı ve mevkufiyetini kontrol etmek için dosya bu hususlarda vazifeli kılınmış olan Chambre Du Conseil (şambr dü konsey)e (9) tevdi edilmektedir. Bu müessese bir sorgu organından ibaret olduğu halde dosya muhtevasına göre, yani maznunun isnat olunan cürüm veya cünhayı işlediği hakkında deliller mevcut olup verilen raporlara göre maznundaki aklî halet kanununun birinci maddesinde yazılı üç aklî malûliyetten birisine gitmekte ise bu organ maznunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulmasına (internement de l'inculpé dans un établissement de dèfense sociale) karar verebilmektedir.

Hakikat halde suçlunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulmasının tedbirin mahiyeti itibariyle, bir mahkemece karar alınması icabeder. Fakat kanun vâzıı bu kaideden inhiraf ederek suçlunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulması hususunda sorgu organına da (juridiction d'instruction) salâhiyet vermiştir. Fakat bu tabirden şambr dü konsey ile ittiham heyetini anlamak lâzımdır (10). Binaenaleyh, böyle bir karar sorgu hâkimi tarafından verilmiyecek demektir.

Kanunun ilk zamanlarında, bu türlü tedbirlerin sorgu organları tarafından da alınabilmesi,umumi efkârca hoş görülmemiş ise de sonradan alışılmıştır.Nitekim, 1950 senesinde sorgu organlarınca verilmiş olan hasta suçlunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulması kararlarının miktarı 331 olduğu halde mahkemelerce verilmiş bu türlü kararların mikdarı 61 den ibarettir. Fakat kim vermiş olursa olsun bu kararın itiraz kabiliyeti vardır.

Yalnız burada şu cihete kısaca işaret edelim ki, maznunun aklî haleti hakkında bilgi edinmek, onun aklî haletinin kanunda gösterilen üç

(9) Chambre du Conseil (sambr dü konsey) a) Hâkimlerin hükümlerini vermeden evvel, duruşmada serdedilmiş olan iddia ve müdafaaları müzekere etmek veyahut dahilî talimatnamelerle gösterilmiş meselelerle meşgul olmak üzere çekildikleri salondur.

b) Buna teşmilen mahkemenin ihtilâfsız (nizasız) mevatta yahut kanunen derpiş edilmiş olan hallerde ihtilâflı (nizalı) mevatta karar vermek için kapalı (gizli) celse (audience privée) halinde toplanmasıdır. (Henri Capitan Vocabulaire Juridique).

(10) R. Cahen Le régime pénitentiaire belge et la loi de Défense Sociale, 1936, page:36

1087

halden birisine girip girmediğini anlamak hususunda kendisinin psikiyatri koğuşunda müşahadeye konulmasiyle (mise en observation) akıl haletinin kanunda yazılı üç halden birisine girdiğinin anlaşılması üzerine bir içtimaî müdafaa müessesesine konulmasını iyice tefrik etmek karıştırmamak lâzımdır.

Fakat suçlunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulabilmesi onun yalnız isnad olunan suçu işlediğinin ve kanunda yazılı akıl hastalıklarından birisine müptelâ olduğunun anlaşılması kâfi değildir. Bundan başka suçlunun bir de içtimaî tehlike teşkil etmesi lâzımdır. Bu 26 Subat 1934 tarihli bir temyiz içtihadı neticesi olup bir hayli tenkit edilmiştir. Bu tehlikeli olma halinin dosyadan ve suçlunun duruşma sırasındaki ahvalinden çıkartılacağı anlaşılmaktadır.

Bir içtimaî müdafaa müessesesine konulma müddeti suçun vehametine, ağırlığına göre tâyin edilmektedir. Müesseseye konulma müddedeti 5 - 10 veya 15 senedir. İşin doğrusuna bakılacak olursa bu müddet gayri muayyen bir müddetdir. Çünkü lüzumu halinde müddetin temdidi mümkün olduğu gibi, icabında maznunun tahliyesi - her zaman - kabildir. Temdit müesseseye konulma kararını veren mahkeme, tahlive psikıyatri komisyonu (Comision de l'annexe psychiatrique) tarafından verilir. Bu itibarla Belçika İçtimaî Müdafaa kanununun müddetsiz hüküm prensibini kabul ettiği söylenir.

Suçlunun bir içtimaî müdafaa müessesesine konulması hakkındaki kararın katilesmesi üzerine bu karar infaz olunmak üzere mevcut sekiz psikiyatri koğuşu komisyonundan birisine tevdi olunmaktadır. Bu komisyon hâkim sınıfından bir zatın riyasetinde bir psikiyatr doktor ve bir avukattan teşekkül etmektedir. Psikiyatr mesleği itibariyle maznunun enterne edilmesini, avukat ta, yine mesleği icabı, maznunun serbest bırakılmasını istemekte ve reis ikisi arasında hakem vaziyetinde kalmaktadır. Müddeiumumi orada hazır ise de verilen karara itiraz hakkı yoktur.

Komisyonun çok geniş selâhiyeti mevcuttur. Huzuruna sevkedilen bir suçluyu, kabili temyiz ve itiraz olmamak üzere, derhal serbest bırakmakta muhtardır. Bu komisyonlardan birisi ilk huzuruna çıkan 1538 maznundan 97 sini ilk çıkışta serbest bırakmıştır.

İlk defasında tahliye edilmeyen maznun sonradan ve fakat tahliye talebinin reddedildiği tarihten itibaren ancak altı ay sonra tekrar tahliyesini istiyebilmekte ve bu müddet şartına riayet edilmek kaydiyle bu talep tekrar edilebilmekte ve komisyon vâki talep üzerine tahliyeye karar verebilmektedir.

1058

Nakillere mani olmak için komisyon muayyen zamanlarda içtimaî müdafaa müesseselerini gezmektedir.

b) **Tahliyeler:** — Hasta - suçlunun tahliyesinde en çok gözönünde tutulması lâzım gelen husus onun aklî haletinin salâh bulmuş olacağı cihetidir. Fakat bundan başka ve hatta aklî haletin salâhından da önce gözönünde tutulan husus suçlunun cemiyet içinde tekrar yer alabilmesi (reclassement) imkânlarıdır.

Tahliye hususunda, işlenen suçun ağırlığı, tekerrür tehlikesi nazarı itibara alınmakta ve şayet işlenmiş olan fiil ağır bir suç ise suçlunun bir müddet mevkuf kalması tercih edilmektedir. Bu suretle emniyet tedbiri cezanın yerine kaim olmaktadır.

Kanunun 21 inci maddesine göre suçlu komisyonca kat'i olarak serbest bırakılacağı gibi suçlunun salıverilmesi bazı şartlara da bağlanabilir Serbest bırakılan suçlu bir şahsın veya bir teşkilâtın vesayetine tevdi olunabilir. Suçlunun gösterilmiş olan şartlara riayet halinde, tıpkı p r o b a t i o n 'da olduğu gibi, komisyonca kendisine ihtar edilir, yahut emredilmiş hususlar tadil edilir ve yahut suçlu yeniden enterne edilir. Komisyon bir nevi tecil mahiyetinde olup mahkemeye dahi bahşedilmemiş olan bu tecrübe mahiyetindeki tahliye (libération â l'essai) yi çok kullanmaktadır. Yirmi senelik müddet zarfında tecrübe mahiyetindeki tahliyenin geri alınması (révocation) mikdarı % 20 dir.

Bazı komisyonlar tahliyesini düşündükleri kimseleri oturacakları yerdeki psikiyatri koğuşuna yollayarak orada arasıra dısarı çıkıp iş aramasına imkân vermektedirler. Bu suretle bazı mahzurlarına rağmen bu hareket tarzından iyi neticeler alınmakta olduğu söylenmektedir.

Bir içtimaî müdafaa müessesesinde enterne edilmesi hususunda karar verilen ve bu kararı kat'ileşmiş bulunan maznunun, hakkındaki kararı infazla mükellef olan komisyonun, ilk huzuruna çıkışta tahliye etmemesi halinde, onu mevcut içtimaî müdafaa müesseselerinden birisine göndermektir. Bu müessesenin tayininde hasta suçlunun çalışma imkânları, memleketine ve ailesine yakınlığı, lehçesinin konuşulduğu yerler gözönünde tutulmaktadır.

c) **Müddetin temdidi ve hasta suçlunun bırakılması** — Mahkemece hasta suçlunun içtimaî müdafaa müessesesinde kalması hususunda tayin edilen müddet sonunda, devam eden aklî haletteki bozukluk sebebivle, komisvon kendisinin tahliyesini muvafık görmediği takdirde, müddeiumumi kararı vermiş olan mahkemeye başvurarak temdit kararı istiyebilmektedir. Bu ameliye her müddet sona erdikte yenilenebilmektedir.

1087

Kanunun yirmi senelik tatbikatı esnasında böyle 37 muamelenin mevcut olması bu tedbirin istisnaî olduğunu göstermektedir.

Bu tedbirden başka hasta suçluyu dışarı bırakmamak için başka bir yol daha mevcuttur: İçtimaî müdafaa müessesesinde bulunan hasta suçlunun iyileşemiyeceği ve bu müessesede kalmasında bir fayda görmedikleri neticesine varan müdavi doktorların teklifi üzerine kendisi adlî makamlarla alâkası olmıyan umumî akıl hastahanelerine naklolunmaktadırlar. Bir def'a umumî akıl hastahanesine nakledilen suçlunun o müessesece serbest bırakılmasında mahzur yoktur. Bu suretle 1950 - 1953 seneleri arasında Tournai İçtimaî Müdafaa Müessesesinden umumî akıl hastahanelerine 92 kişi nakledilmiş ve bunlardan 8 i nakledilmiş oldukları müesseselerce serbest bırakılmışlardır.

d) **Umumî cezaevinde cezasını çektiği sırada akıl hastalığına düçar olan mahkûmlar hakkında yapılacak muamele** — Umumî cezaevinde cezasını çektiği sırada bir akıl hastalığına uğrayan mahkûm 9 Nisan 1930 tarihli İçtimai Müdafaa kanununa göre, hapishane antropolog doktorunun ve psikiyatri komisyonunun mütalâası alındıktan sonra Adliye Vekâletinin kararıyle bir içtimaî müdafaa müessesesine konulabilmektedir. İyileştiği takdirde eski cezaevine iade edilmektedir. İyileşmediği takdirde cezasının sona ermesine kadar orada kalmaktadır. Cezası sona erdiği vakit, hasta suçlunun, tahliyesine mahzur görülürse, müddeiumumi tarafından mahkûmiyet kararını vermiş olan mahkemeden kendisinin içtimaî müdafaa müessesesinde kalma müddetinin temdidi talep edilmektedir. Bu temdid müddeti, her sona erdiğinde yenilenebilmektedir.

e) **Anormallerin cezaevi rejimi** — İçtimaî müdafaa kanununun müzakereleri sırasında hasta suçlulara «ilmî olarak teşkilâtlandırılmış safi bir tedavi» nin tatbik edileceği söylenmişti. Fakat ilk zamanlarda buna imkân bulunamadı. 1931 senesinde ilgili idarî makamlar, kanunda gösterilen üç gurup enterneye tekabül etmek üzere üç müessese kurdu. Fakat hastalarda muhtelit hallerin mevcudiyeti derhal görüldüğünden bu düşünülen şekil tatbik edilemedi.

Bugün suçlu hastaların tevzi şekli şöyle yapılmaktadır: Hakikî akıl hastaları psikiyatrik tedavileri maksadiyle akıl hastaları kısmına (section asilaires) sevkolunmaktadırlar.

Diğerlerinin ise aklen malûl olmaları sebebiyle kendi fiillerinden dolayı cezaî mesuliyetleri olmadığını, hastalıklarını hatırlatabilecek akıl hastahaneleri muhitinden uzak tutulmaları tercih edilmektedir. Bu düşünce dahilinde Merxplas cezaevi müessesesinde kurulan bir içtimaî müdafaa kısmında bu nevi hasta suçlular diğer mahkûmlar arasında, tefrik edilmeden çalıştırılmaktadırlar.

1090

Rekem içtimaî müdafaa müessesesinde bir müddettenberi bu türlü hasta suçlular üzerinde yarım serbesti tercübesi yapılmaktadır. Onbeş kadar anormal suçlu şantiye amelesi veya çiftlik hizmetçileri olarak çalıştırılmaktadırlar. Bunlar ancak akşamları yatmak üzere Müessese'ye avdet etmektedirler.

Mr. Cornil'in fikrine göre: bu anormallerin terbiye ve islâh rejimleri ademi mes'uliyetleri üzerine kurulmamalı, ekserisinde mevcut olan «mes'uliyet hissi»nden faydalanılmalıdır. Bunların tedavi ve islâhları normallerin tedavi ve islâhlarından farklı olmalıdır (11).

Anormallerin imkân vasıtalarının mahdut olduğu unutulmayarak tedavi ve ıslah tekniğinden istifade edilerek bunların çalıştırılmak suretiyle tekrar terbiyeleri cihetine gidilebilmelidir.

«Bu hastaların esaslı karakterlerinden birisi olan hareketlerindeki istikrarsızlığı, tesirli olarak müteaddid tahliye tecrübeleri yapmak suretiyle mağlup etmeğe yarıyan müddetsiz hükümden faydalanmalıdır.

Kanunun ihdasiyle istenen gayeye vasıl olunmuş mudur? Kanun, Mr.Cornil'e göre, geniş ve mutedil bir tatbikat sahası bulmuştur. Yirmi senelik müddet zarfında 7958 adet içtimaî müdafaa müessesesine konulma kararı verilmiştir. Sene başına 398 karar düşmektedir. Bu rakam bu müddet zarfında tecilsiz hükmedilen cünha ve cürüm cezalariyle mukayese edilecek olursa enternöman miktarı bunların %4ünü teşkil etmektedir. Bu nisbetteki düşüklüğün enternöman tedbirinin istisnaî mahiyette kaldığını göstermektedir.

Aklen hasta ve tehlikeleri mevcut olan suçluları hedef tutarak umumî ceza kanunundaki boşluğu doldurmak için ihdas edilen bu kanun gayesine cevap vermekte olduğu neticesine varılmaktadır.

Bazı hasta suçlular tahliye edilmekte iseler de muayyen bir zamanda vasatî olarak içtimaî müdafaa müesseselerinde bulunan anormaller umum mahkûmların ¼ ini teşkil etmektedirler.

---

(11) Mr.Cornil Belçika Adliye Vekâleti umumî sekreteri, Bruxelles Serbest Üniversitesi Profesörü, Milletlerarası ceza ve cezaevleri tesisi reisidir. Kendisi Belçika İçtimaî Müdafaa kanunu üzerinde mütehassıs addedilmektedir.

1953 senesinde Milletlerarası Kriminoloji Cemiyeti tarafından paris'te tertip edilen kurslarda bu İçtimaî Müdafaa Kanunu üzerinde 12 ve 13 Ekim günlerinde iki mühim konferans vermiştir.

Yine bu zat 17 Aralık 1954 tarihinde Paris'te Mukayeseli Hukuk Enstitüsünün daveti üzerine «İçtimaî Müdafaa kanununun yirmi senelik tatbikatı» adlı bir konferans vermiş, bu konferansta yalnız anormallerden bahsetmiştir.

1091

14 Kasım 1954 tarihinde 1018 anormal suçlu mevcut olduğu halde normal mahkûm miktarı 3457 dir (buna, mevkuf serseri, dilenci ve hükümetin emrine verilmiş olan mükerrirler dahil değildir).

En fazla karar altına alınan enternöman müddeti beş senedir; ondan sonra on sene ve bunu onbeş sene takip etmektedir.Bundan, içtimaî müdafaa müesseselerine konulanların en fazla ağır cürüm failleri olduğu neticesi çıkarılmaktadır.

Kanunda bu sahada yapılması düşünülen islâhata gelince, kanunun ilk tatbik senelerinde hareketlerinden dolayı hiç mesuliyetleri olmıyan cinnet halinde olanların, hareketlerinin tevlit edebileceği neticeleri nisbeten idrak durumunda bulunan aklen zayıf ve aklen muvazenesiz olanlarla bir tutulmaları tenkitleri mucip olduğu gibi psikiyatri koğuşu komisyonları tarafından pek çabuk yapılan salıvermeler de umumî efkârca hoş karşılanmamıştı.

Bu tenkitleri karşılamak maksadiyle Hükûmetçe kurulan bir komisyon tarafından hazırlanan rapora göre: suçluların, aklî ehli vukuf muayeneleri vicahî (contradictoire) olmak lâzımdır.

Usulî olan bu cihetten başka, kanunda gösterilen bu anormaller iki kısma ayrılmakta olup bunlardan aklî malûliyetleri tam olanlar yani cinnet halinde olanlar için kanunun hali hazır rejimi fazla adlî (judiciare) repressif olduğu gibi geri kalan ve aklî malûliyetleri daha az olan diğer anormaller için fazla tıbbî (médical)dir.

Birinci kısma girenler yani cinnet halinde olanlar mahkeme huzuruna çıkarılmıyacakları gibi hapishaneye de konulmıyacaklardır. Bunlar müşahade ve enternöman için akıl hastalarına mahsus müesseselere konulacaklardır; ve tahliyeleri de içtimaî müdafaa komisyonu (psikiyatri koğuşu komisyonunun projedeki yeni ismi) nun kararıyle olacaktır.

İkinci kısma giren ve anormaller adı altında toplanan guruba gelince: bunlar nisbeten gavri muayyen bir ceza (peine relativement indéterminée)ya çarptırılacaklardır. Bu nisbeten gayri muayyen cezanın asgarî haddi altı ay, azamî haddi suçun kanunda yazılı cezasının azamî haddinden fazla olmıyacaktır. Fakat bu azamî had hiç bir halde iki seneden aşağı düşmiyecektir.

Bu taksim tarzı kanunda yazılı akıl hastalıklarının karışık halde bir insanda bulunabileceği ileri sürülmek suretiyle doktorlar tarafından itiraza uğramış ise de bir çok hukukçular bu taksime taraftar olmuşlar-

1092

dır. Mahkeme kararı verirken asgarî ve azamî hadleri zikredecek ve komisyon bu iki had arasında suçluyu tahliye edebilecektir. Bununla beraber azamî haddin vurudunda lüzum görülürse yine temdit mümkün olabilecektir.

Bu, bir bakıma klâsik ceza kanununa avdettir. Fakat tam mânasiyle müddetsiz hüküm suçluyu korkutmakta, onu ıslah, terbiye ve tedavi için mes'ul makamların bu hususta yaptıkları mesaiye iştirakten geri bırakmaktadır.

İçtimaî müdafaa suçluyu korutmak için kurulmamıştır.

Bunlardan başka psikiyatri koğuşu komisyonunun tenkit edilen zamansız salıvermelerine karşı bir çare olmak üzere müddeiumumiye bir itiraz hakkı vermek icabeder. Müddeiumumi komisyon tarafından yapılan salıvermenin amme intizamı için tehlikeli olduğunu görürse bu tahliye kararına itiraz edebilmelidir. Bu suretle, Mr.Cornil'e göre, zamansız salıvermeler önlenmiş olabilecektir.

Hülâsa, suçluyu tedavi, islâh ve yeniden terbiye için elden gelen her şey yapılır, bütün çarelere baş vurulur; bütün bunlara rağmen tedavi, islâh ve yeniden terbiye mümkün olmazsa işte o zaman ancak, cemiyeti korumak mecburiyetiyle onu hürriyetinden mahrum etmek meşru olur.

B) Belçika İçtimaî Müdafaa Kanununun mükerrirler ve itiyadî suçlular **bakımından tetkiki** - 9 Nisan 1930 tarihli kanunun ikinci kısmı içtimaî nizam için tehlikeli olan bir başka kategori suçlulara, mükerrirlere tahsis edilmiştir. Kaşarlanmış olan mükerrirler üzerinde cezanın ağırlığının tesiri kalmamıştır. Dr. Vervack'in tâbiriyle «Mükerrirler için hapislik bir sükûnet ve istirahat devresi olup hapishane rejimi sıhhatları için mes'ut neticeler meydana getirmektedir.»

Belçika ceza kanununun tekerrüre ait hükümlerini ihtiva eden 54-57 inci maddelerinde mükerrirlerin cezaları şiddetlendirilmiş olduğu gibi içtimaî müdafaa kanunundan evvel cezasını ikmal ederek tahliye edilen mükerrirler polis nezareti altına konurdu. Polis nezareti altına konma müddeti cürmün üzerine cürümden dolayı mahkûm olan mükerrirler hakkında müebbet olduğu halde diğerlerinde muvakkat idi. Fakat bu tedbir müessir bir tedbir olmadığı gibi mükerririn bazı yerlere girmesine imkân vermemesi itibariyle de onun cemiyet içinde tekrar yer almasına engel oluyordu. İşte 9 Nisan 1930 tarihli kanun mükerrirleri bu polis nezareti altına koyma müessesesini tamamiyle ilga etmekle beraber ceza kanununda tekerrür hakkındaki ahkâma dokunmamış, bilâkis bu ahkâma bazı ilâveler yapmak suretiyle bu hususdaki ahkâmı itmam ettikten başka ceza kanununa göre cezasını çekerek tahliye

1063

edilmiş olan mükerririn polis nezareti altına verilmesi yerine hükümetin emrine verilmesi (la mise â la disposition du Gouvernement) tedbirini de getirerek eklemiştir.

Hükümetin emrine verme, mahkûm olduğu cezasını ikmal eden mükerririn, hususî bir müesseseden muayyen bir müddet tutularak onun tekrar terbiyesi gayesini hedef tutan hem adlî hem idarî bir tedbirden ibarettir.

Yalnız mahkemeler tarafından verilebilen Hükümetin emrine verme kararı cürüm üzerine cürüm halindeki tekerrürde mecburî olup diğer hallerde bu tedbirin hükmedilmesi mahkemenin ihtiyarına bırakılmıştır.

Diğer taraftan Hükümetin emrine verilen bir mükerririn tâyin edilen müddetten evvel tecrübe mahiyetinde tahliye edilebileceğinden başka kat'i surette tahliyesi mümkün olduğu gibi mahkemece tâyin olunan müddetin hitamında mükerririn müessesede kalma müddetinin, aklen malûl olanlarda olduğu gibi, uzatılmasına imkân olmayıp serbest bırakılması lâzımdır. Bu itibarla bu tedbir yumuşak (souple) bir karakter taşımaktadır.

a) **Karar ne vakit verilir** - İçtimaî müdafaa kanununun 24 ve 25 nci maddeleri mükerririn hangi hallerde hükümetin emrine verileceğini bildirmektedir.

1 — Cürüm ile mahkûmiyetten sonra bir cürüm ile mahkûmiyet halinde tekerrür - 24 üncü maddeye göre, cürüm ile mahkûm olan kimsenin sonradan bir cürümle mahkûm olması halinde mahkeme o kimse hakkında - esas kararla birlikte - müddeti yirmi sene olan hükümetin emrine verme kararını vermeğe mecburdur. Bu halde mahkemelerin hiç bir takdir salâhiyeti yoktur. Bununla beraber, ilk mahkûmiyet siyasi bir cürümden dolayı verilmiş ise, yahut ilk mahkûmiyet âdi bir cürümden dolayı olup memnu hakların iadesi (réhabilitation) tatbik edilmiş ise yahut sonraki mahkûmiyet bir ölüm cezası ise bu hallerde mahkûm hükümetin emrine verilmesine karar verilemez.

2 — **Diğer tekerrür halleri** - 25 inci madde mahkemelere geri kalan mükerrirler hakkında hükümetin emrine verme salâhiyetini bahşetmekte ise de, buraya girenler hakkındaki bu tedbirin hükmedilmesinde kanun mahkemeleri mecbur tutmamakta, bu kararı verip vermemek hususunda onları serbest bırakmış bulunmaktadır. Bu madde, cünha üzerine cürüm hali hariç, bundan evvelki halde olduğu gibi, ceza tâvini hususunda ceza kanununun tekerrüre ait hükümlerine atıf yapmakta dır. 25 inci maddenin ilk fıkrası :

a) Cürümle mahkûm olan bir kimsenin sonradan cünha ile mahkûm olması halindeki tekerrürden,

b) Cünha ile mahkûm kimsenin sonradan cünha ile mahkûm olması halindeki tekerrürden,

c) Cürüm ile mahkûm olan kimsenin sonradan cürüm ile mahkûm olması halindeki tekerrürden bahsetmektedir.

(a) ve (b) Cürümden sonra cünha ve cünhadan sonra cünha ile tekerrür halleri - Burada dikkate değer nokta şudur ki, birinci halde yani cürümden sonra cünha ile mahkûmiyetten sonra, ikinci halde yani cünhadan sonra cünha ile mahkûmiyetten dolayı verilen ceza bir sene veya daha fazla hapis cezası ise hükümetin emrine verme müddeti on sene olduğu halde bu ceza bir seneden aşağı hapis cezası ise hükümetin emrine verme müddeti beş seneden on seneye kadardır.

Ayrıca Belçika Ceza Kanununun 56/2 nci maddesine göre cünha üzerine cünha tekerrürünün tekevvün edebilmesi ilk verilmiş olan hapis cezasının (birinci kısmın) en aşağı bir sene hapis cezası olması lâzım geldiğine de ayrıca işaret edelim.

(c) Cünhadan sonra cürümle mahkûmiyet halindeki tekerrür — Yukarda, içtimaî müdafaa kanununun Belçika Ceza Kanununundaki tekerrür ahkâmını tamamladığına işaret etmiştik. Ceza Kanununa göre cünha ile mahkûm olan kimsenin sonradan bir cürüm işlemesi halinde onun mükerrirliği bahse mevzu değildir. Fransız mevzuatında olduğu gibi cürümden dolayı verilen cezadaki artma kâfi görülmüştür. Fakat müdafaa kanununu bu hali yukariki hale müşabih görerek bu türlü suçluların da beş seneden on seneye kadar hükümetin emrine verilmesine imkân vermiştir.

Fakat bunda ilk verilen mahkûmiyet müddetinin kıymeti yoktur. Cünha ile mahkûm olan bir kimsenin sonradan bir cürümden dolayı (siyasî cürümler hariç) mahkûm olması kâfidir.

3 — **İtiyadî suçlular** - 9 Nisan 1930 tarihli İçtimaî Müdafaa Kanununun 25 inci maddesinin 2 nci fıkrası mühim bir mükerrirler kategorisi olan itiyadî suçluları târif etmiştir. Bu fıkraya göre : «en az onbeş senedenberi, asgarî her biri cünhadan dolayı altı aylık hapis cezasını intaç etmiş olan üç suç işlemiş olup suçluluğa karşı daimî bir temayül gösterir gibi görünen kimsedir». Bunlar hakkında beş seneden on seneye kadar hükümetin emrine verme kararı alınabilir, demekle kanun vazıı bunları cünha üzerine cürüm ile mahkûm olan mükerrirlere benzetmiştir.

1065

Yine burada dikkate değer mahiyette görülen husus, on beş sene içinde işlenmiş olan bu suçların tekerrür halinde olmalariyle içtima halinde olmaları arasında bir farkın kabul edilmemiş olmasıdır. Kanunun mantığına göre bir çok suçlar işlemiş olan kimsede tehlikelilik hali var demektir. Bu itibarla onun hakkında hususî tedbirlere baş vurma teşebbüsüne geçmek yerinde bir harekettir. İşte bu sebeple kanun vâzıı bir kimsenin hakikaten itiyadî suçlu ve tehlikeli olduğunu kabul için onun bu on beş senelik müddet zarfında her biri altı ay hapisten aşağı düşmeyen cezayı müstelzim üç suçu işlemesini kâfi görmemiş, onda bir de ayrıca «suçluluğa karşı daimî bir temayül gösterir gibi görünmesi» şartını aramıştır.

Fransızlarda itiyadî suçlu objektif bakımdan, otomatik olarak kanunen tâyin edilmiştir. İtiyadî suçlunun Belçika müdafaa kanununa göre tâyininde sübjektif cihete de verilen kıymet burada tezahür etmiş bulunmaktadır.

Fakat bu halin tâyini çok zordur. Pratikte mahkemeler suçlunun evvelki zamanlara ait dosyalarını tetkik etmek suretiyle bu hali tâyin etmeğe çalışmaktadırlar. Bu sırada suçlunun yaşadığı muhitin tetkiki, işlediği suçların mahiyeti ve sebepleri de bu halin tâyininde mühim yer tutmaktadır.

Evvelce 24 ncü madde dolayısıyle işaret ettiğimiz gibi, 25 nci maddesi ahkâmının, siyasî cürümlerle memnu hakların iadesinin vaki olmuş bulunması takdirinde tatbik edilemiyeceğini ilâve edelim.

Nihayet 26 ncı madde ahkâmına göre: «tedbirin kanunda emredilmemiş olması halinde, tekerrürün esasını teşkil eden suçlara müteallik usulî muameleler takibat dosyasına eklenir ve kararın mucip sebepleri tasrih edilir,» denilmek suretiyle ferdî hürriyet iki noktadan emniyet altına alınmıştır.

Bu maddenin mânası, Hükûmetin emrine verme mecburiyeti cürüm üzerine cürümden mahkûmiyet hariç, diğer hallerde, suçlunun Hükûmetin emrine verilmesi neticesine varıldığı takdirde mahkemeler:

a) Mukaddem mahkûmiyet dosyalarını son mahkûmiyet dosyasına bağlıyacakları gibi,

b) Bu hükûmetin emrine vermeğe ait mahkûmiyetin mucip sebeplerini dosyada göstereceklerdir.

Bu iki şarta riayetsizliğin bozmayı mucip olduğu mütaaddit temyiz içtihatlarından anlaşılmaktadır.

1076

b) Hükûmetin emrine verilmenin müddeti ve enternenin salıverilmesi - Hükûmetin emrine verilme müddeti, her hale göre, kaç sene olabileceğini yukarıda söylemiştik. Fakat mahkemece hükmedilmiş olan Hükûmetin emrine verme kararının infazı mecburî midir? Bu sualin cevabı kanunun 27 nci maddesinde, Hükûmetin emrinde bulunan mükerrirler itiyadî suçlular,**lüzum görüldüğü takdirde,** kralî bir emirname ile tayin edilmiş bir müessesede enterne edilirler, denilmiş olmasına göre menfî olmak lâzımdır : Hakikaten mahkûm olduğu ceza ile birlikte hükûmetin emrine verilmesine de karar verilmiş olan mükerririn asıl cezasını ikmal ettikten sonra infaz organları onun içtimaî bir tehlike teşkil etmediği neticesine vardıkları takdirde, Adliye Vekâletinin emriyle onu hususi içtimaî müdafaa müessesesinden geçirmeden derhal tahliye edebilirler. Fakat bu tahliye sırasında suçlunun riayet etmesi lâzım gelen şartlar ihtimamla tesbit edilerek kendisine bildirilir. Suçlunun bunlara ademi riayeti halinde kendisi yeniden hususî içtimaî müdafaa müessesesine konur.

Asıl cezasını ikmal ettikten sonra hususî içtimaî müdafaa müessesesine naklolunan mükerririn hükmolunan müddetin hitamından evvel de iki halde salıverilmesi mümkündür.

Bunlardan birisi içtimaî müdafaa müessesesine konulmuş olan mükerririn gösterdiği iyi haller sebebiyle artık içtimaî tehlike teşkil etmediğinin anlaşılması üzerine deneme mahiyetinde salıverilmesi (liberation à l'essai) dir.Hakikat halde enternenin deneme mahiyetinde tahliye edilmesi hususunda kanunda sarih bir hüküm yoksa da gerek kanunun müzakeresindeki zabıt muhtevaları ve gerek 27 nci madde ile mahkûmu enterne edip etmemek hususunda verilmiş olan salâhiyet bu şekilde tefsir ve harekete imkân vermektedir.

Deneme mahiyetinde tahliye içtimaî intibak bakımından terakkiler kaydeden mükerrirlere bahşedilmektedir.

Hâkim sınıfından bir zatın riyasetinde antropolog doktor ile cezaevi idaresi sosyal servisinin bir delegesinden teşekkül eden ve rey hakkı olmamakla beraber müddeiumumiyi temsilen cezaevi idaresinden bir zatın bulunduğu komisyon tarafından mükerririn içtimaî intibak hususunda gösterdiği ilerleme ve onun içtimaî tehlike teşkil etmediği mütalâası üzerine Adliye Vekâleti mükerririn deneme mahiyetinde tahliyesini emredebilir. Bu komisyona patronaj komiteleriyle içtimaî intibak daireleri birer mümessil yollayabilirler. Fakat tahliye sırasında suçlunun riayet etmesi lâzım gelen hususlar tıpkı anormallerde olduğu gibi ihtimamla tesbit edilerek kendisine bildirilir. Sıkı bir nezaret ve ihtimam altında olan suçlunun bu şartlara ademi riayeti halinde kendisi yeniden

1097

bu müesseseye konulabilir. Görülüyor ki bu da bir nevi P r o b a t i o n'dur.

Bu komisyon tamamiyle idarî olup kanunda teşekkül tarzı yazılı değildir. Mükerrirlerin bu komisyonlara müracaat şekli biraz sonra göreceğimiz istinaf mahkemesine müracaat halinde olduğu gibi, mükerririn hükümetin emrinde kalacağı müddetin uzunluğuna bağlıdır.

Mükerririn Hükümetin emrinde kalacağı müddet yirmi sene ise müracaat mükerrir tarafından dört senede bir, on sene ise iki senede bir, beş sene ise senede bir yapılabilmektedir.

Bu müddetler mutlak olmayıp müstacel hallerde komisyon reisinin veya Adliye Vekâletinin harekete geçmesi üzerine daha az bir zamana da inebilmektedir.

Bu tahliye şekillerinden ikincisi kat'i tahliye olup mahiyeti şudur: 28 nci maddeye göre içtimaî müdafaa müessesesine konulmuş olan mükerririn bu hususta yapacağı müracaat üzerine o çevre istinaf müddeiumumisinin, lüzumlu gördüğü bütün bilgileri, icra ettireceği tahkikatla, toplayarak evrakı istinaf mahkemesinin cünha dairesine tevdiini mütaakıp bu daire talep hakkına bir karar verecektir. Kararın bir tahliye kararı olması halinde mükerrir doğrudan doğruya hiç bir şarta bağlı olmaksızın salıverilir.

Kat'i tahliye talebinin yapılabilmesi mükerririn Hükümetin emrine verilmesi müddetine bağlıdır. Mükerririn Hükümetin emrinde kalacağı müddet on seneden fazla değilse asıl cezasını bitirdiği tarihten itibaren ancak üç sene sonra bu hususta müracaatını yapabilir. Bu müddet on seneden fazla ise mükerrir asıl cezasını bitirdiği tarihten itibaren beş sene sonra buna ait müracaatı yapabilir.

Talebin reddi halinde red tarihinden itibaren üç veya beş sene beklemek suretiyle mükerrir yeniden müracaatta bulunabilir.

c) Mükerrirlerin ve itiyadî suçluların cezaevi rejimi -

a) Mükerrirler için hususî cezaevleri — Belçika 1920 ile 1940 seneleri arasında suçlu sınıflarına göre hususî cezaevleri açılması yoluna gidilerek genç suçlular için mektep - hapishane (prison - école), aklen zayıf mahkûmlar için Audenarde'de bir cezaevi kurulduğu gibi 1937 senesindenberi mükerrir cünha mahkûmları için Tournai ve Termonde cezaevleri ihdas edilmiştir.

Bu cezaevlerine gönderilmek için geri kalan hapis cezasının en aşağı bir sene olması ve ayrıca evvelce Belçika veya başka bir memle-

1076

kette çekilmiş en aşağı altı ay veya üç aylık üç hapis cezasının mevcudiyeti lâzımdır. Buradaki tekerrür kanunî bir tekerrür olmayıp cezaevleri idaresi tarafından kabul edilmiş bir tekerrürdür.

Bu iki cezaevinde bulunan mahkûmların bir kısmı hakkında ayrıca Hükümetin emrine verilme kararı da verildiği halde bir kısmı hakkında bu tedbir hükmolunmamıştır. Böylece 1953 senesi 30 Mayısında Tournai cezaevinde bulunan 120 mahkûmdan yalnız 29 u hakkında Hükümetin emrine verilme kararı mevcuttu. Mütebakisi yalnız aslî cezaya, hapis cezasına çarptırılmıştır.

Tournai ve Termonde cezaevlerinde mükerrirler için ayrı bir rejim tatbik edilmesi düşünülerek başta bunların hücreye konulmaları, hücrelerinde çalıştırılmaları ve münferit teneffüshanelere çıkarılmaları suretiyle haklarında şiddetli davranılması kabul edilmişti. Bundan başka cezaevi personeline mükerrirlerin çok hassas oldukları adalet düşüncesine ehemmiyet vermekle beraber haklarında sıkı bir disiplin tatbik etmeleri emrolunmuştu.

Ayrıca kanunen cezasının üçte ikisini ikmal etmiş olan mükerrirler hakkında meşrutan tahliyenin bahsedilmesinin mümkün olmasına rağmen, bilhassa haklarında Hükümetin emrine verilme kararı mevcut olan mükerrirler hakkında, bu türlü tahliye pek istisnaî olarak tatbik olunmak suretiyle bunlar hakkındaki rejim büsbütün teşdit edilmişti.

Fakat bu teşdit edilmiş hücre usulünün faydasızlıkları ve hatta mahzurları görülerek bundan vazgeçildi ve 1940 senesinde Termonde ceza evinde umumî ve müşterek bir atölye açıldı. 1945 senesinden sonra bu serbesti büsbütün arttırılarak 1952 senesinde Tournai cezaevinde mükerrirler bir arada çalıştırılmağa başladıktan başka kendileri için müşterek yemekhaneler, müşterek toplanma salonları da açılmak suretiyle mahkûmların birbirlerinden ayrı tutulması rejimi terkedildi.

Bir taraftan mükerrirler hakkında bu rejim değişikliği meydana gelirken bir arada bulunan bu mükerrirler gurubunun bazı kriminologlar tarafından anlatılmış olan birbirlerinden farklı, antisosiyal ve asosiyal adları altında ifade edilen iki suçlu kategorisini ihtiva ettiği müşahede edildi. Bunlardan antisosyaller «bütün irade ve bütün enerjilerini ve bazan bütün zekâlarını suç işlemeğe hasreden» kimseler olduğu halde, buna mukabil asosyaller «iradece zayıf, kuvvetsiz olup, en güzel vaitlere mütemail olmalarına rağmen, karakterlerinin zayıflığı yüzünden, daimî bir suçluluğa sürüklenen» kimselerdir.

1099

Bundan daha mütekâmil bir tasnife Fransa mevzuat ve tatbikatında rastlanmaktadır. (12).

Bu iki kategori mükerrire tatbik edilecek rejimin farklı olacağı gibi bunların biribirinden tefriki de zordur.

Mükerrirlerin adedinin artması karşısında bu iki kategori mükerrir de nazarı itibare alınarak her bir kategorinin cezaevleri ayrılmıştır. Bu suretle Mons ve Malines cezaevlerinde 1950 senesinde antisosyallere mahsus seksiyonlar açılmış ve antisosyal kategorisine tefrik edilmiş olanlar bu iki seksiyona sevkolunmuşlardı.

Antisosyallerle asosyaller arasındaki tefrikin güçlüğü sebebiyle bu işin pratikte itaatlı mükerrirlerle asî serkeş mükerrirler diye bir bir tefrike müncer olması tehlikesi vardır.

b) Mükerrirler için içtimaî müdafaa müesseseleri — Cezaevleriyle beraber Hükümetin emrine verilmesi hususunda haklarında tedbir kararı bulunan ve bu tedbir kararının infazı yoluna gidilmiş olan müker-

(12) Fransa'daki tasnif şu şekilde hulâsa edilebilir:

1 — **Antisosyal (gayri içtimaî) yahut aktif tehlikeliler** — Bunlar irade sahibi, zeki ve fazla enerjiye mâlik olup bu enerjilerini düşmanları telâkki ettikleri cemiyetin nizamı aleyhine kullanırlar. Bu türlü suçlular klâsik tecziyeye çok yakın kapalı rejim tedavisini (kapalı müesseselerde enternöman) icap ettirirler.

2 — **Asosyal (lâiçtimaî) ler yahut passif tehlikeliler** — Bunlar iradece zayıf olup normal muhitte kendilerini emniyette hissetmiyen, zekâvet sahasında olduğu kadar vücutça da kendilerini aşağı görür ve bu haleti ruhiye sebebiyle cemiyet içinde istikrarsız ve birer tufeylî olurlar. Ufak mütaaddit suçlar işlemek suretiyle mükerrir olurlar; serbest hayatta kendilerini idare edemedikleri için bunlar hakkında «mükemmelen mihanikileştirilmiş bir cemiyet içinde iyi yaşayabilirlerdi» ve «esarete oldukça yakın bir şekilde nizamlandırılmış bir yaşama tarzına kolay bir surette intibak edebilirlerdi», denilmiştir.

Bu tip mükerrirlere şiddetli bir cezaevi rejiminden ziyade vesayet durumunda, bir baba şefkat ve şiddetini havî bir rejimi tatbik etmek lâzımdır. Bunlara daha ihtiyatlı bir nezaret ve yarım serbesti uygundur.

3 — **Tedavi ve ıslahları kabil olanlar (les rééducables)** — Bunlar yukarıdaki iki tipten birisine girerler ise de yapılan müşahedeler sonunda bunların tekrar terbiyeye karşı daha az mukavim oldukları görülmüştür. Bunlardan birinci tipe girenlere — antisosyallere — kendilerinde mevcut olmaması sebebiyle fena yola sürüklenmelerine sebep olan ahlâkî ve içtimaî hissin ve ikinci tipe girenlere — asosyallere — kendilerinde bulunması halinde iyi yola girmeleri mümkün olan enerjinin kazanılmasını hedef tutan bir tedavi ve ıslah yoluyla yeni bir tahliye tecrübesine hazırlanmalarına ve suçluluktan kurtarılmalarına gayret edilmelidir.

rir itiyadî suçlular asıl cezalarının hitamında kendilerine mahsus içtimaî müdafaa müesseselerine sevkolunurlar. Fakat bu içtimaî müdafaa müesseseleri 9 Nisan 1930 tarihli kanun vâzıının fikrine göre hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz edildiği cezaevlerinden tamamiyle farklı olmaları lâzımdır. Kanun vâzıına göre bu müesseseler birer çalışma evi, birer ziraî koloni, hususî veya umumi birer içtimai muavenet ve yardım müessesesi, hatta yerine ve mükerririne göre birer hastahane olmalıdırlar.

İşte bu düşüncelerden hareket edilerek 1932 senesinde Merxplas'ta lüzumsuz sertliklere yer verilmiyen gayet mülâyim bir rejimin hâkim olacağı bir içtimaî müdafaa seksiyonu açıldı. Ayrıca buradakilerin maneviyatını takviye ve intibak kabiliyetlerini arttırmak maksadiyle müterakki (progressif) bir rejim kabul edildi.

Fakat Temyiz Mahkemesince 11 Ocak 1933 tarihinde «Hükümetin emrine verilmenin ceza mahiyetinde olarak» kabul edilmesi ve bu içtimaî müdafaa seksiyonuna konulmuş olan mükerrirlerin muhtelif karakterde olmaları ve kendilerinin bu müessesede bulunma müddetlerinin uzaması bazı hâdiselerin vukuuna sebep oldu. Bu müessesede böyle hâdise çıkaranların tecrit edilmelerine karar verilerek 1935 senesinde bu türlü mükerrirler buradan hücreleri bulunan Turnhout cezaevine sevkolunmağa başlandılar.

1940 senesinde Belçika cezaevleri idaresi daha ileri giderek Merxplas seksiyonunu kapattı, ve mükerrirler enternömanlarını hücresi olan cezaevlerinde çekmeğe başladılar.

Harbin sebep olduğu ahval dolayisiyle bir çok değişiklikler yapıldıktan sonra 1952 senesinde tekrar serbest rejimin tatbiki hususunda yeni bir tecrübeye girişildi; ve böylece müterakki sistem bir tarafa bırakılmakla beraber, Merxplas'daki eski içtimaî müdafaa seksiyonu tekrar açıldı. Bu içtimaî müdafaa müessesesinde yer almış bulunan mükerrirler içinde müessesenin inzibatına aykırı hareket eden, hâdise çıkaranlar 31 Temmuz 1953 denberi arzu edilmiyenler (indésirables) namı altında taplanarak hücreleri bulunan Gand cezaevine sevkolunmaktadırlar. Bu arzu edilmiyenler antisosyallere tekabül etmekte olup, bu hallerinin tâyin ve teşhisinde, aynı antisosyallerde olduğu gibi, hata edilmesi daima mümkündür.

Mükerrirlerin konuldukları içtimaî müdafaa müesseselerinin bugünkü rejimi, asıl cezalarını çekmekte olan mükerrirlerin konuldukları cezaevleri (rejiminden pek farklı değildir. İçtimaî müdafaa müesseselerine konulmuş olan mükerrirlere emniyet tedbiri namı altında tatbik

edilmek istenen mülâyim, yumuşak rejim hakkındaki tecrübe tamamiyle muvaffakiyetsizliğe uğramış bulunmaktadır. Müessesedeki disiplini muhafaza etmek mecburiyeti, cezaevleri sahasındaki tekâmül sebebiyle, hücre rejiminin hafiflemesi cezaevi rejimi ile içtimaî müdafaa rejimi müesseselerindeki iki rejimin birbirine benzemesini intaç etmiştir.

Esas itibariyle, yine Mr.Cornil'in fikrine göre (13), gerek anormallerin ve gerek mükerrir ve itiyadî suçluların tedavi ve islâhlarında müessir olan husus mücerret hürriyetten mahrumiyet rejimi (régime de détention) değil, fakat bunların uzun zaman serbest bırakılmadan tutulabilmeleri ve bu müddet zarfında gösterdikleri iyi ahvale göre, kendilerinin muvakkaten tahliye edilebilmeleri ve gösterilen şartlara ademi riayetleri halinde tekrar müesseseye konulabilmeleridir. Kısaca içtimaî müdafaa kanununun taallûk ettiği suçluların ıslah ve tedavilerinde rolü olan cezanın mahiyeti değil, müddeti, uzunluğudur.

Fakat bu sistemin en büyük mahzuru kabul etmiş olduğu teşdit edilmiş cezaya bir de emniyet tedbirini ilâve eden düalismdir.

Aynı neticeye müncer olan hürriyet tahdidinin ve emniyet tedbirinin ayrı tutulmak ve gösterilmek istenmesi sun'î mahiyettedir. Bu hal mahkûmu ıslah ve tedavi hususunda gayret sarfeden cezaevi idaresiyle mahkûm arasında teşriki mesaiye mâni olmaktadır.

Mademki mükerrirlerin ve itiyadî suçluların ve tedavisininde mücerret müddetin rolü ve tesiri vardır, bu takdirde emniyet tedbirini tatbik etmek mevkiinde olan hâkime bir salâhiyet tanıyarak buna göre vereceği kararda mükerririn ve itiyadî suçlunun salıverilmesi için cezaevinde kalması lâzım gelen asgarî müddetin zikredilmesi istenebilir.

1 Ocak 1931 tarihindenberi mer'î olan Belçika içtimaî müdafaa kanununun ilk on senelik tatbikı devresinde harp müessir olmuştur. Harp sırasında kanunun tatbik halleri evvelki senelere nisbetle daha az olmasına mukabil Kurtuluştan 1949 senesine kadar düşmanla iş birliği yapmış olanlara hususiyle anormal suçlulara enternöman tedbiri fazla tatbik edilmiştir.

Kanun ancak 1950 senesindenberi normal şekilde tatbik edilmektedir. En iyi ceza kanunları itidalle tatbik edilerek kendilerinden en az bahsettiren kanunlardır.

Diğer taraftan bir kanunun iyliği istitistiklerle de ölçülür. Bu kıstaslara göre İçtimaî Müdafaa Kanunu Heyeti Umumiyesiyle iyi bir kanundur. Kanunu, ilk senelerinde suçluyu psikiyatrin keyfine bırakı-

(13) Mr. Cornil'in 13 Ekim 1953 tarihli konferansının netice kısmı.

yor, şiddetlidir diyenler olduğu gibi, kanun tehlikeli olan suçlunun çabuk tahliyesine müsaade ediyor ve binaenaleyh, cemiyeti iyi müdafaa edemiyor diye tenkit edenler olmuş ise de hakikat ikisinin ortasıdır. Kanunda geniş ölçüde değişiklikler yapmadan edinilen tecrübelere göre ayarlamalar yapılmalıdır.

Hülâsa Belçika İçtimaî Müdafaa Kanunu, Heyeti Umumiyesiyle iyi bir kanundur (14).

Netice : Topluluk içinde yaşayanların huzur ve rahatını temin için o cemiyette, geniş mânasiyle, fena insanların türemesine meydan vermemek hususunda ilk hatıra gelen tedbirlerin başında ahlâk ve yaşama seviyesinin yükseltilmesi gelir.

Bu sahadaki gayretlere rağmen suç işleyenlerin meydana çıkması halinde onların ıslahı, tedavisi ve yeniden terbiye edilerek cemiyete iadeleri icap eder. Bu ameliyeler için şüphesiz bu işlere ait hususî müesseseler ve mütehassıs personel lâzımdır.

Suç işleyenlerin mükerrir olmaları ve hele suç işlemeği itiyat derecesine vardırmış olmaları halinde bunlara tatbik edilecek kaideler, konulacakları müesseseler, bunlarla meşgul olacak personel daha fazla ehemmiyet kesbeder.

Bu şekilde mükerrir ve itiyadî suçluların ilk defa suç işleyenlerden daha farklı muameleye tâbi tutulmasının lüzumlu olduğu fikrî meydana çıkınca bu türlü suçluların son defa işledikleri suçlardan dolayı verilecek cezanın arttırılmasının zarurî olduğu kabul edildikten başka bunlar hakkında cemiyeti koruma bakımından bazı emniyet tedbirlerinin alınması derpiş edilmiştir.

Bu emniyet tedbirleri, cezasını çekip tahliye edilen kimsenin zabıta nezaretine tevdi edilmesi, bazı muayyen yerlere girmekten menedilmesi, Fransa'da olduğu gibi, rölegasyon yahut Belçika'da olduğu gibi bunların konulması için hususî müesseselerin ihdas edilmesi vesaire şeklinde tecelli etmiştir.

Ötedenberi bu emniyet tedbirlerinden çok şeyler ümit edilmiş, mükerreren suç işlemiş bir şahıs üzerinde hürriyeti tahdit edici cezaların temin edeceği ıslah, yeniden terbiye gibi hususlar bu müesseseden beklenmiştir. Fakat bugün şu cihet tahakkuk etmiş gibidir ki tatbikatta, Belçika'da olduğu gibi, müessir bir emniyet tedbirinin hürriyeti tahdit edici müeyyideden pek farkı yoktur. Bunu bu şekilde kabul etmiş olan İngilizler 1948 tarihindenberi bu düalizmi terketme yolunu tutmuşlardır.

(14) Mr. Cornil'in «İçtimaî Müdafaa Kanununun 20 senelik tatbikatı» adlı konferansından.

1103

Fransa'da bu emniyet tedbirleri rölegasyon şeklinde tecelli etmiştir. Bu memlekette itiyadî suçlular için konulmuş olan bu emniyet tedbiri asıl cezasını ikmal etmiş olan hükümlünün, tehlikeli hali sebebiyle, Fransız ana vatan topraklarından atılması gibi bugün çok tenkit edilen bir zihniyete dayanıyordu. Fakat bu rölegasyon mütemmim cezası bu gün eski şiddetini kaybetmiş, çok daha insanî ve tatminkâr bir hale konulmuştur. Fransa'nın da İngiltere'nin misalini takip ederek tek yol (vole unique) sistemine girmesi beklenebilir.

Aynı temayül yirmi seneden fazla bir zamandanberi «İçtimaî Müdafaa Kanunu» nu tatbik eden Belçika'da dahi mevcuttur.

Belçika'da «İçtimaî Müdafaa» üzerinde söz söylemeğe en selâhiyetli bir kimse olan Mr.Cornil'e göre bu düalizm kaldırılmalıdır. Onun yerine itiyadî ve mükerrir suçlular hakkında cezayı hükmedecek hâkime selâhiyet tanınarak cezasını ikmal etmiş olan bu türlü mahkûmun salıverilmesi için lüzumlu görülen asgarî müddetin tayin edilmesine imkân vermelidir.

Mr. Cornil'in «İçtimaî Müdafaa» hakkındaki son konferansların birinde bu müeyyide hakkında «internement - peine» tabirini kullanmış olması kendisinin emniyet tedbiriyle cezanın meczedilmesine taraftar olduğunun bir delilidir.

Esas itibariyle ceza ile emniyet tedbirinin tatbikatta, birbirinin hemen hemen aynı hali alması sebebiyle bir suçun cezasının iki defa çekilmesi, - hele ikinci cezanın ne vakit sona ereceğinin kat'iyetle belli olmaması - mahkûmun ahvali ruhiyesinde gayri tabiilik, asabiyet yaratmakta ve onun ıslahı hususunda sarfedilen mesaiye kendisinin iştirâk etmesine engel olmakta ve bu suretle bu sahadaki çalışmalar güçleşmektedir.

Bu cümleden olmak üzere, Fransa'da, rölegasyon mahkûmlarını sinirlendiren, tatbik edilen usulleri tesirsiz bırakan tahliyenin kat'î olarak ne zaman yapılacağının belli olmamasıdır. Fransızlar en ümitsiz durumda olan mükerrir ve itiyadî suçlulara (rölegelere) meşrutan tahliyeye hak kazanmak imkânını vermek ve onları şartla salıvermek suretiyle bu mahzurları önlemeğe çalışmaktadırlar. Bu suretle meşrutan tahliye, Fransa'da, ıslah ve tedavinin ve yeniden terbiyenin bir safhası haline gelmiş bulunmaktadır.

Biraz evvel yukarıda işaret edildiği gibi infaz sahasında vazife almış personelin kalitesinin büyük ehemmiyeti vardır. Memleket dışına çıkıp meslekî temas ve araştırmalarına başlıyan aktif bir adliyecinin

ilk gözüne çarpan noktaların başında, infaz sahasında kriminolojik muta ve metodlara ve bunların tatbik vasıtası olan teknik ve mütehassıs elemanlara verilen kıymet ve ehemmiyettir. Milletler Arası Kriminoloji Cemiyetinin Paris'te tertip ettiği ve Hükümetimiz tarafından iştirak ettirildiğimiz kurslar sebebiyle kolaylıkla temas imkânını bulduğumuz bu elemanların üzerimizdeki tesir ve intibaları «Tehlikeli Hal» hakkındaki raporumuzun ilk sahifelerinde yer almış bulunmaktadır (15)

Mahkûmun, hususiyle mükerrir ve itiyadî suçluların tehlikeli hallerinin tâyininde ve taayyün eden bu hallerinin derecelere tefrikinde mütehassıs eleman mevkiinde olan psikiyatrlerin, psikologların, tabiplerin ve anket sosyal elemanlarının, yetiştirilmiş cezaevi personelinin çalışmaları neticesi kendi bünyemize göre tespit edilip konulacak kaideler sayesinde mahkûmların tasnifi ve dolayisiyle ıslahları daha müsbet sonuçlar sağlıyacak ve randımanı arttıracaktır.

Bu mütehassıs ve teknik elemanlar olmadan cezaevinin mukadderatı kendilerine tevdi edilmiş olan şahısların hüsnüniyetleri ne kadar fazla olursa olsun bunların yapabilecekleri şeylerin pek mahdut ve cüz'î olacağının kabulü zarurîdir.

Cezadan sonraki «post - pénal» devreye de çok ehemmiyet verilmek, tahliye edilen kimsenin cemiyet dahilinde faal, faydalı bir eleman olarak tekrar yer alması (reclassement) hususunda gayretler sarfedilmek lâzımdır. Hakikat halde cezaevinden salıverilen kimsenin işsiz kalması halinde onun bir suç daha işleyeceğini düşünmek icap eder. Bu itibarla onun tahliyesi akabinde elinden tutacak, himaye edecek müesseselere, kimselere ihtiyaç vardır. Fransa gibi işsizliğin (chomage) mevcut olduğu bir memlekette bu türlü insanlara iş bulunabildiğine göre bizim gibi iş sahası geniş bir memlekette bu meselenin halli daha kolay olmak lâzımdır. Bununla beraber bu mühim meselenin içtimaî yardım teşekküllerinin mevcudiyetine ve inkişafına ve teskilât kurulmasına bağlı olduğunu kabul etmek zarureti vardır. Bu türlü teşekküllere fazla resmiyet kokusu vermeden onların çoğalması yoluna gitmek lâzımdır. Hülâsa, suç işleyen ferdi cezalandırmak hakkına mâlik olan cemiyetin evvelemirde ferdin suç işlemek mecburiyetinde kalmaması hususundaki vecibelerini yerine getirmesi icap eder. Bu vecibeler işsiz, kimsesiz, ve yardıma muhtaç olanların imdadına koşmaktan başlıyarak suç işlemiş olan kimsenin ıslah ve tedavisi hususundaki her türlü tedabire taallûk eder. Haline göre, hasta durumunda olan suçlunun tedavisi husu-

(15) Adliye Dergisi sene : 1956, sayı :6

1105

sundaki derece derece tedbirler ittihaz edildikten sonra onun salâh bulmıyacağının anlaşılması halinde ancak kendisinin icabında cemiyetten büsbütün tecridine kadar giderek cemiyetin ve fertlerin huzurunu temine yer vardır. Yoksa suçluyu cezaevine kapayıp üzerine kapısını kilitlemek ve onu kendi mukadderatiyle baş başa bırakmak suretiyle bu işin yapılmış olacağını düşünmek aşılmış, gerilerde bırakılmış bir zihniyet, bir safhadır.

Bugünkü «İçtimaî Müdafaa» telâkkisi, cemiyet kadar onun varlığının sebebi olan ferdi de kaale alarak onun suç işlemesine mâni olacak tedbirleri almakla beraber suç işlemesi halinde bunun sebepleri üzerinde durarak, tedbirler ittihaz eden ve icabında tedaviler yaparak ve içine probasyon (probation)u da alan ve suçluyu ıslah ve terbiye edilmiş olarak cemiyet dahilinde tekrar yer almasını sağlamak gayesiyle faaliyet halinde olan ve gelişen insanî ve sosyal bir aksiyondur.

Fransa'da halen suçlu çocuklar hakkında tatbik edilmekte olan 2 Şubat 1945 tarihli kanun bu fikir ve telâkkiden mülhemdir.

Anormaller ve İtiyadî Suçlular Hakkında 9 Nisan 1930 Tarihli İçtimaî Müdafaa Kanunu

Fasıl : I — Maznunların müşahede altına konulmaları

Madde 1 — Maznunun, hareketlerini kontrola gayri müktedir kılan cinnet, yahut şiddetli aklî muvazenesizlik veyahut akıl zayıflığı halinde olduğunu zannettirecek sebepler mevcutsa, sorgu veya hüküm hâkimleri, kendisinin müşahede için cezaevine bağlı psikiyatri koğuşuna konulmasına karar verilmekle beraber, lüzum gördükleri takdirde, bu kararın derhal infazını emredebilirler.

Madde 2 — Bu tedbir kararı, müddeiumuminin, maznunun veya vekilinin talebi üzerine, maznun vekili dinlenerek, kat'î karar verilinceye kadar tahkikatın her safhasında alınabilir.

Madde 3 — Bu talep lüzumu muhakeme kararına kadar şambr dü konsey' (chambre du conseil)e; lüzumu muhakeme kararından hüküm verilinceye kadar cünha mahkemesine: lüzumu muhakeme kararından kararın tebliğine kadar ittiham heyetine; merci tayininde; dava sırasında aynı heyete: tebliğden lüzumu muhakeme kararına kadar cinayet mahkemesine, yahut bu mahkeme içtima halinde değilse ittiham heyetine yapılır.

Karar, talep üzerine sekiz gün içinde verilir.

Müddeiumuminin talebi üzerine kararı verecek olan mahkemenin reisi, üç gün evvelinden, zabıt kâtibi tarafından tutulan hususî deftere huzuruna çıkarılacak mahkemenin yerini, gününü ve saatını işaret ettirir.

Zabıt kâtibi keyfiyetten maznunu ve vekilini taahhütlü mektupla haberdar eder.

Dosya kırksekiz saat müddetle maznun vekilinin emrine verilir.

Maznun seçmiş olduğu doktorlara her zaman kendisini tedavi ettirebilir ve müşahede için konulacağı yer hakkında onların mütalâalarını dermeyan edebilir.

Madde 4 — Müddeiumumi ve maznun, müşahedeye konulmayı veya müşahedeye konulmanın reddini emreden şambr dü konsey'in yahut cünha mahkemesinin kararlarını istinaf edebilirler.

İstinaf, 20 Nisan 1874 tarihli kanunun 19 ve 20 maddelerine göre yapılır, ve karar verilir.

Madde 5 — Bundan evvelki maddelerde derpiş olunan hallerde karar gizli olarak verilir.

Eğer maznun talep ederse, teşkilâtı esasiye kanunun 96 ncı maddesi hükmü mahfuz kalmak şartiyle, duruşmanın aleni olmasına karar verilir (16).

Madde 6 — Müşahede altında bulundurma müddeti en fazla bir aydır.

Eğer, bu müddetin hitamında, müşahedenin tamam olmadığı görülürse, maznunun müşahede altına konulmasına karar vermiş olan mahkeme, yahut bu mahkeme içtima halinde değilse, ittiham heyeti müşahede müddetinin en fazla bir ay daha temdidini emredebilir. Bu temdit hiç bir halde altı ayı geçmemek üzere müşahede altında bulundurma keyfiyeti tecdit olunabilir.

(16) Teşkilâtı esasiye kanununun mezkûr maddesi şudur:

Madde 96 — Aleniyet âmme intizamı yahut umumî adap için tehlikeli olmamak şartiyle, mahkemelerin duruşmaları aleni olarak cereyan eder; duruşma aleniyetinin âmme intizamı yahut umumî adap için tehlikeli olduğu neticesine varılırsa, mahkemece bu; bir kararla bildirilir.

Siyasî ve matbuata mütaallik suçlarda duruşmanın gizliliğine dair karar ancak ittifakla alınabilir.

1107

Müşahede altına konma hususunda 3,4 ve 5 inci maddelerle derpiş edilmiş olan usulî muamelelerle temdit taleplerine de tatbik olunur.

Müşahede altında bulundurma müddeti sona erdiğinde, hakkında tevkif müzekkeresi isdar edilmiş olan maznun tevkifhane veya hapishaneye konur, şu kadar ki 7 nci maddeye uygun olarak derhal enternömanı emredilmiş olmasın.

Fasıl : II — Cinnet, Aklî Muvazenesizlik Yahut Aklî Zayıflık Halinde olan maznunların Enternömanı

Madde 7 — Siyasî yahut matbuat cürüm ve cünhadan olmamak kaydiyle, sorgu ve hüküm hâkimleri, birinci maddede derpiş olunan hallerden birisine müptelâ olup cürüm veya cünha vasfında bir fiil irtikâp etmekten maznun bulunan kimsenin, Hükümetçe kurulmuş olan hususî müesseselerden birinde derhal enterne edilmesini emredebilirler.

Karar 19 uncu maddede yapılmış olan tefrike göre, beş on yahut onbeş senelik enternöman müddetini gösterir.

Madde 8 — Şambr dü konsey'in enternömanı emir veya redde dair kararları ittiham heyeti nezdinde istinaf olunabilirler.

Bu istinaf, ceza muhakemeleri usulü kanununun 203 üncü maddesiyle derpiş edilmiş olan şekil ve müddetler dairesinde ve cünha mahkemeleri kitabetine beyan edilmek suretiyle yapılmak lâzımdır.

Mahkemelerin enternömanı emir veya reddeden kararları dahi kabili istinaftırlar. İstinaf da aynı şekillere tâbidir.

Madde 9 — Maznun talep ettiği takdirde, şambr dü konsey ve ittiham heyeti şahitleri dinler, teşkilâtı esasiye kanununun 96 ncı maddesi hükmü mahfuz kalmak kaydiyle, duruşmanın aleniyetini emreder.

Madde 10 — Cinayet mahkemesi huzurundaki duruşma sırasında, maznunun birinci maddede derpiş olunan hallerden birisine müptelâ olduğu görülürse ve yahut maznunun müdafii teklif ederse jüriye mütemmim sualler şu tarzda tevcih olunur : «Cürüm veya cünha olarak tavsif edilmiş vakıaları, müttehimin ika ettiği sabit midir ? Müttehimin hareketlerini kontrola gayri muktedir kılan cinnet, yahut şiddetli muvazenesizlik veya akıl zayıflığı halinde olduğu sabit midir ?»

Cevabın müsbet olması halinde, mahkeme, bu kanunun 7 nci ve ceza muhakemeleri usulü kanununun 23 Ağustos 1919 tarihli kanunla değiştirilmiş olan 364 üncü maddesine göre, enternöman hakkında karar verir.

1106

Şayet mevzuubahis fiil siyasî bir suç yahut matbuat suçu ise enternöman ancak mahkemenin ve jürinin ittifakiyle karar altına alınabilir.

Madde II — Enternömanın emrolunması halinde maznun veya müttehim masrafları ödemeğe mahkûm edilir ve lüzumu halinde, masrafların iadesine karar verilir.

Kendisi, bir merkez cezaevine bağlı psikiyatri koğuşuna sevkolunur.

Fasıl : III — Merkez Cezaevlerine Bağlı Psikiyatri Koğuşları Nezdindeki Komisyonların Teşekkül Tarzları ve Salâhiyetleri

Madde 13 — Her psikiyatri koğuşu nezdinde, istinaf mahkemesi birinci reisi tarafından tâyin edilmiş fiilen vazife görmekte olan veya fahri bir hâkim ve kraliyet müddeumumisi ile baro reisinin iki liste halinde takdim ettikleri üç isim üzerinden Adliye Vekâleti tarafından seçilmiş bir baro azasiyle Adliye Vekâleti tarafından tâyin edilmiş psikiyatri koğuşunun bir tabibinden müteşekkil bir komisyon kurulur.

Komisyon âzaları bir sene müddetle tâyin olunurlar, her birinin bir muavini bulunur. Adliye Vekâleti tarafından tâyin edilen bir memur, kâtiplik vazifesini ifa eder.

Madde 14 — Komisyon enternömanın yapılacağı müesseseyi tâyin eder, icabı halinde enternenin başka bir müesseseye nakline, tecrübe mahiyetinde veya kat'î surette tahliyesine karar verir.

Madde 15 — Komisyon karar vermeden evvel, müesseseden hariç bir tabibin mütalâasını alabilir.

Enterne dahi seçeceği bir tabibe kendisini muayene ettirebilir.

Madde 16 — Mıntıkanın kıraliyet müddeiumumisi, müessesenin müdürü, enterne ve vekili dinlenirler; dosya kırksekiz saat müddetle enternenin vekili emrine verilir.

Madde 17 — Duruşma gizli olarak cereyan eder: patronaj komiteleri, âzalarından birisi vasıtasiyle kendilerini bu duruşmada temsil ettirebilirler.

Madde 18 — Enternenin başka bir müesseseye nakli veya tahliyesi kıraliyet müddeiumumîsi veya enternenin kendisi tarafından talep olunabilir; sayet talep reddedilirse enterne ancak altı ay sonra tekrar müracaata bulunabilir.

1107

Fasıl : IV — Enternömanın Devam Müddeti ve Enternelerin Tahliyeleri

Madde 19 — Enternömana beş sene müddetle karar verilir; fiil kürek cezasını yahut fevkalâde kal'abendlik cezasını müstelzim bulunmuş ise, bu müddet on seneye yükseltilir; eğer fiil ölüm cezasını müstelzim bulunmuş ise, bu müddet onbeş seneye çıkartılır.

Madde 20 — Enternenin aklî haleti kendisinin içtimaî bir tehlike teşkil etmiyecek derecede salâh bulduğu kanaatını veriyorsa üçüncü fasılda derpiş edilen komisyon tahliyesine karar verir.

Madde 21 — Enternenin tecrübe mahiyetinde tahliyesi emrolunabilir. Bu halde, enterne müddeti ve şekli tahliye kararıyle tespit olunan psikiyatrik nezaret altında en az bir sene kalır.

Şayet, enterne hiç bir aklî teşevvüşat arazı göstermezse tahliyesi kat'î mahiyet alır. Aksi halde, yahut psikiyatrik müşahedeye muntazaman devam etmezse bulunmuş olduğu mıntakadaki kıraliyet müddeiumumisinin talebi üzerine, 14 üncü maddeye göre muamele yapılmak üzere, evvelce enterne edilmiş olduğu psikiyatri koğuşuna tekrar konur.

Madde 22 — Eğer tahliye, komisyon tarafından emredilmemiş bulunuyorsa, kıraliyet müddeiumumisi, 19 ncu madde ile tâyin edilmiş olan müddetlerin hitamından evvel enternömanı emretmiş olan kaza mercii-ne muameleyi tevdi edebilir.

Bu merci, bilhassa psikiyatri koğuşu servisindeki tabibin ve enternenin bulunduğu müessese müdürünün mütalâalarını aldıktan sonra, 19 ncu madde ile ihdas edilmiş olan tefrike göre. yeni bir müddet için enternömanı emreder; temdit aynı tarzda tecdit olunabilir.

Cinayet mahkemesi jürinin dahli olmaksızın karar verir.

Madde 23 — Hareketlerini kontrola gayri muktedir kılan cinnet, yahut şiddetli aklî muvazenesizlik veyahut akıl zayıflığı halinde oldukları kabul edilmiş olan cürüm veya cünha mahkûmları, mahkûmiyetleri sırasında, 13 ncü madde ile teşkil edilmiş komisyonun uygun mütalâası üzerine verilmiş olan Adliye Vekâletinin bir kararı gereğince Hükûmetçe kurulmuş olan hususî müesseselerde enterne edilebilirler. Mahkûmlar, cezalarının hitamında, müddeiumuminin talebi üzerine, mahkûmiyeti vermiş olan mahkemenin kararıyle, 7, 9 ve 22 nci maddelerde beyan olunan hususata uygun olarak ve maddelerin tâyin ettikleri müddet zarfında bu müesseselerde ibka olunabilirler, fakat kendilerinin evvelce çektikleri hapislik veya enternöman müddeti tenzil edilir.

1110

Mükerrir madde 23 — (14 Ağustos 1933 tarihli kraliyet kararnamesinin birinci maddesi — Bu kanunun 7 nci maddesinin tatbikıyla, bir içtimaî müdafaa müessesesine enterne edilmiş olan maznunların bakım masrafları, enternelerin bilzat kendilerine veya, ödeme kabiliyetinde iseler, kendilerini iaşe ile mükellef şahıslara aittir. Ödemekten acizleri halinde masraflar Devlete aittir.

23 ncü maddeye göre enterne edilmiş mahkûmların bakım masrafları cezanın hitamına kadar Devlete aittir. Enternömanın temdidi halinde bu masraflar enternelerin bizzat kendilerine veya, ödeme kabiliyetinde iseler, kendilerini iaşe ile mükellef olan şahıslara aittir. Acizleri halinde bu masraflar Devlete aittir).

Fasıl : V — Mükerrirler ve İtiyadî Suçlular

Madde 24 — Evvelki ceza siyasî bir cürümden dolayı hükmedilmemiş olmak şartiyle, ceza kanununun 54 ve 57 nci maddeleriyle derpiş edilmiş olan hallerde, mahkûmiyet kararıyle birlikte, mükerrirler cezalarının bitmesinden sonra, yirmi sene müddetle hükümetin emrine verilirler.

Madde 25 — Ceza, en aşağı bir sene hapis olmak şartiyle, ceza kanununun 56 ve 57 nci maddeleriyle derpiş edilmiş olan hallerde, mahkûmiyet hüküm veya kararıyle birlikte, mükerrirler cezalarının bitmesinden sonra, on sene müddetle Hükümetin emrine verilebilirler. Eğer ceza, bir sene hapisten aşağı ise mükerrirler, cezalarının bitmesinden sonra beş seneden on seneye kadar bir müddet için Hükümetin emrine verilebilirler.

Aynı tedbir, cünha üzerine cürüm tekerrürü halinde ve en az on beş senedenberi, asgarî her biri cünhadan dolayı altı aylık hapis cezasını intaç etmiş olan üç suç işlemiş olup suçluluğa karşı daimî bir temayül gösterir gibi görünen her hangi bir kimse hakkında alınabilir.

Bu madde evvelki mahkûmiyetlerin siyasî suçlardan dolayı verilmiş olması halinde tatbik edilemiyeceği gibi yeni suçun siyasî suç olması halinde dahi tatbik edilemez.

Memnu hakların iadesine meydan vermiş olan mahkûmiyet nazarı itibare alınmaz.

Madde 26 — Tedbirin kanunda emredilmemiş olması halinde, tekerrürün esasını teşkil eden suçlara mütaallik usulî muameleler takibat dosyasına eklenir ve kararın mucip sebepleri dosyada tasrih edilir.

1111

Madde 27 — Hükümetin emrinde bulunan mükerrirler ve itiyadî suçlular, lüzum görüldüğü takdirde, kıralî bir emirname ile tâyin edilmiş bir müessesede enterne edilirler.

Madde 28 — 24 ve 25 nci maddelere göre hükümtin emrine verilmiş olan mükerrirler ve itiyadî suçlular, bu kararın hükümlerinden kendilerinin beri kılınmasını talep edebilirler. Bu maksatla, taleplerini hükümetin emrine verilme kararını vermiş olan mahkemenin kaza çevresi dahilinde bulunan istinaf mahkemesi müddeiumumisine hitaben yaparlar. İstinaf müddeiumumisi lüzum gördüğü bütün bilgileri alıp bunların neticesini dosyaya ekler ve dosyayı talepnamesiyle birlikte, yanında vekili bulunan alâkalıyı dinledikten sonra esbabı mucibeli kararı verecek olan istinaf mahkemesinin bir cünha dairesine tevdi eder.

Bu talep, hükümetin emrine verilme müddeti on seneyi geçmiyorsa, cezanın bitmesinden üç sene sonra ve bundan sonra, talep her senede bir yapılır.

Diğer hallerde talep beş sene sonra yapılabilir ve talep her beş senebir yapılabilir.

Fasıl : VI — Umumî Hükümler

Madde 29 — Cürüm ve cünha mevadındaki takibata mütaallik hükümler, bu kanundaki buna mugayir ahkâm müstesna olmak üzere. bu kanunda gösterilmiş olan usulî muamelelere kabili tatbiktir.

Madde 30 — Yoktur.

Madde 31 — Polisin hususî nezareti altına konulmasına mütaallik ceza kanununun 76 ncı maddesi ahkâmı bu kanun hükümlerine hususiyle, deliller rejimine ait olup 28 Aralık 1873 tarihli kanunla tadil edilmiş olan 18 Haziran 1850 tarihli kanundaki mugayir hükümler mülgadır.

Madde 32 — .....

Fasıl : VII — Geçici Hüküm

Madde 33 — Polisin hususî nezareti altına gönderilmesine ait olup bu kanunun meriyete girdiği esnada kaziyei muhkeme halini almış olan mahkûmiyetler, infaz olunmakta devam edileceklerdir.

1112

Belçika Ceza Kanunundaki Tekerrüre Ait Hükümler

Fasıl : V — Tekerrür

Madde 54 — Her kim, cürümden dolayı bir cezaya mahkûm edildikten sonra, ağır hapsi müstelzim bir cürüm işlerse on seneden on beş seneye kadar kürek cezasına mahkûm edilebilir.

Eğer cürüm on seneden onbeş seneye kadar kürek cezasını müstelzim ise suçlu onbeş seneden yirmi seneye kadar kürek cezasına mahkûm edilebilir.

Eğer cürüm onbeş seneden yirmi seneye kadar kürek cezasını müstelzim ise suçlu hakkında hükmolunacak kürek cezası onyedi seneden aşağı olamaz.

Madde 55 — Her kim, cürümden dolayı bir cezaya mahkûm edildikten sonra beş seneden on seneye kadar kal'a bentlik cezasiyle cezalandırılmış bir cürüm işlerse on seneden onbeş seneye kadar kal'a bentlik cezasiyle mahkûm edilebilir.

Eğer cürüm on seneden onbeş seneye kadar kal'a bentlik cezasiyle cezalandırılmış ise suçlu fevkalâde kal'a bentlik cezasına (17) mahkûm edilebilir.

Eğer cürüm fevkalâde kal'a bentlik cezasını müstelzim ise, suçlu hakkında hükmolunacak kal'a bentlik cezası onyedi seneden aşağı olamaz.

Madde 56 — Her kim, bir cürümden dolayı bir cezaya mahkûm olduktan sonra, bir cünha işleyecek olursa kendisi o cünha için kanunda yazılı cezanın azamî haddinin iki misliyle cezalandırılabilir.

Eğer mahkûm, evvelce en aşağı bir sene hapis cezasına mahkûm olmuş ve cezayı çektiği veya cezanın müruru zamana uğradığı tarihten itibaren beş sene geçmeden yeni bir cünha işlemiş ise, hakkında aynı ceza hükmolunabilir.

---

(17) Siyasî karakteri haiz olan kal'a bentlik cezası iki nevidir birisi muvakkat diğeri müebbettir.

Muvakkat kal'a bentlik; ya âdi olur veyahut fevkalâde olur.

Âdi kal'a bentlik; beş seneden on seneye kadar veya on seneden onbeş seneye kadar bir müddet için hükmolunur.

Diğeri fevkalâde kal'a bentlik olup bu ceza en az onbeş en fazla yirmi senelik bir müddet için hükmolunur. (Le Chevalier Braas — Précis de drait Pénal, 1946, page : 210),

Madde 57 — Umumî ceza kanunlariyle cürüm veya cünha olarak tavsif edilmiş bir fiilden dolayı askerî bir mahkeme tarafından mezkûr kanunlarda yazılı bir ceza ile cezalandırılmış mukaddem mahkûmiyet halinde, tekerrür için isdar edilmiş kaideler, bundan evvelki maddelere uygun olarak, tatbik olunurlar.

Eğer, bu fiil için askerî ceza kanunlarında yazılı bir ceza hükmolunmuş ise, cinayet ve cünha mahkemeleri, tekerrürün takdirinde, birinci hükümle tecziye olunan fiilin umumî ceza kanunlarına göre intaç edebileeği cezanın ancak asgarisini nazarı itibare alabilirler.

İÇTİHATLAR :

I — YARGITAY HUKUK KARARLARI

VEKÂLETİN ÖLÜMLE HİTAMI — YABANCI HUKUKUN TATBİKI

ÖZÜ : 1 — Vekâletnamede, ölümden sonra vekâletin devam edeceği yolunda bir kayıt yoksa, müvekkilin ölümünden sonra vekil üçüncü bir şahsa vekâlet veremez.

2 — Yabancı tâbiiyetteki dâvacının, vekâletnamenin tanzimi sırasında reşit olup olmadığı, millî kanununa göre tesbit olunur.

(BK m. 397, 391 — 1330 tarihli muvakkat Kanun m. 4)

(Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 15/2/1960 gün E. 669, K. 1124)

Dosya münderecatına göre dâvalıların varit olmıyan temyiz itirazlarının reddine : Eleksandıranın vekili tarafından ikinci vekile vekâlet verildiği sırada adı geçenin ölmüş ve tanzim edilen vekâletnamede ölümden sonra temsil salâhiyetinin devam edeceği yolunda bir kayıt derç edilmemiş bulunmasına göre dâvanın iktisabının hüsnüniyete dayandığından ve Eleksandıranın ölümünü bilmediğinden bahsile bu hususa mütedair talebin reddedilmesi yolsuz olduğu gibi hissedarlardan Eksanokeosun ise vekâletnamesinin tanzim tarihinde reşit olduğu ve bu itibarla anası tarafından kanunî mümessil sıfatiyle verilmiş bulunan vekâletnamenin hükümsüz olduğu ileri sürülmüş ve bu baptaki iddiayı teyit için ibraz edilmiş olan belgelerin muhtevasını tâyin için salâhiyetli Yunan mercilerinden bilgi istenilerek alınacak cevaba göre bu hususun takdir edilmesi ve vekâletnamenin tanzimi sırasında Ekzanakratosun vatandaş olduğu Devlet Kanununa göre rüştünü ikmal ettiği anlaşıldığı takdirde onun hissesi hakkındaki dâvanın da kabul edilmesi gerekli iken bu cihetlerden zühûl edilerek yazılı olduğu üzere karar verilmesi yolsuz ve temyiz itirazları varid olduğu cihetle hükmün H. U. M. K. nun 428 inci maddesi mucibince nakzına 15/2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

1115

ZIMANI RÜCU — DÂVA SIRASINDA DERMEYANI

ÖZÜ : Zımanı rücu def'inin esasa cevap müddeti zarfında dermen edilmesi şart olmayıp, duruşma sırasında da dermeyan olunabilir.

(BK m. 156/3 — HUMK m. 195 vd.)

(Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 27/2/1960 gün, E. 5934, K. 1478)

Dâvalı vekili 24 Eylûl 1958 tarihli dilekçesinde dâvanın müstenidi tış vaadi senedinde yazılı otuzbin liranın rücu tazminatı olduğunu ve itibarla senedin tescile icbar olamıyacağını beyan ederek akitten dön- hakkındaki iradesini izhar etmiştir. Dâvacı vekili de 27/3/1959 rihli lâyihasında dâvalının nükül hakkını dâvadan evvel kullanması ım geldiğini beyan etmek suretiyle senette kabul edilen paranın yma tazminatı olduğunu kabul etmiş bulunmaktadır. Mahkemece de rafların müşterek beyanları gözönünde tutularak kabul olunan 30,000 anın zamanı rücu olduğu kabul edilerek dâva red edilmiştir. Herkadar dâvacı vekili cevap müddeti içinde dâvalının rücu hakkını llanmadığını beyan etmiş ise de diğer defiler gibi bu hakkın cevap iddeti içinde kullanılması zarurî olmayıp duruşma sırasında da ileri rülebileceğine göre yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul kanuna uygun olan hükmün tasdikına ve mümeyyüzünaleyh vekili n takdir edilen 200 lira mürafaa vekâlet ücretinin mümeyyizden tahine ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenlerden alınmasına /2/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

HAKSIZ FİİLDEN DOĞAN TAZMİNAT — BİRLİKTE KUSUR — MÜTERAFİK KUSUR — UYGUN SEBEP VE NETİCE MÜNASEBETİ — BİNİLMESİ YASAK OLAN DEVLET VASITALARINA BİNME

ÖZÜ : 1 Karar ölenin kanuna aykırı hareketinin uygun sebep ve neice münasebeti esasına göre neticesi sayılamıyacağı cihetle birlikte sebebiyet verme (müterafik kusur) söz konusu edilemez. 2 — Ölenin inilmesi yasak olan devlet vasıtasına binmiş olması ile trafik kazasının ticesinde ölmüş bulunması arasında hukukî mânada sebep ve netice inasebeti yoktur.

(BK m. 41, 45, 49, 55, 44 — HUMK m. 438/6)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 31/3/1959 gün E. 5331, K. 2812)

1 — Dâvalı idare vekili dâvacıların baba ve kocalarının kazanın eydana geldiği hasta taşıma arabasına binmesinin 3827 sayılı kanu-

116

nun 13 üncü maddesi ile yasak edilmiş bulunduğu cihetle bu yasağa aykırı davranan baba ve kocanın dahi kazanın meydana gelmesine sebebiyet vermiş olduğundan tazminata hükmedilmesini veya az hükmedilmesini istemektedir. Borçlar Kanununun 44 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmünce zararın meydana gelmesine veya çoğalmasına esas faille birlikte sebebiyet vermiş bulunan tazminat alacaklısının bu alacağına hükmetmekten vazgeçme veyahut tazminatı indirme şalâhiyeti hâkime tanınmıştır. Burada zararın meydana gelmesine ölenin kanuna aykırı hareketinin dahi sebebiyet vermiş olduğu kabul edilemez. Zira esas tazminatta olduğu gibi tazminattan vazgeçilmesi veyahut tazminat miktarının indirilmesi durumları için hukukî mânada bir sebep ve netice münasebetinin gerçekleşmiş olması kanunî şarttır. Bu günkü hukuk tatbikatımızda uygun sebep ve netice münasebetinin mevcut olması halinde hukukî mânada bir sebebiyet verme kabul edilmektedir. Uygun sebep ve netice bağının gerçekleşmiş sayılması için hâdiselerin tabiî seyrine ve hayat tecrübelerine göre sebep denilen hâdisenin meydana gelmesi sonunda netice denilen hâdisenin meydana gelmesinin gerekmesi şarttır. Bir kimsenin binilmesi yasak edilmiş olan devlet arabasına binmesi sonunda bir kazaya uğraması veya ölmesi hâdiselerin tabiî seyrine ve hayattaki tecrübelere göre beklenen bir durum değildir. O halde ölenin kanuna aykırı hareketi ile zararın meydana gelmesi arasında hukukî mânada bir sebep ve netice bağı yoktur. Ölen kimse kanuna aykırı davranarak arabaya binmemiş olsa idi şüphesiz o gün ölmeyecekti. Buna dayanılarak kanuna aykırı hareketle ölüm vakıası arasında sebep ve netice münasebeti olduğu iddia edilemez. Zira az yukarıda da açıklandığı üzere hukuk sahasında kabul edilen sebep ve netice münasebeti mantıki veya tâbiî sebep ve netice münasebetinin aynı değildir. Mantık bakımından ölüm ile binilmesi yasak arabaya binilmesi arasında hiç şüphesiz sebep ve netice münasebeti vardır. Fakat hukukî bakımdan böyle bir münasebet kabul edilemez.

Bir kimsenin trafiğe yasak olan bir yoldan geçmesi veya girilmesi yasak edilmiş olan bir kazı yerine girmesi veyahut binilmesi belli vasıta olmıyanlar için tehlikeli olan ve bu bakımdan onlara yasak edilmiş olan bir vasıtaya binmesi hallerinde şüphesiz zarara birlikte sebebiyet verme durumu vardır. Zira hâdiselerin tabiî seyrine ve hayat tecrübelerine göre böyle hallerde maydana gelen zararlar kanuna veya nizama aykırı hareketlerin âfakî olarak beklenebilen ve umulan neticelerindendir. Esasen devlet arabalarına binme yasağı herhangi bir tehlikeyi önlemek maksadiyle konulmuş olmayıp bu arabaların yıpranmasını önleme maksadı ile konulmuş bir yasaktır. Bu sebeplerle az önce anılan misallere bakılarak varılan neticenin doğru olmadığı iddia edilemez. O halde

1117

mahkemenin tazminatı indirmemiş olması kanuna uygun ve bunu hedef tutan temyiz itirazı dahi yersizdir.

2 — Hükme esas tutulan bilirkişi raporunda paranın 31/12/1958 tarihinde ödeneceği kabul edilerek ölüm tarihinden o tarihe kadar olan faizler hesaba katılmış ve daha sonraki devrelerin faizleri de tazminattan indirilmiş olduğu halde mahkemenin 31/12/1958 de paranın ödenmeyip daha geç ödenmesi hali ve o tarihten sonrası için faize hükmedecek yerde ölüm tarihinden itibaren faize hükmetmiş olması kanuna aykırı ise de bu yanlışın düzeltilmesi yeniden duruşma yapılmasını gerektirmediğinden usulün değişik 438 inci maddesinin 6 ncı fıkrası uyarınca kararın düzeltilerek onanması uygun görülmüştür.

3 — Hükmün dayandığı gerektirici sebepler ve hususiyle ceza mahkemesinin kesinleşmiş mahkûmiyet kararı karşısında diğer itirazlar yersizdir.

Netice: Temyiz olunan kararın 1 inci bendinin faize ilişkin kısmının silinerek yerine (bu paraya 31/12/1958 de ödenmemesi halinde o tarihten itibaren ödeneceği güne kadar yıllık %5 faiz yürütülmesine) sözlerinin yazılmasına ve kararın bu düzeltilmiş şeklinin onanmasına ve dâvalı için takdir edilen 100 lira duruşma avukatlık parasının dâvacılara yükletilmesine ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 31/3/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

MADEN ARAMA RUHSATNAMESİ DEVRİ TAAHHÜDÜ MUTEBERLİK ŞARTI

ÖZÜ: Maden arama hakkının devrinin taahhüt edilmesi Bakanlığın devre muvafakatı halinde, alacaklıya borçluya karşı ifa dâvası açmak salâhiyetini verir. Maden Ruhsatının devredilmesi taahhüdünün muteberliği, Maden Kanunu hükmünce resmî memur önünde muamele yapılmasına bağlı değildir.

(6309 SK m. 39)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 2/4/1959 gün E. 6421, K. 2938)

Dâva, Maden Kanunu hükümlerince alınmış olan kurşun madeni arama ruhsatının devri için yapılan aktin yerine getirilmesi isteğine ilişkin bulunmaktadır.

Mahkeme, dâvalının, mukaveleden doğan bir borcu yerine getirmekten kaçındığı neticesine varmış ve buna bağlı olarak maden arama ruhsatnamesinin kapsadığı bütün hakların dâvacı adına devir ve tesciline karar vermiştir.

Buna karşılık dâvalı 6309 sayılı Maden Kanununun 39 uncu maddesi hükmüne göre arama ruhsatının devri için tarafların ilgili memur huzurunda devre ilişkin muameleleri imza etmeleri keyfiyetini, bir muteberlik şartı olarak ileri sürmüştür.

Bir kerre Edremit Noterliğince tanzim kılınan 26/2/957 günlü mumukavele hükmünce dâvalı, maden arama ruhsatnamesini dâvacıya devretmeyi taahhüt eylemiştir.

Diğer cihetten taraflar Maden Kanununun 39/2 nci maddesi hükmü uyarınca ruhsatnamenin devrine müsaade olunmasını bir dilekçe ile Sanayi Vekâletinden istemişlerdir. Sanayi Vekâleti devir isteğini uygun görmüş ve sözü geçen madde gereğince devir zaptını imza etmeleri için Maden İşleri Genel Müdürlüğüne başvurmaları lüzumunu taraflara tebliğ eylemiştir. Gerçekten taraflar dâvalının da ileri sürdüğü gibi devir zaptını imza etmek üzere Maden İşleri Umum Müdürlüğüne baş vurmamışlardır. Ancak iki tarafın maden arama ruhsatının devri konusunda beliren irade beyanları ilgili mahkemece de uygun görülmüş ve böylece alacak hakkı doğuran muamele tekemmül etmiştir. Şu hale göre dâvalı maden arama ruhsatını devre ilişkin olan akti yerine getirmemekle edadan kaçınmıştır ve mahkemenin maden arama ruhsatının verdiği bütün hakların alacaklı dâvacı adına devir ve tesciline karar vermiş bulunması kanuna uygundur.

Netice : Yukarıda gösterilen sebeplerden dolayı itirazların reddine ve kanun hükmüne uygun bulunan mahkeme kararının onanmasına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 2/4/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

ALACAKTAN VAZGEÇME - VAZGEÇME İRADESİNİN MUTEBERLİK ŞARTI - HÜKÜMLÜ VEYA ER İŞÇİLERİN SİGORTALI OLUP OLMADIKLARI - SİİGORTA PRİMLERİNİN GERİ VERİLMESİ

Özü: 1 - Bir beyanın alacaktan vazgeçme beyanı olarak kabulü için, beyanda bulunan kimsenin alacak hakkını bilmesi veya afakî iyi niyet kaideleri gereğince hakkını bildiğinin kabul edilmesinin lâzım gelmesi şarttır. 2 - Hükümlü işçiler veya er işçiler dahi, İş kanunu hükmünce işçi sigortalarının sigortalısıdırlar.

(3008 SK m. 101 — 4772 SK m. 51)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 7/4/1959 gün E. 6530, K. 3028)

Dâva, Demir ve Çelik Fabrikaları Umum Müdürlüğünce, hükümlü işçilerle er işçiler için İşçi Sigortaları Kurumuna ödenmiş olan sigorta primlerinin geri verilmesi isteğine ilişkin bulunmaktadır.

1119

1 — Mahkemece hükmî şahsiyeti haiz bir âmme müessesesi olan İşçi Sigortaları Kurumu tarafından Sümerbank U. Md. ne gönderilip ve er işçilerin 4772 sayılı kanuna tâbi bulunmadıklarını bildiren iki tebliğ ile bir feragat iradesinin beyanı şeklinde kabul edilmiş ve bu tebliğler yürürlükte kaldığı müddetçe kurumun prim isteme hakkından vazgeçmiş sayılacağı gerekçesine dayanılarak ilk görüşe aykırı tebliğatın yapıldığı 6/2/948 ve 12/12/948 tarihlerine kadar olan devreye ilişkin olan ve icra zoruyla ödenmiş bulunan primlerin geri verilmesi hüküm altına alınmıştır.

Gerçekten İşçi Sigortaları Kurumunca Sümerbank Umum Müdürlüğüne gönderilen 15/10/946 ve 20/11/946 günlü tebliğlerde hükümlü ve er işçilerin sigortalı sayılamıyacakları cihetle 4772 Sayılı Kanunun şumülü dışında bırakılmaları gerektiği yazılıdır.

Ancak İşçi Sigortaları Kurumu söz konusu tebliğlerinde sadece hükümlü ve er işçilerinin 4772 sayılı kanuna tâbi bulunmadıklarını bir hukukî görüş olarak Sümerbank Umum Müdürlüğüne bildirmekle yetinmiştir. Daha açıkcası, primleri isteme hakkını kanunun kendisine vermiş olmadığı esasından hareket ederek prim ödenmesi gerekmediğini yazmıştır. Davalı müessese daha sonra 6/2/948 ve 12/12/948 günlü yazılariyle ilk tebliğlerindeki görüşe aykırı olarak hükümlü ve er işçilerin de 4772 sayılı kanuna tâbi bulunduklarını dâvacı tarafa bildirmiştir.

Bir kerre ilk tebliğlerde bir alacak hakkından vazgeçme iradesinin saklı bulunduğu kabul etmeğe kanunen imkân yoktur. Zira sigorta kurumu söz konusu tebliğlerinde hiç bir zaman mevcut olduğunu bildiği bir alacak hakkını ortadan kaldırmağı hedef tutmuş değildir. Esasen vazgeçme iradesinin varlığı herşeyden önce vazgeçenin bir alacak hakkına mâlik olduğunu bilmesi ve bu hakkından bilerek vazgeçmesi veyahut vazgeçenin hakkı olduğunu bilmezse bile hakkının mevcut olması halinde dahi ondan vazgeçmek istemesi veyahut beyanda bulunanın hakkı olduğunu bildiğinin afakî iyi niyet kaidesine kabulünün gerekli olması şartına bağlıdır. Halbuki alacaklı kurum hakkı olduğunu bildiği halde bu hakkını aramayacağı veyahut kanun bakımından haklı bulunduğu farzedilse bile hakkını istemeyeceği yolunda açık bir beyanda bulunmamıştır. İşçi Sigortaları Kurumununun ilk tebliğlerinde hükümlü ve er işçiler için prim istememiş olması hukukî mânada bir vazgeçmeyi gerektirmez. Hülâsa, söz konusu tebliğlerde prim hakkından vaz geçme şartları gerçekleşmemiştir.

Bu itibarla mahkemece ilk tebliğlerin vazgeçme iradesinin açıklanması şeklinde kabulü ile ikinci tebliğlerin yapıldıkları tarihlere ka

1120

dar ödemiş olan sigorta primlerinin geri verilmesinin hükümaltına al
mış bulunması kanuna aykırıdır ve dâvalı tarafın temyiz itirazları
bakımdan yerindedir.

2 — Dâvalı müessesece zamanaşımını hedef tutan itiraz yerin
görülmemiştir.

3 — Dâvacı müessese, hükümlü ve er işçilerin, İş Kanununun 1
inci maddesinin son fıkrasındaki işçi tarifine girmeyen müstahdem
oldukları cihetle kendilerine ödenen ücretlere sigorta primi tahakk
ettirilmesinin kanuna aykırı bulunduğunu ileri sürmüştür.

Halbuki İş Kanununun 101 inci maddesinin 3 üncü fıkrası bu
nunun uygulandığı iş yerlerinde, işçi tarifine girmeksizin çalıştırılma
ta olan müstahdemlerin de sigorta hükümlerine tâbi bulunduklar
açıkça belirtmiştir. Diğer yönden İş Kanununun 101 inci maddesin
1 inci fıkrası, işçilerin iş yerlerine alınmalariyle beraber kendiliklerind
sigortalı sayılacakları hakkında bir hükmü kapsamakta olması itib
riyle dâvacı müessesenin prim ödeme mükellefiyeti kanundan doğan
borç mahiyeti arzetmekte bulunmuştur. Esasen kanunun bu hü
münün kabul edilmesinden maksat, belli işler görerek bir takım rızık
lar karşısında bulunan kimselerin korunmasıdır; iş aktiyle veya hizm
aktiyle iş yerinde çalışan bir kimse ne gibi rızıkolar karşısında bulun
yorsa böyle hükümlü işçilerin de aynı rızıkolara uğrayabilecekleri
hetle aynı kanunî korumadan istifade etmeleri yani sigortalı sayılm
ları kanun koyucunun maksadına uygun düşer. Nihayet, İş Kanunu b
kımından yaşları dolayısiyle işçi sayılması mümkün olmayan kimse
rin işçi gibi çalışmış olmaları halinde işçilere sağlanan bütün haklard
ve bu arada sigortalı olmak hakkından faydalanacakları esasını kab
etmiş bulunan 20/9 sayılı ve 18/6/1958 günlü içtihadı birleştirme kara
dahi bu görüşün doğruluğunu göstermektedir. Bu sebeplerle İş Kan
nuna tâbi iş yerlerinde çalışan hükümlü işçilerin veya işçi olarak çal
tırılan erlerin dahi diğer işçiler gibi sigortalı sayılmalarının gerekm
dolayısiyle dâvacı tarafın bu cihete ilişkin temyiz itirazı da kanun h
külerine uygun değildir.

4 — Tarafların 1 inci bendin şümulü dışında kalan diğer bütü
temyiz itirazları da yersizdir.

Netice : Temyiz olunan kararın yalnız 1 inci bentte gösterilen
bepten dâvalı taraf lehine bozulmasına ve diğer bütün itirazların re
dine ve dâvalı için takdir olunan yüz lira durusma avukatlık parasın
dâvacıya yükletilmesine ve aşağıda yazılı temyiz masrafından red h

111

cının temyiz edenlerden dâvacıdan ve bozma harcının da ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 7/4/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

KAZA VE MESLEK HASTALIĞI SİGORTASI — İŞ YERİNİN GEÇ BİLDİRİLMESİ — SİGORTA YARDIMLARINI TAZMİN

ÖZÜ : 4772 sayılı İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası Kanununun 84. maddesi ile, iş yerini İş Kanunundaki bir aylık müddet içinde çalışma teşkilâtına bildirmeyen iş verene yükletilen tazmin borcu, iş yerinin kanunî müddetten sonra ve fakat iş kazasından önce bildirilmiş olması halinde dahi vardır.

(4772 SK m. 84 — 3008 SK m. 2/F)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 15/4/1959 gün E. 687, K. 3180)

4772 Sayılı Kanunun 84 üncü maddesinin 1956 tarihinde yürürlükte bulunan şekline göre İş Kanununun 2 nci maddesinin F bendi gereğince iş yerini ilgili çalışma teşkilâtına haber vermeyen iş verenler sigorta kurumunun yapmış olduğu sigorta yardımlarından dolayı kuruma karşı mesul bulunmaktadırlar. İş Kanununun 2 nci maddesinin F bendi hükmünce iş yerinin bir ay içinde çalışma müdürlüğüne bildirilmesi mecburidir. Dâvalı işveren bu mecburiyeti kanunî müddeti içinde yerine getirmemiştir. Ancak, bir aydan fazla bir geçikme ile yerine getirmiştir. Bu itibarla F bendinin kendisine yüklediği borcu yerine getirmiş sayılamaz. Kaza tarihinden 1 gün önce bu borcun yerine getirilmiş olması durumu değiştirmez; zira, bir aylık müddet içinde bildirme borcunun yerine getirilmemiş olması ve bunun neticesinde iş yerinin İş Kanunu kapsamına alınmamış bulunması sonunda 84 üncü madde hükmünce mesuliyetin şartları gerçekleşmiş bulunduğundan mesuliyet doğmuştur. İçtihadı birleştirme büyük heyetinin 23/5/1956 günlü ve esas 2, karar 8 sayılı kararı ile kabul edilmiş olan görüş tarzı da bunun böyle olmasını gerektirmektedir. Zira 4772 sayılı Kanunun 84 üncü maddesindeki mesuliyet hükmü işverene İş Kanununun yüklediği mükellefiyetlerin yerine gelmesini sağlamak üzere kanunun yüklediği bildirme borcunu yerine getirmemiş olmasının Medenî Hukuk bakımından derpiş edilen müeyyidelerinden birisidir. Bu gerektirici sebep karşısında bir an için ve söz konusu 84 ncü maddenin yazılışına rağmen bu hükmün primle ilgili olduğu farzedilse dahi kaza günü sigorta primleri henüz ödenmiş olmadığından yine bu müeyyidenin tatbiki lâzım gelecektir. Sigorta primlerinin ödettirilmiş bulunmasının dahi mesuliyete tesiri olmaması

1102

lâzım gelir. Mahkemece bu hukukî esaslar gözönünde tutulmaksızın Çalışma Müdürlüğüne karşı olan bildirmenin kanun hükümlerine uygun bir bildirme sayılarak ve primlerin dahi ödenmiş bulunması vakıasına dayanılarak 84 ncü maddenin tatbik edilemiyeceğinin kabulü ile davanın reddedilmiş olması kanuna aykırıdır.

Netice : Temyiz olunan kararın gösterilen sebepten bozulmasına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 15/4/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

İSTİMLÂK — İSTİMLÂK EDİLMİŞ GAYRİMENKULÜN İDARE ELİNDEN ZABTI — SATILAN MALIN ZABTINA KARŞI TEKEFFÜL — KANUN HÜKMÜNÜN KIYAS YOLUYLE TATBİKI

ÖZÜ : Satılan malın alıcı elinden zabtı halindeki tekeffüle ait satış akdi hükümleri, kıyas yoluyla, istimlâk edilmiş malın gerçek mâlik tarafından zabtı halinde de tatbik olunur.

(6830 SK — BK m. 189)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 16/4/1959 gün E. 239, K. 3157)

İstimlâk muamelesi hukukî bakımdan bir satış akti değildir fakat hâdise tarihindeki belediye istimlâk kanununda istimlâk edilen yerin bir kısmının hukukî bir ayıp sebebiyle zabtedilmiş olması halinde eski mâlikin ne gibi şartlar altında mesul tutulacağı hakkında bir hüküm mevcut olmadığı cihetle Borçlar Kanununun zabta karşı teminata ilişkin 189 ve sonraki maddeleri hükümlerinin kıyas yoluvla tatbiki gerekli görülmüştür. Borçlar Kanununun 189 uncu maddesi hükmünce satılan şeyin satış akti zamanında mevcut bir hak sebebiyle üçüncü şahıs tarafından zabtedilmesinden dolayı satıcı alıcıya karşı mesul tutulmaktadır. Bunu hâdisemizde tatbik edecek olursak eski mâlikin istimlâk zamanında mevcut olan bir hak dolayısivle istimlâk edilen yerin zabtedilmiş olmasından ötürü istimlâk eden idareve karsı mesul tutulması lâzım gelir. Bu itibarla mahkemenin istimlâk tarihinde hazinenin dâvalının hakkına üstün tutulması gereken bir hakkı bulunup bulunmadığını her iki tarafın tapularının tarihleri ve dayandıkları hukukî sebepleri gözö-

1123

nünde tutularak incelenmesi ve varacağı neticeye göre karar verilmesi lâzım geldiği halde dâvayı reddetmiş bulunması kanuna aykırıdır.

Netice: Temyiz olunan hükmün gösterilen sebepten bozulmasına ve aşağıda yazılı temyiz harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 16/4/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

ALACAĞIN TEMLİKİ — BEYANIN ALACAĞI DEVRALANA ULAŞTIRILMASININ ŞART OLMASI — TALİKİ ŞARTIN GERÇEKLEŞMESİ — AKDİN AFAKİ İYİ NİYET ESASLARINA GÖRE TEFSİRİ

ÖZÜ: 1 — Yazılı temlik beyanı, alacağı devralana ulaştırılmadıkça alacak devredilmiş olamaz. 2 — Alacağı temlik beyanının yazılmış olduğu belgenin devredenin elinde bulunması, temlik beyanının ulaştırılmış olmadığını gösterir. 3 — Bir paranın ödenmesi için üçüncü kişinin alacağını tahsile kalkışması şart koşulmuş ve üçüncü kişi alacağının ancak bir kısmını tahsil etmiş olursa şarta bağlı borcunda kısmen ödenmesi gerekir. 4 — Akdin ve taliki şartın afakî iyi niyet esaslarına göre ve tarafların zıt menfaatlarını uzlaştıracak şekilde tefsiri gerekir.

(BK m. 162 vd., 18, 149 vd. — HUMK m. 438/6)

(Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 20/4/1959 gün E. 491, K. 3189)

1 — Bir alacağın temliki için sadece o alacağı gösteren senet üzerine veya başka bir kâğıda devir beyanının yazılmış ve imzalanmış olması kâfi değildir. Alacağın temliki muamelesinin tamamlanması için yazılı devir beyanının alacağı devralacak kimseye ulaştırılması kanunî bir şarttır. Hâdisemizde dâvalı mahkemeye karşı dâvaya esas olan alacağın devredilmiş bulunduğu yollu bir müdafaada bulunmamıştır., Diğer cihetten senet dâvacının elindedir. ki buda devir beyanının diğer tarafa ulaştırılmış olmadığını göstermektedir. Bu itibarla ve senedin metni karşısında mesuliyetin esasına ilişkin olan temyiz itirazları yersizdir.

2 — Dâvaya esas olan alacağın ödenmesinin bağlı olduğu bir şart vardır. O da senetli diğer alacağın üçüncü kişi Osman tarafından alınmış olmasıdır. Daha doğrusu bu alacağın alınması yoluna gidilmiş bulunmasıdır. Akitlerin afakî iyi niyet esaslarına uygun olarak tefsiri gerektiğinden ve bu arada tarafların zıt menfaatlarının uzlaştırılması da esas olduğundan taliki şartın Osman Ünal tarafından alacaktan ne

miktarı alınırsa dâvacı tarafından da dâvalıdan o miktar alınacağı isteneceği şeklinde mânalandırılması lâzım gelecektir. Nitekim taahhütnamede aynen (Derelide Tüccardan Osman Ünal ile Civriz köyünde Haşim Şentürk ve Mustafa Şirin aralarındaki noter senediyle olan 1500 liralık ihtilâflı alacağın Osman Ünal tarafından tahsili cihetine gidildiği takdirde aşağıda imzası bulunan ben Yunus Yılmaz bilfiil 1500 lirayı Mustafa Şirine nakten ödemeği kabul ve taahhüt ediyorum borcumdur). Denilmiş ve dâvalı savunmasında taahhüt edilen borcun tamamının tahsili gerçekleştiği takdirde bunun ödeneceğinin kabul edildiğini ileri sürmüştür. İcra memurunun cevabından ve cezaevleri harcının alacaklıya ve tahsil harcının borçluya yükletilmesinin kanun hükümlerinden bulunduğu gözönünde tutularak Osman Ünal tarafından safi 864 lira alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla dâva edilen alacaktan bugün için ancak 864 lirasının ödetilmesine ve fazla isteğin şimdilik reddine karar verilmek gerektiği halde mahkemece aktin az yukarıda bildirilen esaslara uygun olarak tefsir edilmesi gerektiği göz önünde tutulmaksızın 1500 liranın tamamına hükmedilmiş bulunması kanuna aykırıdır. Ancak, bu yanlışın düzeltilmesi yeniden duruşmayı gerektirmediğinden temyiz edilen kararın düzeltilerek onanması uygun bulunmuştur.

Netice : Temyiz olunan kararın hüküm fıkrasının silinerek yerine (864 liranın dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve fazlaya ilişkin isteğin reddine ve dâvacı tarafından yapılan 49,15 lira masrafın 864/1500 ün 1956 kuruş bakive harç ile birlikte keza dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine) sözlerinin yazılmasına ve kararın bu düzeltilmiş şeklinin onanmasına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 20/4/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

HÜKÜMLERİN TAVZİHİ

ÖZÜ : Hükmün tavzihini talep için ilâmın kesinleşmiş olması şart değildir.

(HUMK m. 455 vd.)

(Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 27/6/1960 gün E. 5797, K. 5716)

Hükmün tavzihini talep için kesinleşmiş olması şart değildir. Henüz kesinleşmemiş bir hükmün dahi tavzihi istenebilir. Tavzihi istenen hüküm gayrimenkule mütaallik olup tavzih isteyen aleyhine henüz kesinleşmediği kabul edildiğine göre onun hakkında icra kabiliyetini haiz olamaz. İcra kabiliyetini haiz olmayan bir hükmün icrası bahis konusu

1115

edilemez. Filhal hükmün tavzih isteyen aleyhine kesinleşip kesinleşmediği araştırılmak, henüz kesinleşmemiş ise tavzih talebinin esası hakkında bir karar verilmek gerekirken hükmün icra edildiğinden ve henüz kesinleşmediğinden bahisle tavzih talebinin reddi cihetine gidilmesi isabetsiz tavzih isteyen dâvalı Dilaver Çelikbaş (Çeribaşı) nın temyiz itirazları yerinde olduğundan kabulü ile tavzih talebinin reddine dair olan kararın bozulmasına ve 5602 s. K. nun 54. maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 27/6/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

YABANCILARIN KÖYLERDE GAYRİMENKUL İKTİSABI

ÖZÜ : Köy Kanununun 87. maddesi ile Suriye tebaası şahısların Türkiye'deki gayrimenkulleri hakkında tatbik edilecek esaslar.

(442 SK m. 87)

(Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 27/6/1960 gün E. 6948, K. 5759)

Nizalı parsel çiftlik kerpiç evi olarak Hatayın Altınözü Kazasında Başarbey Köyü Hududu içinde tapulamaya tâbi tutulmuştur. Tapulama tutanağında işbu parselin ceddinden intikalen 40 senedenberi Ömer oğlu Sami Rüstemin elinde bulunduğu, bunun 15 sene evvel ölümiyle varis olarak karısı Zübeyde Rüstem ve evlâtları Ömer ve Ahmet Rüstem ve Raziye ve Rasime ve Saniye'ye terk ettiği, bunların Suriye tâbiiyetinde bulundukları, gayrimenkulün köy hududu dahilinde kaldığı belirtilmiş Köy Kanununun 87. maddesinden bahsiyle Hazine lehine tesbit yapılmıştır. Dâvacı Sami oğlu Ömer Rüstem işbu gayrimenkulün vekili olduğu anası Zübeyde Rüstem uhdesinde Eylûl 1932 tarih 43 numaralı sicilde kayıtlı olduğunu ileri sürmüş ve duruşmada 70 - 80 senedenberi ceddinden intikalen babasına ve ondan kendilerine kaldığını, zilyedlikleri altında bulunduğunu bildirmiştir. Dâvacı Suri'yede mukim bulunmaktadır. Mübrez veraset belgesinde Sami Rüste'min Suriye tabiiyetinde olarak Suriye'de öldüğü ve veresesinin Suriyede ikamet ettikleri yazılıdır. Mahkemece gayrimenkulün mülk mahiyetinde olduğu Hatayın Türkiye'ye ilhakından evvel orada mer'î kanunlar uyarınca mülk gayrimenkuller hakkında hakkı karar ceryan etmediği ilhaktan itibaren tapulama tarihine kadar Medenî Kanunun 639 ncu maddesinde yazılı 20 senelik müddetin geçmediği mütalâa olunmuş itiraz ve dâva reddolunmuştur. Hâdisede tatbiki lâzım gelen hüküm Medenî Kanunun 639 ncu maddesi değildir. Gayrimenkul tapulamaya tâbi tutulmuş olduğundan 5602 sayılı Tapulama Kanununa 13 üncü maddesinin 6335 sayılı

1106

kanun ile tâdil edilen D bendi tatbik olunmak lâzımdır. Medenî Kanunun 639 uncu maddesi hükmü ile bahsi geçen D bendi hükmü zaman itibariyle tatbik sahası bakımından farklıdırlar. Medenî Kanunun 639. maddesinde yazılı müruruzaman tatbikat kanununun 20 nci maddesinde belirtildiği üzere bu kanunun meriyetinden itibaren cereyanı başlar. Ancak eski kanunun meriyeti zamanında yeni kanunda dahi muteber bir müruruzaman başlamış bulunursa bu takdirde yeni kanunun meriyetine kadar geçen zaman Medenî Kanunun kabul ettiği müruruzaman müddetine mütenasiben mahsubedilir. Hatay'da Medenî Kanun ilhak tarihinden itibaren meriyete girmiştir. O tarihten evvel Hatay'da mülk gayrimenkul hakkında aynı mahiyette müruruzaman kabul olunmamıştır. İlhaktan itibaren tapulama tarihine kadar yirmi sene geçmemiştir. Memenî Kanunun 639 uncu maddesinin tatbiki bakımından mahkemenin vardığı netice doğrudur. Meselenin 5602 sayılı kanunun 13 üncü maddesinin D. bendi hükümleri muvacehesinde hal şekline gelince: 5602 sayılı kanunun zilyed lehine kabul ettiği hükümler mahiyetleri itibariyle makable şâmildir. Meselâ 13 üncü madde tapulu gayrimenkullerin haricî satışı zilyet lehine muteber sayılmıştır. Bu kanun 22/3/1950 tarihinde meriyete girmiş olmasına rağmen 1950 senesinden evvel yapılan haricî satışlar dahi zilyed lehine muteber bulunmaktadır. Esasen 13 üncü madde tapulama tesbitlerinin ne şekilde yapılacağını göstermek maksadiyle tapulama heyetine verilen direktif ve emirleri mutazammındır. Ayni kanunun 15 inci maddesi ile ihtilâfların hallinde hâkim tarafından 13 üncü madde hükmünün tatbik edileceği kabul olunmuştur. Yani 13 üncü madde esas itibariyle tapulama sırasında teknisyenin gözönünde tutacağı hükümleri ihtiva etmektedir. Bu esaslar 15 inci madde ile ihtilâfların mahkemece halli sırasında nazara alınması şeklinde teşmil olunmuştur. Tapulama teknisyeninin gözönünde tutması lâzım gelen bu esasların 5602 sayılı kanunun meriyetinden sonra cereyan eden hâdiselere tatbik edileceği ve ona takaddüm eden zamanlara teşmil olunmıyacağı düşünülemez. Diğer taraftan tapulama kanunu tasfiye kanunu mahiyetindedir. Bu nevi kanunlar esasen makable teşmil için kabul edilirler. 13 üncü maddenin bu karakteri bakımından makable teşmili zaruridir. Tapulama başladığı tarihte tapuda kayıtlı olmıyan bir gayrimenkule bir kimse malik gibi nizasız ve fasılasız yirmi senedenberi zilyed bulunuyorsa ve o gayrimenkul zilyedlikle iktisaba müsait ise, vergi kaydı gibi diğer şartlar tahakkuk ettiği takdirde o gayrimenkul zilyedi adına tesbit edilecek, ihtilâf vukuunda mahkemece aynı esaslar tatbik olunacaktır. Artık o gayrimenkulün tapulamaya tekaddüm eden 20 sene içinde tâbi olduğu hukukî rejim nazara alınmıyacaktır. Bu itibarla nizalı gayrimenkulün 1939 senesine

1117

tekaddüm eden zamanlarda mülk mahiyeti itibariyle o tarihte mer'î hükümler bakımından hakkı karara tâbi bulunmamış olması bu gayrimenkul hakkında 13 üncü maddenin D bendinin uygulanmasına engel olamaz. Mahkemenin aksini mütalâa etmesi isabetsiztir. Dâvacıların Suriye tabiiyetinde bulundukları ve gayrimenkulün köy hududu içinde olduğu bahis konusu edilmektedir. Köy Kanununun 87 nci maddesi uyarınca ecnebi şahısların köylerde arazi ve emlâk almaları menedilmiştir. Bu hüküm yeni iktisapları önlemektedir. Müktesep hakları ihlâl etmemektedir. Köy K. o yerde meriyete girdiği tarihte ecnebi tâbiiyetinde bulunan bir kimse köy hududu içinde zaten bir gayrimenkule mâlik bulunuyorsa onun mülkiyet hakkı bâkidir. Ancak bu nev'î gayrimenkul tasfiyeye tâbi tutulacaktır. Hatayda kâin bir gayrimenkul ilhak tarihinde tapu ile Suriye tabiiyetinde bir kimse uhdesinde bulunuyorsa veya abai ced senetsiz olarak o kimsenin elinde ise veyahut Türkiye tabiiyetinde bulunan bir kimsenin ilhaktan sonra ölümiyle o gayrimenkul Suriyeli veresesine intikal ederse mütekabiliyet şartlarının tahakkuku halinde o gayrimenkul üzerinde Suriyeli şahsın mülkiyet hakkı tanınmak köy hududu dahilindeki arazi ve emlâkın tasfiyeye tâbi tutulacağı gözönünde tutulmak icap eder. İki çeşit Suriyeli kimse mevcuttur. Bunlardan bir kısmı Hatayın Türkiyeye ilhakından evvel dahi Suriye tabiiyetini iktisap etmiş olan kimselerdir. Bunların gayrimenkulleri üzerinde mülkiyet hakları Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Devleti arasında akdedilen mukavelelerle mahfuz tutulmuştur. Bir kısmı ise Hatayın ilhakından evvel Hatayda mukim olupta ilhaktan sonra hıyar hakkını Suriye lehine kullananlardır. Bunlara ait gayrimenkuller ahden kabul edilen müddet içinde tasfiye tâbidir. Her iki kısım Suriyeliler hakkında köy kanununun 87 nci maddesi ve irsen intikallerde mütekabiliyet esasları ve Suriyelilere ait gayrimenkullerin ahere devrini ve tedavülünü men eden ve 1062 sayılı kanun uyarınca sâdır olan kararnameler hükümleri nazara alınacaktır. Köy Kanununun 87 nci maddesi ecnebilerin köylerde arazi ve emlâk almalarını men ettiği için bu kanunun meriyetinden sonra geçen müddetler mücerret zilyedlikle iktisapta hesaba katılmıyacaktır. Bu esaslar dahilinde tetkikat yapılarak bir karar verilmek gerekirken ilâmda yazılı sebep ve düşüncelerle itirazın reddi cihetine gidilmesi isabetsiz temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle hükmün bozulmasına ve 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 27/6/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

1124

KADASTRO DÂVALARININ MÜSTACELİYETİ — TATİL ZAMANINA TESADÜF EDEN TEMYİZ MÜDDETİ

ÖZÜ : Kadastro işleri müstacel mevaddan bulunması itibariyle, mahkemelerin yaz tâtiline tâbi olmadığından, yaz tâtili sebebiyle münzam 7 günlük müddetten istifade edilemez.

(HUMK m. 176, 177 - 5602 SK m. 31)

(Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 5/7/1960 gün E. 6687, K. 6131)

Dâva umumî hükümler dairesinde Üsküdar Asliye Hukuk Mahkemesine 30/10/1937 tarihli arzuhal ile ikame edilmiş 6/10/1938 tarihli celsede dosya muameleden kaldırılmış nizalı sahaya kadastroca el konduğundan bahsiyle 27/6/1941 tarihli arzuhal ile dâva Kadıköy Kadastro Mahkemesi nezdinde yenilenmiş 1/9/1948 tarihli Kadıköy Kadastro Mahkemesi ilâmı Temyiz Birinci Hukuk Dairesince 2613 sayılı kanuna tevfikan incelenerek bozulmuş kadastro mahkemelerinin lağvı üzerine dosya Kadıköy Asliye Hukuk Mahkemesine tevdi bu mahkemece 2613 sayılı kanuna tevfikan dâvaya devam edilmiş 6/9/1951 tarihli hüküm dairemizce aynı kanuna tevfikan incelenerek bozulmuş Kadıköy Asliye Hukuk Mahkemesince aynı kanun hükümleri dairesinde tetkikat yapılmış ve temyizen bozulması istenen 10/6/1959 tarihli karar ittihaz olunmuştur. İlâm mümeyyiz dâvacı vekiline 9/7/1959 tarihinde tebliğ edilmiş temyiz arzuhalı 7/9/1959 tarihinde mahkemeye verilmiştir. Kadastro mahkemeleri asliye sıfatını haiz olması bakımından ilâmlarına karşı temyiz müddeti tebliğ tarihinden itibaren cereyana başlar. Mümeyyizünaleyh vekilinin müddetin tefhimden itibaren başlayacağı noktasına ilişen itirazı yerinde değildir. Ancak kadastro işleri müstacel mevaddan bulunması itibariyle mahkemelerin yaz tâtiline tâbi olmadığından yaz tâtili sebebiyle munzam 7 günlük müddetten istifade edilemez. Hâdisede tebliğden itibaren 15 günlük temyiz müddeti geçmiştir. Temyiz talebinin müddet bakımından reddine, Temyiz duruşmasından dolayı 200 lira ücreti vekâletin mümeyyizden alınıp mümeyyizünaleyhe verilmesine ve 2613 sayılı kanunun 38 inci maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 5/7/1960 tarihinde karar verilerek aynı tarihte hazır bulunan taraflar vekillerine alenen tefhim kılındı.

1129

TAPUDA KAYITLI OLMAYAN GARİMENKULÜN TAPULAMADAN SONRA TEMLİKİ

ÖZÜ : Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkulün tapulamadan sonra ve tescilden evvel haricen satışı zilyed lehine muteber olup, Tapulama Kanununun 39. maddesi hükmüne girmez.

(5602 SK m. 39)

(Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 6/7/1960 gün E. 8121, K. 7593)

2047 parsel numaralı 5195 metrekare miktarında bağ zilyedliğe, irsen intikalen ve haricî taksime müsteniden 25/8/1955 tarihinde Abdurrauf Doğangündem adına yapılan tapulama tesbitine karşı hükmü temyiz eden Sıddıka Günden 28/4/1958 tarihli arzuhalinde ölmüş bulunan kocası Abdürrauftan 1956 yılında haricen satın alındığını bildirmiş ve 28/8/1956 tarihli âdi senet ibraz etmiştir. Tapulama tesbiti 1955 yılında yapılmış ve tapuya istinat ettirilmemiştir. Nizalı gayrimenkulün tapuda kayıtlı olduğu dosya muhtevasından anlaşılamamaktadır. Tapuda kayıtlı olmıyan gayrimenkulün haricen satışı zilyed lehine muteberdir. Bunun tapulamadan sonra yapılmış olması bu hükmü değiştiremez. Tapulama Kanununun 39 uncu maddesi tapuda kayıtlı gayrimenkuller hakkında tatbik olunabilir Bu cihetler gözönünde tutularak tahkikat yapılmak gerekirken haricî satışın tapulamadan sonra yapıldığından ve 39 uncu maddeden bahisle itirazın reddi cihetine gidilmesi isabetsiz dâvacının temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle hükmün bozulmasına ve 5602 savılı kanunun 54 üncü maddesi gereğince harç alınmasına mahal olmadığına 6/7/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

ZİLYETLİKLE İKTİSAP — ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA KANUNUNUN ŞÜMULÜNE GİRMEYEN ARAZİ

ÖZÜ : Tapuda kayıtlı olmıyan bir gayrimenkule 40 senedenberi zilyed bulunan şahsın mirasçıları tarafından davacıya satılıp zilyedliği devredilmiştir. Toprak Tevzi Komisyonu tarafından 4753 sayılı kanuna tevfikan Hazine lehine belirtme işlemi yapılmış ve fakat muhtaç çiftçiye dağıtılmasında bir fayda görülmediğinden Hazine adına tapuya tescil olunmuştur. Bu hal dâvacının ayn üzerinde hak iddia etmesine mâni olamaz.

(4753 SK m. 8, 9)

Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 26/9/1960 gün, E. 7833, K. 7364)

Tapu kaydına istinaden davalı hazine adına yapılan tapulama tesbitine karşı davacı haricî satın almağa ve zilyedliğe dayanarak itiraz

1140

etmiştir. Nizalı gayrimenkul aslında tapuda kayıtlı olmayıp 40 senedenberi Kara Hacıoğlu veresesinin mâlik gibi elinde iken 1950 yılında davacıya haricen satıp zilyedliğini devir ettikleri Toprak Tevzi Komisyonunun kararına atfen 12/1/1956 tarihinde hazine adına kayıt ihdas olunduğu kayıt örneği, keşif ve bilirkişilerin mütalâası ve şahadetle tesbit edilmiştir. Toprak Tevzi Komisyonu nezdinde çalışan bilirkişilerde keyfiyeti teyit eylemişlerdir. Gayrimenkulün muhtaç çiftçilere dağıtılmasında bir faide görülmediğinden hazine uhdesinde ipka edildiği komisyon reisliğinden gelen cevapta belirtilmiştir. Olayda 4753 sayılı kanunun 9 uncu maddesi hükmü cereyan edemiyecektir. İktisap hakkını ihraz etmiş olan zilyedin ayın üzerindeki hakkı tanımak lâzımdır. Mahkemece de o yolda işlem yapılmıştır. Yerinde olmıyan temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına ve 5602 sayılı kanunun 54 üncü maddesi gereğincee harç alınmasına mahal olmadığına 26/1/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

MİLLİ KÜTÜPHANE-ANKARA 1946
1131

II — YARGITAY CEZA KARARLARI

ORMAN KANUNU — PARA CEZASI — KUTUR

ÖZÜ. 6831 sayılı Orman Kanunun 91. maddesinin 1. fıkrasındaki para cezaları hükmünde hacim ve hacim ölçüsünde de ağacın orta kutru temel teşkil eder. Bu sebeple 91. maddenin (ancak) sözünden sonra gelen kutur dip kutur değil orta kutur olarak kabul edilmeli ve ona göre uygulama yapılmalıdır.

(6831 SK. m. 91)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12/9/1960 gün, E. 3/40, K. 87)

Devlet ormanından izinsiz olarak 2,082 m^3 hacmindeki yaş meşe ağaçlarını kesmek suretiyle Orman Kanununa muhalif harekette bulunmaktan sanık olup evvelce yine bir orman suçundan verilerek infaz edilmiş mahkûmiyeti bulunduğu anlaşılan Mehmet Kaya'nın yapılan duruşması sonunda : fiilinin subutuna mebni hareketine uyan 6831 sayılı orman kanununun 91/1 ve T. Ceza Kanununun 81/2 nci maddeleri gereğince neticeten sekiz gün hapis ve 121 lira 40 kuruş ağır para cezaları ve (458) lira dört kuruş tazminatla mahkûmiyetine ve oniki lira 94 kuruş tam duruşma harcı ile 18 lira 32 kuruş nisbî harcın sanıktan tahsiline dair Bayramiç Sulh Ceza Hâkimliğinden verilen 21/7/1959 tarihli hüküm sanığın vâki temyiz talebine binaen Temyiz üçüncü Ceza Dairesince incelenerek;

Esasa ait itirazları dosya münderecatına göre yerinde değilse de :

1 — Emvalin hacmine nazaran evvelâ para cezasının metre küpü (25) lira hesabiyle tayini ve ondan sonra misil arttırmasına tâbi tutulması lâzım geldiği düşünülmeden (50) lira olarak hesaplanması. (2) Esas dip kutur olduğuna göre orta kutur nazara alınmak suretiyle para cezasının ona nazaran hesaplanması suretiyle fazla hükmedilmesi kanuna aykırı ve bozmayı gerektirmiş olduğundan bahsile bozulup yerine geri çevirilmekle; yeniden yapılan duruşma sonunda : Hacim hesabında dip kutru nazara alarak hesap yapılacağına dair 6831 sayılı orman kanununun 91 nci ve sair maddelerinde sarahat mevcut değildir. Ceza ilminde de mutlak surette lehe hesaplanacağına dair bir sarahat ve prensip yoktur. Bu itibarla ilim ve teknik ölçülere göre hareket etmek lâzımdır. Hacim hesabında bir tomruğun küçük dairesi ile büyük dairesinin yüzlerinin nıfsı ile boyunun çarpılması gerekmektedir. Şu ameleye göre hacim hesabında esas olan dip kutur değil orta kuturdur. Nitekim orman tekniğinde de küvaj cetvellerine

göre bir ağacın hacmi tâyin edilirken orta kutur esas ittihaz edilmiştir. Hacim hesabında dip kutur diye bir tâbir yoktur. İzah olunan bu duruma göre temyiz ilâmında (2) sayılı bent altında gösterilen bozma sebebi yerinde görülmediğinden ve saireden bahsiyle bu noktadan evvelki hükümde ısrara ve (1) No. lu bozma sebebine de uyularak yeniden tesis olunan hükümde sanığın bu kerre sekiz gün müddetle hapis ve 121 lira 30 kuruş ağır para cezaları ile ve yine eskisi gibi 458 lira 4 kuruş tazminatla mahkûmiyetine dair aynı mahkemeden sonradan verilen 27/1/1960 tarihli hükmün dahi temyizen incelenmesi sanık tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine ve temyiz şartı da yerine getirilmiş olmasına binaen dâva evrakı C. Başsavcılığının; temyiz ilâmında gösterilen 2 numaralı bozma sebebi de vârit olup uymak gerekirken bu cihetten yazılı olduğu üzere eski hükümde ısrara karar verilmesi yolsuz görüldüğünden ısrar hükmünün bozulmasına karar verilmesi talebini havî 1/3/1960 tarihli tebliğnamesiyle birinci reislik dairesine gönderilmekle ceza genel kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

K A R A R

Düzenlenen suç tutanağında sanığın dip kuturları (yirmi) santimetre ve bundan aşağı ve fakat orta kuturlarının hepsi yirmi santimden küçük olan tamamı 2 metre, 82 desimetre küp hacimde kerestelik yaş meşe ağaçlarını kestiği ve yüklerken yakalandığı gösterilmiş ve 6831 sayılı orman kanununun 91 nci maddesi gereğince açılan dâvanın yargılaması sonunda bu maddenin birinci fıkrasiyle sanığın yedi gün hapsine ve ağaçların orta kuturları 20 santimden küçük olduğundan para cezası olarak metre küp itibariyle 25 liraya değil; bunun iki katı 50 liraya hükmedilmiş olduğu Yargıtay incelemesi sonunda ise: dip kutur yerine orta kutur esas alınmak gerektiği düşüncesiyle fazla para cezası hükmedilmiş olması kanuna aykırı görülerek bozulmuş ve uyulmayıp evvelki hükümde ısrar edildiği anlaşılmıştır.

Kanun vâzıı 6831 sayılı orman kanununun 91 nci maddesinin ilk fıkrasında ; gelişmesini tamalamış olan ağaçlardan kereste veya tomrukların beher metre küpü için hapis cezasına ek olarak 25 liradan 100 liraya kadar ağır para cezası hükmedileceğini kabul etmiş ve 20 santimetre kuturdan aşağı olan ve henüz büyüme çağını bitirmemiş bulunan genç ağaçlar üzerinde işlenecek suçları; bunların doğurduğu zararın büyük olması sebebiyle daha ağır görerek para cezasının bir misli arttırılarak hükmedileceğini açıklamıştır.

Para cezasının hükmünde hacim esas olduğuna ve hacim ölçüsünde de orta kutur temel teşkil ettiğine (ve para cezasının artırılmasiyle genç

1133

ağaçların diğer ağaçlardan daha fazla korunmasının kanun koyucu tarafından hedef tutulmuş olmasına) göre para cezasının hükmedilmesinde orta kutrun esas alınması zaruridir. Bu sebeple sözü geçen maddenin birinci fıkrasındaki (ancak) sözünden sonra gelen (kutur) sözünün dip kutur olmayıp orta kutur olarak kabulü ve o yolda uygulama yapılması gerektiği cihetle özel daire ilâmında gösterilen bozmaya uymayan Bayramiç Sulh Ceza Mahkemesi kararının ısrara ilişkin bölümü kanuna uygun bulunmaktadır.

Kararın uyma üzerine verilen kısmının incelenmesi için Üçüncü Ceza Dairesine verilmek üzere dosyanın C. Başsavcılığına geri çevrilmesine 12/9/1960 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

MERMİ, KAPSÜL, AV SAÇMASI VE BARUT — BİR ARADA BULUNMASI

ÖZÜ : Evinde yapılan aramada değişik tip ve sayıda tabanca mermisi, kapsül, av saçması ve barut bulunan kişi tek bir eylemle kanunun başka başka maddeleri hükümlerine karşı gelmiş olmayıp ayrı ayrı kanunlarla cezalandırılan ayrı suçlar işlemiştir. Yalnız Ceza Kanununun 79. maddesi delâletiyle 6136 sayılı kanunun 13. maddesiyle değil ayrıca Türk Ceza Kanununun 264. maddesiyle de cezalandırılmalıdır.

(6136 SK m. 13 — TCK m. 79, 264)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12/9/1960 gün E. 3/83, K. 88)

6136 sayılı kanuna muhalefetten sanık Yakup Kalyan hakkında yapılan duruşma sonunda : Adı geçen kanunun 13 ve TCK. nun 79, 55/3 ncü maddelerince 4 ay hapis ve 133 lira 30 kuruş ağır para cezasiyle mahkûmiyetine, mermi, barut ve av malzemesinin müsaderesine, 2533 kuruş harc alınmasına dair Terme Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 15/4/1959 tarihli hüküm Üst C. Savcısının vâki temyiz talebine binaen Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesince incelenerek :

Sanık Yakup mermilerden ayrı barut da bulundurduğuna nazaran ayrıca TCK. nun 264 üncü maddesine tevfikan ceza tâyini icabederken 79 uncu maddeden bahisle yazılı şekilde karar verilmesi, yolsuz görüldüğünden bahsiyle bozularak yerine geri çevrilmekle; evvelki hükümde ısrarı mutazammın mezkûr mahkemeden sonradan verilen 9/3/1960 tarihli hükmün dahi temyizen tetkiki Üst Samsun C. Savcılığı tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine mebni işbu dâva evrakı C. Başsavcılığının: Usul ve kanuna uygun olan kararına uyulmak icaj ederken yazılı şekilde ısrar kararı verilmesi,

Kanuna aykırı görüldüğünden hükmün bozulması isteğini bildiren 11/5/1960 tarihli tebliğnamesiyle Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle ceza genel kurulunca incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü :

K A R A R

Dosya ve soruşturma safhalarına göre sanığın evinde yapılan aramada muhtelif tip ve çapta tabanca mermileri, kapsül, av saçması ve barut bulunmuştur. Sanık mahkemeye av malzemesinden dolayı ceza kanununun 264 üncü ve diğerleri için de 6136 sayılı kanunun 13 üncü maddesiyle yollanmış bulunmaktadır. Sanık tek bir eylemle kanunun başka başka maddeleri hükümlerine karşı gelmemiş ayrı, ayrı eylemlerle, ayrı, ayrı kanunlarla cezalandırılan suçları işlemiş durumda bulunduğu için burada Türk Ceza K. nun 79 uncu maddesinin uygulanması söz konusu edilemiyeceğinden özel daire ilâmında gösterilen bozmaya uymak gerekli iken evvelki hükümde ısrar edilmesi kanuna aykırı ve Üst Samsun C. Savcılığının temyiz itirazları yerinde görüldüğünden sözü geçen ısrar hükmünün tebliğnamedeki düşünceye uygun olarak bozulmasına 12/9/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

YEDİEMİN — HAPİS HAKKI

ÖZÜ : Yedieminliğine bırakılan bir malın korunması ve bakımı için bir para harcama zorunda kalan ve bir ücrete hak kazanan kişi harcadığı parayı ve hak ettiği ücreti alıncaya kadar o mal üstünde kanunun tanıdığı hapis hakkını kullanabilirse de bu yönü zamanında ilgili mercie bildirmeden ve bir istekte bulunmadan o malı geri vermekten kaçınamaz.

(TCK m. 276/2)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/1960 gün, E. 4/45, K. 46)

Orman işletmesinde yediemin sıfatiyle kendisine teslim olunan buğday veya bedelini vermekten imtina etmek suretiyle yedieminliği suiistimal etmekten sanık Hasan Kurt'un yapılan duruşması sonunda; T. C. K. nun 276/2 nci maddesi gereğince yedi gün hapis ve elli lira ağır para cezasiyle mahkûmiyetine ve ikiyüz lira maktu ve onüç lira kırkdört kuruş nisbî vekâlet ücretinin sanıktan alınarak müdahile verilmesine dair Kozan Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 18/10/1959 günlü hüküm sanığın vâki temyiz isteğine binaen Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesince incelenerek sanığın yedieminlik ücreti verilmemiş olmasının tahfife

1125

yer verip verilmiyeceğinin karar yerinde tetkik ve münakaşası lüzumundan zühul edilmesi,

Bozmayı gerektirmiş olduğundan bahisle bozularak yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan muhakeme sonunda; sanık her hangi bir şahsın haczedilen eşyasına yediemin olmayıp ormana tecavüz ederek açtığı tarlaya tohum saçıp mahsül zamanı kaldıracağı vakit orman idaresince el konularak muhakeme neticesine kadar mezkûr buğdayın kendisinde kalmasını gösterir bir yediemin zabıt varakası ile tesbit edilmiş ve bu suretle bu işten dolayı sanığa her hangi bir külfet tahmil edilmediği ve esasen teslim tarihinden bu güne kadar da buğdaylar her hangi bir yerde bekletilmediği ve şimdiye kadar sanık bu buğdayları da ödemediği için hakkında dâva açıldığı nazara alınırsa sanığa bu yediemin-lik görevinden ötürü her hangi bir ücret verilmesine imkân bulunmadığı cihetle sanığın cezasından tenzilât icrası lüzumuna ilişen temyiz bozma kararı yerinde görülmemiş olduğundan ve saireden bahisle evvelki hükümde ısrara dair ayni mahkemeden sonradan verilen 4/5/1960 tarihli hükmün dahi temyizen incelenmesi sanık tarafından verilen dilekçe ile istenilmesine ve fakirlik ilmühaberi verilmek suretiyle temyiz şartı yerine getirilmiş bulunmasına nazaran dosya. C. Başsavcılığının; yerinde olan temyiz bozma kararına uymak gerekirken evvelki hükümde ısrara karar verilmesi kanuna aykırı görüldüğünden ısrar hükmünün bozulması isteğini bildiren 9/6/1960 tarihli tebliğnamesiyle birinci reislik dairesine gönderilmekle ceza genel kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

K A R A R

Dosyaya ve soruşturma safhalarına göre sanık ve arkadaşlarının orman sahasını ekip biçmekle elde ettikleri ürün, orman idaresinin ilgili memurlarınca bunlardan alınarak saklanmak ve istendiğinde geri verilmek kaydiyle emanet olarak sanığa teslim edilmiş olduğu halde bunları türlü sebepler ileri sürerek geri vermemiş bulunduğu ve bundan dolayı hakkında dâva açılıp hüküm giydirildiği anlaşılmaktadır.

Sanık, bunları saklamak ve korumak için bir masrafa katlanmış bir ücrete hak kazanmış olduğu takdirde bunu alıncaya kadar malları üzerinde kanunun tanıdığı hapis hakkını kullanabilirse de bu yönü zamanında ilgili yerlere bildirmesi gerektir, yoksa her hangi bir istekde bulunmaksızın sadece malı geri vermekten kaçınma yoluna gidemez.

İşin olusuna ve gösterilen gerekçeye göre ısrar hükmü kanuna uygun görüldüğünden sanığın yerinde olmıyan temyiz itirazlarının ve

tebliğnamedeki düşüncenin reddiyle sözü geçen hükmün onanmasına ve 570 kuruş ceza ve 537 kuruş nisbî onama harcının hükümlüden alınmasına 26/9/960 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

ORMAN SUÇU — İZİNSİZ AĞAÇ ÇIKARMAK — SUÇ TARİHİ

ÖZÜ : 6831 sayılı kanunun 108. maddesiyle cezalandırılan devlet ormanından izinsiz ağaç çıkarmak suçunda suç tarihi, ormandan çıkarma günüdür. Bu malların kesilme tarihlerinin eski olduğuna dayanılarak 5677 sayılı kanunun affı ve Türk Ceza Kanunun zamanaşımı hükümleri uygulanıp dava düşürülemez.

(6831 SK m. 108)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/1960 gün E.3/93, K.95)

28/6/959 tarihinde 4,258 metre mikâbı miktarındaki kaçak ağaçları kamyonla naklederken yakalanmak suretiyle orman kanununa muhalefette bulundukları iddiasiyle sanık Ali Yalçın ve Süleyman Tola haklarında yapılan duruşma sonunda : Bahis konusu ağaçların onbir ve oniki sene evvel yaşdan kesildiği tesbit edilmiş bulunmasına göre dava umumî af ve müruruzaman çevresinde mütalâası gerektiginden bu hususdaki âmme dâvasının 5677 sayılı umumî af kanunu ve müruruzaman sebebiyle düşmesine dair Kızılcahamam Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 6/10/1959 günlü hüküm orman idaresinin vâki temyiz talebine binaen Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesince incelenerek :

Muahhar olan 7132 sayılı kanun, suça el konma tarihini esas olarak kabul etmiş olmasına göre kesim günü bahse konu olamıyacağı düşünülmeden yazılı şekilde düşme kararı verilmesi yolsuz görüldüğünden bahsile bozularak yerine geri çevrilmekle :

Eski hükümde ısrarı mutazammın aynı mahkemeden sonradan verilen 8/4/960 günlü hükmün dahi temyizen incelenmesi müdâhil orman idaresi tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine ve şartıda ifa edilmiş bulunmasına mebni işbu dâva evrakı C. Baş Savcılığının :

Bozma sebebi yerinde olup uymak gerekli iken yazılı şekilde ısrar kararı verilmesi.

Kanuna aykırı görüldüğünden hükmün bozulması isteğini bildiren 21/5/960 günlü tebliğnamesiyle Birinci başkanlık dairesine gönderilmekle ceza genel kurulunca incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü.

1137

K A R A R

Dosyadaki kâğıtlara göre sanıklara yükletilen suç, Devlet ormanından izinsiz ağaç çıkarmaktan ibaret olup kesilme tarihleri ne olursa olsun bu eylem 6831 sayılı kanunun 108 inci maddesiyle belli cezalarla karşılanmıştır. Bu çıkarma 28/6/1959 da olmuş ve o gün bu suça elkonmuştur. Ve bu tarihte yürürlüğe girmesinden sonraya rastlayan 7132 sayılı kanunun af hükmünün şumulü dışında kalmaktadır. Artık burada bu malların kesilme günlerinin eskiliği ve 5677 sayılı af kanununun uygulanması düşünülemez ve tartışma konusu dahi edilemez.

Bu sebepten özel daire ilâmında gösterilen bozma yerinde olup uymak gerekirken eski hükümde ısrar edilmesi kanuna aykırı ve müdahil orman idaresinin temyiz itirazları yerindedir.

Netice : Sözü geçen hükmün tebliğnameye uygun olarak ve gösterilen sebepten bozulmasına ve depo parasının müdahil idareye geri verilmesine 26/9/1960 gününde oybirliğiyle karar verildi.

HAŞEP ALIP SATMAK

ÖZÜ : 6831 sayılı orman kanununun 108. maddesinin 2. fıkrası ancak haşep maddeleri alıp satmayı sürekli iş edindikleri yapılacak köklü bir soruşturma ve araştırma sonunda sabit olanlar hakkında uygulanabilir.

(6831 SK m. 108/2)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/1960 gün E. 3/101, K. 100)

1/4/1959 gününde 25 adede denk 4,702 metreküp hacminde kaçak orman emvali bulundurmak suretiyle orman kanununa aykırı hareket-te bulunmaktan sanık Hamdi Duman hakkında yapılan duruşma sonunda : Hareketine uyan 6831 sayılı Orman Kanununun 108/2-3 üncü maddesi gereğince tenzilen altı ay müddetle hapis ve beşyüz lira ağır para cezalariyle mahkûmiyetine dair Keles Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 26/10/1959 günlü hüküm sanığın vâki temyiz talebine binaen Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesince incelenerek;

Sanığın haşep madde ticaretiyle meşgul olup olmadığı merciinden sorulmadan müdahil idarenin cevabî yazısına istinaden yazılı şekilde hüküm tesisi yolsuz görüldüğünden bahsiyle bozularak mahalline geri çevrilmekle ;

1138

Eski hükümde ısrarı mutazammın aynı mahkemeden sonradan verilen 19/4/1960 günlü hükmün dahi temyizen incelenmesi sanık tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine ve şartı da ifa edilmiş bulunmasına mebnî işbu dâva evrakı C. Başsavcılığının;

Özel dairece gösterilen bozma sebebi vârit bulunup uymak gerekirken ısrar olunması.

Kanuna aykırı görüldüğünden ısrar hükmünün bozulması isteğini bildiren 1/6/1960 günlü tebliğnamesiyle birinci başkanlık dairesine gönderilmekle ceza genel kurulunca incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü :

K A R A R

Sanık, ormandan kanunsuz olarak kesilmiş malları bilerek taşımaktan dolayı 6831 sayılı kanunun 108 inci maddesinin (kendisinin haşep madde ticaretiyle uğraşan kimselerden olduğu da kabul edilerek) ikinci fıkrasiyle cezalandırılmış olup sözü geçen fıkrada (ticarethane sahibi olsun, olmasın haşep madde ticaretiyle) uğraşan kimselerin göreceği ceza gösterilmiş bulunmaktadır. Bu fıkradaki haşep madde ticaretiyle iştigal etmek, bu maddeleri alıp satmayı sürekli iş edinmiş olmak demektir. Bu bakımdan, sanığın bir defa orman malı alıp satmış olması, kendisinin haşep maddesi ticaretiyle uğraştığını kabule yetmez. O halde sanığın sürekli olarak haşep maddesi alım satımı ile uğraşıp uğraşmadığının Ticaret Odası, Belediye ve Orman İşletmelerinden açıkça sorulup araştırılması ve gerekirse bu konuda tanıklar da dinlenerek soruşturma genişletilip kesin bir sonuca varıldıktan sonra hüküm verilmesi doğru olacağından özel daire ilâmında gösterilen bozmaya uyulmayıp eski hükümde ısrar edilmesi kanuna aykırı ve sanığın temyiz itirazları yerinde görülmüştür.

Netice : Sözü geçen hükmün gösterilen sebepten ve tebliğnameye uygun olarak Bozulmasına ve depo parasının sanığa geri verilmesine ve on lira bozma harcının ileride haksız çıktığı takdirde sanıktan alınmasına 26/9/1960 gününde oybirliğiyle karar verildi.

1139

ZOR ALIM — SAVCININ TEMYİZ YETKİSİ

ÖZÜ : Türk Ceza Kanununun 36. maddesi hükmüne göre zor alım kararları ceza hükmüne bağlı kararlardandır. Şahsî hakka ilişkin kararlardan sayılamazlar ve bu çeşit kararları savcılar da temyiz edebilirler.

(TCK m. 36)

(Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/1960 gün E. 3/103, K. 102)

Ormandan çıkardığı kuru odunları izinsiz olarak kızakla 3/1/1959 gününde naklederken yakalanmak suretiyle orman kanununa aykırı hareketle bulunmaktan sanık Mustafa Alkan hakkında yapılan duruşma sonunda : Hareketine uyan 6831 sayılı orman kanununun 108/1 nci maddesi gereğince 7 gün müddetle hapsine, ve 50 lira ağır para cezasiyle mahkûmiyetine, keza sanığın orman emvalini müsadereye tâbi olmayan vasıta ile taşıdığı anlaşıldığından ayrıca aynı kanunun 108/7 nci maddesi uyarınca da 5 lira hafif para cezasiyle tecziyesine ve cezasının teciline dair Ardanuç Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 12/10/1959 günlü hüküm C. Savcılığının vâki temyiz talebine binaen Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesince incelenerek;

Tatbik edilen maddeye göre yediemindeki emvalin müsaderesine karar verilmesi lâzımgelirken ayrıca tazminat hükmedilmesi yolsuz görüldüğünden bahsiyle bozularak yerine geri çevrilmekle:

Eski hükümde ısrara dair aynı mahkemeden sonradan verilen 18/4/1960 günlü hükmün dahi temyizen incelenmesi C. Savcılığı tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine mebnî işbu dâva evrakı C. Başsavcılığının;

Bozmaya uyulması gerekirken yazılı şekilde ısrar mahiyetinde karar verilmesi.

Kanuna aykırı ve C. Savcısının temyiz itirazları bu bakımdan vârit görüldüğünden hükmün bozulması isteğini bildiren 31/5/1960 günlü tebliğnamesiyle Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunca incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü.

K A R A R

Sanık hakkında bir kental kadar kaçak kuru odunu kendi canlı hayvanını koştuğu kızağı ile taşırken yakalandığından dolayı 6831 sayılı orman kanununun 108/1 nci maddesinin 1—7 fıkralariyle dâva açılıp ve suçu sabit görülerek bu maddede gösterilen hapis ve para cezalariyle

hükümlendirilmiş bulunduğu halde yakalanmış olan suç konusu kaçak orman mallarının zor alımına karar verilmemiş bulunduğu ve bu yüzden bozulan hükümde de ısrar olunduğu anlaşılmaktadır.

Türk Ceza Kanununun 36 ncı maddesindeki genel hüküm gereğince zor alım kararları ceza hükmüne bağlı kararlardan bulunduğundan bunlar şahsî hakka ilişkin bir karar sayılamaz ve bu çeşit kararları savcılar dahi temyiz edebilirler.

Bu sebepten özel daire ilâmında yazılı bozmaya uymak gerekirken tazminat yönünden verilmiş bir hükme ait temyiz kararı örnek gösterilerek eski hükümde ısrar edilmesi kanuna aykırı ve C. Savcısının temyiz itirazları yerinde olduğundan sözü geçen hükmün tebliğnameye uygun olarak bozulmasına 25/9/1960 gününde oybirliğiyle karar verildi.

KARAR TASHİHİ — İTİRAZ MÜDDETİ İÇİNDE YAPILAN KARAR TASHİHİ — NETİCESİ

ÖZÜ : Karar tashihi lehe kabul edilmiş bir kanun yoludur. Aleyhe karar tashih talebi itirazı müddeti içinde yapılabilir.

(CMUK m. 322)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 31/1/1958 gün, E. 288, K. 261)

Takdiri tahfif sebebinin vücudiyle birlikte tedbirsizlik ve dikkatsizlik ve trafik kaidelerine riayetsizlik neticesi Kemâl Bayraktar'ın ölümüne sebebiyet vermekten sanık Hayri oğlu Sedat Kulaç'ın T.C.K.nun 455/1. 59/2 nci maddeleri gereğince bir sene dört ay on gün hapis ve 173 lira elli kuruş ağır para cezalariyle mahkûmiyetine dair Van Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 4/7/1957 tarihli hüküm sanığın, para depo etmek suretiyle vaki temyizine binaen bittetkik : Tasdikini mutazammın Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza dairesinden sadır olan 26/11/957 tarih ve 2896/3250 sayılı ilâma karşı C. Baş M.U.liği yüksek makamından (sanığın temyiz depo parası ile tasdik harcı hakkkında müsbet menfi bir karar verilmemiş olması tashihi mucip ahvâlden görülmekle bu cihetlerin tasdik kararına ilâvesi) talep ve dâva evrakı 28/1/958 tarihli tebliğname ile daireye tevdi olunmakla okundu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Tashihi karar, lehe kabul edilmiş bir kanun yoludur.

Aleyhe tashihi karar ancak itiraz müddeti içinde yapılabilir. Dosyanın C. Başsavcılığına tevdi tarihi olan 11/12/957 tarihine göre bu müddet geçmiş olduğundan aleyhe vaki tashihi karar isteğinin kabulüne

kanunî imkân mevcut değildir. Bu sebeple tashih talebinin reddine 31/1/958 tarihinde ittifakla karar verildi.

MÜESSİR FİİL — FAİLİN MALÛM OLMAMASI

ÖZÜ : 463. maddenin tatbik edilebilmesi her sanığın ayrı ayrı cezaî fiillere iştirâk etmesine bağlıdır.

(TCK m. 463)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 10/2/1958 gün, E. 1013, K. 284)

Osman Kaya'yı müstakil faili belli olmıyacak şekilde taammüden öldürmeğe tam derecede teşebbüste bulunmaktan maznun Ali oğlu İsmail Çoban, İsmail oğlu Osman Memiş ve İsmail oğlu İbrahim Memiş'in yapılan muhakemeleri sonunda : Maznunların yukarıda adı geçen Osman Kaya'yı silâhla müstakil faili gayri muayyen surette bir ay 15 gün iş ve gücünden kalacak derecede yaraladıklarının sübutuna ve maznunlardan Osman Memiş'in mükerrerliğine mebni T. C K. nun 456/2 457, 463, 81 ve 55 inci maddeleri gereğince İsmail Çoban'ın bir sene dört ay ve Osman Memiş'in altı ay yirmi gün ve İbrahim Memiş'in on ay yirmi gün hapislerine ve 200 er lira mânevî tazminatın maznunlardan ayrı ayrı alınarak müdahil Osman Kaya'ya verilmesine dair Malatya Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 7/2/1957 tarihli hükmün temyizen tetkiki maznunlar ile müdahil Osman Kaya taraflarından istenilmesine ve maznunlar yokluk kâğıdı ita ve müdahil para depo etmelerine mebni dâva evrakı C. Başmüddeiumumiliği Yüksek Makamından 22/3/1957 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Müdahil Osman Kayanın iddiasına, şahadete ve kabule göre aralarında esaslı husumet bulunan iki taraf gece karşılaştıklarında bir el av tüfeği atılarak mağdur ve müdahil Osman Kayanın muhtelif yerlerinden saçma ile yaralanmış bulunduğu anlaşılmaktadır. 463 ncü maddenin tatbikı için maznunların ayrı ayrı icraî fiillere iştirak etmiş olması ve mevzuubahis hâdiseye göre maznunlarrın üçünün de müdahile karşı av tüfeklerini istimâl etmiş olmaları şarttır. Halbuki hâdisede bir el atıldığı kabul edilen av tüfeğinin bu üç maznundan hangisinin atmış olduğu tesbit edilememiş bulunduğundan müstakil fail tâyin olunamamış ise de diğer iki maznun icraî fiillere iştirak etmemiş olduğundan 463 ncü maddenin tatbikına kanunen imkân bulunmadığı ve bu takdirde her maznunun maddî feri fail durumunda gözeltilmeden 463 ncü maddenin tatbikı,

1142

2 — Kabule göre suç aleti ateşli bir silâh olup yara nahiyesine, rapora nazaran saçmalardan bazısının akciğere kadar işlediği tesbit olunmuş bulunmasına ve aradaki husumete göre fiilin öldürmeğe teşebbüs olarak tavsifi icap ettiği halde isabet bulunmayan mütalâalarla yazılı şekilde tavsifi,

3 — Hükmedilen tazminattan dolayı nisbi harc alınmaması,

Yolsuz, müdahil ile maznunların temyiz itirazları ve tebliğname münderecatı bu itibarla vârit bulunduğundan hükmün bu sebeplerle ceza muhakemeleri usulü kanununun 321 nci maddesi gereğince bozulmasına ve 10 lira bozma harcının haksız çıktıkları takdirde maznunlardan alınmasına ve müdahilin depo parasının geri verilmesine ve evrakın mahalline iadesine 10/2/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

ADAM ÖLDÜRME — İKİDEN FAZLA ÖLDÜRÜCÜ YARA — FAİLİ GAYRİ MUAYYEN

ÖZÜ: Maktulde ikiden fazla öldürücü yara bulunması sebebiyle 463. madde tatbik edilemez.

(TCK m. 448, 463)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 24/2/1958 gün E. 3198, K. 440)

Katil kasdiyle olmaksızın müştereken ika eyledikleri müessir fiil neticesi Mehmet Çelik'in ölümüne sebebiyet vermekten sanık Yusuf oğlu Sait Kara ve Hamit oğlu Mehmet Emin Diler'in yapılan muhakemeleri sonunda: sanıkların yukarıda adı geçen Mehmet Çeliği müstakil faili gayri muayyen surette kasten öldürdüklerinin sübutuna ve haklarında takdiri tahfif sebebinin kabulüne mebni T. C. K. nun 448. 463, 59, 31, 33 üncü maddeleri gereğince onar sene ağır hapislerine ve müebbeden hidematı âmmeden memnuiyetlerine ve cezaları müddetince kanunî mahcuriyet halinde bulundurulmalarına dair Erzurum Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 7/10/1957 tarihli hükmün temyizen incelenmesi C. M. U. liği tarafından istenilmiş olmakla dâva evrakı C. Baş. M. U. liği yüksek makamından 21/11/1957 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

26/5/1956 tarihli ölü muayene raporu münderecatı ile nümune hastahanesi operatörünün duruşmadaki mütalâasına göre maktulde ikiden fazla öldürücü yara bulunduğu halde isabet bulunmayan mütalâalarla 463 üncü madde ile cezalarından indirme yapılması,

1113

Yolsuz, C. M. U. sinin temyiz itirazı vârit bulunduğundan hükmün tebliğname veçhile bu sebeple C. M. U. K. nun 321 nci maddesi gereğince bozulmasına ve evrakın mahalline iadesine 24/2/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

MEŞRUTEN TAHLİYE

ÖZÜ : 6988 sayılı kanunun muvakkat 1. maddesi hükmü sarahatine, tevkif tarihi ile mahkûmiyet müddetine göre yazılı emre müstenit meşruten tahliye.

(CMUK. m. 343 — 6988 SK muvakkat m. 1)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 26/2/1958 gün, E. 635, K. 477)

Türk Ceza Kanununun 450/4, 63/3 ve 59 ncu maddelerine tevfikan altı sene sekiz ay ağır hapis cezasına mahkûm bulunan Kemal Kurtun meşruten tahliye talebinin reddine dair Bolu Ağır Ceza Mahkemesi reisliğinden verilip keşinleşen 3/1/1958 tarihli kararın 6988 sayılı kanunun muvakkat birinci maddesi hükmüne göre hakkında hücre cezası tatbik edilmemiş olan ağır hapis cezası mahkûmları, mevkufiyet müddetleri nazara alınmaksızın cezalarının yarısını ikmal ettikleri takdirde üçüncü devreye geçirilebilirler. Binaenaleyh 6 sene 8 ay ağır hapis cezasına mahkûm olup hakkında hücre cezası tatbik edilmemiş bulunan mahkûmun 3 sene 4 ay olan ikinci devre müddeti sonundaki bakiye cezasının bir seneden fazla bulunduğu düşünülmeksizin meşruten tahliye talebinin reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahsiyle ceza muhakemeleri usulü kanununun 343 ncü maddesine tevfikan temyizen bittetkik bozulması Yüksek Adliye Vekâletinin 20/2/1958 tarih ve 6235 sayılı yazılı emrine atfen C. M. U. liği yüksek makamından ihbar ve dâva evrakı 25/2/1958 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine tevdi edilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

6988 sayılı kanunun muvakkat birinci maddesi hükmü sarahatına, tevkif tarihi ile mahkûmiyet müddetine göre yazılı emre müstenit tebliğname münderecatı vârit bulunduğundan (Bolu) Ağır Ceza Mahkemesi Reisliğinin 3/1/1958 tarihli kararının ceza usulünün 343 üncü maddesinin son fıkrası hükmünce bozulmasına ve yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın iadesine 26/2/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

MEŞRU MÜDAFAA — BAŞKA BİR ŞAHSIN ÖLDÜRÜLMESİ

ÖZÜ : Nefse karşı vuku bulan silâhlı tecavüzü defetmek zaruretiyle öldürülmesi kast edilen şahsa yapılan atıştan çıkan merminin başka bir şahsa isabetiyle öldürülmesinde meşru müdafaa hali mevcut tur.

(TCK m. 49)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 26/2/1958 gün E. 567, K. 505)

Mehmet Sıddık Kaplana öldürmek kastiyle attığı silâhtan çıkan kurşunların isabetiyle müstakil faili gayri muayyen surette Ali Aktaş öldürmekten sanık Arif oğlu Remzi Yardımın bozma üzerine yapılan muhakemesi sonunda : Sanığın nefsine karşı vâki haksız tecavüz ve tehlikeden kurtulmak maksadiyle attığı silâhtan çıkan mermilerden birinin isabetiyle adı geçen Ali Aktaş'ı öldürdüğünün anlaşılmasına mebni T. C. K. nun 49 ncu maddesi gereğince hakkında ceza tâyinine mahal olmadığına dair Dıyarbakır Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 6/11/1957 tarihli hükmün temyizen incelenmesine müdahil Nezir Aktaş tarafından istenilmiş ve para depo edilmiş olduğundan dâva evrakı müdahilin duruşma istemli lâyihasiyle birlikte C. Baş. M. U. liği yüksek makamından 18/2/1958 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Müdahilin duruşma istemeğe yetkisi olmadığından bu talebin reddine,

2 — Toplanan bütün delillerle, bozmaya uyularak yapılan keşif neticeleri karar yerinde tahlil ve münakaşa olunarak sanık Remzi'nin yanında hizmetkârları Reşit Güzel ve Mahmut Savaşla giderken aralarında husumet bulunan Sıddık Kaplanla adamlarının silâhla tecavüzüne uğraması ve başkaca kurtulma imkânı da bulunmadığından nefsine vâki tecavüzü filhal def zaruretiyle yaptığı atış neticesi Alinin ölmesinde meşru müdafaa hali mevcut olduğundan ceza tâyinine mahal olmadığına karar verilmiş bulunmasına, tetkik edilen dosya münderecatına ve mahkemenin tecelli eden takdir ve kanaatine göre varılan bu neticede bir isabetsizlik bulunmadığından müdahilin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün tebliğname veçhile tasdikına ve müdahilin depo parasının gelir kaydına 26/2/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

1145

ADAM ÖLDÜRME — MUKADDEM İTTİFAK

ÖZÜ: 463. madde evvelce takarrur etmiş ittifak neticesi işlenen öldürme suçlarında tatbik edilemez.

(TCK m. 463)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 3/6/1958 gün E. 2881, K. 1467)

Hasan Kutlu ile Fatma Bacağı taammüden öldürme için attıkları silâhlardan çıkan kurşunların isabetiyle Fatma Kutlu ile adı geçen Hasan Kutluyu müstakil faili gayrı muayyen surette öldürmekten sanık Hüseyin oğlu Mustafa Demirel, Mehmet oğlu Mehmet Ali Demirelin bozma üzerine yapılan muhakemeleri sonunda: Fiillerinin subutuna ve haklarında takdiri tahfif sebebinin kabulüne ve Mustafa Demirelin mükerrirliğine mebni T. C. K. nun 52, 450/4, 463, 56, 59, 81 son, 31, 33 üncü maddelerine tevfikan ve takdirine Mustafa Demirelin 13 sene 5 ay 5 gün ve Mehmet Ali Demirelin 11 sene 1 ay 10 gün ağır hapislerine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetlerine ve mahkûmiyet müddetleri içinde mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmalarına ve maktul Hasan Kutlu veresesi evlâtları Avni, Zeliha ve Mustafa için 3 bin lira ve babası için 1000 lira mânevî tazminatın sanıklardan müştereken alınıp adları geçen müdahillere verilmesine ve ayrıca 100 lira maktu ve 4000 lira için bilhesap 300 liraya yüzde sekizden ve 1000 liraya kadar yüzde altıdan ve 1000 liradan yukarı için yüzde beşten tahakkuk eden nisbî vekâlet ücretinin müştereken ve müteselsilen ve bu suça iştirakten diğer sanık Şakir Demirelin beraetine dair İzmir 1 nci Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 14/6/1957 tarihli hükmün müdahil Avni Kutlu ve kendilerine mütaallik kısmın sanık Mehmet Ali Demirel ve Mustafa Demirel taraflarından temyizen tetkiki istenilmiş ve para depo edilmiş olmasına ve Mehmet Ali duruşma dahi talep etmesine mebnî dâva evrakı C. Baş. M. U. liği yüksek makamından 1/11/1957 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle bittetkik.

1 — Bozmadan evvel ve sonra toplanan deliller ve yapılan keşif neticeleri tahlil, münakaşa, birbirleriyle mukayese olunarak sanık Mustafa Demirel ve Mehmet Ali Demirelin halaları bulunan Fatma Bacak ile maktul Hasanın metres hayatı yaşamalarından ve sanığın Mustafanın kız kardeşi ve sanık Mehmet Alinin de amcası kızı Nadirenin ırzına geçmiş olmasından mütevellit husumet sebebiyle maktul Hasanla Fatma Bacağı öldürmelerine karar vererek geçtikleri mahalde gizlenip mütaaddit el ateş etmek suretiyle Hasanı ve Fatma Bacak yerine hataen Fatma Kutluyu yaralayarak öldürmüş bulundukları sabit görülerek hâdise sebebi-

ne, icra tarzına nazaran vasfı tâyin, tahkikattan elde edilen neticelere uygun şekilde azaltıcı sebebin vücudu ve maznun Şakir Demirel hakkında mahkûmiyete elverişli delil elde edilmediği takdir kılınmış müdafaalar üzerinde gereği gibi durularak mucip sebeplerle reddedilmiş, sanık Şakiri hâdiseden çok sonra suçu Mehmet Ali ile birlikte kendisinin işlemiş olduğuna dair ifade ve ikrarlarının büyük kardeşi sanık Mustafayı kurtarmaya matuf ve gayri samimi olduğu gerekçeleri gösterilerek tebarüz ettirilmiş olduğundan müdahil Avninin azaltıcı sebep bulunmadığına ve sanık Şakirin beraeti aleyhine matuf temyiz itirazları ile sanık Mustafa'nın lâyiha vermediğinden bir sebebi ihtiva etmeyen temyiz itirazının ve sanık Mehmet Alinin ve duruşmalı tetkikat sırasında müdafiinin sübuta matuf temyiz itirazlarının yerinde görülmediğinden reddiyle sanık Şakir hakkındaki beraet hükmünün tebliğname veçhile tasdikına,

2 — Müşareketi Mütesaviye kaidesinin evvelce takarrür etmiş bir ittifak neticesi işlenen öldürme suçlarında tatbikı kabil olmayacağı düşünülmeden 463 üncü madde ile sanık Mustafa ve Mehmet Ali'nin cezalarından indirme yapılması,

3 — Fatma Bacak yerine hataen Fatma Kutlu öldürülmüş olmasına göre Fatma Kutlu'dan dolayı 450 nci maddenin 5 inci ve taammüt sirayet edemiyeceğine nazaran bu maddenin 4 üncü bendi tatbik edilemezse de Fatma Kutlu'dan dolayı 448 ve 463 üncü maddelerin tatbik edilmemiş olması,

Yolsuz müdahil Avni'nin temyiz itirazları bu itibarla vârit bulunduğundan tasdik isteyen tebliğnemanin reddiyle sanık Mustafa ve Mehmet Ali haklarında hükmün bu sebeplerle C. M. U. K. nun 307, 308, 321 inci madddeleri mucibince bozulmasına ve 10 lira bozma harcının haksız çıktıkları takdirde kendilerinden alınmasına ve depo edilen paralarının geri verilmesine ve evrakın yerine iadesine 3/6/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

ADAM ÖLDÜRME — İFA EDİLEN VAZİFE SIRASINDA

ÖZÜ : Müsadere edilen kaçak orman emvalini teslim etmemek için adam öldürmekten dolayı ceza verilmez.

(TCK m. 79 — 6831 SK m. 78)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 21/1/1959 gün E. 950, K. 119)

Ahmet Veliyi vazifesini ifa sırasında öldürmekten maznun Mustafa oğlu orman bakım memuru Hasan İbişin yapılan muhakemesi sonunda-

1147

da : Musadereye tâbi tutulan kaçak orman emvalini arkadaşlariyle birlikte zorla elinden almak isteyen Veliyi silâhla yaralayarak öldürdüğünün anlaşılmasına mebni T. C. K. nun 49 ve Orman Kanununun 78 inci maddelerine göre ceza tâyinine mahal olmadığına dair Çankırı Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 16/12/1957 tarihli hükmün temyizen tetkiki C. Müddeiumumisi tarafından istenilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başmüddeiumumiliği Yüksek Makamından 19/3/1958 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Hâdisenin cereyan şekline ve maznun evvelâ havaya bir el ateş edip maktul ile arkadaşları İsmail, Dursun ve Osmanın kaçak olarak götürmek istedikleri orman emvalini bıraktırmış iken tekrar dördü birden bu orman emvalini maznunun elinden zorla almaya kalkışmış olmalarına, 6831 sayılı orman kanununun 78 nci maddesinin C bendi sarahatına göre tesis olunan hükümde bir isabetsizlik görülemediğinden C. Müddeiumumisinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle hükmün tebliğname veçhile tasdikına 21/1/1959 tarihinde ittifakla karar verildi.

ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ — KESİCİ SEBEPLER

ÖZÜ : Aslî zamanaşımı müddetinin hesabında kesici sebepler arasında geçen zaman fasılasını esas olarak gözönünde bulundurmak lâzımdır.

TCK m. 102. 104)

(Yargıtay 3. Ceza Dairesi 24/6/1960 gün E. 8246, K. 13793)

Orman Kanununa muhalefetten maznun Eyüp Geyik hakkında yapılan duruşma sonunda : Suçun işlendiği tarihe göre beş senelik müruruzaman müddeti vukuu sebebiyle T. C. K. nun 102/4 ncü maddesince âmme dâvasının ortadan kaldırılmasına dair Yenice Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 22/12/1959 günlü hüküm müdahil tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C. Baş M. U. liğinin 29/4/1960 günlü tebliğnamesiyle daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü :

Fiili cürmü, temas ettiği madde yazılı cezanın azamî haddi itibariyle ceza kanununun 102/4. maddesi mucibince beş senelik aslî müruruzamana tâbi olup, suçun işlendiği tarihten sonra 104. madde mucibince müruruzamanı kesen ve en sonuncu sebebi teşkil eden maznunun sor-

guya çekildiği tarih ile hüküm tarihi arasında beş senelik bir müddet geçmemiş bulunduğu gibi suç tarihine nazaran da 104. maddenin son fıkrası mucibince yedi buçuk senelik zamanaşımı da tahakkuk etmemiş bulunduğu cihetle müruruzamanı kesen ve yukarıda açıklanan sebep nazarı itibara alınmadan suç ve hüküm tarihleri arasında geçen zamanın beş seneyi tecavüz ettiğinden ve bu suretle zamanaşımı vücut bulduğundan bahsiyle düşme kararı verilmesi,

Yolsuz bulunduğundan hükmün tebliğname veçhile bozulmasına, depo parasının iadesine 24/6/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

VERGİ USUL KANUNUNA MUHALEFET — GELİR VERGİSİ MÜKELLEFİYETİ — MATRAHIN GİZLENMESİ — BEYANNAME VERİLMEMESİ

ÖZÜ. Gayrimenkul satışından doğan kazançların gelir vergisine tâbi olması için Gelir Vergisi Kanununun 66. maddesinin 1 numaralı bendinde gösterilen hususlar haricinde mükellefin gayrimenkul alım ve satım işleriyle devamlı olarak meşgul olması ve tüccar olması Vergi **Usul Kanununun 5815 sayılı kanuna ek ikinci maddesinin A/7. madde fıkrasındaki suçun tekevvünü için unsur değildir.**

(5421 SK m. 64/2, 66/1, 77 — 5815 SK Ek 2. Madde : A/7)
(Yargıtay 3. Ceza Dairesi 29/9/1960 gün E. 10084, K. 16117)

Vergi Usul Kanununa muhalefetten maznun Hüseyin Turhan hakkında yapılan duruşma sonunda : Her ne kadar maznunun 14/15 parsele tefrik edilip üzerine tescil ettirdiği müddeabih arsanın bir kısım parsellerini kazanç kasti olmaksızın değer fiatı ile üçüncü şahıslara satış yapmış ve satış bedeli 26 bin küsur lira tutmuş ve bunun beyannamesini tanzim edip maliyeye vermemiş ise de, maznunun beyanname tanzim edip vermemiş olması kanunun ruh ve maksadına göre kendisine isnat edilen hileli vergi suçunu ika ve irtikâp ettiğine delâlet etmediği gibi sevk maddelerine göre tecziyesini de icap ettiremiyeceği, hileli vergi suçu ancak maznun tarafından bir beyanname tanzim edilip ve bu beyannamede sahte olarak münderecatı itibariyle hakikata uymayan kayıtlar gösterilmek suretiyle meydana geleceği ve esasen hiç bir beyanname tanzim edip vermeyen bir kimse hakkında sahte muameleler yapıldığından bahisle hakkında hileli vergi suçunu işlemiş olduğunun iddia edilemiyeceği ve binnetice maznunun tesbit edilen fiil ve hareketinde hileli vergi suçunun tekevvününü gösteren anasırı cürmiye mevcut

bulunmadığından müsnet suçtan beraetine dair Samsun İkinci Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 14/4/1960 günlü hüküm müdahil hazine vekili tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C. B. M. U. liğinin 25/5/1960 günlü tebliğnamesiyle daireye verilmekle okunarak gereği görüşülüp düşünüldü :

Maznunun 1954 yılında beş bin liraya satın aldığı tarlayı parsellemek suretiyle bir kısmını 26495 liraya satıp masraflarından gayri 22577 lira kâr sağladığının evrak meyanında mevcut vesikalar münderecatından anlaşılmasına göre gelir vergisi kanununun 64 üncü maddesinin ikinci fıkrasiyle 66 ncı maddenin birinci fıkrasına tevfikan maznunun gelir vergisi mükellefi olduğu ve bu suretle elde ettiği kazanç ve iradlarını mütaakıp senenin Mart ayında verilmesi muktezi beyannamesinde göstermesi mezkûr kanunun 77 nci maddesi ahkâmından bulunduğu ve vergi matrahını gizlemek gayesiyle beyannamede mezkûr meblâğın gösterilmemesiyle hiç beyanname verilmemiş olması arasında bir fark olmadığı ve vergi usul kanununun ek ikinci maddesinin A/7 nci bendindeki suç unsurları tekevvün ettiği halde maznunun tüccar olmadığından ve arsa satışı işiyle devamlı olarak iştigal etmediğinden bahisle Gelir Vergisi Kanununun bu işlerle devamlı olarak meşgul olanlar için hususî ahkâmı ihtiva eden 66 ncı maddesinin son fıkrası hükmünün maznunun muameleleriyle bir münasebeti bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi,

Yolsuz ve müdahilin temyiz itirazları bu itibarla vârit görülmüş olduğundan tasdik istiyen tebliğnamedeki mütalâanın reddiyle hükmün bozulmasına ve depo parasının geri verilmesine 29/9/1960 tarihinde ittifakla karar verildi :

TEKERRÜR — ASKERÎ MAHKEMEDEN VERİLEN MAHKÛMİYET

ÖZÜ : Askerî mahkemece verilen mahkûmiyet tekerrüre esas sayılamaz.

(TCK m. 81—87)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 30/9/1960 gün E. 136, K. 1998)

Halit Bulutu kasten öldürmekten sanık Ahmet Dursunun yapılan duruşması sonunda : Suçunun sübutuna ve hakkında takdiri azaltıcı sebebin kabulüne mebnî T. C. K. nun 448, 59, 31, 33 üncü maddelerine tevfikan 20 sene ağır hapsine ve müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve cezası müddeti zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde

1150

bulundurulmasına ve 6000 lira manevî tazminatla 300 lira maktu 600 lira nisbi vekâlet ücretinin sanıktan alınarak her iki müdahile müsavatan verilmesine sanığın üstüne karşı tceavüzden askerî mahkemece verilmiş mahkûmiyeti varsa da, askerî suçlardan olan bu mahkûmiyeti T. C. K. nun 87 nci maddesine tevfikan tekerrüre esas olmayacağı cihetle tekerrür hükümlerinin tatbikına mahal olmadığına dair Bursa Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 3/12/1959 tarihli hüküm resen tetkika tâbi olmakla beraber temyizen tetkikı müdahil Gülüzar Bulut ve İsmail Bulut ile sanık taraflarından da istenilmesine ve müdahiller para depo eylemelerine ve sanık duruşma dahi talep etmesine mebnî dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle sanık hakkında duruşmalı ve müdahillerin temyizi hakkında duruşmasız olarak yapılan tetkikat sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi.

Hâdiseden bir gün evvel sanıkla maktulün akrabası arasında kavga olup her ikisi karşılaştıklarında bu yüzden çıkan münakaşa ve kavgada sanık Ahmedin demir dirgenle maktulün sol kulağı hizasına kuvvetli bir şekilde vurup kafa kemiklerinin kırılması ve beyin kanaması neticesi kasten öldürmüş bulunduğu toplanan delillerin münakaşa ve tahlili sonunda sabit görülerek soruşturma sonuçlarına uygun şekilde vasfı tâyin, cezayı azaltıcı sebebin mahiyeti takdir kılınmış, müdafaaları mucip sebeplerle reddedilmiş, tetkik olunan dosya münderecatına nazaran mahkemece varılan bu neticede bir isabetsizlik görülememiştir.

Ölüm derhal vukua gelmiş ve sebebi vâzıh bulunmuş olduğundan otopsi yapılmamış olmasında bir yolsuzluk görülmemiş ve bittabi tedavide gecikme gibi bir hal de hâdisede bahis konusu bulunmamıştır.

Sanık, son tahkikata kadar suçunu inkâr etmiş ve son tahkikatta maktülün bıçak ve sopa ile kendisine hücum edip nefsini kurtarmak için maktulün elindeki sopayı alıp omzuna vurmak isterken başına rastgeldiğini ileri sürmekte ise de sanıkta tecavüze maruz kaldığını gösterecek rapor vesair delil mevcut değildir. Maktulün sopa ve bıcak varsa yaklaşıp sopayı alarak sanığın maktule havale etmiş olması kabule şayan olmayacağı gibi toplanan deliller de son tahkikata kadar dermeyan edilmemiş olan bu müdafaa ve ittihazın esassız olduğunu göstermektedir.

Oluşa göre keşfi mucip bir sebep yoktur.

Sanığın mahkûmiyeti, üstüne karşı müessir fiilinden askerî mahkemece verilmiş bir hükme müstenit olduğuna göre tekerrüre esas sayılmaması 87 nci madde hükmüne uygundur.

1151

Bu sebeplere, karar yerinde gösterilen gerekçelere ve mahkemenin tecelli eden kanaat ve takdirine göre müdahillerin tekerrür hükmünün tatbik edilmemiş olduğuna, sanığın ve duruşmalı tetkikat sırasında müdafiinin tahkikata, vasfa, meşru müdafaa veya onun hududunu tecavüz hali ve bu kabul edilmediği takdirde ağır tahrik bulunduğuna müteveccih yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle resen de temyize tâbi bulunan hükmün tebliğname veçhile tasdikına ve müdahillerin depo paralarının gelir kaydına 28/9/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.

28/9/1960 tarihinde ittihaz olunan işbu karar C. Baş M. U. Muavinlerinden Fahrettin Uluçun huzurunda ve duruşmalı tetkikat sırasında müdafaasını yapmış bulunan sanık müdafii avukat Fahri Dinçerin gıyabında 30/9/1960 tarihinde usulen ve açık olarak tefhim edildi.

1152

III — UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

İSTİMLÂK MAKSADINA TAHSİS OLUNMAYAN GAYRİMENKULÜN GERİ ALINMASI — VAZİFE

ÖZÜ : İstimlâk maksadına tahsis olunmayan gayrimenkulün dâvalı idareden geri alınması dâvasının görülmesi adalet mahkemesinin görevi içinde bulunduğuna dair.

(6830 SK m. 24)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E. 7, K. 42)

Saniye Şeremetli ve arkadaşları tarafından Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü ve Balıkesir Valiliği aleyhlerine açılan dâvanın görülmesi hususunda Danıştay 6. Dairesinin 13/3/1958 gün ve E. 4412 K. 798 ve Balıkesir Asliye Hukuk Hâkimliğinin 12/10/1959 gün ve 253/479 sayılı kararları arasında selbî görev uyuşmazlığı meydana geldiğinden uyuşmazlığın giderilmesi dâvacılar imzasiyle verilen 22/12/1959 tarihli dilekçe ile istenilmiş olmakla 8/10/1960 gününde toplanan Uyuşmazlık Mahkemesince dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve Baş Kanun Sözcüsünün dâvanın görülmesinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacılar, 1945 yılında D. D. Yolları 3. İşletme Lojman ihtiyacı için istimlâk edilmiş olan gayrimenkullerinin istimlâk maksadına tahsis edilmemiş olduğunu ileri sürerek istimlâk muamelesinin iptalini istemişlerdir.

Dâva hukukî mahiyetçe, istimlâk maksadına tahsis edilmemiş olan gayrimenkullerin geri alınması isteğinden ibarettir. Bu gibi dâvaların adlî yargı yerlerinde görülmesi 6830 sayılı kanunun 24. maddesi hükmü gereğidir.

Sonuç : Dâvada adalet mahkemesinin görevli olduğuna ve Balıkesir 2. Asliye Hukuk Mahkemesince verilmiş olan görevsizlik kararının kaldırılmasına 8/10/1960 gününde oybirliğiyle karar verildi.

BELEDİYE TARAFINDAN YIKTIRILAN BİNA — TAZMİNAT — İDARE MAHKEMESİNİN GÖREVİ

ÖZÜ : 6785 sayılı kanun gereğince belediyece verilip yerine getirilmiş olan karardan meydana gelen zararın ödettirilmesi dâvasının Danıştaya ait bulunduğuna dair.

(6785 SK m. 50 — 3546 SK m. 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E. 39, K. 43)

Fatma Reşadet Gülgören tarafından Belediye aleyhine Ankara Asliye 8. Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen görev itirazının reddedilmesi sebebiyle görev konusunun incelenmesi Baş Kanun Sözcülüğünden istenilmekle Uyuşmzlık Mahkemesinin 8/10/1960 tarihli oturumunda dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve baş vurmanın şekline uygun olarak süresinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Baş Kanun Sözcüsünün dâvanın görülmesinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva; dâvacıya ait gayrimenkulün 6785 sayılı kanunun 50. maddesine dayanılarak alınan rapora göre boşaltılıp istinat duvarı ile binaya bitişik lokantanın yıktırılmasından doğan zararın ödettirilmesi isteğinden ibarettir.

Hukukî mahiyetçe dâva : 6785 sayılı İmar Kanunu gereğince Belediyece verilip yerine getirilmiş karardan meydana gelen zararın ödettirilmesi dâvasıdır. İdarenin âmme kanununa dayanan kararından ve bunun yerine getirilmesinden doğan zararların tazmini dâvasında Danıştay Kanununun 23. maddesi gereğince Danıştay görevlidir.

Sonuç : Baş Kanun Sözcülüğünün düşüncesine uygun olarak dâvada idarî yargının görevli bulunduğuna ve durumun mahkemeye bildirilmesine 8/10/1960 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

ÇİFTCİ MALLARINI KORUMA MECLİSİNCE VERİLEN CEZALAR — İTİRAZ — TARAFLARIN GÖREV UYUŞMAZLIĞI İÇİN İSTEĞİNİN BULUNMAMASI

ÖZÜ : Görev uyuşmazlığının çözülebilmesi için taraflardan birinin istekli bulunması şart olduğuna dair.

(4081 SK m. 26, 31 — 4788 SK m. 13)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E .40, K. 44)

Yasakları dinlemiyerek komşuların bağına yol yapmak suretiyle zarar ve ziyana sebebiyet veren Kadir Bekere ve arkadaşlarının bu hareketlerinden dolayı çiftçi malları koruma meclisine verilen cezalara adı geçenlerin itirazları incelenmiş ve murakabe hey'etince konan yasaklara riayet etmediklerinden mütevellit verilen cezalara karşı olan itirazları 4081 sayılı kanunun 31. maddesi gereğince Vilâyet çiftçi malları murakabe hey'etince karara bağlanmış ve sebep oldukları zarar ve ziyanın tazminine ait cezalara karşı yaptıkları itirazlara ayni kanunun 26. maddesi gereğince sulh hukuk mahkemesinin bakması gerektiğinden dosyaları mahkemeye tevdi edilmiş ve mahkemenin Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmesi gerekçesiyle ikinci defa iadesi üzerine dosyanın eklice sunulduğu ve gereğinin yapılması Gaziantep Valiliğinin 11/7/1960 gün ve 920/14 sayılı yazısiyle bildirilmiş olmakla 8/10/1960 gününde toplanan Uyuşmazlık Mahkemesince incelendikten ve Baş Kanun Sözcüsünün taraflardan bir istek vaki olmadığına göre kâğıtların incelenmeden yerine geri çevrilmesi yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Uyuşmazlık Mahkemesi kanunu gereğince görev uyuşmazlığının çözülebilmesi için taraflardan birisinin istekte bulunması şarttır : halbuki bu iş re'sen gönderilmiştir.

Sonuç : Kâğıtların geri çevrilmesine 8/10/1960 da oybirliğiyle karar verildi.

GÖREV İTİRAZININ BELLİ SÜRE İÇİNDE YAPILMAMIŞ OLMASI

ÖZÜ : Başvurmanın 4788 sayılı kanunun 9. maddesinde tayin olunan 15 günlük sürenin geçmesinden sonra yapılması sebebiyle reddine dair.

(4778 SK m. 9 — 16)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E. 41, K. 45)

Ali Köse tarafından Millî Savunma Bakanlığı aleyhine Ankara Asliye 8. Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı

1155

vekili tarafından ileri sürülen görev itirazının reddedilmesi sebebiyle görev konusunun incelenmesi Baş Kanun Sözcülüğünden istenilmekle Uyuşmazlık Mahkemesinin 8/10/1960 tarihli oturumunda dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve Baş kanun sözcüsünün dâvanın görülmesinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Ankara 8. Asliye Hukuk Mahkemesinin vazife itirazının reddine ilişkin kararı taraflar vekillerine 30/5/1960 tarihinde bildirilmiş ve dâvalı idarenin dilekçesi 4788 sayılı kanunun 9. maddesiyle kabul edilmiş bulunan 15 günlük süre geçtikten sonra kaydedilmiştir. Belli süre içinde ileri sürülmemiş olan isteklerin reddolunması sözü geçen kanunun 16. maddesi hükmü gereğidir.

Sonuç : İsteğin reddine 8/10/1960 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İNŞAATIN DURDURULMASI — TAZMİNAT — ADLÎ KAZANIN GÖREVİ

ÖZÜ : Dâvacının arsasına yaptırmak istediği okul inşaatının dâvalı idare tarafından durudurulması sebebiyle meydana gelen zararın ödettirilmesi dâvasının adlî kaza merciinde görülmesine dair.

(3546 SK m. 23)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E. 42, K. 46)

Fehamettin Akıngüç tarafından Millî Savunma Bakanlığına izafetle hazine aleyhine Bakırköy Asliye 2. Hukuk Hâkimliğine açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen görev itirazının reddedilmesi sebebiyle görev konusunun incelenmesi Baş Kanun Sözcülüğünden istenilmekle Uyuşmazlık Mahkemesinin 8/10/1960 tarihli oturumunda dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve baş vurmanın şekline uygun olarak süresinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Baş Kanun Sözcüsünün dâvanın görülmesinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva : Dâvacının arsasına yaptırmak istediği okul inşaatının 33. tümene bağlı tank taburu kumandanı tarafından durdurulması sebebiyle meydana gelen zararın ödettirilmesi isteğinden ibarettir.

Dâvacıya ait gayrimenkulün 3634 sayılı kanun hükümlerine göre işgal edilmiş olduğunu gösterir bir belge mevcut olmadığı gibi inşaat yerinin işgal alanı sınırları dışında kaldığı idarece yaptırılmış olan tapu uygulamasından anlaşılmaktadır. Buna göre mâlikin rızası dışında, akdî veya kanunî haklı bir sebebe dayanmayan istifadeye engel olma

1156

hali haksız fiil mahiyetindedir. Olayda askerî vazifenin ifası söz konusu edilemez. Hususi hukuk alanını ilgilendiren bu dâvanın adlî kaza mercilerinde görülmesi gerektir.

Netice : Dâva adlî mahkemenin görevli olduğuna ve Baş Kanun Sözcülüğü isteğinin reddine durumun mahkemeye bildirilmesine 8/10/1960 tarihinde çoğunlukla karar verildi.

ÖLÜME SEBEBİYET — TAZMİNAT — RESMÎ VASITA — ADLÎ KAZANIN GÖREVİ

ÖZÜ : Dâvalı idareye ait vasıtanın seyri sırasında dâvacıların miras bırakanının ölümü sebebiyle meydana gelen zararın ödettirilmesi dâvasının adalet mahkemesinde görüleceğine dair.

(3546 SK m.23 — BK m. 332)

(Uyuşmazlık Mahkemesi 8/10/1960 gün E. 43, K. 47)

Hayriye Söylemez ve arkadaşları tarafından Nafıa Bakanlığı ve arkadaşları aleyhine Ankara İş Mahkemesi Başkanlığına açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı vekili tarafından ileri sürülen görev itirazının reddedilmesi sebebiyle görev konusunun incelenmesi Baş Kanun Sözcülüğünden istenilmekle Uyuşmazlık Mahkemesinin 8/10/1960 tarihli oturumunda dosyadaki kâğıtlar okunduktan ve baş vurmanın şekline uygun olarak süresinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Baş Kanun Sözcüsünün dâvanın görülmesinin idarî kaza merciine ait bulunduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva : Dâvacıların miras bırakanı Mahmut Nedim Söylemez'in dâvalı Bakanlık Elazığ—Van hattı inşaatı bölge müdürü iken Erzurum temdit hattında bir tünel etüdü yapmak için idareye ait Jeep ile seyahat ettiği sırada meydana gelen kaza sonucu ölümü sebebine dayanan tazminat isteğinden ibarettir.

Yüksek mühendis olan ölenin mütehassıs işçi olarak istihdam edilmiş olması karşısında taraflar arasında âmme hukukundan doğan bir âmirlik ve memurluk münasebeti değil fakat özel hukuka dayanan akit münasebeti vardır. Dâva, Borçlar Kanununun 332. maddesine 6673 sayılı kanunun 41. maddesiyle eklenen fıkraya dayanan bir tazminat dâvasıdır. Dayandığı hukukî sebep bakımından tamamen hususî hukuk alanını ilgilendiren bu gibi dâvaların görülmesi adalet mahkemelerine aittir.

Netice : Dâvada adlî mahkemenin vazifeli olduğuna ve Baş kanun Sözcülüğü isteğinin reddine 8/10/1960 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.

1157

İçtihatlar bölümünde kullanılan kısaltmalar

BK	Borçlar Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
m.	Madde
SK	Sayılı kanun
TCK	Türk Ceza Kanunu
vd.	ve devamı

1158

ADALET DERGİSİ

1960 YILI FİHRİSTİ

I — Söylev ve Tamimler
II — İnceleme ve Tercümeler
III — İçtihatlar
IV — Federal Mahkeme Kararları
V — Kronikler

I — SÖYLEV VE TAMİMLER

	Sahife
ARTUS, Dr. Âmil : Adalet Teşkilâtına Tamim	623
ARTUS Dr. Âmil : Hâkim adaylarına karşı yapılan konuşma	624
GÖZÜBÜYÜK, Dr. Abdullah Pulat : Adalet ve Ülke (Adalet teşkilâtına tamim).	342
GÜRSEL, Orgeneral Cemal : Devlet ve Adalet (Devlet Başkanının Yargıtay'ı ziyareti dolayısiyle yapılan konuşma).	339
SEÇKİN, Dr. Recai : 1960 - 1961 Adalet yılının açılış töreninde söylev	626

II — İNCELEME VE TERCÜMELER

AKGÜÇ, Prof. Dr. Atıf : İtalya'da seçim sistemi.	469
AKKAN, Dr. Kutbettin : Polis metodları. (F. E. Louwage' dan tercüme).	522
AKKAN, Dr. Kutbettin : Trafik mahkemelerinin kurulması.	647
AMOR, Paul : Mütekâmil infaz sistemi.	708
ARIK, Prof. Dr. K. Fikret : Hâkim yetiştirme meselesi (Bu hususta yeni Fransız tecrübesi).	

1159

	Sahife
ARTUS, Dr. Âmil : Amerika Birleşik Devletlerinde kanunların anayasaya aykırılığını mahkemelerin tetkik yetkisi.	3
ATALAY, Salâhattin : İngiliz hukukunda hırsızlık, emniyeti suiistimal ve dolandırıcılık suçları. (H. A. Palmer'den tercüme).	30
ATALAY, Salâhattin : İngiliz ceza hukukunda şahıslara karşı işlenen suçlar. (H. A. Palmer'den tercüme).	373
ATALAY, Salâhattin : İngiliz hukukunda cezaya ehliyet ve bunu kaldıran veya hafifleten sebepler. (H. A. Palmer'den tercüme).	525
BELGESAY, Ord. Prof. Mustafa Reşit : Devletin adlî faaliyetinden hukukî mesuliyeti.	343
BELGESAY, Ord. Prof. Mustafa Reşit : Mahkeme içtihatlarının otoritesi ve tevhidi içtihat kararlarının derdest dâvalara tesiri.	815
BERKİ, Prof. Dr. Osman Fazıl : Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri.	465
BERKİ, A. Sadettin : 4753 sayılı kanunun 75 inci maddesi üzerinde bir inceleme.	882
COŞKUN, Atilâ : Ceza hukukundaki müruruzaman müddetlerini muhtevi kanunların zaman itibariyle sureti tatbiki ile iki çeşit cezayı müstelzim suçlarda müruruzaman müddeti.	210
DOĞANAY, İsmail : Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre karada eşya nakliyatı.	661
DOĞANAY, Dr. Y. Ümit - Dr. Şükrü Kurşun : Mukayeseli olarak mevsuf hırsızlık. (Dr. Gerhard Kielwein' den tercüme).	517
DOĞANAY, Dr. Y. Ümit - Dr. Şükrü Kurşun : Başkasına ait sırların hususiyle memuriyet ve meslek sırlarının korunması. (Theo Vogler'den tercüme).	889
DÜZCEER, Rıza : Tahdide itiraz dâvaları.	178

1160

	Sahife
EREM, Prof. Dr. Faruk : Bayrağa hakaret.	967
FER, Hayrünnisa : Birleşik Amerika'nın adlî teşkilâtı.	700
GÖĞER, Dr. Erdoğan : Şirketler hukuku reformunun zorlukları. (Clive Schmitthoff'dan tercüme).	384
GÖĞER, Dr. Erdoğan : Navlun mukavelelerinde kanunlar ihtilâfı.	1029
GÜRİZ, Dr. Adnan : Âmme efkârı ile hukuk arasındaki münasebet. (Prof. A. V. Dicey'den tercüme).	48
KARADAYI, İsmet : Devlet, Hükümet ve demokrasilerde çift meclis.	491
KAZUK, Kemalettin : Fransa'da tekzip müessesesi.	356
KAZUK, Kemalettin : Fransa'da ispat hakkı müessesesi.	871
KAZUK, Kemalettin : İçtimaî müdafaa ve Belçika'daki tatbikatı.	1051
KORDOVİ, Gabriel : İhtiyaç sebebiyle tahliye dâvasında ispat külfetinin mevzuu ve bu konudaki içtihatlar arasındaki tutmazlık.	204
KURŞUN, Dr. Şükrü : Sinema ve çocuk suçluluğu.	1044
BAK : DOĞANAY, Dr. Y. Ümit - Dr. Şükrü Kurşun	
KURU, Dr. Baki : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 448. maddesinin 10. bendindeki sebebe istinat eden iadei muhakeme.	196
MUSLUOĞLU, A. Lütfi : Mecburî tahkim usulü.	364
ÖKÇÜN, A. Gündüz : Nato kuvvetler statüsü sözleşmesine göre cezaî kaza salâhiyetinin tesbiti.	58
ÖNDER, K. Orhan : Tatbikatta «mutlak ve mukayyet tekerrür» içtimaı.	173
ÖNDER, K. Orhan : Türk Ceza Kanununun 81. maddesinin 3. fıkrası.	505
ÖZMERT, Dr. Semih : Patronaj.	972

1461

Sahife

ÖZTEK, Güner : Devletler hususî hukukunda câri tâbiiyet meseleleri muvacehesinde Türk Vatandaşlık Kanunu ve Tâbiiyeti Osmaniye Kanununun tahlil ve mukayesesi. 75

REİSOĞLU, Dr. Safa : Mihri müeccele mütaallik 2/12/1959 tarihli tevhidi içtihat kararı hakkında. 191

REİSOĞLU, Dr. Safa : Mütaahhit ve işçilerin kanunî ipotek hakkı. «İnşaatçı ipoteği». 839

UMAR, Bilge : Yabancı ve Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi. 472

ÜNEN, Emil : Tescil dâvaları ve tapu fazlası. 510

YÜCE, Dr. Turhan Tufan : Alman - Türk Ceza Muhakemeleri Usulünün Prensipleri. 636

YÜCE, Dr. Turhan Tufan : Alman - Türk Ceza Muhakemeleri usulünde savunma hakkı. 1017

III — İÇTİHATLAR

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları

Aleniyet - İhtilât. 905

Avukatlık parası. 542

Babalık dâvasında müddet - Kayyum tâyini. 539

Boşanma - Mihri müeccelin tediyesi. 105

Bozma kararına uyma - İçtihadı birleştirme kararının tesiri. 398

İçtihadı birleştirme kararının tashih ve tavzihi. 397

İntifa hakkı - Şüyuun izalesi. 395

İşçi Sigortaları Kurumunun halefiyet yoluyla açtığı dâva - Vazifeli mahkeme. 909

Kira takdiri - Fazla takdir olunan kiranın talebi. 107

1162

	Sahife
Merci tâyini - Vazifeli daire.	907
Sulh teşebbüsü.	397
Tekerrür - Hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezası.	906
Zilyedlik - Tapulu gayrimenkulün bir parçasına zilyedlik - İktisabî müruruzaman.	536

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararları

Aylık maktu iş parası	549
Boşanma - Büyük ana ve büyük babanın torunları ile şahsî münasebet tesisi.	401
İşçiye yapılan ek ödeme	548

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları

Borcun üçüncü şahsa ödenmesi - Üçüncü şahsın ikrarı	237
Boşanma dâvası - Ayrılık kararının kesinleştiği tarih	229
Bozmaya uyma - Usulî müktesep hak	560
Gayrimenkul satış vaadi - On senelik memnuiyet müddeti içinde yapılan akit	238
Kıdem tazminatı	230
Kira bedelinin ödenmemesi - Kira miktarının tâyini	237
Kiracıya ihtarname tebliği - Notere müracaat tarihi	723
Muvakkat stüasyonda ihtirazî kayıt ileri sürülmemiş olması - Hakkın sukutu	555
Mütemmim cüz - Borç doğuran bir akde mevzu teşkil etmesi	726
Nafaka talebi - Dâvalının evi terke mecbur bırakılması	231
Sebepsiz mal iktisabı - Müruruzaman	232

1163

	Sahife
Şüyuun izalesi - Satışı yapacak memura verilecek ücret	228
Taahhüt mevzuu işin akit şartlarına göre yapılmış sayılması	240
Tapusuz gayrimenkulün satışı	562

Yargıtay 1. Hukuk Dairesi Kararları

Vekâletin ölümle hitamı - Yabancı hukukun tatbiki	1085
Zımanı rücu - Dâva sırasında dermeyan	1086

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Kararları

Boşanma - Ayrılık müddetinin hesabı	730
Boşanma - Geçimsizlik sebebi	734
Boşanma - Şiddetli geçimsizlik ve terk sebebi - Çocukla şahsî münasebet	733
Evlât edinme - Mahkemenin izni	728
Gaiplik kararı - Tazminat iraesi	731
Sukutu hak müddeti	736
Tenkis dâvası - Kocanın karısı lehine yaptığı hibe	732
Velâyet - Velinin çocuk mallarından istifadesi	735
Zinaya ıttıla - Gelinlik hediyesinin istirdadı dâvası - Zaman aşımı	729

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi Kararları

Askerî manevra sırasında ika edilen zarar - İdarî kazanın vazifesi	407
Avukatlık ücreti	419
Borçlunun temerrüdü	416

1166

	Sahife
Dâvada sulh - Avukatlık ücreti	406
Fazla kira almak - Haksız fiil	409
Haksız fiil - Tazminatın tenkisi	742
İane cem'i	411
İstimlâksiz elatma - Adlî kazanın görevi	738
İzinli memurun aldığı tahsisat	413
Kanunî haddin altında kiraya verme	425
Kefalet - Kira akdi	414
Kefalet - Sukutu hak müddeti	418
Mânevî tazminat	408
Mesuliyet - Motörlü vasıta kullananların mesuliyeti	422
Müddeabihin miktarının belli olmaması - Görev	740
Rücu tazminatı - Mahallî âdet ve teamüller	405
Senet suretinin borçluya iadesi	736
Şuf'a hakkında halefiyetin neticeleri	420
Tapusuz gayrimenkul - Zilyedliğin devri	421
Tapusuz gayrimenkule zilyedlik - Men'i müdahale ve ecrimisil talebi	412
Temyiz kudretini haiz olmamak - Noter huzurunda ikrar	423
Usul hukuku bakımından halefiyet	424
Usulsüz tevdi - Zamanaşımı	417
Vekâlet - Tapulu gayrimenkul hakkında haricen satış vaadi	739
Vekâlet ücreti mukavelesindeki şekil - İspat külfeti	913
Vekilin haksız olarak azli - Zamanaşımı	410

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi Kararları

Âdi ortaklık - Ortaklığın süresinden önce feshi	282
Adlî Tıp Meclisinin vazifesi - İhtimale dayanan rapor - Kanunî şart	134
Alacağın ortadan kalkmış olduğu iddiası - İspat külfeti	120
Alacağın temliki - Akdin tefsiri	1094
Alacağın temliki - Tarafların zıt menfaatlerinin uzlaştırılması	272
Alacaktan vazgeçme - Sigorta primlerinin geri verilmesi	1089

1165

	Sahife
Askerî mahkemenin beraet kararı - Borçlar Kanununun 53 üncü maddesinin muhalif mefhumu	126
Belediye reisine valinin işten elçektirmesi - Şahsî kusur	278
Beyanın başka bir dâvada muteber sayılmaması	263
Beyaz imza - Şahitle ispat yasağı	572
Dalyan sahibinin 3 yıl müddetle dalyandan istifade etmemesi	117
Dâva masrafları - Avukatlık parası	273
Deliceliklerin aşılanması - Akdin feshi - Geri alma	575
Emekli sandığı alacağı yıl kesirleri	283
Gayrimenkuldeki payın satışı - Gayrimenkul satış akdinin muteberlik şeklinin şümulü	287
Gayrimenkul satış vadi - Yapı sayılacak bir durum mevcut olmaması - Zarurî masraflar	269
Haksız fiilden doğan tazminat	1086
Haksız iktisap - Zamanaşımı	115
İhbar tazminatı	257
İkrar - Hasım tarafından ileri sürülmeyen vakıa	285
İstikraz tahvillerinin değiştirilmesi - Zararın meydana gelmesi- Haksız fiilden doğan tazminatın zamanaşımı	123
İstimlâk edilen gayrimenkulün idare elinden zabtı.	1093
İş akdi - Araba sürücüsünün işe başlaması ve bitirmesi	277
İş akdi - Vazife	253
İş akdinin talike uğraması - mevsimlik işler	262
İş akdinin haklı sebepten feshi - Hastalığın işverene bildirilmesi	274
İş dâvası - İşverenin iflâsı	567
İşgal tazminatı - İyiniyet	249
İşin aralı işlerden sayılıp sayılmıyacağının tesbiti	137
İş Kanununun 10. maddesi hükmü	124

1166

	Sahife
İş kazaları ve meslek hastalıkları sigartası	1092
İş vereninin almakla mükellef olduğu tedbirler	270
İş yeri - İş Kanunu kapsamasına alınıp alınmaması - Devlet Şûrası kararı	122
İş yerinin İş Kanununun kapsamasına alınması.	276
İş yerinin İş Kanununun kapsamasına alınması - İdarî karar.	243, 248
Kira - 939 yılı kiralarının bilinmesinin mânası - Artırılacak kira.	130
Kira akdi - Akdin sona ermesinden sonraki işgal.	280
Kira akdinin muteberlik şartları	129
Köy Enstitüleri - Öğrencinin ve kefillerinin hukukî durumu	273
Maden arama ruhsatnamesi devri taahhüdü.	1088
Mebusluk - Memuriyet ile mebusluğun birleşmemesi - Tahsisatın geri alınması.	260
Mermilerin bir yerden bir yere taşınması suçu - Haksız fiilden doğan tazminatta suç müruruzamanı.	258
Metres giden kıza babanın verdiği eşyalar.	566
Miras bırakanın hususî defteri	257
Miras şirketi temsilisinin mükellefiyeti.	116
Miras taksimi	119
Muhkem kaziye - Dâva edilen şeylerin aynı olması	268
Mürur hakkı - Hakkın kullanılması - Tazminat	568
Müşterek gayrimenkulü nöbetleşe işletme mukavelesi	113
Müşterek mülkiyet - Kat kat paylaşma.	243
Mütemmim cüz - Yeni mâlikin tarlanın mahsulüne de mâlik olması.	255
Mütemmim cüzün satışı	266
Ölüye karşı açılmış dâvaya mirasçıların çağrılması	573

1167

	Sahife
sebepsiz mal iktisabı - İskân Kanunu	241
Senetteki imzanın borçluya ait olmadığının sübutu - Aynı senete dayanılarak dâva açılması.	251
Şoförlük vazifesine ait faaliyet - Bu yüzden doğan zarar	127
Taahhüt - Akdi feshetme hakkı	264
Temerrüt faizi - Zamanaşımı - İhtirazi kayıt - Hazine alacağının faizi.	569
Tesbit dâvası - İşçinin iş görmez durumda olması.	284
Tesis - Orduevi - İş dâvası	571
Türk Vatandaşlarına tahsis olunan hizmet - İş Kanunu	247
Vazife - İş sahasına ilişkin kararlar - Muhakeme masrafları ve avukatlık ücreti	252
Yabancıların gayrimenkul iktisabı - İranlıya ait gayrimenkulün zarara uğramasından doğan tazminat	274
Zarara birlikte sebebiyet verme - Tazminattan indirme yapılamaması.	245

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi Kararları

Çiftçiyi topraklandırma - Arazinin bizzat işletilmesi - İstisnaları.	751
Çiftçiyi topraklandırma - Geri alma	141, 142, 293
Çiftçiyi topraklandırma - Tapu mâlikinin dâva açmak hakkı	292
Çiftçiyi topraklandırma - Verilen arazinin kullanılması	744
Çiftçiyi topraklandırma - Kanunun meriyetinden sonra arazinin elden çıkarılması - Vazife	749
Görevsizlik kararı - Vekâlet ücreti	748
İmar ve İskân Bakanlığı aleyhine açılacak dâvalar - Temsil	743
İstimlâk - Ehlivukufun takdir ettiği kıymet - yeniden tetkikat.	140

1164

	Sahife
İstimlâk - Gayrimenkulün tamamen ziyaı	760
İstimlâk - Gayrimenkulün yüz ölçümünün tapudaki miktardan fazla olması	755
İstimlâk - Kısmî istimlâk halinde husule gelen zarar	757
İstimlâk bedeline itiraz - Alâkalılar	753
İstimlâk dâvalarında yargılama usulü - Ehlivukuf seçimi	759
İstimlâk kıymetinin takdiri	761
İstimlâk olunan gayrimenkule acele el konulması halinde takdir olunan bedel.	289
Kadastro tesbitinin tarihi	756
Kadastro tesbitinin yanlışlığı hakkındaki iddia	140
Mülkiyet ihtilâfı - Ruhsatsız inşaat	752
Tahkim - İstimlâk	747
Tapu kütüğündeki yanlış kaydın tashihi	745
Tapu tescili - Mükerrer kayıtlardan birinin terkini	290
Umumî muvazeneye dahil dairelerin mahkemede temsili	138
Zilyedlik - Karine	144

Yargıtay 6. Hukuk Dairesi Kararları

Gayrimenkul tahliyesi - Borçlar Kanununa göre - Ticarî dâvada şahit istimaı	587
Gayrimenkul tahliyesi - Dâvacının memur olması	577
Gayrimenkul tahliyesi - İhtiyaç sebebi - Sükna hakkı	589
Gayrimenkul tahliyesi - İkametgâh ve işyeri olarak kiralanan gayrimenkul	764
Gayrimenkul tahliyesi - Kiracının meskeni olması	763
Gıyap kararının neticesi	583
İpotekli meşfu hiisse	586, 764

1169

	Sahife
Musakkaf olmayan gayrimenkul - Tahliye	582
Müşterek mâlikler arasındaki ihtilâf - Şuyuun izalesi vazife	577
Soyadı tashihi - Aşiret isimleri ve şeyhlik unvanı	590
Şufa hakkı - Birden ziyade hissedarın dâva açması	580
Şufa hakkı - Şefiin yabancı devlet tebaası olması	581
Şufa hakkı - Tapu kaydının düzeltilmesi	586
Şuyuun izalesi - Sınırları sabit olmayan gayrimenkul	766
Vakıf - Meşrutunleyhin hakkı	584
Vekâlet ücreti - Vekilinin avukat veya ruhsatnameli dâva vekili olması	579

Yargıtay 7. Hukuk Dairesi Kararları

Dâvadan feragat ve itiraz	428
Hükümlerin tavzihi	1095
Kadastro dâvalarının müstaceliyeti	1099
Kadastro mahkemelerinin görevi	771,914
Kadastro mahkemelerinin ilâmları - Temyiz müddeti	768
Kadastro tesbiti - Yol fazlası	147
Meraya el konulması - Çiftçiyi topraklandırma kanunu Dağıtımdan arta kalan arazi	145
Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkulün tapulamadan sonra temliki	1100
Tapulama işlerinde dâva dosyasının muameleden kaldırılması.	146
Tapulama tesbitine itiraz	427
Tapulama tesbitine itiraz - Gayrimenkul iktisabında hukukî sebep ve illet	431
Tapulama tesbitine itiraz - Tapu kaydı ile vergi kaydının miktar itibariyle farklı olması	430

1170

	Sahife
Tapulama tesbitine itiraz - Zilyedin Suriye tâbiiyetinde olması	429
Tapulu gayrimenkulün tapulamadan sonra haricen satışı	146
Tapusuz gayrimenkuldeki miktar fazlalığının zilyedlikle iktisabı	770
Tebligat - Usulüne aykırı tebligat	767
Yabancıların köylerde gayrimenkul iktisabı	1096
Zilyedlikle iktisap	1100

Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi Kararları

Bonoya merbut alacak	918
Ciro - Vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro - Takas iddiası	922
Haciz yoluyla takip - Artırmanın ilânı	296
Hacze iştirak derecesi	921
Harçtan muafiyet - Türkiye Ziraî Donatım Kurumu	915
İcranın geri bırakılması için verilecek mühlet	918
İflâs - İptal dâvası - Acizden dolayı butlan	299
İpotek - Gayrimenkul hisseleri üzerindeki ipotek - Hisselerinin bir elde toplanması	591
İptal dâvası - Aciz vesikası	917
İskân - Gayrimenkulün Ziraat Bankasına terkini	294
İşletmenin aktif ve pasifi ile devri - Borçluların müteselsilen mesuliyeti.	916
Kanunî rehin hakkı	294
Poliçe bedelinin notere devri	920
Rehinin borca yetmemesi - Haciz yoluyla takip.	296

1171

	Sahife
Tebligat - İlânen tebligat - Konkordatonun tasdiki.	919
Teminat mektubu - Haciz	592
Ticarî senetlere müsteniden yapılan takip	297
Vakıflar idaresi emvalinin haczi.	299

Yargıtay Ticaret Dairesi Kararları

İhtiyarî tahkim	773
İnşaat mukavelesinin feshi - Müteahhidin zararı	923
Taşıma mukavelesinden doğan alacaklarda zamanaşımı - Eşyanın gönderilene teslimi.	927
Ticarî senet - Çek - Ödeme emrine itiraz	772

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları

Döviz kaçakçılığı - İçtima	304
Haşep alıp satmak	1108
Kırsızlık - Teşebbüs	303
İşçi Sigortaları Kurumu memur ve müfettişlerine karşı işlenen suçlar	776
Jilet - Kullanılış şekli - Kasıt	777
Kabahatlerde müruruzaman	309
Kaçakçılık - Toplu kaçakçılık - Müşterek hareket	778
Mahkeme masrafı ve vekâlet ücreti - Müdahilin mesuliyeti	783
Mermi, kapsül, av saçması ve barut - Bir arada bulunması.	1104
Mürafaa - Yargıtay Ceza Genel Kurulunda mürafaa	300
Orman Kanunu - Para cezası - Kutur	1102
Orman Kanununa muhalefet - Müruruzaman	310

1142

	Sahife
Orman suçu - Af - Şümulü	780
Orman suçu - İzinsiz ağaç çıkarmak - suç tarihi	1107
Polise mukavemet	308
Sarhoşluk - İtiyadî suç	307
Tekerrür - Düşürülmüş ceza	302
Yediemin - Hapis hakkı	1105
Zoralım - Savcının temyiz yetkisi	1110

Yargıtay 1. Ceza Dairesi Kararları

Adam öldürme - ifa edilen vazife sırasında	1117
Adam öldürme - İkiden fazla öldürücü yara - Faili gayrı muayyen	1113
Adam öldürme - Mukaddem ittifak	1116
Ağır cezalı suç - Maznunun duruşmaya gelmemesi - Gıyabî karar	938
Bilirkişi - Noksan tetkikat	943
Cezanın hesaplanması - Yukarı had.	946
Çocuk düşürme - Kadının rızası	934
Dâvaya müdahale - Zarar	942
Fer'i fail	933
Harcın noksan tâyini	947
İcraî hareketin tamam olması	937
İşten kalma müddeti - Ceza tâyini - Takdir hakkı.	939
Karar tashihi - İtiraz müddeti içinde yaplan karar tashihi	1111
Meşru müdafaa - Başka bir şahsın öldürülmesi	1115
Meşruten tahliye	1114
Müessir fiil - Failin malûm olmaması	1112

1177

	Sahife
Ölüme sebebiyet - İlliyet rabıtası	932
Silâh - Belin demir aksamı	930
Tahfif sebepleri - Hükmün bozulması - Bozmanın tesiri	944
Tehdit - Boş tabanca	929
Tekerrür - Askerî mahkemeden verilen mahkûmiyet.	1120
Tekerrür - Para cezası	937
Temyiz - Feragat - Feragatten vazgeçme	945
Yalancı şahit tedariki	941
Yangın - Kasten yakılan ev - Suç unsurları	940
Yaş tashihi - Son tahkikat	935
Zamanaşımı - Kesilmesi	931

Yargıtay 2. Ceza Dairesi Kararları

Cezanın artırılması ve eksiltilmesi - Hesap şekli	784
Duruşma gününün tesbiti - Tebligat - Dâvanın düşürülmesi	783
Hayvan satın almak - Menşe şahadetnamesi - Zamanaşımı	432
Müeccel ceza - İnfaz	433

Yargıtay 3. Ceza Dairesi Kararları

Haşep ticareti	434
İhtiyaç emvali - Satılması	435
Orman - Hayvan sokmak	436
Takdir hakkı - Hakkaniyet - Şiddet sebebi	594
Telsiz Kanununa muhalefet	595
Vergi Usul Kanununa muhalefet - Matrahın gizlenmesi	1119
Yurt dışından gelen ecnebi parasını muhtevi çek	434
Zamanaşımının kesilmesi - Kesici sebepler	1118

1174

Yargıtay 4. Ceza Dairesi Kararları

	Sahife
Âmme dâvası - İddianamenin reddine karar verilmesi	319
Âmme dâvasının düşmesi - Harç	154
Devlet Demiryolları memurları aleyhine işlenen suç	320
Gayrimenkule tecavüzün def'i	151
Hakaret - P. T. T. memuru aleyhine işlenen suç	158
Hırsızlık - Teşebbüs	311
Kocanın vesayet altında bulunması - Ev reisi - Mesken masuniyetini ihlâl	438
Korucu - Tâyinin kaymakamlıkça tasdik edilip edilmediği	157
Maznunun müdafaa hakkı	155
Müeccel mahkûmiyet - İçtima	153
Müessir fiil - Failin mesuliyeti - Neticenin kasdî aşması	155
Müessir fiil - İşçi sigortaları memurları aleyhine işlenen suç	161
Müessir fiil - Kastettiği şahısla birlikte başkasını yaralama	319
Nakliye muhabere vasıtaları aleyhine cürüm	149
Orman suçu - Duruşmaya taallûk etmeyen emvalin iadesi	160
Resmî evrakta sahtekârlık - Evlenme defteri	149
Salâhiyetsiz merciden verilen karar - Savcının dâva ikamesi	437
Silâh çekme suçunda tevcih şart değildir	156
Silâhtan madut olan ustura	318
Şahsî dâva yoluyla takibi caiz fiillerden olmadığı anlaşılan suç	150
Tahfif sebebi - Müteferrik cezaya teşmili	436
Tecil	315
Tecil - İnfaz edilmiş mahkûmiyet	159
Tecil isteği hakkında karar verilmesi	314

	Sahife
Tehdit - Kapalı çakı	317
Vazifeli Jandarma erine müessir fiilde bulunmak	156
Yangına sebebiyet - Kasıt olmayan suçlar	151
Yediemin - Teslimden imtina	313
Zina - Butlanına karar verilen evlenme	152
Zina - Dâva hakkı - İstikbale muzaf feragat	439
Zina - Müştekinin muvafakatı	158
Yargıtay 5. Ceza Dairesi Kararları	
İhtikâr - Et fiyatları - Fazla fiyatla satış	787
Kaçakçılık - Oyun kâğıdı - Satış bedeli - Para cezası	786
Sürgün cezası - Tekerrür	785
Yaş tashihi - Fennî delil	789
Yaş tashihi - Tesiri	786
Yargıtay 6. Ceza Dairesi Kararları	
Hırsızlık - 6136 sayılı kanuna muhalefet	598
Köy merasına tecavüz - Cürüm mevzuu yerin kıymeti	595
Tecavüz edilen arazi - Zilyedliğin değişmesi	596
Tecavüz edilen arazi - Zilyedliğin değişmesi	597
Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları	
Adliye mahkemesi ile iskân [illegible]l komisyonu arasındaki vazife ve hüküm uyuşma[illegible]ığı	602
Belediye tarafından yıktırılan bina - Tazminat - İdarî kazanın görevi	1124
Çiftçi mallarını koruma meclisince verilen cezalar - itiraz	1124

1124

	Sahife
Gece bekçisinin haksız fiili	604
Görev itirazında süre	1125
Haksız fiil - Gayrın tapulu mülküne toprak yığma	164
Haksız fiil - Millî Savunma Bakanlığına ait vincin idarecisinin kusuru	163
Haksız fiil - Millî müdafaa Vekâletine ait vasıtanın yaptığı zarar	165
Haksız fiil - Yol genişletilmesi sırasında ölüme sebebiyet	168
İmar Kanununa göre âmme hizmeti görülmesi sonucu zararın tazmini	606
İmar Kanununa Muhalefet - İdarî kazanın görevi	442
İnşaatın durdurulması - Tazminat	1126
İntifa hakkı bedelinin tediyesi - Mazbut vakıf	324
İstihdam edenin mesuliyeti - Adlî kazanın görevi	440
İstahkak dâvası - Gümrük idaresince elatılan mal - İdarî kazanın vazifesi	166
İstimlâk - Tarladan çıkan suyun istimlâki - Tazmin	169
İstimlâk - Haksız fiil	162
İstimlâk maksadına tahsis olunmayan gayrimenkulün geri alınması - Vazife	1123
İstimlâksiz elatma	334
İstimlâksiz elatma - Müdahalenin önlenmesi - Adlî kazanın görevi	329
İstimlâksiz elatma - Adlî kazanın görevi	441
İstimlâksiz elatma - Zararın izalesi - Adlî kazanın görevi	332
İstimlâksiz elatmadan doğan zararın tazmini	605
İstimlâkten bakiye kısım - Tamamının istimlâki talebi - Adlî kazanın görevi	327
İşçi ücreti - Çalışma Müdürlüğünün kararı - İdarî kazanın vazifesi	167

1147

	Sahife
Kira akdi - Belediyenin muhalefeti - Adlî kazanın görevi	441
Memurun siciline gerçeği aykırı şerh verme	601
Ölüme sebebiyet - Belediyeye ait silindirin ika ettiği zarar - Adlî kazanın görevi	322
Ölüme sebebiyet - Millî Savunma Bakanlığına ait vasıta - Adlî kazanın görevi	321
Ölüme sebebiyet - Tazminat - Adlî kazanın görevi	1127
Ölümün iras ettiği zarar - Yol genişletilmesi sırasında fırlayan taş - Adlî kazanın görevi	323
Ruhsatsız yapılan gecekondu - Para cezasına itiraz	600
Su taşmasında husule gelen zarar - İdarî kazanın görevi	165
Şüyuun izalesi - Belediyece yapılan muamelenin iptali	331
Tankın yaptığı hasar - İdarî kazanın görevi	447
Tazminat - Askerî cipin kamyonla çarpışmasında yaralanma	333
Tazminat davası - Millî Savunma Bakanlığına ait vasıta	163
Tazminat - Şahsî kusur	329
Tazminat - Uçuş sırasında pilotun fiili - İdarî kazanın görevi	333
Tenfiz kararının iptali - İdarî kazanın görevi	446
Telefon işletmesinin aldığı ücretler - Adlî kazanın görevi	443
Yolcu taşıma akdinden doğan alacak	603
Yol genişletilmesinde iras edilen zararın tazmini	327
Yol genişletilmesi sırasında ihdas edilen tehlikenin izalesi - İdarî kazanın görevi	322

IV — FEDERAL MAHKEME KARARLARI

	Sahife
KURU, Dr. Baki : Boşanma dâvasında kesin hüküm itirazı.	449
KURU, Dr. Baki : Ödeme emrine itiraz	949

V — KRONİKLER

	Sahife
İnkılâp Mahkemeleri Kanunu hakkında Bakanlıkça hazırlanan gerekçe.	811
ERCİYEŞ, Rıdvan Bülent: Anayasa hukuku üzerine bir bibliyografya denemesi	607, 804
ERCİYEŞ, Rıdvan Bülent: Yeni hukuk yayınları	94, 219, 455 953
TUÇOMAĞ, Dr. Kenan: Karar incelemesi. Üyenin dernekten çıkarılması - Genelkurulun toplantıya çığrılması - Gündeme bir madde eklenmesi.	791

DÜZELTME

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
871	2	hakikatinin	hakikatini
871	2	diffamataire	diffamatoire
871	20	taibikat	takibat
874	5	jandarma	jandarmaya
874	33	vesikalarla	vesikalarda
877	25	maznunun ispat	maznunun isnat
879	6—7	verilmesini	verilmesi
879	25	menettiği	emrettiği
879	26	olunmasına	olunmamasına
880	15	hareketle	hakaretle
880	24	mahkeme	muhakeme
881	10	hakaret	hareket
881	11	edilmek	edilmemek
881	31	ihtiyar	ihtiyaç
881	35	olmaz	olamaz
938	30	müsanit bulunmasına	müsait bulunmamasına

1180

1181

DÜZELTME

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
871	2	hakikatinin	hakikatini
871	2	diffamataire	diffamatoire
871	20	taibikat	takibat
874	5	jandarma	jandarmaya
874	33	vesikalarla	vesikalarda
877	25	mazmunun ispat	mazmunun isnat
879	6—7	verilmesini	verilmesi
879	25	menettiği	emrettiği
879	26	olunmasına	olunmamasına
880	15	hareketle	hakaretle
880	24	mahkeme	muhakeme
881	10	hakaret	hareket
881	11	edilmek	edilmemek
881	31	ihtiyar	ihtiyaç
881	35	olmaz	olamaz
938	30	müsanit bulunmasına	müsait bulunmamasına

1182

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARINDAN BAZILARI

Zürich Şerhi Serisi

	Fiyatı
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 1 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Giriş ve kişinin hukuku. Cilt : 2 (Çev : V. Çernis)	3.00
Egger : Aile Hukuku. (Çev : Dr. Tahir Çağa)	3.00
Egger : Vesayet. Cilt : 1. (Çev : V. Çernis)	4.50
Egger : Vesayet. Cilt : 2. (Çev : Çernis)	4.50
Escher : Miras Hukuku. (Çev : Prof. S. Ş. Ansay)	3.00
Homberger : Zilyedlik ve tapu sicili. (Çev : Dr. Suat Bertan	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 1. (Çev : Dr. Recai Seçkin)	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 2. (Çev : Dr. Recai Seçkin	3.00
Oser — Schönenberger : Borçlar Hukuku. Cilt : 3. (Çev : Dr. Ferit Ayiter)	3.00

Yargıtay Kararları

Temyiz	Mahkemesi	Kararları	1952	Ceza	3.00
»	»	»	1953	»	2.50
»	»	»	1954	»	2.50
»	»	»	1955	»	2.50
»	»	»	1956	»	2.50
»	»	»	1957	»	2.50
»	»	»	1958	»	1.25
»	»	»	1959	»	1.00
»	»	»	1952	Hukuk	3.00
»	»	»	1953	»	3.00
»	»	»	1954	»	3.00
»	»	»	1955	»	3.00
»	»	»	1957	»	3.00
»	»	»	1959	»	4.00

Adalet Dergisi

1948	yılı	(12 sayı)	10.00
1949	yılı	(12 »)	10.00
1954	yılı	(12 »)	12.00
1956	yılı	(12 »)	18.00
1957	yılı	(12 «)	18.00
1958	yılı	(12 »)	18.00
1959	yılı	(4 sayı)	18.00

Ankara 1960 Yeni Cezaevi Basımevi

1183

11 - 12 Birleşik Sayılı Olan Bu Derginin Fiyatı 5 Liradır.

1186